

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**NADZOR ZAVAROVALNIC
IN
NJEHOVA PRIHODNOST**

Ljubljana, maj 2005

MOJCA BERKOVIČ SIMEONOV

IZJAVA

Študentka Mojca Berkovič Simeonov izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Ivana Ribnikarja in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, maj 2005

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. ZAVAROVALNICE – INSTITUCIJE ZAVAROVANJA IN FINANČNE INSTITUCIJE	3
2.1. ZAVAROVALNICE KOT IZVAJALKE ZAVAROVANJA	3
2.1.1. Pojem in izvor zavarovanja	4
2.1.2. Posebnosti zavarovanja	4
2.1.3. Pestrost zavarovanja.....	5
2.1.4. Funkcije zavarovanja in pomen zavarovalništva	8
2.2. ZAVAROVALNICE KOT FINANČNE INSTITUCIJE	10
3. RAZLOGI ZA NADZOR ZAVAROVALNIC IN DRUGIH FINANČNIH INSTITUCIJ	12
4. OBLIKE NADZORA ZAVAROVALNIC	14
4.1. NOTRANJI NADZOR.....	15
4.1.1. Notranje revidiranje	15
4.1.2. Aktuarstvo kot posebna oblika notranjega nadzora v zavarovalnicah	18
4.2. ZUNANJI NADZOR.....	20
4.2.1. Zunanje revidiranje.....	21
4.2.2. Nadzor na državni ravni	23
5. NAČIN IZVAJANJA NADZORA ZAVAROVALNIC	24
5.1. IZDAJA DOVOLJENJ ZA ZAČETEK OPRAVLJANJA ZAVAROVALNIH POSLOV.....	24
5.2. NADZOR POSLOVANJA ZAVAROVALNIC.....	25
5.2.1. Sprotni nadzor	25
5.2.2. Inšpekcijski nadzor	26
5.2.3. Ukrepi nadzora	27
5.3. PRENEHANJE DOVOLJENJA ZA OPRAVLJANJE ZAVAROVALNIH POSLOV	28
6. PODROČJA IZVAJANJA NADZORA NAD ZAVAROVALNICAMI KOT POSAMIČNIMI INSTITUCIJAMI – PODROČJA SOLO NADZORA	28
6.1. PRAVNO PREVERJANJE	29
6.2. FINANČNO PREVERJANJE.....	29
6.2.1. Zavarovalno-tehnične rezervacije in pozavarovanje.....	29
6.2.2. Naložbe	30
6.2.2.1. Raznovrstnost in omejitev naložb iz rezervacij.....	31
6.2.2.2. Ujemanje sredstev in obveznosti.....	31
6.2.3. Kapitalske zahteve	32
6.2.4. Izvedeni finančni instrumenti	33
6.3. PREVERJANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	34
6.4. PREVERJANJE EKONOMSKEGA POLOŽAJA ZAVAROVALNIC.....	34
7. NADZOR NAD ZAVAROVALNICAMI V ZAVAROVALNIŠKIH SKUPINAH	34
7.1. DIREKTIVA EVROPSKE UNIJE 98/78/EC O DOPOLNILNEM NADZORU NAD ZAVAROVALNICAMI V ZAVAROVALNIŠKI SKUPINI	34
7.1.1. Obseg in vsebina dopolnilnega nadzora	35
7.1.2. Sodelovanje med pristojnimi organi držav članic.....	38
7.2. ZAVAROVALNIŠKE SKUPINE V EVROPSKI UNIJI.....	38
8. NADZOR ZAVAROVALNIC V PRAKSI	40
8.1. NADZOR ZAVAROVALNIC V DRŽAVAH ČLANICAH EU	41
8.2. NADZOR ZAVAROVALNIC V SLOVENIJI.....	46

8.3.	NADZOR ZAVAROVALNIC V ZDA.....	48
8.4.	NADZOR ZAVAROVALNIC V DRŽAVAH ČLANICAH IAIS	52
8.4.1.	Organizacija, način delovanja in nadzorna načela IAIS.....	52
8.4.2.	Izvajanje nadzornih načel IAIS v državah članicah.....	56
9.	GIBANJA IN SPREMEMBE, KI VPLIVAJO NA DOGAJANJE V ZAVAROVALNIŠTVU IN NJEGOVO PRIHODNOST	57
9.1.	UNIČUJOČA SILA NARAVE IN POSLEDICE ČLOVEKOVEGA RAVNANJA.....	57
9.2.	DERELUGACIJA IN LIBERALIZACIJA	58
9.3.	POVEZOVANJE	60
9.3.1.	Splošni razlogi.....	61
9.3.2.	Povezovanje med različnimi vrstami institucij.....	61
9.3.3.	Povezovanje preko meja	62
9.4.	ELEKTRONSKO POSLOVANJE	63
9.5.	RAZVOJ LASTNIH ZAVAROVALNIC.....	65
9.6.	SPREMINJANJE VZAJEMNIH ZAVAROVALNIC V DELNIŠKE DRUŽBE	66
10.	NADZOR NAD ZAVAROVALNICAMI V FINANČNEM KONGLOMERATU.....	66
10.1.	TRISTRANSKA SKUPINA (TRIPARTITE GROUP)	67
10.2.	SKUPNI FORUM (JOINT FORUM)	68
10.3.	DIREKTIVA O FINANČNIH KONGLOMERATIH.....	72
10.3.1.	Opredelitev pojma finančni konglomerati	73
10.3.2.	Dopolnilni nadzor.....	74
10.4.	FINANČNI KONGLOMERATI V EVROPSKI UNIJI	78
11.	PREDLAGANE IN PREDVIDENE SPREMEMBE V NADZORU ZAVAROVALNIC	79
11.1.	NADZOR POZAVAROVALNIC	79
11.1.1.	Opredelitev pozavarovalnice in pozavarovanja	80
11.1.2.	Nadzor pozavarovalnic – obstoječi sistemi po državah	81
11.1.3.	Predviden sistem nadzora pozavarovalnic	84
11.2.	SOLVENTNOST 2.....	88
11.2.1.	Trije stebri projekta Solventnost 2	89
11.2.1.1.	Finančne zahteve	90
11.2.1.2.	Nadzorni proces	95
11.2.1.3.	Tržna disciplina	96
11.2.2.	Povezava projekta Solventnost 2 z razvojem računovodstva v Evropski uniji in na mednarodni ravni	96
11.2.3.	Dosežena stopnja razvoja projekta Solventnost 2.....	100
12.	SKLEP	105
13.	LITERATURA.....	108
14.	VIRI.....	112

PRILOGE

1. UVOD

Zavarovalništvo lahko pomembno prispeva h gospodarskemu napredku. Z vidika makroekonomske funkcije je namreč zavarovanje varčevanje denarnih sredstev pri zavarovalnicah, ki jih le-te nalagajo v različne oblike. Na območju držav članic Evropske unije (EU) in držav članic Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) je zavarovalni sektor še vedno največji institucionalni investitor (The future of insurance and reinsurance regulation and supervision in the EU, 2003, str. 2). Zavarovalnice so s tem, ko preoblikujejo finančna sredstva, ki jih pridobijo s prodajo zavarovalnih storitev, udeležene tudi v najpomembnejši funkciji finančnih posrednikov (Fabozzi, Modigliani, 1992, str. 14).

Pri zavarovalnicah kot finančnih posrednikih pa ne gre samo za to, da imajo ljudje pri njih naloženo svoje finančno premoženje, pač pa jim pogodba, ki jo sklenejo, zagotavlja različne vrste izplačil denarnih zneskov v prihodnje (Ribnikar, 1996, str. 44)¹. Izplačilo denarnega zneska sicer ni vedno nujna posledica sklenitve zavarovalne pogodbe, pomembno pa je, da je zavarovalnica sposobna zagotoviti izplačilo vedno, kadar nastopi zavarovalni primer².

Zavarovanje ni pravo zavarovanje, če ne nudi varnosti. Zato mora načelo varnosti predstavljati najpomembnejše načelo zavarovalnega nalaganja (Boncelj, 1983, str. 279). Potrošniki v času nakupa praviloma težko ocenijo kvaliteto zavarovalnih storitev, iz česar izhaja tudi vloga zavarovalnice kot zaupnika. Zavarovalci, ki kupujejo zavarovalne storitve, torej zaupajo zavarovalnicam, da kupujejo gospodarsko varnost.

Zaradi narave zavarovalništva ter njegovega pomena za posameznike, gospodarske družbe in narodno gospodarstvo, nadzor zavarovalnic na državni ravni dandanašnji predstavlja nesporno dejstvo (Symreng, 1998, str. 64). Pojavlja se kot dejavnik uravnoteženja (Gibbons, Steel, 2000, str. 20) med včasih različnimi interesi delničarjev zavarovalnic, ki stremijo za čim višjim dobičkom, in med interesi zavarovalcev, ki kupujejo zavarovalne storitve zato, ker jim obljublajo gospodarsko varnost. Zavarovalni nadzorniki bdijo nad tem, da zavarovalnice dejansko izpolnjujejo obljube po zagotavljanju varnosti. Glavni cilj zavarovalnega nadzora je torej zaščita interesov potrošnikov zavarovalnih storitev. Pri zasledovanju tega cilja pa je nadzor na državni ravni težko uspešen, če nima zagotovljenih določenih predpogojev in če deluje osamljeno. Prvi pogoj za njegovo uspešno izvajanje je dobra zavarovalna zakonodaja in splošno regulatorno okolje. Nadalje morajo poleg nadzora na državni ravni obstajati in delovati tudi druge oblike nadzora, in sicer notranji nadzor v obliki notranjega revidiranja in aktuarstva ter zunanje revidiranje.

Od pojava posebnih institucij v drugi polovici 19. stoletja, ki so izvajale zavarovalni nadzor samo nekaterih zavarovalnih vrst, še posebej tistih, ki sodijo v okvir življenjskega zavarovanja, se je nadzor na državni ravni postopoma razširil tudi na druge zavarovalne vrste in na vsa področja delovanja zavarovalnic. Razvijala se

¹ Tudi Weston s soavtorji navaja, da sistem specializiranih posrednikov omogoča prihrankom poleg tega, da prinašajo obresti, še dodatne funkcije. Tako na primer posamezniki lahko vložijo denar v življenjske zavarovalnice in dobijo obresti in zaščito kot upravičenci zavarovanja (Weston, Besley, Brigham, 1996, str. 35).

² Zavarovalna storitev je opravljena tudi v primerih, ko v času trajanja posameznega zavarovanja ni prišlo do zavarovalnega primera in s tem tudi ne do izplačila, saj je zavarovanje ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem nevarnosti, ki med drugim temelji tudi na načelu vzajemnosti (Flis, 1999, str. 51).

je in se še razvija njegova organizacija ter način nadzora. Širijo in poglobljajo se področja njegovega nadzora, s čimer sledi razvoju zavarovalništva.

Razvoj zavarovalništva je v veliki meri rezultat trendov v gospodarstvu. Dogajanja v gospodarstvu – kot so liberalizacija, povezovanje med različnimi institucijami ter povezovanje preko meja – predstavljajo izziv zavarovalnicam, hkrati pa večja svoboda in konkurenčni boj ter naravna dogajanja lahko sprožijo več problemov pri poslovanju zavarovalnic. Navedeno lahko vodi k ogrožanju varnosti zavarovalnic, posledično pa k ogrožanju interesov zavarovancev. Zato se nadzorniki z oblikovanjem novih in dopoljenih zahtev in meril trudijo za vzdrževanje varnega in stabilnega zavarovalnega trga v spremenjenem naravnem in gospodarskem okolju.

Namen tega dela je predstaviti nadzor zavarovalnic z različnih vidikov in glede na pomen zavarovalne dejavnosti poudariti tudi pomen zavarovalnega nadzora.

S predstavitvijo izvajanja nadzora zavarovalnic prek njegovih različnih pojavnih oblik in načinov ter z opredelitvijo področij, ki so predmet državnega nadzora, želim doseči zavedanje bralca, da so zavarovalnice celovito nadzirane. Opis nadzornih načel Mednarodne zveze zavarovalnih nadzornikov ter nadzorne prakse v državah članicah EU, v ZDA in v naši državi, s predstavitvijo predlaganih in predvidenih sprememb v nadzoru zavarovalnic, so namenjeni primerjavi v prostoru in času.

Namen mojega dela je torej celovita predstavitev nadzora zavarovalnic, ki združuje v sebi tako primerjalni kot časovni vidik.

Cilj magistrskega dela je z opisom trendov, ki vplivajo na prihodnost zavarovalništva in s prikazom predlaganih sprememb v nadzoru zavarovalnic dokazati, da nadzor zavarovalnic sledi razvoju oziroma dogajanju v zavarovalništvu in s tem zasleduje cilj zaščite potrošnikov zavarovalnih storitev.

Metode dela, ki jih bom uporabila pri pisanju magistrskega dela, temeljijo predvsem na proučevanju oblik nadzora zavarovalnic ter zavarovalnih nadzornih načel in umestitvi slovenskega zavarovalnega nadzora v okvir zavarovalnih nadzornih načel, ureditve in prakse v EU in na širši mednarodni ravni. Poleg tega je dan poudarek tudi razvoju zavarovalnega nadzora, ki se je že odzval na konvergenco finančnih institucij in se odziva tudi na naravne katastrofe ter nova oziroma spremenjena tveganja v gospodarstvu.

Pri svojem delu sem si pomagala s strokovno literaturo domačih in tujih avtorjev ter s članki in viri z najnovejšimi teoretičnimi spoznanji, praktičnimi izkušnjami posameznih držav, aktualnimi dogajanja v zavarovalništvu in na področju zavarovalnega nadzora ter z znanjem, pridobljenim v okviru podiplomskega študija.

Dodatno moram že takoj v uvodu navesti, da jezik, uporabljen v magistrskem delu, ne glede na mojo ekonomsko izobrazbo, ni samo ekonomski, pač pa se močno prepleta tudi z eksaktnim pravnim izrazoslovjem. To je posledica nadzorstvene funkcije, pri kateri se mora ekonomska vsebina vselej najti v pravnih okvirih. Nadalje je tako kot vsaka druga dejavnost tudi zavarovalništvo posebno s svojo terminologijo, hkrati pa za nekatere izraze, ki sem jih uporabila v svojem delu, še ni ustaljenih slovenskih

besed. Zato za lažje prebiranje tega dela na koncu prilagam še kratek pojmovnik zavarovalnih izrazov in slovarček prevodov angleških besed.

Magistrsko delo je razdeljeno na več poglavij. Glede na to, da je nadzor zavarovalnic namenjen nadzoru nad izvajanjem zavarovalne dejavnosti, najprej predstavim zavarovalnice kot izvajalke zavarovanja in zavarovanje kot gospodarsko dejavnost. Takoj zatem obravnavam pripadnost zavarovalnic družini finančnih institucij in razloge za nadzor zavarovalnic oziroma finančnih institucij. Zatem se naloga nadaljuje z osrednjim delom, to je s predstavitvijo oblik nadzora ter načina in področij izvajanja nadzora na državni ravni nad zavarovalnicami kot posamičnimi institucijami. Poleg nadzora zavarovalnic kot posamičnih institucij, t. i. solo nadzora, je za zaščito potrošnikov zavarovalnih storitev potreben tudi dodaten nadzor nad zavarovalnicami v zavarovalnih skupinah ter v finančnih konglomeratih. S poglavjem o nadzoru zavarovalnic v državah članicah EU, v ZDA in v Sloveniji ter nadzornih načel Mednarodne zveze zavarovalnih nadzornikov, se pomaknem v okvir primerjalnega prikaza zavarovalnih nadzornih načel med posameznimi državami oziroma skupinami držav. Nenazadnje se ozrem v prihodnost ter prikažem trende, ki vplivajo in bodo predvidoma vplivali na zavarovalništvo in predstavim predlagane in predvidene spremembe v nadzoru zavarovalnic.

Sklepni del izzveni v misli, da je uspešen zavarovalni nadzor zahtevna naloga tudi za visoko razvite države z dolgoletno nadzorno tradicijo, in ne samo za zavarovalne nadzornike držav srednje in vzhodne Evrope (Braumüller, 2000, str. 36). Verjamem pa, da tako, kot je začetek rodil napredek (Flis, 1994, str. 65), bo tudi nenehno izboljševanje in uresničevanje zavarovalnih nadzornih načel predstavljalo primerno podlago za reševanje te naloge.

2. ZAVAROVALNICE – INSTITUCIJE ZAVAROVANJA IN FINANČNE INSTITUCIJE

Zavarovalnice³ so samostojne gospodarske družbe, ki kot svojo temeljno dejavnost opravljajo zavarovanje in sodijo med finančne institucije, oziroma natančneje – med nedepozitne pogodbene finančne posrednike. Posebnost njihove dejavnosti se kaže tudi v njihovih bilancah, kjer največji del obveznosti – in sicer približno tri četrtine predstavljajo zavarovalno-tehnične rezervacije; to so obveznosti zavarovalnice, ki izhajajo iz zavarovalnih pogodb, sklenjenih z zavarovalci.

2.1. ZAVAROVALNICE KOT IZVAJALKE ZAVAROVANJA

Zavarovanje je gospodarska dejavnost, katere osnovna funkcija je zagotavljanje varnosti. Zavarovanje je mogoče deliti na osnovi več meril. Mnogokrat uporabljeni delitvi sta delitev z vidika porazdelitve nevarnosti in delitev zavarovanj glede na sorodnost nevarnosti, ki jih krijejo. Prva delitev je lahko vodoravna (sozavarovanje) ali navpična (pozavarovanje). Druga delitev nas privede do zavarovalnih vrst. Zavarovanje se v praksi pojavlja v mnogih pojavnih oblikah glede na različne vrste nevarnosti in se tako prilagaja različnim človekovim potrebam ter ga spremlja pri njegovem delovanju na različnih področjih.

³ Flis je ponosen na slovenščino, ki kot redek jezik omogoča, da je zavarovalnica kot organizacijski oziroma pravni subjekt izražena z eno samo besedo. V mnogih tujih jezikih namreč to ni mogoče, tako npr. osiguravajući zavod, zajednica osiguranja, Versicherungsgesellschaft, insurance company, compagnie d'assurance (Flis, 1999, str. 57).

2.1.1. Pojem in izvor zavarovanja

Beseda zavarovanje etimološko gledano pomeni varovanje pred določenim dogodkom ali dejstvom (Ivanjko et al., 1999, str. 10). Zavarovanje izvira iz obstoja nevarnosti raznih vrst in stopenj (Flis, 1995b, str. 137). Človek je bil vedno ogrožen zaradi delovanja raznih naravnih pojavov, pa tudi zaradi storjenih dejanj ali opustitve potrebnih dejanj ljudi. Pred navedenimi pojavi se je poskušal zaščititi ali pa se jim izogniti. Lahko rečemo, da se je varoval pred njimi (Flis, 1999, str. 3).

Od varovanja, ki ga je organiziral posameznik zase oziroma za svojo družino (samozavarovanje), je z družbenim razvojem varovanje postalo skrb širše družbene skupine. Organiziranje takšne vrste varnosti danes poteka v okviru posebne dejavnosti, ki jo imenujemo zavarovanje (Ivanjko et al., 1999, str. 10).

Zavarovalna teorija ponuja številne definicije zavarovanja. Najbolj poglobljena definicija, ki izjemno dobro izraža bistvo zavarovanja in različne spektre njegovega poslovnega procesa, je po mojem mnenju definicija Slavka Flisa (Flis, 1995b, str. 250), in sicer: *»Zavarovanje je gospodarska dejavnost, ki gospodarsko-tehnično povezuje kar največ in kar najbolj homogenih (istovrstnih) nevarnostnih objektov v nevarnostno skupino z namenom, da pride na podlagi ugotovljene statistične zakonitosti škodnega procesa kot računskega izravnavanja nevarnosti z izvajanjem ustreznega sistema financiranja do dejanskega izravnavanja nevarnosti ob ustreznem nalaganju in sproščanju tako zbranih tehničnih rezerv.«*

Zavarovanje v obliki, kot ga poznamo danes, je mogoče le v primerih, ko je morebitni zavarovalni primer »bodoč, negotov in neodvisen od izključne volje pogodbenikov⁴« (Obligacijski zakonik, 2001, 922. člen).

Če obravnavamo zavarovanje kot dejavnost z organizacijskega in institucionalnega vidika, govorimo o zavarovalstvu ali zavarovalništvu (Ivanjko et al., 1999, str. 10). V literaturi in v praksi se uporabljata oba pojma.

2.1.2. Posebnosti zavarovanja

Zavarovanje sodi med finančne storitve, hkrati pa se kot gospodarska dejavnost s specifičnimi lastnostmi in zakonitostmi razlikuje od drugih finančnih storitev. Boncelj označuje zavarovanje kot eno temeljnih gospodarskih dejavnosti, ki ima svojo posebno naravo, lastnosti, bistvo ter posebne naloge v gospodarskem procesu (Boncelj, 1983, str. 13).

Zavarovanje se od drugih dejavnosti najmočneje razlikuje po tem, da:

- prodaja nevidne storitve. Zavarovalna storitev je nevidna glede na to, da je realizacija storitve v obliki denarnega nadomestila škode odmaknjena v bodočnost in v celoti negotova (Ivanjko et al., 1999, str. 24);
- zavarovanje je edina gospodarska dejavnost, ki temelji na gospodarski nevarnosti, saj je obstoj gospodarskih nevarnosti pravzaprav tisto dejstvo, ki sproža potrebo po zavarovanju (Flis, 1999, str. 51);
- bistvo zavarovanja izvira iz uveljavljanja zakona velikih števil⁵ (Boncelj, 1983, str. 13). Zavarovanje je izrazit množičen posel. Množičnost nevarnostnih objektov je predpogoj za uspešno izravnavanje nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 110);

⁴ Zavarovalnice, zavarovalca ali zavarovanca, upravičenca.

- zavarovanje je sicer gospodarska dejavnost, temelji pa med drugim tudi na načelu vzajemnosti (Flis, 1999, str. 51).

Nadalje je za zavarovalništvo značilno tudi, da je dejavnost z dolgoročnim horizontom. Na splošno ima zavarovalništvo daljši časovni horizont kot bančništvo in posli z vrednostnimi papirji (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 1). Za pogodbe življenjskega zavarovanja je na primer tipično trajanje 10 let ali več, pogodbe pokojninskega zavarovanja se lahko raztezajo celo preko obdobja 75 let. Neživiljenjske pogodbe običajno trajajo eno leto, vendar pa nepričakovane škode lahko nastanejo tudi z naslova zelo starih polic. Očiten primer so industrijske bolezni, katerih škodni razvoj in plačevanje lahko traja mnogo let in izhajajo iz t. i. obveznosti z dolgim repom (angl.: *long-tail loss (liability)*)⁶.

Pozitivni učinek dolgoročnega horizonta zavarovalnih poslov se izraža v tem, da omogoča upravam zavarovalnic in zavarovalnim nadzornikom ugotoviti probleme še v času njihovega razvoja. Rezultat tega je, da imajo tako eni kot drugi več časa za njihovo reševanje.

Dolgoročnost zavarovalnih poslov pa nosi v sebi tudi potencialne negativne posledice. Zavarovalnici v finančnih težavah in s slabo prakso namreč omogoča nadaljevati posle brez sprememb pri izvajanju; s tem odlaga potrebne popravilne ukrepe in morebitno poslabšuje položaj, ki lahko privede v večje izgube (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 6).

2.1.3. Pestrost zavarovanja

Obstaja veliko meril, na podlagi katerih bi lahko delili zavarovanja. Tako na primer zavarovanja po načinu odločitve delimo na prostovoljna zavarovanja in obvezna zavarovanja; glede na to, kdo je zavarovalec oziroma zavarovanec pa na zavarovanje pravnih oseb in zavarovanje fizičnih oseb. Vsebinsko najbolj izpovedni delitvi zavarovanj pa sta delitev zavarovanj z vidika porazdelitve oziroma izravnavanja nevarnosti in delitev zavarovanj glede na sorodnost nevarnosti, ki jih zavarovanja krijejo (Bjelić, 1998, str. 47). Zato bom raznolikost zavarovanja prikazala v luči navedenih dveh delitev.

Porazdelitev nevarnosti je lahko primarna ali vodoravna (sozavarovanje) in sekundarna ali navpična (pozavarovanje) (Bjelić, 1998, str. 47).

O **sozavarovanju** govorimo, kadar več zavarovalnic hkrati in vzporedno prevzame kritje nevarnosti, ločeno tako, da vsaka prevzame samo en del (Boncelj, 1998, str. 22) in s takšnim deležem, kot sodeluje v premiji, sodeluje tudi v škodi (Bjelić, 1998, 232). Ker so tu vse zavarovalnice glede jamčenja v isti ravni in v enakem medsebojnem položaju, je to vodoravna delitev nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 22).

⁵ Zakon velikih števil se uveljavlja tudi na nekaterih drugih področjih, npr. pri igrah na srečo. Vendar se v primeru iger na srečo zakon velikih števil uveljavlja zgolj kot slučaj, ne pa kot pravilo kot to velja za zavarovalništvo, ki je mogoče le v množici med seboj povezanih kupoprodaj (Boncelj, 1983, str. 109).

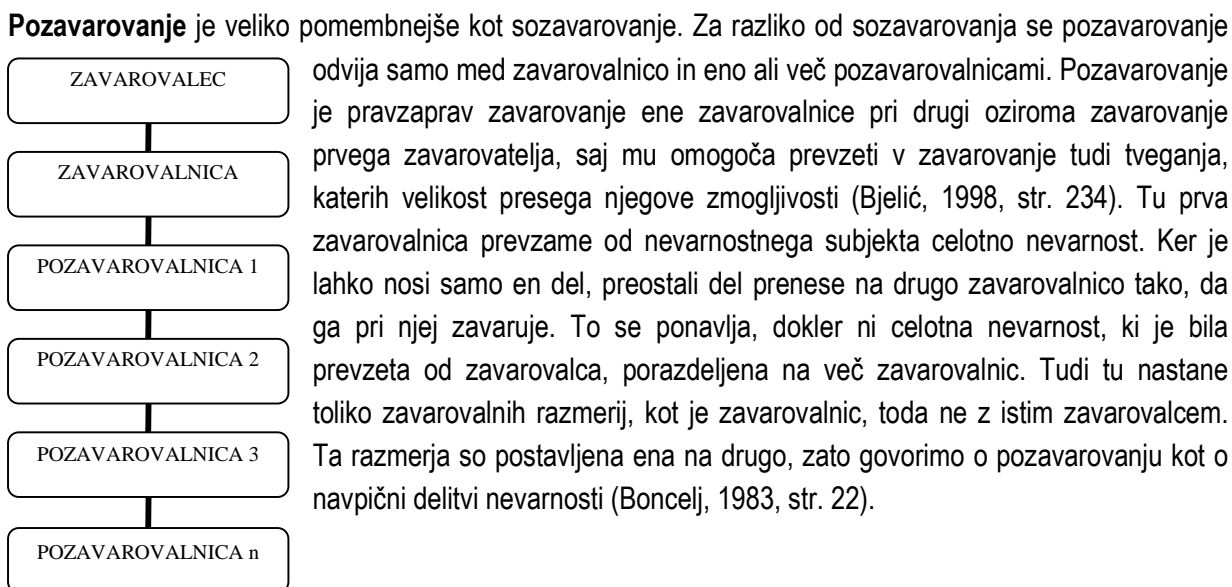
⁶ Za nekatere vrste zavarovanja odgovornosti je značilno, da so podvržene t. i. dolgemu repu tveganja izpostavljenosti škodam, kar otežuje oceno pričakovanih škod. **Te škode z dolgim repom izhajajo iz polic, v primeru katerih je v času kritja prišlo do škodnih dogodkov, škode pa so bile prijavljene mnogo let kasneje.** Že nastale, a še ne prijavljene škode, so povzročile zavarovateljem velike probleme v zavarovalni vrsti zavarovanja zdravniške odgovornosti in drugih zavarovanj odgovornosti, kjer so se sodni procesi razširili mnogo let po nastanku škodnih dogodkov. V nekaterih primerih zavarovanja proizvajalčeve odgovornosti za proizvode, kot je na primer za azbest, v času sklenitve pogodb, vsebina nevarnosti, ki je bila sprejeta v kritje, ni bila popolnoma razumljena (Saunders, 2000, str. 41).

Slika 1: Sozavarovanje — vodoravna delitev nevarnosti

Vir: Boncelj, 1983, str. 22.

Slika 2: Pozavarovanje – navpična delitev nevarnosti

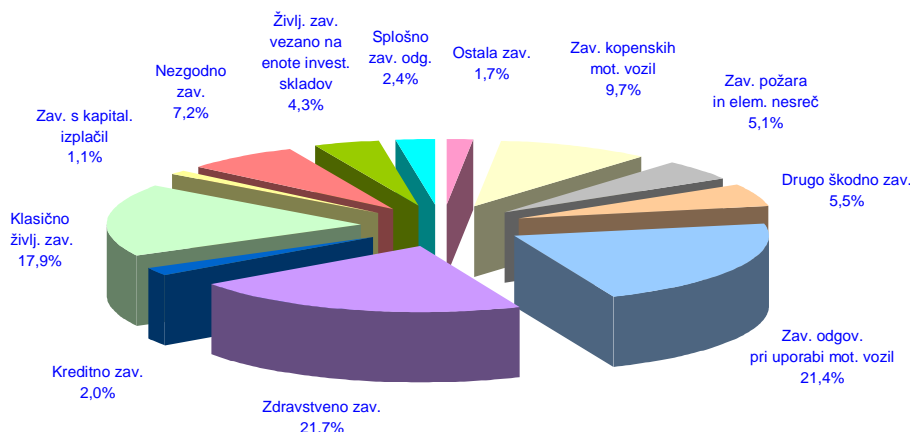
Vir: Boncelj, 1983, str. 22.

Glede na sorodnost nevarnosti, ki jih krijejo, se zavarovanja delijo na zavarovalne vrste. Zakon o zavarovalništvu pozna 24 zavarovalnih vrst, ki jih je povzel po direktivah Evropske unije (v nadaljevanju: EU). Združuje jih v dve poglavitni skupini zavarovanja, to je premoženjska zavarovanja⁷ in življenjska zavarovanja⁸ (Priloga 1, Tabela I).

⁷ **Premoženjsko zavarovanje** predstavljajo naslednje zavarovalne vrste: nezgodno zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, zavarovanje kopenskih vozil, zavarovanje tirnih vozil, letalsko zavarovanje, zavarovanje plovil, zavarovanje prevoza blaga, zavarovanje požara in elementarnih nesreč, drugo škodno zavarovanje, zavarovanje odgovornosti pri uporabi vozil, zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov oziroma drugih letalskih naprav, zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil, splošno zavarovanje odgovornosti, kreditno zavarovanje, kavcijsko zavarovanje, zavarovanje različnih finančnih izgub, zavarovanje stroškov postopka, zavarovanje pomoči (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 2. člen).

⁸ **Življenjsko zavarovanje** predstavljajo naslednje zavarovalne vrste: klasično življenjsko zavarovanje, zavarovanje za primer poroke oziroma rojstva, življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov, tontine in zavarovanje s kapitalizacijo izplačil. Tontine je zavarovanje, pri katerem se skupina zavarovancev dogovori, da bo skupno kapitalizirala svoje prispevke in razdelila tako kapitalizirano premoženje med tiste zavarovance, ki doživijo določeno starost oziroma med dediče umrlih zavarovancev (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 2. člen).

Slika 3: Struktura zavarovanj po zavarovalnih vrstah glede na obračunano kosmato zavarovalno premijo zavarovalnic v Sloveniji v letu 2004

Vir: Interni podatki Agencije za zavarovalni nadzor, 2005.

Iz slike lahko vidimo, da v Sloveniji vodilni položaj zavzemajo tri zavarovalne vrste, in sicer zdravstvena zavarovanja z največjim, 21,7-odstotnim deležem celotne dosežene zavarovalne premije, sledijo jim zavarovanja odgovornosti pri uporabi motornih vozil z 21,4 % celotne dosežene zavarovalne premije, tem pa so zelo blizu klasična življenjska zavarovanja z 17,9-odstotnim deležem. Na četrto mesto, vendar z dosti manjšim deležem, kot jih dosegajo prej navedene zavarovalne vrste, se uvrščajo zavarovanja kopenskih motornih vozil z 9,7 % dosežene zavarovalne premije, le-tem sledijo nezgodna zavarovanja s 7,2 % in druga škodna zavarovanja s 5,5 %, njim pa požarna zavarovanja s 5,1 %. Izjemno je poraslo življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov, ki je v letu 2003 predstavljalo 1,7 % delež, v letu 2004 pa že 4,3-odstotni delež. Več kot enoodstotni delež v celotni zavarovalni premiji predstavljajo le še splošno zavarovanje odgovornosti (2,4 %), kreditno zavarovanje (2,0%) in zavarovanje s kapitalizacijo izplačil⁹ (1,1 %). Ostalih trinajst zavarovalnih vrst skupaj predstavlja le slaba dva odstotka (1,7 %) celotne zavarovalne premije v letu 2004.

Ameriški avtorji namesto izraza »premoženjsko zavarovanje« ali »neživljenjsko zavarovanje« uporabljajo izraz »premoženjsko-odgovornostno zavarovanje«. Pri tem priznavajo, da so razlike med premoženjskim in odgovornostnim zavarovanjem vedno bolj zabrisane zaradi težnje zavarovateljev ponuditi kritja, v katerih so združene značilnosti premoženjskega in odgovornostnega zavarovanja, to so t. i. zavarovalni paketi (Saunders, 2000, str. 37).

Namen premoženjskega zavarovanja je v zagotavljanju povrnitve škode, ki bi nastala v zavarovančevem premoženju ob nastanku zavarovalnega primera. Lahko bi dejali, da bistvo premoženjskega zavarovanja obstaja prav v zavarovalnem interesu, ki je osnova zavarovalne pogodbe. Takšno zavarovanje lahko sklene vsaka oseba, ki si želi, da **ne** nastane zavarovalni primer, ker bi sicer utrpela materialno škodo (Pavliha, 2000, str. 180). Izhajajoč iz navedenega odškodovalnega načela, zavarovalnina ne more biti večja od

⁹ Zavarovanje s kapitalizacijo izplačil je zavarovanje, ki temelji na aktuarskih izračunih in pri katerem prejme zavarovanec v zameno za enkratno oziroma obročno vplačevanje premij izplačila v določenem obdobju in višini (Zakon o zavarovalništvu, 2. člen, drugi odstavek, 23. točka).

škoda, ki jo je zavarovanec utrpel z nastankom zavarovalnega primera. Načelo odškodovanja je bistveno načelo premoženjskega prava, ki ga ne srečamo pri osebnem zavarovanju (Ivanjko et al., 1999, str. 58).

Storitve življenjskih zavarovalnic so tako tradicionalne oziroma klasične vrste zavarovanj, kot so življenjsko zavarovanje z omejenim trajanjem, doživljenjsko zavarovanje in mešano življenjsko zavarovanje (Saunders, 2000, str. 31), kot tudi modernejše oblike življenjskega zavarovanja, kamor sodi tako zavarovanje za določene dogodke, kot je na primer rojstvo, kot tudi življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov. Poleg tega se moderne življenjske zavarovalnice ukvarjajo tudi z rentnim zavarovanjem¹⁰ in upravljanjem pokojninskih načrtov. Rentno zavarovanje predstavlja nasprotje tradicionalnemu življenjskemu zavarovanju; medtem ko življenjsko zavarovanje vključuje različne metode izgradnje oziroma oblikovanja sredstev, rentno zavarovanje zajema različne metode razgradnje zbranih sredstev.

Nekateri viri govorijo o obstoju treh pglavitnih kategorij zavarovanja – življenjskem zavarovanju, neživljenjskem zavarovanju in pozavarovanju (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 1), pri čemer pa lahko na podlagi prikazanih predhodnih dveh delitev ugotovimo, da gre pri tem opisu za združevanje dveh vidikov delitve – vidika porazdelitve nevarnosti in vidika sorodnosti nevarnosti, ki jih zavarovanja krijejo.

2.1.4. Funkcije zavarovanja in pomen zavarovalništva

Položaj in vloga vsake gospodarske dejavnosti v narodnem gospodarstvu izhajata iz njenih funkcij, ki določajo tudi njen pomen.

Funkcije zavarovanja ločimo na (Boncelj, 1983, str. 180):

- osnovno ali temeljno,
- vzporedne.

Osnovna funkcija zavarovanja je vezana na sam pojem zavarovanja. To je ustvarjanje gospodarske varnosti z izravnavanjem nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 180) ali drugače rečeno, zagotavljanje zaščite proti nepričakovanim finančnim izgubam (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 1). Zavarovalnice ustvarjajo gospodarsko varnost oziroma zagotavljajo zaščito proti nepričakovanim finančnim izgubam tako, da porazdelijo škodo ali finančno izgubo (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 3). To storijo tako, da ocenijo prihodnjo skupno škodo, jo vnaprej porazdelijo na vse nevarnostne objekte in tako vsak nevarnostni objekt obremenijo z delom le-te (Boncelj, 1983, str. 78). Delež posameznega nevarnostnega objekta na skupni škodi nevarnostne skupine v posameznem poslovnem letu je nevarnostna premija.

Poleg osnovne funkcije zavarovanja ima zavarovanje kot dejavnost tudi vzporedne funkcije. To so tiste funkcije, ki jih ne izvajamo iz bistva in pojma zavarovanja, so pa z njim tesno povezane. To so:

¹⁰ Rentnega zavarovanja pri zavarovalnicah ne smemo enačiti z rentnim varčevanjem pri bankah, saj med njima obstoji bistvena razlika. Pri rentnem varčevanju banke izplačajo vedno le privarčevani znesek z obrestmi, pri rentnem zavarovanju pa zavarovalnice ob pogoju nastanka zavarovalnega primera izplačajo celotno vnaprej dogovorjeno zavarovalno vsoto, ne glede na to, ali je s premijami vplačan celotni znesek.

- odpravljanje motenj v gospodarskem delovanju,
- ohranjanje življenjske ravni ter
- vzpodbujanje varčevanja.

Odpravljanje motenj v gospodarskem funkcioniranju ohranja nepretrganost gospodarskega procesa. V primeru, da proizvodne faktorje prizadene gospodarska škoda, gospodarske dejavnosti, ki so jo opravljali pred tem, ni mogoče več opravljati ali je vsaj ni mogoče opravljati v enakem obsegu. Zato nastane motnja v gospodarskem funkcioniranju, ki glede na velikost gospodarske škode lahko pomeni tudi motnjo v funkcioniranju narodnega gospodarstva. Vse to žene posameznika in narodno gospodarstvo k posebnim ukrepom proti motnjam v gospodarskem funkcioniranju. Med njimi sta na prvem mestu prevencija in represija, ki pa sta žal uspešni le deloma. Za obvladovanje motenj v gospodarskem funkcioniranju je potrebno zavarovanje (Boncelj, 1983, str. 188). Ko namreč z zavarovalno odškodnino zopet vzpostavimo proizvodni dejavnik, omogočimo z njim pogojeno gospodarsko dejavnost (Boncelj, 1983, str. 193).

Na področju zavarovanja oseb je človek tisti, ki je v nevarnosti, je torej nevarnostni objekt. On in/ali njegovi svojci nosijo škodo kot posledico bolezni, nezgode, invalidnosti, starosti, smrti in brezposelnosti¹¹. V praksi so to lahko škode zaradi zmanjšanja premoženja, saj nevarnostni dogodek povzroči izdatke, ali pa škode zaradi nezvečanja premoženja, saj nevarnostni dogodek vodi k izostanku individualnega dohodka. Nevarnostni dogodek se torej uveljavlja bodisi zgolj gospodarsko¹² ali pa fizično in gospodarsko, saj prizadene tako fizično kot gospodarsko celovitost človeka. S tem, ko se ljudje zavarujejo zoper škode zaradi omenjenih osebnih nevarnostnih dogodkov, torej odpravljajo primanjkljaje v količini sredstev, do katerih pride zaradi nastopa škodnih dogodkov in popolnoma ali vsaj deloma vzpostavljajo življenjsko raven prizadetih v prejšnje stanje oziroma ohranjajo življenjsko raven.

Poleg zavarovanja v zavarovalnih vrstah osebnih zavarovanj kot klasičnega varuha življenjske ravni pa je dandanašnji treba v okvir ohranjanja življenjske ravni uvrstiti tudi zavarovanje v nekaterih zavarovalnih vrstah premoženjskega in odgovornostnega zavarovanja, na primer požarno zavarovanje, avtomobilsko zavarovanje (Boncelj, 1983, str. 194).

Posamezniki, ki so tako fizične kot pravne osebe, vrednost zavarovanja vidijo v zaščiti pred izgubami, ki bi lahko ogrozile njihov finančni položaj. Zato, da si z zavarovanjem »kupijo« varnost, so se pripravljene odreči določenemu delu svojih sredstev oziroma prihrankov; sama narava zavarovanja torej vzpodbuja varčevanje. Od zavarovalcev pridobljena finančna sredstva, in dolžnost zavarovalnic, da izpolnijo obveznosti z naslova pridobljenih sredstev, pa od zavarovalnic zahtevajo nalaganje sredstev. Ker je zavarovanje izrazit množičen posel, so zavarovalnice pomemben institucionalni investitor in s tem tudi pomembni finančni posredniki. Njihova funkcija je torej tudi zbiranje prihrankov ter usmerjanje le teh v investicije in s tem v gospodarski razvoj (Pavliha, 2000, str. 44).

Temeljni pomen zavarovalništva je, da nudi varnost posameznikom in gospodarskim družbam.

¹¹ V zavarovalništvu rečemo temu nevarnostna dogajanja ali nevarnostni dogodki.

¹² Pri brezposelnosti.

Z gospodarskega vidika ima zavarovalništvo izredno pomembno vlogo tudi z vplivanjem na povečevanje narodnih prihrankov in delovanjem kot pomemben institucionalni investitor, s čimer spodbuja gospodarsko rast (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 3).

Zavarovalnice, posebej tiste, ki se ukvarjajo z življenjskim zavarovanjem, razpolagajo z velikim obsegom sredstev v premoženjski bilanci (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 8). Tako je bila na primer skupna velikost sredstev v premoženjskih bilancah zavarovalnic držav članic EU leta 2000 enaka 54,4 %¹³ bruto domačega proizvoda EU¹⁴ (Asset Management, 2005, str. 1), celotni obseg finančnih sredstev zavarovalnic v državah članicah OECD leta 1996 pa je znašal 8,7 bilijonov USD, pri čemer je ta vrednost predstavljala skoraj 34 % vseh finančnih sredstev na celotnem območju OECD (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 8).

Tabela 1: Finančna sredstva institucionalnih investitorjev v OECD leta po stanju na dan 1996

Investitor	Vrednost (v milijardah USD)	Odstotek
Zavarovalnice	8.747	33,6
Pokojninski skladi	6.832	26,3
Investicijske družbe	6.475	24,9
Ostali	3.947	15,0
Skupaj	26.001	100,0

Vir: Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 26.

Zavarovanje vzpodbuja posameznike in podjetja, da investirajo več, kot bi brez njega, saj omejuje posledice finančnih neuspehov. Poleg tega zavarovalna dejavnost pospešuje tudi kreditiranje, saj banke v primeru zavarovanja raje posojajo denar, ker zaupajo, da zavarovanje predstavlja zadostno in zadovoljivo varnost za vračilo posojila (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 4).

S socialnega vidika se kaže pomen zavarovalne dejavnosti v tem, da ljudje, ki so zavarovani in jih prizadenejo škode, ne predstavljajo bremena socialnega skrbstva (Boncelj, 1983, str. 195). Komercialna zavarovanja namreč ponujajo tudi produkte, kot so na primer življenjsko zavarovanje, nezgodno zavarovanje in zdravstveno zavarovanje, ki zadovoljujejo potrebe ljudi po socialni varnosti, kakršne bi bile v nasprotnem primeru naslovljene na državo (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 3).

2.2. ZAVAROVALNICE KOT FINANČNE INSTITUCIJE

Finančne institucije navadno delimo na finančne posrednike in na agentske finančne institucije (Ribnikar, 1996, str. 43). Finančne posrednike lahko razčlenjujemo na depozitne in nedepozitne finančne posrednike,

¹³ V Sloveniji bilančna vsota zavarovalnega sektorja v letu 2004 znaša približno desetino BDP (BDP v Sloveniji v letu 2004 je znašal 6.191.161 milijonov SIT). Pomen zavarovalnega sektorja v Sloveniji kot institucionalnega investitorja zaenkrat še ni tako velik kot v celotni EU, vendar pa iz leta v leto narašča, kar kaže tudi strma rast kritnega premoženja, katerega vrednost v letu 2004 predstavlja sedemkratnik vrednosti v letu 1996 (Interni podatki Agencije za zavarovalni nadzor, 1996-2004).

¹⁴ Razmerje med velikostjo premoženjske bilance vseh finančnih posrednikov in bruto domačim proizvodom se imenuje tudi finančna globina, ki jo nekateri avtorji uporabljajo kot kazalnik za opis finančne strukture (Ribnikar, 2000, str. 71).

nedeponitne finančne posrednike pa na pogodbene in investicijske finančne posrednike. **Zavarovalnice sodijo med nedeponitne pogodbene finančne posrednike.**

Ribnikar pravi, da se **finančni posredniki** vrivajo med končne posojilodajalce in končne posojilojemalce. Preko njihove premoženjske bilance se prenašajo sredstva od končnih posojilodajalcev h končnim posojilojemalcem. Pri tem pa finančni posredniki sredstva ne le prenašajo, ampak tudi preoblikujejo. Svojim upnikom dajejo njim želena finančna sredstva, ki so drugačna od tistih, ki jih kupujejo sami (Ribnikar, 1996, str. 43). Finančni posredniki torej poleg prenašanja sredstev od varčevalcev k investitorjem tudi ustvarjajo oziroma proizvajajo nove finančne produkte (Brigham, Houston, 2001, str.180; Besley, Brigham, 2003, str. 90).

Ker so finančni posredniki ponavadi veliki (Brigham, Houston, 2001, str. 180), ustvarjajo koristi z naslova ekonomije obsega. **Pozitivni učinki ekonomije obsega**, ki jih dosegajo finančni posredniki, se kažejo tako na področju zniževanja stroškov kot tudi na področju zniževanja tveganj.

Na področju stroškov se pozitivni učinki ekonomije obsega, ki jih dosegajo finančni posredniki, kažejo:

- pri informacijskih stroških in
- pri transakcijskih stroških.

Stroški zbiranja informacij drobnih varčevalcev¹⁵, ki neposredno investirajo v vrednostne papirje podjetij, so visoki, saj morajo spremljati dejavnost podjetij, katerih vrednostne papirje so kupili. Finančni posrednik pridobljena sredstva združi in jih investira v vrednostne papirje, ki jih izdajajo podjetja. To združevanje sredstev reši tako problem visokih stroškov zbiranja informacij kot tudi problem spremljanja poslovanja podjetij, izdajateljev vrednostnih papirjev. Finančni posrednik je s tem, ko je združil sredstva mnogih varčevalcev, udeležen v večjem delu vrednostnih papirjev kot vsak posamezen mali varčevalec, kar vodi k večjemu interesu zbiranja informacij in spremljanja poslovanja podjetij, izdajateljev vrednostnih papirjev, poleg tega pa ima tudi nižje povprečne stroške zbiranja informacij.

Finančni posrednik zagotavlja potencialne ekonomije obsega tudi z zniževanjem transakcijskih stroškov na enoto, ki jih v primerjavi z malimi varčevalci dosega tudi zato, ker razpolaga s strokovnimi znanji s finančnega in pravnega področja.

Zmanjšana tveganja finančnega posrednika so posledica večjega števila vrednostnih papirjev v njegovi naložbeni sestavi. Finančni posrednik lahko izkorišča zakon velikih števil, medtem ko je večina gospodinjstev kot varčevalcev omejena na relativno enoten naložbeni portfelj. Ta raznolikost sredstev omogoča finančnemu posredniku, da točneje napoveduje pričakovan donos na svoja sredstva kot celoto. Kot rezultat tega lahko z nizkim cenovnim tveganjem odgovorno jamči za pravočasno izpolnitev svoje obljube posamezniku.

Vsak tip finančnega posrednika se je razvil z namenom, da bi zadovoljil določeno potrebo na finančnih trgih. Razlikovanje med različnimi tipi finančnih posrednikov je torej zgodovinsko pogojeno in se odraža tudi v značilnostih njihovih sredstev in obveznosti. Čeprav so si dandanašnji finančni posredniki bolj podobni kot

¹⁵ Mišljena so gospodinjstva.

kdajkoli do sedaj v moderni zgodovini, se še vedno razlikujejo po svojevrstnih strukturah sredstev in obveznosti (Besley, Brigham, 2003, str. 93).

Posebnost zavarovalnic – pripadnic družini finančnih posrednikov je, da večino njihovih obveznosti predstavljajo rezervacije z naslova sklenjenih zavarovalnih polic (zavarovalno-tehnične rezervacije). Pri zavarovalnicah, ki sklepajo premoženjska zavarovanja, gre v pretežni meri za škodne rezervacije in rezervacije za prenosne premije, pri zavarovalnicah, ki sklepajo življenjska zavarovanja, pa so to večinoma matematične rezervacije. Tako so na primer zavarovalno-tehnične rezervacije ameriških življenjskih zavarovalnic konec leta 1998 znašale 86 % od vseh njihovih obveznosti (Besley, Brigham, 2003, str. 100). Zelo podobno lahko opazimo na primeru slovenskih zavarovalnic, ki se ukvarjajo z življenjskim zavarovanjem, kar prikazuje tudi tabela, ki sledi.

Tabela 2: Poenostavljena bilanca stanja življenjskih zavarovanj slovenskih zavarovalnic na dan 31.12.2003

Sredstva		Obveznosti do virov sredstev	
Zemljišča in zgradbe	2,9 %	Kapital	10,3 %
Finančne naložbe	92,3 %	Zavarovalno – tehnične rezervacije	85,8 %
Terjatve iz neposrednih zavarovanj	0,5 %	Obveznosti iz neposrednih zavarovanj	0,6 %
Terjatve iz pozavarovanja	0,1 %	Obveznosti iz pozavarovanja	0,0 %
Aktivne časovne razmejitve	2,6 %	Pasivne časovne razmejitve	0,6 %
Ostalo	1,6 %	Ostalo	2,7 %

Vir: Interni podatki Agencije za zavarovalni nadzor, 2004.

3. RAZLOGI ZA NADZOR ZAVAROVALNIC IN DRUGIH FINANČNIH INSTITUCIJ

V prejšnjem poglavju predstavljene funkcije finančnih posrednikov nas vodijo k trditvi, da finančni posredniki povečujejo učinkovitost finančnih trgov, znižujejo tveganje za posameznega investitorja ter zanj ustvarjajo naložbene možnosti, ki jih sicer ne bi imel. Lahko bi torej rekli, da finančni posredniki povečujejo standard življenja v nekem gospodarstvu (Besley, Brigham, 2003, str. 92).

Zaradi svojih posebnih funkcij in pomena za posameznike, gospodarske družbe in gospodarstvo kot celoto, so finančni posredniki med gospodarskimi družbami izbrani kot tisti, ki potrebujejo poseben nadzor (Saunders, 2000, str. 85). **Večje motnje funkcij finančnih posrednikov bi namreč lahko vodile do neugodnih učinkov na ostale gospodarske subjekte oziroma do negativnih eksternalij**¹⁶ (Saunders, 2000, str. 85). Propadi posameznih finančnih institucij lahko namreč v mislih varčevalcev ustvarijo dvome v stabilnost in solventnost finančnih institucij na splošno in celo povzročijo beg iz zdravih finančnih institucij (Saunders, 2000, str. 93).

Nadzor s svojimi popravljivimi ukrepi je potreben tudi zaradi obstoja tržnih nepravilnosti. Le-te izhajajo iz nepopolne konkurence. Če bi se finančne storitve sklepale na popolno konkurenčnih trgih, z

¹⁶ Negativna eksternalija je dejanje ekonomskega agenta, ki povzroči stroške drugim ekonomskim agentom (Saunders, 2000, str. 85).

vidika tržnih nepravilnosti ne bi bilo potrebe po nadzoru. Ker pa popolne konkurence¹⁷ na trgih finančnih storitev praktično ni, še posebej pri finančnih storitvah na drobno prihaja do mnogih tržnih nepravilnosti, ki ustvarjajo razloge za nadzor. Takšne tržne nepravilnosti so na primer, da so potrošniki finančnih storitev slabše informirani kot njihovi ponudniki, kar ponudniki finančnih storitev lahko uporabljajo za izkoriščanje potrošnika. Nadalje se pojavljajo problemi potrošnikov z ugotavljanjem kvalitete finančnih storitev v času nakupa. Močno je prisotna tudi nezmožnost malega potrošnika, da bi ocenil varnost in solidnost finančnih institucij – razen s pretiranimi stroški (Llewellyn, 1999, str. 21).

Poleg sistemskih problemov, povezanih z negativnimi eksternalijami ter potrebe po izboljšanju tržnih nepravilnosti, pa obstajajo še dodatni razlogi za nadzor finančnih institucij.

Eden od njih je **ekonomija obsega pri nadzoru finančnih institucij**. V odsotnosti nadzora specializiranega organa bi kupci finančnih produktov za kontrolo podjetij, ki jim le-te produkte zagotavljajo, potrošili družbeno prekomeren oziroma neupravičen čas, napore in denar. Ker bi vsi kupci ponavljali isti proces, bi prihajalo do stroškov ponavljanja, ki bi predstavljali prekomerne družbene stroške. Poleg tega bi navedeno vodilo k izgubi prednosti ekonomije obsega, ki jo ima specializiran nadzornik, ki si je pridobil znanje in uvedel učinkovite kontrolne sisteme. Posamezni kupci tudi nimajo moči uveljavljati zahtev do finančnih institucij in od njih zahtevati popravljalnih ukrepov (Llewellyn, 1999, str. 24).

Naslednji razlog za nadzor finančnih institucij je **potrošnikovo zaupanje**. Obstoječe asimetričnih informacij¹⁸ (angl.: asymmetric information) lahko zniža potrošnikovo povpraševanje po finančnih storitvah. V situaciji, kjer potrošniki vedo, da obstajajo dobri in slabi proizvodi oziroma storitve ali dobra in slaba podjetja, nimajo pa zadostnih informacij, da bi jih bili sposobni razlikovati v trenutku nakupa, ker se kvaliteta odkrije šele po določenem času, lahko povpraševanje po določenih produktih oziroma storitvah upade (Llewellyn, 1999, str. 25). Kadar potrošniki vedo, da so na trgu proizvodi oziroma storitve z nizko kvaliteto, je lahko ugled dobrih proizvodov oziroma storitev in podjetij omadeževan zaradi slabih. Zato je dodatna naloga nadzora postaviti minimalne standarde in tako s trga odstraniti slabe proizvode oziroma storitve (t. i. limone). Še celo nasprotniki nadzora finančnih institucij, kot je na primer Benston, se strinjajo, da nadzor na ravni države povečuje zaupanje v finančne institucije (Llewellyn, 1999, str. 26).

Nadalje se dogaja, da se podjetja kljub vedenju o tem, kako bi se morala obnašati do svojih kupcev, poslužujejo tveganih pristopov, ker zasledujejo kratkoročne koristi, hkrati pa pričakujejo, da bodo enako ravnali tudi konkurenti. V takšnem primeru nastopita dva problema, to je t. i. **napačna izbira** (angl.: adverse selection) in **moralno tveganje** (angl.: moral hazard). Napačna izbira lahko privede do tega, da je dobro podjetje izločeno iz posla oziroma dejavnosti zaradi slabih podjetij, ker so le-ta prodajala ceneje od dobrih. Nevarnost moralnega tveganja pa je, da slabo obnašanje drugih podjetij privede do situacije, ko jim sledijo tudi podjetja, katerih poslovna politika je bilo primerno poslovno obnašanje (Llewellyn, 1999, str. 27). Zato je

¹⁷ Posamezni osebki v popolni konkurenci nimajo moči, da bi prevladali nad ekonomskimi dogajanci in jih enostransko usmerili v svojo korist. Za popolno konkurenco je značilno, da podjetja proizvajajo standardizirane proizvode, da nimajo nikakršnega vpliva na oblikovanje cen, da so vsi proizvodni dejavniki na dolgi rok popolnoma mobilni in da so vsi potrošniki ter proizvajalci popolnoma informirani (Prašnikar, Debeljak, 1998, str. 242).

¹⁸ O asimetričnih informacijah govorimo, kadar ena stranka (v tem primeru potrošnik finančnih storitev) ne ve dovolj o drugi stranki (v tem primeru finančni posrednik), da bi lahko sprejemala točne odločitve. Pomanjkanje informacij sproža probleme v finančnem sistemu pred sklenitvijo posla in po tem. V prvem primeru govorimo o neugodni izbiri, v drugem primeru pa o moralnem tveganju (Mishkin, 1997, str. 35).

dodatna naloga nadzora postaviti minimalne standarde, za katera podjetja vedo, da bodo uporabljena enako tudi do konkurentov oziroma predstavnikov v isti dejavnosti (Llewellyn, 1999, str. 28).

Razlog za nadzor finančnih institucij je povezan tudi z moralnim tveganjem, izhajajočim iz jamstev za vloge in iz obstoja končnega posojilodajalca (angl.: lender of last resort), ki ustvarjajo možnost moralnega tveganja tako za potrošnike kot za finančna podjetja (Llewellyn, 1999, str. 28). Potrošniki so zaradi obstoja jamstva za vloge lahko manj previdni pri izboru finančne institucije in mogoče lahko celo iščejo takšno, ki prevzema večja tveganja, saj vedo, da bodo v primeru, če finančna institucija ne bo propadla, dobili večji donos na svoj finančni vložek, v primeru, če bo finančna institucija propadla, pa bodo dobili nadomestilo. Ravno tako lahko obstoj jamstva za vloge vodi finančna podjetja k prevzemanju večjih tveganj, pri bankah pa prihaja tudi do tega, da včasih prekomerno sprejemajo tveganja zaradi funkcije centralne banke kot končnega posojilodajalca (Llewellyn, 1999, str. 29).

Mnogo je razlogov, ki dokazujejo, da je nadzor za potrošnika lahko koristen, in sicer so ti razlogi naslednji (Llewellyn, 1999, str. 31):

- pomanjkanje informacij in sposobnosti potrošnikov, da bi izkoristili informacije,
- povpraševanje po razumni stopnji varnosti pri poslovanju s finančnimi podjetji,
- pretekle izkušnje slabega obnašanja finančnih podjetij,
- koristi z naslova strokovnega znanja, s katerim razpolagajo nadzorne institucije,
- zagotavljanje ekonomij obsega pri spremljanju poslovanja finančnih podjetij.

Potrebo po nadzoru zavarovalnic, bank in drugih finančnih organizacij je mogoče utemeljiti tudi z nedavnimi bančnimi krizami (Llewellyn, 2003, str. 3).

Med elementi slabega oziroma neučinkovitega nadzora, ki jih Llewellyn navaja kot razloge bančnih kriz v preteklih letih in ki lahko vodijo tudi k propadu zavarovalnic (Llewellyn, 2003, str. 8), so šibke notranje kontrole, neustrezno vladanje v podjetjih (angl.: *corporate governance*), pomanjkljiva ureditev na področju kapitalske ustreznosti ali pa njeno neučinkovito izvajanje, prenizke kapitalske zahteve glede na prevzeta tveganja finančnih institucij, počasnost in popustljivost nadzornih organov pri ukrepanju v primeru grozečih nesolventnosti, pa tudi primer, da se intenzivnost nadzora ni prilagajala liberalizaciji finančnega sistema, novim poslom in značilnostim tveganj, ki so se pojavila v bolj dereguliranem tržnem okolju (Llewellyn, 2003, str. 3).

4. OBLIKE NADZORA ZAVAROVALNIC

Tako kot bančne krize niso samo rezultat napak v makroekonomiji, pač pa so vzroki tudi interni – ležijo torej »znotraj« bank, tudi za zavarovalnice velja, da zunanji nadzor sam oziroma zgolj nadzor na državni ravni ne more biti zagotovilo za urejeno in uspešno poslovanje zavarovalnic. Nadzorni sistem mora, poleg »od zunaj« naloženih pravil na obnašanje finančnih institucij, vključevati tudi celo vrsto uspešno vodenih notranjih aktivnosti.

Zunanji nadzor, ki ga izvajajo državni organi, torej ne sme predstavljati alternative za učinkovite notranje nadzorne procese; ali povedano z drugimi besedami – nadzor mora biti notranji in zunanji (Llewellyn, 2003, str. 22).

4.1. NOTRANJI NADZOR

Notranji nadzor podjetja obsega vse ukrepe za spremljanje in omejevanje tveganj, zato da bi podjetje doseglo svoje cilje (Hush, 2000, str. 93). Notranji nadzor nad poslovanjem sodobnih gospodarskih subjektov je v osnovi torej potreben zaradi uresničevanja zastavljenih lastnih gospodarskih ciljev (Ivanjko et al., 1999, str. 20). Poleg tega je notranji nadzorni sistem pomemben tudi za zunanje stranke – delničarje in zavarovance (Hush, 2000, str. 93).

V gospodarskih družbah je uprava nosilec poslovnih dejavnosti in odločitev in kot taka odgovorna za opredeljevanje ciljev ter načrtovanje, uresničevanje in nadziranje poslovnih procesov in stanj (Jadek Komar, 2001, str. 5).

Nadziranje kot eno izmed svojih temeljnih obveznosti uprava uresničuje tudi z uvedbo delovanja notranje revizije (Jadek Komar, 2001, str. 5). Za zavarovalnice je značilna in obvezna še dodatna oblika notranjega nadzora, ki je njihova posebnost v primerjavi z ostalimi finančnimi institucijami in izhaja iz posebnosti zavarovalne dejavnosti. To je notranji nadzor, ki ga v zavarovalnicah izvajajo aktuarji.

4.1.1. Notranje revidiranje

Revidiranje predstavlja eno od treh zvrsti nadzora kot informacijske funkcije¹⁹. Pomeni naknadno preverjanje procesov in stanj zaradi presojanja njihove pravilnosti z vidika resničnosti in poštenosti in ga vselej izvajajo osebe, ki niso neposredno vključene v procese, ki so predmet revidiranja. Notranje revidiranje je pomembna sestavina notranjega nadzora, ki je namenjena odkrivanju in preprečevanju neugodnih odklonov od sprejetih poslovnih ciljev podjetja zaradi malomarnosti, lenobe, pomanjkljivega upoštevanja navodil vodstva, kršitev zakonskih določil, zaradi nepoštenega ravnanja sodelavcev ali drugih oblik negospodarnega ravnanja. Predstavlja instrument vodstva podjetja, ki mu tudi neposredno odgovarja (Korošec, 1995, str. 130).

Notranje revidiranje se je pojavilo najprej kot notranje revidiranje knjigovodstva (Turk et al., 1995, str. 28). Nato se je razširilo na revidiranje računovodstva kot celote in računovodskih poročil, nakar je preraslo v revidiranje poslovnih procesov, ki se ukvarja s presojanjem učinkovitosti delovanja sistema notranjih kontrol na vseh področjih poslovanja. V zadnji razvojni stopnji pa notranje revidiranje vključuje tudi revidiranje vodenja oz. presojo učinkovitosti vodenja podjetja in svetovanje za njeno izboljšanje. (Korošec, 1995, str. 130).

¹⁹ Nadzor kot informacijsko funkcijo predstavljata poleg revidiranja tudi kontroliranje in inšpiciranje. **Kontroliranje** je oblika notranjega nadziranja, ki se izvaja kot sprotno preverjanje pravilnosti izvajanja procesov v organizaciji. Izvajajo ga osebe, neposredno vključene v procese, ki so predmet kontrole z namenom, da bi takoj ugotovile možne in nastale nepravilnosti, jih odpravile in preprečile njihov prenos v nadaljnje poslovne procese. **Inšpiciranje** je preverjanje upoštevanja predpisov in ga poznamo le kot zunanje nadziranje. **Revidiranje** poznamo v obeh oblikah, kot zunanje in notranje.

Najzgodnejši začetki notranjega revidiranja so se pojavili v okviru državne uprave.²⁰ Notranje revidiranje v okviru podjetij se je, sodeč po ohranjenih listinah, pojavilo kasneje, pri čemer je njegov obstoj zabeležen šele od tedaj, ko so se z njim začele ukvarjati posebne službe za notranjo revizijo²¹, in ne od tedaj, ko je morda že obstajalo kot dejavnost. Gospodarska kriza v letih od 1929 do 1933 pa je bila tista, ki je vzpodbudila večji razmah notranjega revidiranja. Zaradi propadov številnih podjetij kot posledice slabega upravljanja in slabih informacij pri poslovnem odločanju se je pojavila potreba po notranjem revidiranju navkljub že razvitemu zunanjemu revidiranju (Turk et al., 1995, str. 29).

Danes obstaja v razvitem svetu vrsta pomembnih strokovnih organizacij, ki povezujejo notranje revizorje, opredeljujejo strokovna pravila njihovega delovanja in skrbijo za razvoj te dejavnosti. Zaradi svoje mednarodne razsežnosti²² ima posebno mesto med njimi ameriški Inštitut notranjih revizorjev, ki je leta 1978 sprejel Standarde za strokovno opravljanje notranjega revidiranja, ki se nanašajo na naslednja področja (Korošec, 1995, str. 131):

- neodvisnost - notranji revizorji morajo biti neodvisni od dejavnosti, ki jih revidirajo;
- strokovno usposobljenost - notranje revidiranje mora biti strokovno izvedeno;
- področje dela notranjega revidiranja mora obsegati preizkušanje in ovrednotenje primernosti in učinkovitosti sistema notranjih kontrol;
- izvajanje revizijskega dela - revizijsko delo mora vključevati načrtovanje revidiranja, preverjanje in vrednotenje informacij, poročanje o ugotovitvah in spremljanje odziva na poročila;
- vodenje oddelka za notranje revidiranje - pomembno je tudi, da glavni notranji revizor primerno vodi oddelek za notranje revidiranje.

Ker je v ospredju narave zavarovalne dejavnosti zahteva po tem, da nudi varnost in s tem ohranja zaupanje zavarovalcev, so potrebe po učinkovitem in uspešnem notranjem revidiranju v praksi zavarovalnic, vsaj v razvitem svetu, praviloma zaznane in uresničene bolj kot to velja za druge gospodarske družbe (Korošec, 1995, str. 133).

Organiziranje in izvajanje notranjega revidiranja v zavarovalnicah je v razvitih gospodarstvih praviloma obvezno (Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 23). Tako je tudi v Sloveniji.

V naši državi je notranje revidiranje v zavarovalnicah postalo obvezno leta 1994 z uveljavitvijo prvega slovenskega zakona o zavarovalnicah. Le-ta je v 8. členu določal, da mora zavarovalnica organizirati notranji nadzor za tekoče preverjanje zakonitosti, pravilnosti in smotrnosti poslovanja in delovanja zavarovalnice in da mora biti le-ta oblikovan tako, da lahko izpolnjuje svoje naloge tudi na področju

²⁰ Tako so v Rimski republiki obstajali revizijski uslužbenci finančne uprave. Nadalje sta iz srednjeveške Italije znana revizijski zapisnik iz leta 831, ki se je nanašal na finančno poslovanje mesta Pisa, in revizijski zapisnik iz leta 1225, ki se je nanašal na finančno poslovanje papeža Nikolaja III. Iz listin je znano tudi, da so se v Angliji pojavili revizorji kot državni uslužbenci že leta 1285; leta 1299 je bil imenovan revizor mesta London, leta 1424 pa trije revizorji, ki so revidirali podjetja tedanjega kralja. V Nemčiji so se prvi revizorji pojavili okoli leta 1383 (Turk et al., 1995, str. 29).

²¹ Tako so na primer v Združenih državah Amerike nekatera velika podjetja imela oddelke za notranjo revizijo že leta 1864. V Nemčiji je koncern Krupp leta 1875 oblikoval oddelek za notranjo revizijo, nekoliko kasneje mu je sledil tudi koncern Bayer (Turk et al., 1995, str. 29).

²² Inštitut notranjih revizorjev (angl.: *Institute of Internal Auditors – IIA*) je mednarodna organizacija, ki ima preko 30.000 članov, od katerih jih je okoli tretjina iz dežel izven ZDA in Kanade.

notranjega revidiranja (Zakon o zavarovalnicah, 1994). Bolj natančno Zakon o zavarovalnicah področja notranjega revidiranja ni uredil. Tako lahko njegov prispevek na področju notranje revizije označimo kot potreben vzvod za začetek in razvoj te dejavnosti v slovenskih zavarovalnicah, ki je sprožil tako potrebo po izobraževanju notranjih revizorjev v zavarovalnicah tudi kot potrebo po podrobnejši sistemski ureditvi tega področja.

Podrobnejšo sistemsko ureditev notranje revizije je leta 2000 prinesel Zakon o zavarovalništvu, ki je postavil zakonske temelje za razvoj zgoraj naštetih notranje revizijskih standardov tudi v praksi slovenskih zavarovalnic. Določil je namreč, da mora za opravljanje nalog notranjega revidiranja zaposliti najmanj eno osebo, ki je pridobila naziv revizor oziroma preizkušeni notranji revizor, pri čemer notranji revizor v zavarovalnici ne sme opravljati nobenih drugih nalog. Zavarovalnica mora organizirati notranjo revizijo kot samostojni organizacijski del, neposredno podrejen upravi. Zakon je določil tudi osnovne naloge notranje revizije ter ji naložil, da mora opravljati notranje revidiranje poslovanja v skladu s strokovnimi načeli, standardi in kodeksom poklicne etike notranjih revizorjev. Nadalje mora notranja revizija najmanj dvakrat letno izdelati poročilo o notranjem revidiranju, ki ga predloži upravi in nadzornemu svetu. V primeru, da notranja revizija ugotovi, da zavarovalnici grozi nelikvidnost ali nesolventnost, mora o tem nemudoma obvestiti upravo zavarovalnice. Zakon pa je prinesel tudi osnovo za predhodno omenjeno revidiranje vodenja (angl.: *management auditing*), saj določa, da mora notranja revizija, če ugotovi, da uprava zavarovalnice krši pravila o obvladovanju tveganj, o tem nemudoma obvestiti tudi nadzorni svet.

Z navedenimi določbami je novi zavarovalniški zakon zapolnil vrzel, ki so jo prejšnjemu zakonu očitali nekateri zavarovalni delavci in sicer, da so »zavarovalnice na področju notranje revizije prepuščene same sebi, da se vsaka zavarovalnica trudi po svoje in išče rešitve, ki jih v danih razmerah pozna in zmore, vendar to ni najboljša pot za vpeljavo kvalitetnega notranjega nadzora v slovenske zavarovalnice« (Lotrič, 1996, str. 90).

Kot je razvidno iz opisa zakonskih določb, je v zakonu posebej izpostavljena neposredna odgovornost službe za notranjo revizije v odnosu do nadzornega sveta in tudi v odnosu do delničarjev²³. Na ta način prihaja do izraza tudi vloga notranjega revidiranja v okviru t.i. vladanja v podjetju, ki bi ga lahko vsebinsko razložili kot razmerje med lastniki in vodstvom podjetja (Prašnikar, Debeljak, 1998, str. 302).

Če primerjamo notranje revidiranje v zavarovalnicah z notranjim revidiranjem v drugih organizacijah, največje razlike najdemo pri **področjih revidiranja**, saj so le-ta najtesneje povezana z razlikami v naravi dejavnosti oz. poslov v različnih vrstah organizacij. S tem so mišljene predvsem **posebnosti notranjega revidiranja poslovnih procesov** oz. poslovnih funkcij in **posebnosti revidiranja računovodstva in računovodskih poročil** in ne toliko značilnosti revidiranja učinkovitosti vodstvenih aktivnosti.

Pri **notranjem revidiranju poslovnih procesov v zavarovalnicah** gre predvsem za notranje revidiranje (Turk et al., 1995, str. 131):

- izvajanja poslovne politike, predpisov in tarifnega sistema,
- zmogljivosti zavarovanja in dogovarjanja o zavarovanju,

²³ Notranja revizija mora izdelati letno poročilo o notranjem revidiranju, ki obsega poročilo o uresničitvi letnega programa dela in povzetek pomembnejših ugotovitev opravljenih pregledov poslovanja. Tako izdelano letno poročilo mora uprava s predhodno pridobljenim mnenjem nadzornega sveta uvrstiti na dnevni red skupščine hkrati z revidiranim letnim poročilom.

- zavarovalnih polic²⁴,
- prijavljanja, ocenjevanja in likvidiranja škod ter izplačevanja nadomestil zanje,
- uveljavljanja regresov z naslova škod,
- sodnih sporov v zvezi z zavarovanjem,
- deviznega poslovanja zavarovalnice,
- nalaganje sredstev zavarovanja.

Posebnosti **notranjega revidiranja računovodstva in računovodskih poročil v zavarovalnicah** so predvsem odraz prisotnosti značilnih vrst (Turk et al., 1995, str. 201):

- sredstev, kot so na primer terjatve z naslova zaračunanih premij in finančnih naložb;
- obveznosti, kot so na primer čiste zavarovalno-tehnične rezervacije;
- odhodkov, kot so na primer odhodki za odškodnine in odhodki z naslova pozavarovanja ter sozavarovanja in
- prihodkov, med katerimi so najznačilnejši prihodki z naslova zavarovalnih premij ter prihodki z naslova pozavarovanja in sozavarovanja.

Zelo zanimiv je primerjalni pregled²⁵ uporabe revizijske, tako notranje kot zunanje, in aktuarske funkcije za nadzorne namene, izdelan julija leta 2002 kot rezultat dela delovne skupine, ki jo je marca leta 2000 za ta namen oblikoval Skupni forum (angl.: *Joint forum*). Po eni strani nam omogoča seznanitev s tujo zakonodajo in prakso na tem področju, po drugi strani pa primerjavo le-te z domačo ureditvijo.

Tako izvemo, da je ocenjevanje učinkovitosti notranje revizijske funkcije pomemben element ocenjevanja obvladovanja tveganj kot celote, ki ga opravlja nadzorni organ na državni ravni in da je v nekaterih pravnih sistemih interni revizijski funkciji namenjen celo večji poudarek kot zunanji reviziji. To velja v Franciji, na Nizozemskem in v Združenem kraljestvu za vse tri dele finančnega sektorja – zavarovalništvo, bančništvo in trg vrednostnih papirjev, v Kanadi za bančništvo in zavarovalništvo, v Združenih državah Amerike pa za bančništvo. V vseh delih finančnega sektorja v vseh proučevanih državah obstoji sodelovanje med notranjimi in zunanjimi revizorji. Običajno za tovrstno sodelovanje je, da obsega razgovore in izmenjavo informacij ter pretok informacij od notranjih k zunanjim revizorjem (*Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes*, 2002, str. 26).

4.1.2. Aktuarstvo kot posebna oblika notranjega nadzora v zavarovalnicah

Zakonodaja večine držav nalaga uporabo aktuarskih veščin zavarovalnicam, ki se ukvarjajo z življenjskim zavarovanjem. Nadzorniki Avstralije, Kanade, Italije, Japonske, Švedske, Nizozemske, Velike Britanije in Združenih držav Amerike zahtevajo uporabo aktuarskega znanja tudi v zavarovalnicah, ki se ukvarjajo s premoženjskim zavarovanjem.

²⁴ Posebno pozornost je potrebno posvečati zavarovalnim policam, ki so jih izstavili zavarovalni zastopniki fizičnim osebam, ker so tu poneverbe najpogostejše.

²⁵ Omenjeni pregled je bil izdelan na podlagi podatkov naslednjih držav – Belgije, Nizozemske, Francije, Italije, Nemčije, Španije, Švedske, Združenega kraljestva, Združenih držav Amerike, Kanade, Avstralije, Japonske in Južne Afrike.

Pooblaščen aktuar mora preverjati, ali se izračunavajo premije in oblikujejo zavarovalno-tehnične rezervacije v skladu s predpisi in ali so izračunane oziroma oblikovane tako, da zagotavljajo trajno izpolnjevanje vseh obveznosti zavarovalnice iz zavarovalnih pogodb.

Zakonodaje nekaterih držav pred aktuarje postavljajo še določene dodatne zahteve, in sicer pripravo poročil oziroma izražanje mnenj glede:

- tarifiranja; to pomeni ustreznosti premij za posamezne zavarovalne produkte glede na pogodbene obveznosti,
- ustreznosti pozavarovalnih programov,
- točnosti projekcij in napovedi v zvezi z uvajanjem novih produktov,
- splošnega finančnega položaja zavarovalnice,
- pravičnosti udeležbe v dobičku v primerih zavarovalnih polic, ki nudijo zavarovancem to ugodnost,
- kapitalске ustreznosti zavarovalnice in
- ujemanja sredstev in obveznosti ter analize denarnih tokov.

Najširše so zahteve zakonodaje Velike Britanije, ki izmed mnenj o zgoraj navedenih področjih izpušča samo mnenje o točnosti projekcij in napovedi v zvezi z uvajanjem novih produktov (Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 26). Omenjeno stanje zakonodaje je verjetno posledica drugačnega pojmovanja aktuarske stroke, kot jo pozna celinska Evropa. Na kontinentu je aktuar predvsem matematik, Velika Britanija pa od njega zahteva tudi poglobljeno finančno znanje.

V mnogih državah nadzorniki bodisi zahtevajo ali pričakujejo od aktuarjev, da so člani strokovnih združenj, ki določajo standarde ravnanja in potrebne kvalifikacije za aktuarje. Od držav, ki so s podatki sodelovale pri primerjalnem pregledu o uporabi aktuarske funkcije za nadzorne namene, so to vse razen Francije.

Zakonodaje mnogih proučevanih držav od aktuarjev ne zahtevajo popolne neodvisnosti od zavarovalnice, v kateri opravljajo aktuarsko funkcijo – aktuar je lahko zaposlen v zavarovalnici, zunanji svetovalec ali celo član uprave. Pri tem imajo v državah, kjer zakonodaja dopušča možnost, da je aktuar zaposlen v zavarovalnici, za katero opravlja aktuarsko funkcijo kot nadzorno funkcijo, nadzorni organi možnost, da naložijo dodatne zahteve, ki podpirajo neodvisnost aktuarja.

Najbolj običajno je, da aktuarja imenuje vodstvo zavarovalnice. Vendar pa v nekaterih državah aktuarja imenuje nadzorni svet, ki ga tudi edini lahko razreši. Tako je na primer v Kanadi, Nemčiji, Franciji, na Japonskem in v Združenih državah Amerike.

Stopnja vključevanja nadzornika v ocenjevanje usposobljenosti aktuarjev se med državami razlikuje. V nekaterih državah so zahteve, ki jih mora izpolnjevati aktuar, določene v zakonu in sicer gre v teh primerih za t. i. pooblaščenega aktuarja. V drugih državah je nadzornim organom dana pristojnost za soglasje k imenovanju aktuarja – tak je primer Avstralije in Južne Afrike; v Nemčiji, na Švedskem, v Veliki Britaniji in na Nizozemskem pa imajo nadzorni organi celo pravico veta k imenovanju aktuarjev.

Zavarovalni nadzorniki v Kanadi, Nemčiji, Južni Afriki, Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike od življenjskih zavarovalnic zahtevajo, da jih obveščajo o primerih, ko aktuar odstopi ali družba predlaga

menjavo aktuarja, pri čemer mora obvestilo vsebovati tudi razloge odstopa oziroma menjave. V Kanadi, Nemčiji, Italiji, na Japonskem, Južni Afriki, Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike ima nadzornik tudi pristojnost, da zahteva od zavarovalnice menjavo aktuarja v primeru, da je kršil svoje dolžnosti. Običajno je, da imajo nadzorniki zaposlene tudi svoje aktuarje za izvajanje pregledov zavarovalno-tehničnih rezervacij.

V **Sloveniji** zakonsko opredeljen notranji aktuarski nadzor sega v isto obdobje kot notranje revizijski nadzor; začel se je torej s prvim slovenskim zakonom o zavarovalništvu leta 1994. Poudariti pa je treba, da je temelje za resničen razvoj aktuarske stroke v Sloveniji leta 1997 postavil študij aktuarstva na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, ki je v praksi udeležil zakonsko določbo, da zavarovalno tehnični strokovnjak – aktuar organizira, vodi in nadzira izvajanje nalog v zvezi s sestavljanjem zavarovalnih podlag za izračun zavarovalnih premij ter zavarovalnih rezervacij in izračun udeležbe na dobičku (Zakon o zavarovalnicah, 1994).

Če primerjamo določbe sedaj veljavnega Zakona o zavarovalništvu s prej predstavljeno študijo o stanju zakonske ureditve področja aktuarstva v Avstraliji, Belgiji, Franciji, Kanadi, Nemčiji, Italiji, Južni Afriki, Španiji, Veliki Britaniji, Združenih državah Amerike, na Švedskem, Nizozemskem in na Japonskem, lahko ugotovimo, da so pogoji, ki jih slovenska ureditev postavlja za to, da neka oseba lahko pridobi dovoljenje za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja in nadzor nad izvajanjem nalog aktuarja, med tistimi ureditvami, ki so najbolj zahtevne.

Tako mora vsaka zavarovalnica s sedežem v Republiki Sloveniji, ki je pridobila dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov²⁶, imenovati pooblaščenega aktuarja in o tem obvestiti slovenski zavarovalni nadzorni organ, to je Agencijo za zavarovalni nadzor (v nadaljevanju: Agencija). Za pooblaščenega aktuarja ne more biti imenovana oseba, ki v zavarovalnici opravlja funkcijo člana uprave.

Agencija nadalje osebam, ki izpolnjujejo z zakonom predpisane pogoje, izdaja dovoljenja za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja, predpiše pogoje za pridobitev in preizkus strokovnih znanj, potrebnih za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja²⁷, opravlja nadzor nad pooblaščenimi aktuarji in pooblaščenemu aktuarju lahko tudi odvzame dovoljenje.

4.2. ZUNANJI NADZOR

Poleg tega, da so finančne institucije dolžne organizirati notranji nadzor za tekoče preverjanje zakonitosti, pravilnosti in smotrnosti svojega delovanja, jih nadzorujejo oziroma spremljajo in ocenjujejo njihovo delovanje tudi nadzorni organi na državni ravni, zunanji revizorji, delničarji (lastniki), kupci, ocenjevalne agencije in druga finančna podjetja (Llewellyn, 1999, str. 52). V pričujočem poglavju se bom osredotočila na

²⁶ Glede na opredelitev zavarovalnih poslov v 2. členu Zakona o zavarovalništvu, da so zavarovalni posli sklepanje in izvrševanje pogodb o premoženjskem in življenjskem zavarovanju ali pozavarovanju, razen obveznih socialnih zavarovanj, mora torej pooblaščenega aktuarja imenovati tako zavarovalnica, ki se ukvarja z zavarovalnimi posli življenjskega zavarovanja, kot tudi tista, ki se ukvarja z zavarovalnimi posli premoženjskega zavarovanja, poleg tega pa tudi zavarovalnica, ki se ukvarja s pozavarovanjem.

²⁷ Agencija za zavarovalni nadzor je s pogoji za pridobitev in preizkus strokovnih znanj, ki jih je predpisala kot potrebne za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja, sledila predmetniku že omenjenega aktuarskega magistrskega študija na Ekonomski fakulteti v Ljubljani.

zunanje revidiranje in nadzor na državni ravni kot zakonsko zahtevani obliki zunanjega nadzora zavarovalnic.

4.2.1. Zunanje revidiranje

Glede na to, da sem v poglavju o notranjem nadzoru že predstavila notranje revidiranje, bom predstavitev zunanjega revidiranja pričela s prikazom razlik med njima.

Kot prvo velja omeniti, da se z notranjim revidiranjem ukvarjajo revizorji, ki so člani iste gospodarske družbe ali skupine gospodarskih družb, katere poslovanje revidirajo, z zunanjim revidiranjem pa se ukvarjajo revizorji, ki ne pripadajo isti gospodarski družbi. Razlika med njima obstaja tudi v različnih ciljih, ki jih zasledujeta. Končni cilj zunanjega revidiranja je oblikovati mnenje o resničnosti in poštenosti v računovodskih izkazih navedenih sredstev, obveznosti do virov sredstev, prihodkov, odhodkov in poslovnega izida. Končni cilj notranjega revidiranja pa je širši in bolj poglobljen, saj pri njem ne gre samo za proučevanje resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov, temveč tudi za presojo pravilnosti in učinkovitosti ostalih poslovnih procesov ter celo za presojo učinkovitosti vodstvenih aktivnosti (Turk et al., 1995, str. 45). Po drugi strani pa je cilj notranjega revidiranja podrobneje opredeljen v smislu, da na podlagi notranjega revidiranja zasledujemo delne sodbe – mnenje o resničnosti in poštenosti informacij, ki se nanašajo na posamezne poslovne funkcije, ki šele kot celota oblikujejo celovito sodbo, medtem ko pri zunanjem revidiranju stremimo k celoviti sodbi. Če obstaja zunanje revidiranje, je s tem že postavljen okvir za podrobnejše delo notranjega revidiranja. V tem primeru se pri notranjem revidiranju ni treba usmerjati k postavkam v letnih računovodskih izkazih, ampak kvečjemu k postavkam v posameznih podrobnejših računovodskih obračunih (Turk et al., 1995, str. 46). Zunanja revizija pa se lahko v primeru, če ugotovi visoko stopnjo neodvisnosti in strokovne usposobljenosti, v določeni meri opre na delo notranje revizije (Korošec, 1995, str. 133).

Mnenje zunanjega revizorja pomeni zunanje zagotovilo poštenosti finančnih izkazov in s tem stopnjuje njihovo verodostojnost (Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 26).

Obveznost zunanje revizije za finančne institucije je v primeru mnogih držav določena že v zakonu o gospodarskih družbah (Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 26). Ne glede na to, **da obveznost imenovanja zunanjega revizorja v finančnih institucijah** pomeni splošno pravilo, pa ne predstavlja univerzalne zahteve. Kot izjemi lahko navedemo primer Italije in Združenih držav Amerike, kjer zunanjih revizorjev ni treba imenovati bankam, ki ne kotirajo na borzi. Kljub temu, da za izvedbo zunanje revizije ne obstoji zakonska zahteva, pa k temu tovrstne banke napotujejo navodila nadzornika. Skrajni primer po drugi plati predstavlja ureditev Francije, ki zahteva imenovanje dveh zunanjih revizorjev. Podobno je na Švedskem, kjer mora nadzornik poleg revizorja, ki ga imenujejo delničarji, določiti še dodatnega revizorja za vsako banko in zavarovalnico, lahko pa ga določi tudi za nadzorovano družbo, ki opravlja storitve z vrednostnimi papirji. Revizorji, ki jih določijo nadzorniki, dobivajo navodila za svoje delo od nadzornikov in jim tudi neposredno poročajo enkrat letno ali celo pogosteje, če nadzorniki tako zahtevajo.

To, da nadzorniki imenujejo revizorja, ni pogosta praksa. Pogosteje oziroma v več državah pa se nadzorniki neposredno vključujejo v **ocenjevanje sposobnosti revizorjev** (Corporate Governance and the Use of the

Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 26). Pri tem upoštevajo velikost, možnosti izobraževanja, mednarodne povezave, tehnične zmožnosti in nekatere druge značilnosti revizijske družbe glede na finančno institucijo, ki bo predmet revizije. V več državah, in sicer v Belgiji za vse tri segmente finančnega sektorja, v Italiji, Kanadi in Južni Afriki pa za sektor trga vrednostnih papirjev, nadzornik(i) oblikuje seznam zunanjih revizorjev, med katerimi lahko finančne institucije izbirajo.

Združene države Amerike imajo za zavarovalnice zakonsko določeno obveznost, da bo zavarovalnica po določenem obdobju zamenjala revizorja. Enako je v Sloveniji določeno tudi v 167. členu zavarovalniškega zakona (Zakon o zavarovalništvu, 2004).

Eden od ključnih standardov za zunanjega revizorja je, da mora biti neodvisen od gospodarske družbe, ki jo revidira. To pomeni, da ni pod vplivom in ni povezan s svojim revidirancem na način, ki bi lahko poslabšal revizorjevo strokovno sodbo ali objektivnost.

Revizorjeva osnovna naloga je, da poda mnenje o poštenosti računovodskih izkazov. Dodatno k temu v skladu z obstoječo zakonodajo nadzorniki nekaterih držav zahtevajo od revizorjev letna poročila o skladnosti z zakonskimi zahtevami in zahtevami po preudarnosti. Nadalje lahko nadzorniki zahtevajo dodatna poročila o področjih, kot so na primer primernost notranjih kontrol in upravljanje s tveganji.

Pri zavarovalnicah mora revizor podati mnenje tudi o ustreznosti zavarovalno-tehničnih rezervacij, prikazanih v bilanci stanja. Vrednosti oziroma zneske le-teh običajno ugotovijo aktuarji, zaposleni v posameznih zavarovalnicah, splošna praksa pa je, da zunanje revizijske družbe za pregled zavarovalno-tehničnih rezervacij uporabljajo svoje lastne aktuarje (Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 28).

Zavarovalni nadzorniki poročila zunanjih revizorjev pregledujejo in preverjajo in jih tako uporabljajo kot element svojega nadzora, ki pa ne more nadomestiti pregledov v prostorih zavarovalnic in drugih pregledov, ki jih izvaja nadzornik. To torej pomeni, da se nadzorniki ne zanašajo izključno na informacije, ki jih pridobijo od zunanjih revizorjev, uporabijo pa jih pri opredeljevanju, na katera področja v zavarovalnici morajo usmeriti svojo pozornost (Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes, 2002, str. 30).

Slovenija sodi med države, v katerih je obveznost zunanje revizije za finančne institucije določena že v Zakonu o gospodarskih družbah²⁸. Na splošno je pri nas področje zunanje revizije urejeno v Zakonu o revidiranju, ki opredeljuje pojem revidiranja kot revidiranje računovodskih izkazov. Zakon o zavarovalništvu pa pred zunanje revizorje, poleg revidiranja računovodskih izkazov, postavlja še dodatne zahteve. To so zahteve o skladnosti z zakonskimi zahtevami in zahtevami po preudarnosti²⁹, kar je podobno, kot sem navedla za Avstralijo, Belgijo, Nemčijo, Nizozemsko, Kanado in Japonsko.

²⁸ Zakon o gospodarskih družbah v 54. členu določa, da mora letna poročila velikih in srednjih družb in letna poročila tistih majhnih družb, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu, pregledati revizor na način in pod pogoji, določenimi z zakonom, ki ureja revidiranje. Banke in zavarovalnice so v skladu z 52. členom zakona o gospodarskih družbah v vsakem primeru velike družbe ne glede na merila, ki jih ZGD postavlja za razvrščanje družb na majhne, srednje in velike.

²⁹ Revizor mora v skladu s 170. členom zakona o zavarovalništvu poročati tudi o:

- stanju in spremembah zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- stanju in strukturi naložb kritnega premoženja,
- stanju in strukturi naložb kritnih skladov, ki jih upravlja zavarovalnica,

Nadzor nad revizijskimi družbami, pooblaščenimi revizorji in revizorji opravlja Slovenski inštitut za revizijo, ki navedenim osebam v primeru, da izpolnjujejo zakonsko navedene pogoje, tudi izda dovoljenja in ima tudi pristojnost, da jim dovoljenje, zopet v primerih, ki jih določa zakon, tudi odvzame.

4.2.2. Nadzor na državni ravni

Zavarovalni nadzor je v razvitem svetu že dolgo časa nekaj samoumevnega (Flis, 1994, str. 52).

Začetki zavarovalnega nadzora segajo v 17. stoletje, ko so začele nastajati prve zavarovalnice, primerljive s sodobnimi zavarovalnicami (Flis, 1994, str. 52). Posebne institucije, ki so izvajale zavarovalni nadzor, pa so bile v mnogih državah članicah OECD, ustanovljene v drugi polovici 19. stoletja, v ostalih državah članicah OECD pa na začetku ali celo v sredini tega stoletja. Danes so zavarovalnice predmet nadzora v vseh državah, članicah OECD (Policy Issues in Insurance, 1993, str. 16).

Države OECD so svoje prepričanje o dobrobiti obstoja in delovanja nadzornih organov med drugim izrazile tudi leta 1997 v okviru druge vzhodno-zahodne konference o zavarovalništvu v državah v tranziciji, kjer so predstavniki udeleženih držav, med njimi sedemnajstih t.i. držav na prehodu, vključno s Slovenijo, ter enaindvajsetih članic OECD, sprejeli dvajset smernic, načel oziroma pravil, ki so napisana v duhu evropskih zavarovalnih direktiv, vendar dopuščajo delna odstopanja v prehodnem obdobju (Pavliha, 2000, str. 68). Med njimi še posebej velja omeniti sedmo smernico oziroma načelo, ki napotuje države k ustanovitvi nadzornega organa. V navedenem načelu je izraženo mnenje, da je ustanovitev nadzornega organa za področje zavarovalništva bistvena. Nadzorniki morajo biti strokovno neodvisni, ustrezno usposobljeni in nepristranski. Nadzorni organ mora imeti dovolj osebja in zadostne finančne vire kot tudi ustrezne pristojnosti, vključno z možnostmi za izrekanje ukrepov nadzora, da lahko izvaja svoje naloge (Insurance Guidelines for Economies in Transition, 1997, str. 4).

V praksi splošno priznani dokaz potrebe po obstoju zavarovalnega nadzora na državni ravni predstavlja Mednarodna zveza zavarovalnih nadzornikov (angl.: *International Association of Insurance Supervisors* – IAIS), ki je bila oblikovana leta 1994 z namenom, da razvija standarde za nadzor zavarovalnic širom po svetu (Insurance Principles, Standards and Guidance Papers, 2000, str. 5). Skladno s tem je IAIS izdala načela, standarde in navodila za zavarovalne nadzornike, z razvojem katerih nenehno nadaljuje. Tako je leta 2000 razvila 17 načel, 3. oktobra 2003 pa je v Singapurju sprejela nova, revidirana načela.

Zavarovalni nadzor, primerljiv z ureditvijo zavarovalnega nadzora v razvitem svetu, je pri nas začel nastajati šele na podlagi prvega slovenskega zakona s področja zavarovalništva in sicer Zakona o zavarovalnicah iz leta 1994.

Dobra zakonodaja je bistven in prvi pogoj za uspešno izvajanje zavarovalnega nadzora, ki pa mora biti podprta s primerno nadzorno prakso. Le-ta vsebuje pristojnosti nadzornika, organizacijo ter metode dela

-
- izpolnjevanju pravil o obvladovanju tveganj,
 - delovanju notranje revizije,
 - načinu vodenja poslovnih knjig,
 - kvaliteti informacijskega sistema v zavarovalnici,
 - pravilnosti in popolnosti obvestil in poročil Agenciji za zavarovalni nadzor.

nadzornega organa ter načine in sredstva, s katerimi nadzorni organ kontrolira, če zavarovalnice upoštevajo zavarovalne predpise (Braumüller, 2000, str. 29). Najprimerneje je, da nadzor nad zavarovalnicami izvaja samo ena institucija, ne pa, da se le-ta deli med več institucij. To hkrati pomeni, da je najprimerneje, če institucija, ki izdaja dovoljenja zavarovalnicam, izvaja tudi nadzor nad njihovim poslovanjem (Müller, 1998, str. 59).

5. NAČIN IZVAJANJA NADZORA ZAVAROVALNIC

Nadzor nad zavarovalnicami lahko razdelimo na:

- nadzor nad vstopanjem subjektov v zavarovalno dejavnost v obliki izdaje dovoljenj,
- nadzor nad poslovanjem zavarovalnic in
- odločanje o prenehanju dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov.

5.1. IZDAJA DOVOLJENJ ZA ZAČETEK OPRAVLJANJA ZAVAROVALNIH POSLOV

Zavarovalnice morajo za opravljanje zavarovalnih poslov od pristojne državne nadzorne institucije pridobiti dovoljenje (Müller, 1998a, str. 83), kar pa zaenkrat ni splošno pravilo za pozavarovalnice. Za te v marsikateri državi EU in OECD ni predpisana niti pridobitev dovoljenja niti nadzor državne institucije nad njihovim poslovanjem (Angerer, 1993, str. 20).

Dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov se izda kot upravni akt in je v nekaterih državah v pristojnosti zavarovalnih nadzornih organov, v drugih pa ga izda resorno ministrstvo. Družba, ki želi pričeti z opravljanjem poslov neposrednega zavarovanja, mora na pristojni organ za izdajo dovoljenja nasloviti vlogo. Pristojni organ mora odločitev sprejeti v določenem času, v večini držav je to šest mesecev (Angerer, 1993, str. 21).

Dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov se izda za vsako zavarovalno vrsto posebej in je običajno izdano za neomejeno obdobje, ker je zavarovalništvo po svoji naravi dolgoročna dejavnost (Müller, 1998, str. 83). Standard, ki obstoji v Evropi, je, da samo zavarovalnica, ki ne deluje v nobeni drugi zavarovalni vrsti, lahko dobi dovoljenje za izvajanje življenjskih zavarovanj (Müller, 1998a, str. 83). Nadalje mora biti dejavnost zavarovalnih družb omejena na zavarovalne posle. Cilj tega je varstvo zavarovancev pred izgubami, ki jih prinašajo druge vrste poslov (Müller, 1998a, str. 84). Poleg zavarovalnih poslov se zavarovalnice lahko ukvarjajo le še s posli, ki so z zavarovalnimi v neposredni zvezi. O poslu, ki je z zavarovalniškim v tesni zvezi, lahko govorimo na primer takrat, ko ena zavarovalnica za drugo izvaja posle zavarovalnega zastopanja oziroma posredovanja (Angerer, 1993, str. 19).

Za pridobitev dovoljenja mora zavarovalnica izpolnjevati zahteve, ki jih določa zakon (Müller, 1998a, str. 84). Te so pravne, finančne, računovodske in ekonomske (Angerer, 1993, str. 22).

V okviru **pravnih zahtev** velja, da morajo zavarovalnice vlogi za izdajo dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov priložiti statut, ki vključuje najmanj določbe o pravni obliki, sedežu družbe, njeni dejavnosti in njenih izvršilnih organih, hkrati pa morajo izvršilni organi dokazati tudi, da so kvalificirani za opravljanje nalog vodenja zavarovalnice (Angerer, 1993, str. 23).

Za zavarovalne družbe so dovoljene samo določene pravne oblike; v večini držav je to pravna oblika delniške družbe in družbe za vzajemno zavarovanje (Angerer, 1993, str. 22). Enako velja za Slovenijo. Delniška družba kot gospodarsko najpomembnejša različica kapitalskih družb je tudi prevladujoča pravnoorganizacijska oblika na področju zavarovalništva (Pavliha, 2000, str. 87), družba za vzajemno zavarovanje oziroma vzajemna zavarovalnica pa je najstarejša pravnoorganizacijska oblika za opravljanje zavarovalnih poslov, ki je posebna in značilna za opravljanje teh poslov. Njeno delovanje je podobno načelom združništva, saj je temeljna razlika med zavarovalno delniško družbo in vzajemno zavarovalnico v tem, da so pri drugi njeni ustanovitelji hkrati tudi zavarovanci, ki združujejo sredstva (premijo) za plačilo bodočih in negotovih zavarovanih škod (Pavliha, 2000, str. 98).

Finančne, računovodske in ekonomske zahteve pri izdaji dovoljenja se izražajo v zahtevi za predložitev poslovnega načrta. Bistvene sestavine poslovnega načrta so (Müller, 1998, str. 84):

- navedba posameznih zavarovalnih vrst, v katerih bo zavarovalnica opravljala zavarovalne posle,
- izračun zneska minimalnega kapitala, ki se razlikuje glede na zavarovalne vrste, ki jih želi izvajati zavarovalnica (Angerer, 1993, str. 23),
- elaborat o pričakovanih poslovnih izidih za najmanj triletno obdobje ter osnove za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij in premij,
- informacija o predvidenem pozavarovanju.

5.2. NADZOR POSLOVANJA ZAVAROVALNIC

Zavarovalnice, ki so nadzornemu organu uspele dokazati, da bodo lahko v vsakem trenutku izpolnjevale obveznosti iz zavarovalnih pogodb in so na tej osnovi pridobile dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov, so predmet stalnega nadzora. Dejavnost zavarovalnega nadzora je celovita. Tako kot mora zavarovalnica za pridobitev dovoljenja izpolnjevati pravne, finančne, računovodske in ekonomske zahteve, se tudi nadzor nad poslovanjem zavarovalnic nanaša na vse navedene vidike zavarovalnih poslov (Angerer, 1993, str. 30).

Nadzorne zavarovalne institucije izvajajo nadzor nad poslovanjem:

- s sprotnim nadzorom (angl.: *on-going supervision*),
- z inšpekcijskim nadzorom (angl.: *on-site supervision*) in
- z izrekanjem ukrepov nadzora.

Omenjeni načini izvajanja nadzora niso lastni samo zavarovalnim nadzornim organom, pač pa jih uporabljajo tudi nadzorni organi na področju bančništva in na področju trga vrednostnih papirjev. Kar zavarovalni nadzor loči od prej omenjenih drugih dveh, je posebnost zavarovalne dejavnosti in s tem področja izvajanja zavarovalnega nadzora.

5.2.1. Sprotni nadzor

Sprotni nadzor izvaja nadzornik s spremljanjem, zbiranjem in preverjanjem poročil in obvestil, ki so jih dolžne pošiljati zavarovalnice (Angerer, 1993, str. 30).

Pomen rednega sporočanja podatkov in informacij o poslovanju zavarovalnic zavarovalnemu nadzoru je dobro izražen v obrazložitvi načela številka 12, ki se nanaša na poročanje nadzorniku in sprotni nadzor zavarovalnic in ga je sprejela IAIS oktobra leta 2003. Navaja namreč, da je prejemanje informacij od

zavarovalnic bistveno za izvajanje sprotnega nadzora, ker velikokrat vodi k ugotovitvi morebitnih problemov, še posebej v obdobjih od ene do druge inšpekcije (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2004, str. 24).

Uveljavljeno je, da morajo zavarovalnice večkrat letno zavarovalnemu nadzorniku poročati o stanju zavarovalno-tehničnih rezervacij, to je rezervacij, ki predstavljajo obveznosti do zavarovalcev, o stanju naložb in o kapitalskih zahtevah ter njihovem izpolnjevanju. Poleg tega morajo zavarovalnice nadzornika najmanj enkrat letno seznaniti z revidirano bilanco stanja in izkazom poslovnega izida ter pojasniti k omenjenima računovodskima izkazoma.

Nadalje morajo zavarovalnice nadzornika sproti obveščati o nastalih pomembnejših dejstvih in okoliščinah³⁰.

5.2.2. Inšpekcijski nadzor

Inšpekcijski nadzor opravlja nadzornik s pregledi poslovanja v prostorih zavarovalnic. Le-ti omogočajo nadzorniku, da se prepriča, če so poročila, ki mu jih pošiljajo zavarovalnice, odraz dejanskega stanja (Swisłowski, 2000, str. 46) in da pridobi dodatne informacije o poslovni praksi zavarovalnic (Angerer, 1993, str. 42). Bellando pravi, da redna poročila, ki jih nadzorniku pošiljajo zavarovalnice, predstavljajo dvodimenzionalno sliko o poslovanju oziroma položaju zavarovalnice, inšpekcija pa le-tej dodaja še tretjo dimenzijo (Bellando, 2000, str. 63). Podobno stališče je v načelu številka 13, ki se nanaša na inšpekcijski nadzor, zavzela IAIS. V obrazložitvi imenovanega načela namreč lahko zasledimo navedbo, da nadzor v obliki pregledov poslovanja zavarovalnic dopolnjuje analize, izhajajoče iz poročil, prejetih od zavarovalnic (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2004, str. 26).

Inšpekcijski nadzor se po državah loči tako glede na cilj in namen ter področja inšpekcije kot tudi glede pogostosti inšpekcij in izbiri inšpektorjev (Angerer, 1993, str. 42).

Nekatere države se zanesejo le na zelo obsežne inšpekcije, ki pokrivajo vse poslovne aktivnosti zavarovalnic. Tako preverjajo izpolnjevanje zakonodajnih zahtev, pregledujejo stanje solventnosti zavarovalnic, stanje zavarovalno-tehničnih rezervacij in naložb iz teh virov, stroške poslovanja, kalkulacijo premij, poslovanje z zavarovanci, posle pozavarovanja (Angerer, 1993, str. 43). Malo prej omenjeno načelo IAIS, ki se nanaša na inšpekcijski nadzor, pa med vseobsegajoče inšpekcije vključuje tudi področja, ki so jim gospodarske družbe (med njimi tudi zavarovalnice) ter finančni nadzorniki začeli še posebej posvečati

³⁰ Po slovenski zakonodaji so to primeri, ko gre za (Zakon o zavarovalnicah, 2004, 176. člen):

- spremembe podatkov, ki se vpisujejo v sodni register,
- sklic skupščine in sklepe, sprejete na skupščini,
- imetnike delnic zavarovalnice ter pridobitev oziroma spremembe kvalificiranih deležev,
- razrešitev in imenovanje članov uprave,
- razrešitev pooblaščenega aktuarja,
- spremembo vodje notranje revizije oziroma spremembo notranjega revizorja, če ima zavarovalnica zaposlenega samo enega revizorja,
- nameravano odprtje, preselitev, zaprtje ali začasno prenehanje podružnice ali predstavništva,
- naložbe, na podlagi katerih je zavarovalnica posredno ali neposredno pridobila kvalificirani delež v drugi pravni osebi in o vsaki nadaljnji naložbi v to pravno osebo,
- pomembnejše spremembe v strukturi kapitala,
- prenehanje opravljanja posameznih zavarovalnih poslov.

pozornost v zadnjem obdobju. To je sistem upravljanja in notranjih kontrol oziroma ocenjevanje le-teh z vidika zahtev t. i. vladanja v podjetjih (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2004, str. 26).

Druga skupina držav izvaja inšpekcije samo določenih področij poslovanja zavarovalnic; preverja na primer izpolnjevanje zakonskih zahtev in izpolnjevanja ukrepov, ki jih je zavarovalnici naložil nadzornik ter zavarovalno-tehnične rezervacije in stroške poslovanja. Nekatere države pa izvajajo inšpekcijski nadzor samo zato, da si razjasnijo določena vprašanja (Angerer, 1993, str. 43).

Zavarovalnice morajo posredovati vse informacije in izročiti vso dokumentacijo o svojem poslovanju, ki jo inšpektorji zahtevajo in je potrebna za izvajanje nadzora. Inšpektorji so zavezani k molčečnosti o svojih ugotovitvah.

V nekaterih državah so inšpektorji bodisi zaposleni v zavarovalnem nadzornem organu ali pa neodvisne osebe, ki jih pooblasti nadzornik. Nekatere države izvajajo inšpekcijski nadzor tako, da nadzorniki oblikujejo inšpekcijske skupine, ki so sestavljene iz zaposlenih pri nadzorniku in iz neodvisnih specialistov.

V nekaterih državah zavarovalni nadzorniki inšpekcijske nadzore zavarovalnic izvajajo kot periodično dejavnost, poleg te pa še izredne inšpekcije z naslova posebnih razlogov. V drugih državah so nadzori vodeni predvsem kot izredne inšpekcije (Angerer, 1993, str. 43).

5.2.3. Ukrepi nadzora

Za učinkovit nadzor nad poslovanjem zavarovalnic ni dovolj, da nadzornik sproti prejema poročila in informacije od zavarovalnic, na podlagi teh opravlja sproti nadzor in poleg tega izvaja preglede poslovanja tudi v prostorih zavarovalnic, pač pa mora v primeru, če ugotovi kršitve, imeti tudi zakonsko in dejansko možnost izrekanja ukrepov nadzora. Ti so bodisi preprečevalne bodisi popravljalne narave in morajo biti pravočasni in ustrezni, saj so kot taki potrebni za doseg ciljev zavarovalnega nadzora (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2004, str. 27).

O hujših kršitvah zavarovalnic govorimo zlasti, kadar je zavarovalnica nesolventna ali kadar ne izpolnjuje več pogojev za opravljanje zavarovalnih poslov in so tako resno ogroženi interesi zavarovancev (Angerer, 1993, str. 44).

Z vidika ukrepov nadzora obstoji spekter možnih ukrepov, od enostavnih pozivov do odreditve odprave kršitev, odvzema dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov ter izredne uprave in odločanja o razlogih za stečaj zavarovalnice. Pri tem je nadzornik edini, ki lahko začne postopek prisilne likvidacije ali stečajni postopek nad zavarovalnico.

Imenovanje izredne uprave je eden od najhujših posegov v avtonomijo zavarovalnic oziroma njenih lastnikov (Pavliha, 2000, str. 134). Agencija za zavarovalni nadzor bi se za takšen ukrep odločila, če je zavarovalnici odredila dodatne ukrepe, vendar jih ta v določenem roku ni pričela izvajati oziroma jih ni izvedla, če zavarovalnica kljub izvedenim dodatnim ukrepom ne dosega minimalnega kapitala ali če bi nadaljnje poslovanje zavarovalnice lahko ogrozilo njeno likvidnost oziroma solventnost oziroma varnost zavarovancev (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 185. člen).

Skrajni ukrep nadzora je odločanje o razlogih za stečaj zavarovalnice. Eden od stečajnih razlogov je primer, če likvidacijski upravitelji ugotovijo, da premoženje zavarovalnice ne zadošča za poplačilo vseh terjatev upnikov zavarovalnice, ali če zavarovalnica nima zadosti likvidnih sredstev, da bi lahko ob dospelosti izplačala terjatve upnikov. Agencija za zavarovalni nadzor pa se lahko za takšen skrajni korak odloči tudi v primeru obstoja kakšnega zgoraj navedenega dejstva, ki ga ugotovi sama med opravljanjem nadzora (Pavliha, 2000, str. 135), ali če na temelju poročila izredne uprave oceni, da se v času njenega trajanja finančno stanje ni izboljšalo in zavarovalnica kljub izredni upravi ni sposobna tekoče izpolnjevati dospelih obveznosti (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 201. člen).

5.3. PRENEHANJE DOVOLJENJA ZA OPRAVLJANJE ZAVAROVALNIH POSLOV

Prenehanje zavarovalnih poslov se lahko nanaša na prenehanje v nekaterih ali v vseh zavarovalnih vrstah, za katere je zavarovalnica dobila dovoljenje. Prenehanje zavarovalnih poslov je lahko prostovoljno, na osnovi odločitve zavarovalnice, ali obvezno, na podlagi odredbe nadzornika (Angerer, 1993, str. 46).

Izvajanje zavarovalnih poslov je prekinjeno, če zavarovalnica za določeno obdobje ne sklepa zavarovalnih pogodb (Angerer, 1993, str. 46). Slovenski zakon pozna dva taka primera, in sicer če zavarovalnica ne začne poslovati v šestih mesecih od izdaje dovoljenja in če preneha z opravljanjem zavarovalnih poslov za več kot eno leto (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 69. člen).

O prenehanju poslovanja in s tem tudi o prenehanju dovoljenja govorimo, če zavarovalnica dokončno konča s sklepanjem in izvajanjem zavarovalnih pogodb (Angerer, 1993, str. 46). Ti primeri nastopijo (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 69. člen):

- z začetkom stečajnega postopka oziroma postopka prisilne likvidacije,
- z zaključkom redne likvidacije in
- s prenosom vseh zavarovalnih pogodb na drugo zavarovalnico.

O prisilni likvidaciji in začetku stečajnega postopka kot ukrepov nadzora sem že govorila, zato je na tem mestu treba pojasniti le še redno likvidacijo in prenos zavarovalnih pogodb.

Običajen način prenosa zavarovalnih pogodb je, da se pri prenosu zavarovalnih pogodb izvrši tudi prenos ustreznih obveznosti in sredstev. Prenos zavarovalnih pogodb, ki ga odobri pristojni organ, ima takojšnje učinke na vse zavarovance. Za prenos zavarovalnih pogodb ni potrebno soglasje zavarovalcev (Angerer, 1993, str. 51).

Prostovoljna likvidacija je mogoča, če se zavarovalnica odloči, da bo popolnoma opustila svoje poslovanje. Običajen pogoj za to, da zavarovalnica lahko izkoristi to možnost, je, da mora biti zmožna poplačati vse terjatve (Angerer, 1993, str. 52).

6. PODROČJA IZVAJANJA NADZORA NAD ZAVAROVALNICAMI KOT POSAMIČNIMI INSTITUCIJAMI – PODROČJA SOLO NADZORA

Zavarovalni nadzornik, ki želi opravljati vseobsegajoč nadzor nad poslovanjem zavarovalnic, izvaja nadzor na vseh področjih poslovanja zavarovalnice oziroma preverja izpolnjevanje vseh vidikov zavarovalnih poslov: pravnih, finančnih, računovodskih in ekonomskih zahtev. Čeprav jih prikazujem ločeno, se je treba

zavedati, da se ti vidiki med sabo povezujejo in da ima finančno preverjanje kot najbolj zapleteno preverjanje poleg finančne tudi aktuarsko, računovodsko in pravno vsebino.

6.1. PRAVNO PREVERJANJE

Zavarovalnice morajo dokumente, ki jih je treba predložiti za pridobitev dovoljenja za poslovanje, predložiti nadzorni instituciji tudi v primeru, če jih spreminjajo (Angerer, 1993, str. 31). Tako morajo:

- predložiti spremembe statuta in drugih podatkov, ki se vpisujejo v sodni register,
- obvestiti nadzornika o spremembah deležev kvalificiranih imetnikov v zavarovalnici ter
- obvestiti nadzornika o razrešitvah in imenovanjih članov uprave, pooblaščenih aktuarjev in spremembah vodij notranje revizije.

6.2. FINANČNO PREVERJANJE

Finančno preverjanje je namenjeno ugotavljanju, ali zavarovalnica lahko vsak trenutek jamči za svojo finančno sposobnost oziroma finančno trdnost (Angerer, 1993, str. 31). V okviru poslovanja finančnih institucij, in med njimi tudi zavarovalnic, se je uveljavil termin t.i. preudarnega poslovanja.

IAIS poudarja dejstvo, da so zavarovalnice po naravi svoje dejavnosti izpostavljene tveganjem. Zato morajo upoštevati standarde preudarnega poslovanja, s pomočjo katerih omejijo tveganja oziroma upravljajo s tveganji, ki jih zadržijo. Standardi preudarnega poslovanja na področju zavarovalništva se nanašajo na (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2000, str.15):

- oblikovanje zadostnih zavarovalno-tehničnih rezervacij in pozavarovanje,
- sredstva zavarovalnic, potrebna za izpolnjevanje nastalih obveznosti, s poudarkom na sredstvih, ki izhajajo iz zavarovalnih premij,
- kapitalske zahteve in kapitalsko ustreznost (solventnost) in
- izvedene finančne instrumente.

6.2.1. Zavarovalno-tehnične rezervacije in pozavarovanje

Zavarovalno-tehnične rezervacije predstavljajo največjo postavko na pasivni strani bilance stanja zavarovalnice in so obveznosti zavarovalnice, ki izhajajo iz sklenjenih zavarovalnih pogodb. Zavarovalnice jih torej morajo oblikovati za izpolnjevanje obveznosti do svojih zavarovalcev (Angerer, 1993, str. 34). Zavarovalno-tehnične rezervacije so bistvena osnova za zagotavljanje pravic zavarovalcev. Včasih se je uporabljal izraz zavarovalno-tehnične rezerve, dandanašnji pa je uveljavljen termin rezervacije (angl.: *provisions*), saj so namenjene izpolnjevanju pogodbenih obveznosti zavarovalnice, medtem ko so rezerve (angl.: *reserves*) po vsebini del kapitala (Pavliha, 2000, str. 114).

Poznamo več vrst zavarovalno-tehničnih rezervacij (Angerer, 1993, str. 34), in sicer:

- rezervacije za prenosne premije,
- matematične rezervacije,
- škodne rezervacije,
- rezervacije za bonuse, popuste in storno,
- izravnalne rezervacije,
- rezervacije za neiztekle rizike,

- rezervacije za življenjsko zavarovanje z naložbenim tveganjem,
- druge zavarovalno-tehnične rezervacije.

Bellando trdi, da je pravilno vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij največji izziv pri ocenjevanju finančnega zdravja in solventnosti zavarovalnic (Bellando, 1998, str. 94).

Naloga zavarovalnega nadzora je, da preverja, če imajo zavarovalnice zavarovalno-tehnične rezervacije oblikovane v zadostni višini (Angerer, 1993, str. 34), hkrati pa mora nadzorni organ imeti možnost, da zahteva njihovo povišanje, če ugotovi, da niso zadostne (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2003, str. 34).

Pozavarovanje ima pomembno vlogo pri razpršitvi nevarnosti, ki so jih prevzeli primarni zavarovatelji in tako prispeva k stabilnosti in zmožnosti zavarovalnih trgov. Še posebej velja omeniti, da pozavarovanje lahko:

- zmanjša nevarnost, ki jo zavarovatelj prevzame v zavarovanje in s tem krepi solventnost zavarovatelja ali širi njegovo zmožnost prevzemanja nevarnosti,
- omogoča zavarovatelju, da lahko v kritje prevzema nevarnosti, ki jih drugače ne bi mogel prevzeti,
- pripomore k finančni stabilnosti z zniževanjem neugodnih posledic nepričakovane akumulacije škod in
- nudi pomoč zavarovateljem na specializiranih področjih, kjer imajo malo ali pa sploh nič izkušenj.

Primerno sestavljen pozavarovalni program pomaga zavarovateljem pri omejevanju nihanj zavarovalno-tehničnih rezultatov (Report by the Study group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 6).

Bistvo uresničevanja pozavarovalnih pogodb je v obračunu deleža pozavarovatelja v zavarovalni premiji in njegovega deleža v likvidiranih škodah (Bjelić, 1998, str. 257). Zavarovalno-tehnične rezervacije se lahko vrednotijo na kosmati ali čisti osnovi. Kosmata osnova pomeni, da se zavarovalno-tehnične rezervacije vrednotijo brez pripoznavanja pozavarovanja. Čiste zavarovalno-tehnične rezervacije so kosmate zavarovalno-tehnične rezervacije, zmanjšane za zneske, za katere zavarovalnica meni, da jih bo dobila povrnjene od pozavarovateljev. Glede na to, da je premoženjsko zavarovanje bolj tvegano kot življenjsko zavarovanje, kar pomeni, da so posli premoženjskega zavarovanja pozavarovani v večjem obsegu od poslov življenjskega zavarovanja, je tudi velikost razlike med kosmatimi in čistimi zavarovalno-tehničnimi rezervacijami večja pri premoženjskih zavarovanjih.

V nekaterih državah članicah OECD, obstoja tradicija, da nadzornik zahteva vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij na kosmati osnovi (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 140). To je seveda izredno previdno vrednotenje, saj predpostavlja najslabši scenarij, to je, da zavarovalnica od pozavarovateljev ne bo dobila povrnjenih izplačanih odškodnin. To vrednotenje ima svojo osnovo v pravnem dejstvu, da je v primeru nesolventnosti pozavarovatelja zavarovalnica tista, ki mora v celoti poplačati svoje zavarovalce.

6.2.2. Naložbe

Sredstva zavarovalnic lahko, glede na njihove lastnosti oziroma vsebino, razdelimo v tri poglavitne kategorije; to so zemljišča in zgradbe, finančne naložbe in terjatve iz neposrednih zavarovalnih poslov (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 141). Tako kot so na pasivni strani bilance stanja največja kategorija

zavarovalno-tehnične rezervacije, so na aktivni strani največje finančne naložbe, ki so večinoma financirane iz zavarovalno-tehničnih rezervacij kot virov, pridobljenih iz zavarovalnih premij.

Sredstva zavarovalnic, ki predstavljajo kritje zavarovalno-tehničnih rezervacij, so osnova za izpolnjevanje škod zavarovalcev (Angerer, 1993, str. 36). Zato je tudi logično, da se je izoblikoval in uveljavil sistem pravil za tovrstne naložbe. V nekaterih državah članicah OECD so v veljavi še posebne varnostne zahteve, ki se tičejo sredstev, ki predstavljajo kritje matematičnih rezervacij življenjskih zavarovanj. Vodena morajo biti ločeno od ostalih sredstev (Angerer, 1993, str. 38).

Osnovno načelo je, da mora biti **višina naložb z naslova zavarovalno-tehničnih rezervacij najmanj enaka višini zavarovalno-tehničnih rezervacij** (Forshaw, 1998, str. 104). Samo tako lahko govorimo o kritju zavarovalno-tehničnih rezervacij. **Nadaljnja pravila** so:

- **raznovrstnost sredstev** kot naložb zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- **omejitev sredstev**, ki so lahko naložena v posamezne vrste naložb,
- **ustrezno ujemanje sredstev in obveznosti** (angl.: *matching*) po dospelosti in valuti.

6.2.2.1. Raznovrstnost in omejitev naložb iz rezervacij

Namen vztrajanja pri raznovrstnosti sredstev, financiranih iz zavarovalno-tehničnih rezervacij, je predvsem znižanje kreditnega tveganja oziroma tveganja neplačila ter tveganja pomanjkanja likvidnosti (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 143). Za zavarovalnico je vsekakor neprimerna koncentracija v omejeno število oblik naložb, na primer v delnice, ker jo to vodi v preveliko odvisnost od gibanja vrednosti teh vrst naložb (Forshaw, 1998, str. 105).

Tveganje neplačila in tveganje pomanjkanja likvidnosti sta tudi pglavitna razloga za določanje najviše dovoljene meje posameznih vrst sredstev. Največkrat se ta meja postavlja kot dovoljen odstotek od zavarovalno-tehničnih rezervacij in sicer za tiste vrste naložb, ki veljajo kot tvegane (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 144). Tako je na primer običajno, da je dovoljen odstotek delnic, s katerimi se ne trguje na organiziranem trgu, zaradi manjše tržnosti, nižji kot odstotek kotirajočih delnic, medtem ko zgornja meja ni postavljena za vrste sredstev, kjer je to tveganje nizko³¹.

6.2.2.2. Ujemanje sredstev in obveznosti

Naložbe zavarovalnice, ki izhajajo iz sredstev, pridobljenih iz zavarovalnih premij **in obveznosti** (zavarovalno-tehnične rezervacije), ki predstavljajo vir tem sredstvom, **se morajo ujemati časovno in po valutah**.

Z vidika časovnega ujemanja sredstev in obveznosti prihaja do izraza različna narava obveznosti zavarovalnice, ki izvaja premoženjska zavarovanja od obveznosti zavarovalnice, ki izvaja življenjska zavarovanja. Zato se mora razlikovati tudi njuna naložbena politika.

³¹ Slovenski Zakon o zavarovalništvu v 121. členu na primer ne določa eksplicitne zgornje meje za vrednostne papirje, katerih izdajatelj je Republika Slovenija, Banka Slovenije, država podpisnica sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru oziroma država članica OECD oziroma mednarodna finančna organizacija, oziroma za katere jamči ena od teh oseb (Zakon o zavarovalništvu, 2004).

Premoženjska zavarovalnica ima do zavarovalcev večinoma kratkoročne obveznosti, plačila škod pa so po obsegu in času nepredvidljiva. Zato so najbolj ustrezne naložbe z veliko stopnjo likvidnosti, to pomeni z nizko cenovno spremenljivostjo in dobro tržnostjo (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 147). Izjema so zavarovanja s t.i. dolgim repom, kamor sodijo predvsem zavarovanja odgovornosti. Za zavarovalnico, ki se ukvarja večinoma s tovrstnimi zavarovanji, je nalaganje v pretežni meri v kratkoročne depozite, ki nosijo relativno nizke donose in s tem ne nudijo ustreznega zavarovanja pred inflacijo, lahko vprašljivo (Forshaw, 1998, str. 108).

Obveznosti, ki jih ima življenjska zavarovalnica, so drugačne, ker imajo mnogo daljšo zapadlost in pogosto vsebujejo implicitno vgrajene garancije obrestne mere. Eno od glavnih naložbenih tveganj za življenjsko zavarovalnico je zagotoviti, da je trajanje naložb na splošno skladno s trajanjem njenih obveznosti, zato da bi minimizirala vgrajeno tveganje spremembe obrestne mere. Pogodbe z varčevalno komponento dodatno spremlja potreba po konkurenčnosti, če ne celo pravna zahteva po zagotovitvi donosa, ki ohranja realno vrednost, to je vrednost, ki se giblje vzporedno z lokalno inflacijo (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 148).

Drug pomemben vidik ujemanja sredstev in obveznosti, za katerega se pričakuje, da bo urejen v zavarovalni zakonodaji posameznih držav, **je usmerjen na vprašanje, do katerega obsega ima zavarovalnica naložbe v isti valuti kot svoje obveznosti** (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 147).

Previdna politika za zavarovalnico je, da ima sredstva naložena v valutah, v katerih pričakuje izplačilo obveznosti do zavarovalcev (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 148), kajti v nasprotnem primeru je tveganje menjave lahko precejšnje (Forshaw, 1998, str. 108). Res je, da valutno tveganje nastopi samo v trenutku, ko nastopi trenutek plačila obveznosti, vendar – upoštevajoč negotovost trenutka izplačil odškodnin, posebno v premoženjskih zavarovanjih – previdnost narekuje, da so sredstva, ki so namenjena kritju obveznosti z naslova zavarovalnih pogodb, nominirana v valutah, ki ustrezajo valutam obveznosti celotno obdobje (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 148).

Za vrednotenje sredstev je možnih več načinov – po knjigovodski, tržni ali likvidacijski vrednosti. Pomembno je, da nadzornik določi vrednotenje za namene izračunavanja kapitalске ustreznosti (Forshaw, 1998, str. 108). Kjer je zahtevano bolj previdno vrednotenje, na primer vrednotenje po nižji izmed tržne ali knjigovodske vrednosti, bo to vodilo do drugačnega učinka na zavarovalno družbo, kot če se naložbe merijo na bolj realni osnovi, to je po tržnih vrednostih.

6.2.3. Kapitalske zahteve

Zavarovalna zakonodaja opredeljuje kapital na način, da:

- po eni strani opredeljuje višino minimalnega kapitala kot mejo, pod katero ne sme pasti kapital zavarovalnice (kapitalske zahteve ali meja solventnosti),
- po drugi strani pa opredeljuje postavke kapitala, ki jih priznava kot primerne, da pokrivajo zahtevani minimalni kapital (razpoložljivi kapital).

Šteje se, da je zavarovalnica kapitalsko ustrezna, če je razpoložljivi kapital najmanj enak kapitalskim zahtevam oziroma meji solventnosti.

Zavarovalnice so izpostavljene vrsti tveganj, ki jih lahko razčlenimo v tri velike kategorije³²:

1. tehnična tveganja,
2. investicijska tveganja in
3. ostala tveganja.

Večino teh tveganj je mogoče oziroma jih je treba izločiti ali vsaj znižati z upoštevanjem standardov preudarnega poslovanja na strani zavarovalno-tehničnih rezervacij in naložb. Kapital je namenjen tveganjem, ki jih ni bilo mogoče predvideti pri upoštevanju prej navedenih standardov, saj vseh tveganj ni mogoče predvideti z absolutno gotovostjo. Zato govorimo, da imajo kapitalske zahteve oziroma razpoložljivi kapital v zavarovalnici vlogo »varnostne blazine« (Müller, 1999, str. 103).

Kapital je z vidika kapitalskih zahtev razdeljen v dve vrsti: minimalni zahtevani kapital (zahtevana meja solventnosti) in »prosti« kapital. Minimalni zahtevani kapital je tista višina kapitala, ki ga kot najnižjo zahteva zavarovalna zakonodaja, prosti kapital pa tisti del lastnih virov, ki presega minimalno zakonsko določeno mejo (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 148).

Vse države, v katerih obstaja zavarovalni nadzor, zavarovalnicam določajo kapitalske zahteve (Müller, 1999, str. 103). Dandanašnji obstajata dva različna modela, to je »evropski sistem« in »ameriški model«³³ izračunavanja kapitalskih zahtev. Podrobneje ju bom opisala v osmem poglavju svojega dela, na tem mestu naj izpostavim le osnove, na katerih temeljita. Kapitalske zahteve evropskega modela temeljijo na velikosti in vrsti zavarovalnih poslov, ki jih izvaja zavarovalnica (Angerer, 1993, str. 32), kar pomeni, da je v izračun kapitala vključeno samo tveganje, izhajajoče iz sklenjenih pogodb (angl.: *underwriting risk*³⁴). Ameriški pristop pa izhaja iz širšega spektra faktorjev tveganja, s katerim je soočena zavarovalnica pri svojem poslovanju – govorimo o kapitalu, osnovanem na tveganjih (angl.: *Risk Based Capital* – RBC) (Dickinson, 1997, str. 78).

6.2.4. Izvedeni finančni instrumenti

V zadnjih petnajstih letih je skokovito porasla uporaba izvedenih finančnih instrumentov (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 149). Izvedeni finančni instrument je sredstvo ali obveznost, ki je izvedena iz drugih sredstev, obveznosti ali indeksov. Izvedeni finančni instrumenti so finančne pogodbe in vključujejo široko vrsto instrumentov, kot so opcije, terminske pogodbe (angl.: *futures, forwards*³⁵), jamstva – poroštva (angl.: *warrants*) in zamenjave (angl.: *swaps*). Te lastnosti so lahko vsebovane tudi v hibridnih instrumentih. Tak

³² Glede na različno naravo tveganj je mogoče sklepati, da obstoji več različnih in enakovrednih načinov njihovega razporejanja (Report »Prudential Supervision of Insurance Undertakings«, 2002, str. 17). Tveganjem, ki so jim izpostavljene zavarovalnice, se bolj posvečam v podpoglavju 11.2. Solventnost 2.

³³ O ameriškem modelu izračunavanja kapitalskih zahtev govorimo zato, ker so bile Združene države Amerike prve, ki so ob bok kapitalskim zahtevam, kakršne je uveljavila EU, kot alternativo postavile izračun kapitalskih zahtev, ki upošteva dodatne vrste tveganj, ki so jim pri svojem poslovanju izpostavljene zavarovalnice. Leta 1997 je tovrsten sistem uveljavila tudi Japonska (Solvency of non-life insurers: Balancing security and profitability expectations, 2000, str. 18).

³⁴ Za angleški izraz »underwriting risk« se pojavlja tudi prevod »zavarovalno tveganje« (Gorišek, 2000, str. 14).

³⁵ Tako prva kot druga oblika terminskih pogodb vključuje dogovor o prodaji ali nakupu sredstva na določen datum za določeno ceno. Kljub temu pa obstoji pomembna razlika med obema tipoma pogodb. S prvo obliko pogodb (*futures*) se trguje na organiziranem trgu, ki določa standardne pogoje tovrstnih pogodb. Druga oblika (*forwards*) predstavlja zasebne dogovore med dvema finančnima institucijama ali med finančno institucijo in eno od njenih strank (Hull, 1997, str. 17).

instrument je na primer obveznica, katere vrednost ob dospetju je vezana na delniški indeks (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2003, str. 37).

Tudi upravljavci z naložbami v zavarovalnicah so izvedenim finančnim instrumentom začeli priznavati potencialno vlogo (Dickinson, Dinenis, 1996, str. 150). Glede na naravo zavarovalnih poslov je zaželeno, da se izvedeni finančni instrumenti uporabljajo zgolj kot instrumenti za zniževanje tveganj (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2003, str. 37).

6.3. PREVERJANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Zavarovalnice morajo oblikovati letno poročilo, ki vsebuje bilanco stanja, izkaz poslovnega izida in pojasnila in jih nadzornemu organu predložiti v določenem času po zaključku finančnega leta. Mnoge države so določile pravila, kako morajo biti letni izkazi oblikovani in katere minimalne informacije morajo vsebovati. V večini držav morajo biti letni izkazi zavarovalnic revidirani (Angerer, 1993, str. 39).

6.4. PREVERJANJE EKONOMSKEGA POLOŽAJA ZAVAROVALNIC

Z namenom doseganja svojih ciljev zavarovalne nadzorne institucije nadzorujejo finančno zdravje posameznih zavarovalnic in tako prispevajo k finančni stabilnosti zavarovalnega trga. To zahteva tako analizo posameznih zavarovalnic in zavarovalniških skupin kot tudi trga in okolja, v katerem le-te delujejo (Insurance Principles, Standards and Guidance papers, 2003, str. 23).

V večini držav EU in OECD morajo zavarovalnice nadzorniku letno ali bolj pogosto pošiljati statistične podatke o zavarovalnih poslih, ločeno po zavarovalnih vrstah. Običajno je tudi, da nadzorne institucije podatke o zavarovalnem sektorju kot celoti zberejo, jih ovrednotijo in objavijo v obliki letnega poročila. Na ta način imajo zavarovalnice in druge osebe, ki jih to zanima, možnost, da se informirajo o stanju na področju zavarovalništva v določeni državi (Angerer, 1993, str. 41).

7. NADZOR NAD ZAVAROVALNICAMI V ZAVAROVALNIŠKIH SKUPINAH

Nadzor nad zavarovalnicami v zavarovalnih skupinah prestopa meje nadzora nad zavarovalnico kot posamično pravno osebo. Čeprav morajo zavarovalnice kot posamične pravne osebe izpolnjevati kapitalske zahteve na individualni ravni, je treba upoštevati dejstvo, da je z vključenostjo v širšo skupino družb lahko prizadet njihov finančni položaj (Protocol relating to the Collaboration of the Supervisory Authorities of the Member States of the European Union with regard to the Application of Directive 98/78/EC on the Supplementary Supervision of Insurance Undertaking in an Insurance Group, 2000, str. 2). Na finančno situacijo in še posebej na zahtevano kapitalsko ustreznost takšne zavarovalnice lahko vplivajo finančni viri skupine, katere del je, in porazdelitev finančnih virov znotraj te skupine (Direktiva 98/78/EC, 1998, uvod). Zato je potreben dodatni nadzor vsake zavarovalnice, ki je del zavarovalne skupine.

7.1. DIREKTIVA EVROPSKE UNIJE 98/78/EC O DOPOLNILNEM NADZORU NAD ZAVAROVALNICAMI V ZAVAROVALNIŠKI SKUPINI

Predstavitev nadzora nad zavarovalnicami v zavarovalnih skupinah ni mogoča brez predstavitve direktive Evropske unije 98/78/EC o dopolnilnem nadzoru nad zavarovalnicami v zavarovalniški skupini, saj je

navedena direktiva tista, ki je z uveljavitvijo 5. decembra leta 1998 prinesla pravno osnovo za uvedbo dopolnilnega nadzora vseh zavarovalnic, ki so sestavni del zavarovalniške skupine. Z uvedbo dopolnilnega nadzora je direktiva omogočila nadzornikom, da oblikujejo bolj pravilno sodbo o finančni situaciji zavarovalnic, ki so del zavarovalniške skupine, kar posledično vodi k višji stopnji varnosti zavarovalcev (Protocol relating to the Collaboration of the Supervisory Authorities ..., 2000, str. 2).

Dopolnilni nadzor nad zavarovalnicami v zavarovalnih skupinah je treba razumeti kot dopolnilo k že prej obstoječemu nadzoru, nove nadzorne zahteve, izhajajoče iz te direktive, pa kot dopolnilne k že prej obstoječim t. i. »solo« nadzornim zahtevam (Protocol relating to the Collaboration of the Supervisory Authorities ..., 2000, str. 2). Nova oblika nadzora oziroma nove nadzorne zahteve torej niso nadomestilo za že prej obstoječi nadzor, osnovan na obstoju posamičnih zavarovalnic, pač pa pomenijo dodatno kvaliteto, ki je potrebna glede na tveganja, ki jih lahko prinaša pripadnost zavarovalnice zavarovalni skupini.

7.1.1. Obseg in vsebina dopolnilnega nadzora

Direktiva ne prinaša neposredne opredelitve zavarovalne skupine, pač pa zavarovalne skupine definira posredno, preko določb, ki se nanašajo na uporabo dopolnilnega nadzora nad zavarovalnicami v zavarovalniški skupini. Direktiva namreč določa, da države članice določijo pravila za nadzor vseh zavarovalnic, ki so udeležene v najmanj eni zavarovalnici ali pozavarovalnici države članice ali zavarovalnici države nečlanice. Poleg tega velja dopolnilni nadzor za vsako zavarovalnico, katere matično podjetje je zavarovalni holding³⁶ ali mešani zavarovalni holding³⁷ ter pozavarovalnica ali zavarovalnica države nečlanice (Direktiva 98/78/EC, 1998, 2. člen).

Direktiva določa, da morajo nadzorni organi izvajati **nadzor nad posli med zavarovalnico in v njej udeleženi³⁸ ter z njo povezani³⁹ osebami.**

Ti posli zadevajo zlasti (Direktiva 98/78/EC, 1998, 8. člen):

- posojila,

³⁶ **Zavarovalni holding** pomeni matično podjetje, katerega glavna dejavnost je pridobiti in obdržati udeležbe v hčerinskih podjetjih, če so ta hčerinska podjetja izključno ali pretežno zavarovalnice ali pozavarovalnice in ki ni mešani finančni holding v smislu 28. člena Direktive 2002/87/ES (Direktiva 2002/87/ES, 2002). Matično – nadrejeno podjetje pomeni podjetje, ki mora sestavljati konsolidirano letno poročilo (1. člen direktive 83/349/EGS) in vsako podjetje, ki po mnenju pristojnih organov izvaja prevladujoč vpliv na drugo podjetje (Direktiva 2002/87/ES, 2002, 2. člen). Mešani finančni holding v smislu Direktive 2002/87/ES pomeni matično podjetje, ki ni nadzorovano podjetje in ki skupaj s svojimi hčerinskimi podjetji, od katerih je vsaj eno nadzorovana pravna oseba s sedežem v Skupnosti, in drugimi fizičnimi in pravnimi osebami, sestavlja finančni konglomerat (Direktiva 2002/87/ES, 2002, 2. člen).

³⁷ **Mešani zavarovalni holding** pomeni matično podjetje, ki ni zavarovalnica ali mešani zavarovalni holding v smislu Direktive 2002/87/ES in katerega hčerinska podjetja zajemajo vsaj eno zavarovalnico (Direktiva 2002/87/ES, 2002, 28. člen).

³⁸ **Udeleženo podjetje** pomeni podjetje, ki je bodisi matično podjetje bodisi drugo udeleženo podjetje, ali podjetje, ki je z drugim podjetjem povezano tako, da se upravlja na enotni osnovi ali iste odgovorne osebe predstavljajo večinski del upravnih, poslovnih ali nadzornih organov tega podjetja v smislu člena 12(1) Direktive 83/349/EGS (Direktiva 2002/87/ES, 2002, 28. člen). Udeležba pomeni bodisi posredno bodisi neposredno imetništvo 20% ali več glasovalnih pravic ali kapitala podjetja ali izvajanje vpliva na upravljanje druge osebe zaradi dolgoročne poslovne povezave v smislu prvega stavka člena 17 direktive 78/660/EGS (Direktiva 98/78/ES, 1998, 1. člen).

³⁹ **Povezano podjetje** pomeni hčerinsko podjetje ali drugo podjetje, v katerem so udeležena druga podjetja, ali podjetje, ki je z drugim podjetjem povezano na način, da se upravlja na enotni osnovi ali iste odgovorne osebe predstavljajo večinski del upravnih, poslovnih ali nadzornih organov tega podjetja (Direktiva 2002/87/ES, 2002, 28. člen).

- garancije in druge posle, zaradi katerih nastanejo zunaj bilančne obveznosti,
- posle, ki vplivajo na elemente minimalnega kapitala za izračun kapitalskih zahtev,
- naložbe,
- pozavarovalne posle,
- sporazume o delitvi stroškov.

Direktiva države članice obvezuje, da morajo od zavarovalnic vsaj enkrat letno zahtevati poročila o tistih zgoraj navedenih poslih, ki so pomembni (Direktiva 98/78/EC, 1998, 8. člen), pri čemer pa ne postavlja meril za določanje pomembnosti. To ostaja torej v domeni zakonodaje posameznih držav članic. Tako države članice lahko na primer poročanje pomembnih poslov vežejo na:

- absolutni kriterij (to so lahko na primer posli, ki presegajo določen odstotek minimalnega kapitala ali zavarovalno-tehničnih rezervacij),
- zahtevo za poročanje o večjih poslih (na primer določeno število največjih poslov),
- zahtevo za poročanje o poslih, ki so bili sklenjeni po cenah ali po pogojih, ki se razlikujejo od normalnih tržnih pogojev,
- zahtevo o poročanju o nenavadnih transakcijah (na primer prodaja velikega dela sredstev).

Če iz poročil o poslih v zavarovalniški skupini izhaja, da škodljivo vplivajo na kapitalsko ustreznost določene zavarovalnice, mora nadzorni organ, ki je odgovoren za posamičen (solo) nadzor nad zavarovalnico, izvesti ustrezne ukrepe na ravni te zavarovalnice.

Poleg izvajanja nadzora nad posli med zavarovalnico in z njo povezanimi ali v njej udeleženi osebami, direktiva državam članicam nalaga tudi obveznost, da nadrejenim zavarovalnicam in nadrejenim zavarovalnim holdingom v zavarovalniški skupini predpišejo tudi **izračunavanje prilagojenih kapitalskih zahtev**. Pri tem je treba v izračun prilagojenih kapitalskih zahtev vključiti vse povezane in udeležene zavarovalnice ali povezane zavarovalnice udeleženih zavarovalnic (Direktiva 98/78/ES, 1998, 9. člen).

Direktiva nudi možnost izbire treh metod izračuna, to je (Direktiva 98/78/ES, 1998, priloga I):

1. metode odštevanja in seštevanja (angl.: *deduction and aggregation method*),
2. metode zahtevanega odštevanja (angl.: *requirement deduction method*) ali
3. metode, ki temelji na računovodski konsolidaciji (angl.: *accounting consolidation-based method*).

V skladu z metodo odštevanja in seštevanja stanje prilagojenih kapitalskih zahtev matične (udeležene) zavarovalnice izračunamo **kot razliko med:**

- **vsoto** elementov razpoložljivega kapitala matične zavarovalnice in sorazmernega deleža⁴⁰ v elementih razpoložljivega kapitala zavarovalnice, v kateri je matična zavarovalnica udeležena;
- **vsoto** kapitalskih zahtev matične zavarovalnice, sorazmernega deleža kapitalskih zahtev zavarovalnice, v kateri je matična zavarovalnica udeležena, in vrednosti udeležbe matične zavarovalnice po knjigovodski vrednosti.

Na podlagi metode zahtevanega odštevanja stanje prilagojenih kapitalskih zahtev matične (udeležene) zavarovalnice izračunamo **kot razliko med:**

⁴⁰ Sorazmerni delež se pri vseh na tem mestu opisanih metodah meri glede na velikost udeležbe.

- **vsoto** elementov razpoložljivega kapitala matične zavarovalnice in
- **vsoto** kapitalskih zahtev matične zavarovalnice in sorazmernega deleža kapitalskih zahtev zavarovalnice, v kateri je matična zavarovalnica udeležena.

Pri metodi, ki temelji na računovodski konsolidaciji, se izračun prilagojene kapitalске ustreznosti matične oziroma udeležene zavarovalnice izdela na osnovi konsolidiranih računovodskih izkazov, lahko na dva načina, in sicer:

- bodisi **kot razlika med**:
 - **vsoto** elementov razpoložljivega kapitala, izračunanega na osnovi konsolidiranih podatkov in
 - **vsoto** kapitalskih zahtev matične zavarovalnice in sorazmernega deleža kapitalskih zahtev zavarovalnice, v kateri je matična zavarovalnica udeležena;
- ali **kot razlika med** elementi razpoložljivega kapitala, izračunanega na osnovi konsolidiranih podatkov in kapitalskimi zahtevami, izračunanimi na osnovi konsolidiranih podatkov.

Za zavarovalne holdinge kot matične družbe velja ničelna kapitalška zahteva.

Raziskava uporabe posameznih metod v državah članicah EU je pokazala, da po posameznih obstajajo razlike tako glede vrst kot tudi glede števila predpisanih metod za izračun prilagojene kapitalске ustreznosti. **Metoda odštevanja in seštevanja** je v uporabi oziroma je zahtevana v enaindvajsetih državah, **metodo, ki temelji na računovodski konsolidaciji**, uporablja oziroma njeno uporabo dovoljuje osemnajst držav, **metoda zahtevanega odštevanja** pa se uporablja v devetih državah. Osem držav, med njimi tudi Slovenija⁴¹, se je odločilo za uporabo ene same metode, sedem držav za uporabo dveh, devet pa za uporabo vseh treh metod (Report on possible amendments to the IGD⁴², 2005, priloga).

Navedene metode so z vidika preudarnosti sicer enakovredne (Direktiva 98/78/ES, 1998, uvod) in enako učinkovite glede izločanja dvojnega⁴³ ali večkratnega štetja kapitala⁴⁴, vendar pa zaradi nedokončne opredeljenosti lahko dajejo različne kvantitativne rezultate (Report on possible amendments to the IGD, 2005, str. 23). Tako na primer metoda seštevanja in odštevanja kot tudi metoda zahtevanega odštevanja določata sistematično izključitev manjšinskih deležev (manj kot 20 % udeležbe), metoda, ki temelji na računovodski konsolidaciji pa ne (Report on possible amendments to the IGD, 2005, str. 24). Pri tej metodi se uporabi delež, ki velja za pripravo konsolidiranih računovodskih izkazov. Med nadzorniki držav članic ni skupnega mnenja glede odstotka, ki naj se ga upošteva v tem primeru, kar posledično vodi k različnim mejam glede tovrstnih elementov razpoložljivega kapitala, izračunanega na osnovi konsolidiranih podatkov (Report on possible amendments to the IGD, 2005, str. 25).

Kot vidimo, direktiva pušča prostor za različne pristope na ravni posameznih držav, kar slabša primerljivost med državami, članicami EU in lahko ustvarja tudi neenakovredne pogoje za zavarovalnice v tistih

⁴¹ V Sloveniji smo se odločili za uporabo metode zahtevanega odštevanja (Sklep o nadzoru nad zavarovalniško skupino, 2001, 2005, 9. člen).

⁴² Directive 98/78/EC on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group – IGD.

⁴³ Dvojno štetje kapitala se pojavi takrat, ko ima en subjekt neke skupine kapitalsko udeležbo v drugem subjektu iste skupine, pri tem pa mu je dovoljeno, da ta kapital prikazuje v svoji bilanci stanja. V takšnem primeru je t. i. »zunanji kapital« skupine štet dvakrat, najprej pri nadrejeni družbi, nato pa še pri podrejeni družbi.

⁴⁴ Večkratno štetje kapitala v angleškem jeziku poznamo kot izraz »multiple gearing«.

zavarovalniških skupinah, ki presegajo meje ene same države. Navedeno vodi tudi k razmišljanjem za spremembe obstoječe direktive (Report on possible amendments to the IGD, 2005, str. 26).

7.1.2. Sodelovanje med pristojnimi organi držav članic

Direktiva v 7. členu določa, da morajo takrat, kadar so zavarovalnice, ki so ustanovljene v različnih državah članicah, neposredno ali posredno povezane ali imajo skupno udeleženo podjetje, pristojni organi vsake države članice drug drugemu na zahtevo sporočiti vse potrebne informacije, ki lahko omogočijo ali olajšajo izvajanje nadzora na podlagi te direktive in na svojo lastno pobudo sporočiti tudi vse informacije, za katere menijo, da so bistvene za druge pristojne organe (Direktiva 98/78/EC, 1998, člen 7).

V duhu navedene direktive in ob zavedanju, da je sodelovanje potrebno in pomembno za optimalno izvajanje njihovih nalog, so nadzorni organi držav članic 11. maja 2000 v Helsinkih podpisali protokol o sodelovanju v zvezi z uporabo direktive o dopolnilnem nadzoru nad zavarovalnicami v zavarovalniški skupini, t. i. helsinški protokol. Kmalu za tem je bila oblikovana tudi delovna skupina helsinškega protokola (HPWG)⁴⁵, sestavljena v večini iz članov, ki so navedeni protokol soustvarjali. Prva naloga te skupine je bila ugotoviti obstoj vseh zavarovalnih skupin, katerih dejavnost sega preko meja posameznih držav v okviru držav podpisnic Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru (v nadaljevanju: EEA)⁴⁶. Glavni cilj delovne skupine pa je ves čas širiti razumevanje direktive in poskusiti najti praktične rešitve za izzive, ki jih prinaša (za izračun solventne meje, za opredelitev pomembnosti poslov v zavarovalni skupini, za sodelovanje s tretjimi državami).

Koordinacijski odbori so organizacijska oblika za izvajanje dopolnilnega nadzora, ki jo je predvidel helsinški protokol kot prvi korak v začetku procesa sodelovanja (Protocol relating to the Collaboration of the Supervisory Authorities ..., 2000, str. 7). Oblikovani naj bi bili za vsako zavarovalniško skupino, njegovi predstavniki pa naj bi bili zaposleni iz posameznih nadzornih institucij, ki so vpeti v vsakodnevni nadzor nad člani zavarovalniške skupine s sedežem v njihovi državi. Protokol je kot prvo nalogo koordinacijskih odborov predvidel oblikovanje pregleda zavarovalniških skupin z vidika njihove formalne in operativne strukture (Protocol relating to the Collaboration of the Supervisory Authorities ..., 2000, str. 8).

7.2. ZAVAROVALNIŠKE SKUPINE V EVROPSKI UNIJI

V okviru tega podpoglavja prikazujem pregled zavarovalniških skupin v EU oziroma na področju držav podpisnic Sporazuma o EEA, katerih dejavnost sega preko meja posameznih držav članic EU oziroma EEA. Pregled je osnovan na najnovejših podatkih, v katerih so prvič zajete tudi nove države članice EU, med njimi Češka, Slovaška, Madžarska in Slovenija. Države članice, ki jih ni med navedenimi, očitno nimajo zavarovalnic s sedežem v določeni izmed njih, ki bi bile hkrati vodilne zavarovalnice v zavarovalniški skupini, segajoči preko državnih meja ene države članice.

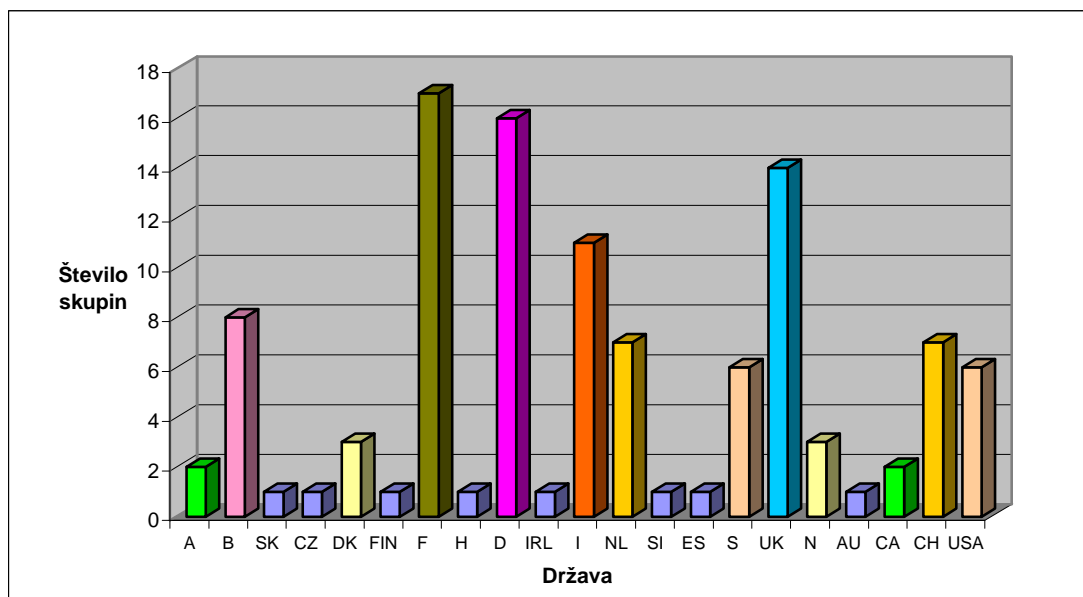
⁴⁵ Kasneje se je navedena skupina preimenovala v odbor za nadzor nad zavarovalnimi skupinami (angl.: Insurance Group Supervision Committee - IGSC), (Guidelines for Co-ordination Committees, 2005, str. 3).

⁴⁶ Države, podpisnice Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru, so poleg držav, članic EU, še Norveška, Islandija in Liechtenstein.

Avstralija, Kanada, Švica in Združene države Amerike kot tretje države⁴⁷ se na prikazanem seznamu pojavljajo v primerih zavarovalniških skupin, pri katerih imajo nadrejene zavarovalnice sedež v eni od teh držav, hkrati pa obsegajo tudi zavarovalnice, ki imajo sedež v kateri od držav članic EU.

⁴⁷ Direktive EU uporabljajo izraz tretje države za države, ki niso članice EU.

Slika 4: Pregled zavarovalniških skupin po državah članicah EU, EEA in OECD v letu 2004

Legenda: A – Avstrija, B – Belgija, SK – Slovaška, CZ – Češka, DK – Danska, FIN – Finska, F – Francija, H – Madžarska, D – Nemčija, IRL – Irska, I – Italija, NL – Nizozemska, SI – Slovenija, ES – Španija, S – Švedska, UK – Velika Britanija, N – Norveška, AU – Avstralija, CA – Kanada, CH – Švica, USA – Združene države Amerike

Vir: Matrix of European insurance groups, 2004.

Kot je razvidno iz zgornje slike, sta med državami, ki imajo največ vodilnih zavarovalnic v zavarovalniških skupinah, segajočih preko meja ene države, članice EU, EEA ali OECD, močno v prednosti Francija (17) in Nemčija (16). Nekoliko za njima se nahaja Velika Britanija (14), še nekoliko za njo pa Italija (11). Med zgornjo in spodnjo mejo se nahajajo Švedska in ZDA s šestimi ter Švica in Belgija s sedmimi oziroma osmimi zavarovalnicami, ki imajo sedež v navedenih državah in so nadrejene zavarovalnice zavarovalniških skupin, ki jih sestavljajo tudi zavarovalnice iz držav članic EU. Na Danskem in Norveškem imajo sedež tri takšne zavarovalnice, v Avstriji in Kanadi pa dve. Slovenija ima tako kot Češka, Finska, Irska, Madžarska, Slovaška in Španija eno zavarovalnico, ki je nadrejena zavarovalnica v zavarovalniški skupini, v kateri je tudi zavarovalnica iz države članice EU⁴⁸.

Zavarovalniških skupin na območju EU, ki segajo preko meja ene države članice, je 91. Če opazovanje razširimo še na države podpisnice Sporazuma o EEA se število poveča na 94, Avstralija, Kanada, Švica in ZDA pa prispevajo še 16 tovrstnih zavarovalniških skupin.

8. NADZOR ZAVAROVALNIC V PRAKSI

V okviru navedenega poglavja obravnavam nadzor zavarovalnic v državah članicah EU, v naši državi, v ZDA in načela IAIS.

Zavarovalni nadzor na področju EU je sistem pravil, ki so preizkušena in uveljavljena v praksi, pomembno pa je tudi to, da se je v ta sistem nedavno vključila tudi naša država. Iz prikaza zavarovalnega nadzora v

⁴⁸Zavarovalnica Triglav je nadrejena zavarovalnica zavarovalniške skupine, v kateri je tudi zavarovalnica iz države članice EU, in sicer češka zavarovalnica Triglav Pojišt'ovna.

Sloveniji je mogoče videti, da se je začel relativno pozno v primerjavi z nekaterimi državami EU in OECD, vendar pa pospešeno dohaja že uveljavljeno zakonodajo in prakso zahodnoevropskih držav.

ZDA so za evropsko zavarovalništvo zanimive, kar smo lahko videli tudi v predhodnem poglavju o zavarovalniških skupinah. Poleg tega se Evropa ozira k ZDA tudi v zvezi z oblikovanjem novega sistema kapitalskih zahtev in ugotavljanja kapitalске ustreznosti.

Iz naprednih načel IAIS pa lahko vidimo, da IAIS na nek način predstavlja motor na področju razvoja zavarovalnega nadzora v najširši mednarodni skupnosti.

8.1. NADZOR ZAVAROVALNIC V DRŽAVAH ČLANICAH EU

V EU morajo zavarovalni nadzorni sistemi izpolnjevati minimalne standarde, določene z direktivami EU (Symreng, 1998, str. 62), državam članicam pa je prepuščena odločitev o tem, ali želijo vpeljati strožje zahteve (Solvency of non – life insurers: Balancing security and profitability expectations, 2000, str. 16).

Spekter zavarovalniških direktiv je obsežen in raznolik (glej prilogo 5⁴⁹). Med 26 zavarovalniškimi direktivami osrednje mesto zavzemajo direktive, ki postavljajo tako zahteve za pristop na zavarovalni trg kot tudi zahteve za opravljanje poslov premoženjskega in življenjskega zavarovanja. To so:

1. za področje premoženjskega zavarovanja prva, druga in tretja direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov (73/239/EEC, 88/357/EEC, 92/49/EEC⁵⁰) ter direktiva iz leta 2002, ki je prinesla nove zahteve na področju kapitalске ustreznosti premoženjskih zavarovalnic (2002/13/EC) in
2. za področje življenjskega zavarovanja direktiva iz leta 2002 (2002/83/EC), ki je združila ter nadomestila prvo, drugo in tretjo direktivo za uskladitev zakonov in predpisov, ki so urejale opravljanje poslov življenjskega zavarovanja (79/267/EEC, 90/619/EEC, 92/96/EEC) ter direktivo, ki je prinesla nove zahteve na področju kapitalске ustreznosti življenjskih zavarovalnic (2002/12/EC).

Med ostalimi direktivami z vidika izvajanja zavarovalnega nadzora je treba posebej omeniti še obstoj direktiv, ki prinašata zahteve na področju zavarovalnega računovodstva, direktiv, ki uvajata dodatni nadzor za zavarovalne skupine in finančne konglomerate in jima namenjam posebni poglavji, direktive o zavarovalnem posredovanju iz leta 2002 (2002/92/ES)⁵¹ in direktive o reorganizaciji in likvidaciji zavarovalnih podjetij (2001/17/ES), ki je v prostor EU ob bok direktivam, ki urejajo izdajo dovoljenja in opravljanje poslov zavarovalnic, prinesla še usklajena pravila za postopke prenehanja zavarovalnic. Edina direktiva, za katero lahko rečemo, da ne vsebuje elementov nadzora, je direktiva s področja pozavarovanja, ki je izrazito liberalne narave, saj prepoveduje omejitve pri svobodnem opravljanju pozavarovanja na celotnem območju EU (Pavliha, 2000, str. 60).

Direktive pred začetkom opravljanja direktnega zavarovanja zahtevajo pridobitev dovoljenja, za kar mora zavarovalnica zadostiti najmanj naslednjim zahtevam (Direktiva 92/49/EEC, 6. člen; Direktiva 2002/83/EC, 6. člen):

⁴⁹ Poleg njih za zavarovalnice veljajo tudi nekatere druge direktive, ki urejajo širše finančno področje in se med drugim nanašajo tudi na zavarovalništvo.

⁵⁰ Vse direktive so označene s števkami, pri čemer prva številka vedno predstavlja leto sprejema direktive.

⁵¹ Direktiva o zavarovalnem posredovanju iz leta 2002 je s 15. januarjem 2005 razveljavila direktivo iz leta 1977 (77/92/EC), ki je določala pogoje in način pridobitve dovoljenja za opravljanje poslov zavarovalnih posrednikov (angl.: *brokers*) in zastopnikov (angl.: *agents*).

- predložiti ustrezen poslovni načrt,
- razpolagati s kapitalom najmanj v višini zajamčenega kapitala in
- predložiti dokaze o ustreznosti vodilnih oseb.

Poleg tega morajo zavarovalnice nadzorniku predložiti tudi informacije o kvalificiranih delničarjih. Če nadzornik ni prepričan, da bo ob predvidenih kvalificiranih delničarjih zagotovljeno zdravo in preudarno upravljanje zavarovalnice, lahko zavrne izdajo dovoljenja (Direktiva 2002/83/EC, 2002, 8. člen).

Direktive določajo tudi primere, v katerih nadzornik zavarovalnici odvzame dovoljenje, in sicer to stori, če (Direktiva 92/49/EEC, 14. člen; 2002/83/EC, 39. člen):

- zavarovalnica ne začne poslovati v šestih mesecih od izdaje dovoljenja ali če preneha s poslovanjem za več kot eno leto,
- ne izpolnjuje več pogojev za poslovanje in če
- v določenih rokih ni izvedla ukrepov za izboljšanje finančnega položaja.

Države članice morajo od zavarovalnic zahtevati tudi pridobitev dovoljenja za prenos zavarovalnih pogodb (92/49/EEC, 12. člen).

Direktive nadalje določajo, da mora nadzornik imeti možnost in pooblastila (Direktiva 92/49/EEC, 11. člen):

- opraviti natančne preiskave o položaju zavarovalnice in njenem poslovanju z zbiranjem informacij in na podlagi redno predloženih poročil, statističnih podatkov in s pregledi v prostorih zavarovalnic;
- izvesti kakršnekoli ukrepe, ki so ustrezni in potrebni za zagotovitev, da dejavnost zavarovalnice ostane skladna z zakoni in da se preprečijo ali odstranijo nepravilnosti, ki lahko škodijo interesom zavarovalcev.

V večje podrobnosti v smislu načina izvajanja nadzora direktive ne posegajo, pač pa to prepuščajo zakonodaji posameznih držav članic (Symreng, 1998, str. 68).

Ravno tako direktive na področju organizacije nadzornega organa niso šle dalj od določb, da morajo države članice ustanoviti oziroma določiti organ, ki je pristojen za nadzor nad ustanavljanjem, poslovanjem in prenehanjem zavarovalnic (Pavliha, 2000, str. 57).

V mnogih državah EU funkcijo zavarovalnega nadzora opravlja neodvisen organ. V nekaterih drugih državah, na primer na Finskem in v Grčiji, je nadzor organiziran v okviru pristojnega ministrstva (Symreng, 1998, str. 65; CEIOPS Third plenary Meeting – List o participants, 2004). Poseben je primer Francije, kjer je odgovornost izvajanja nadzora razdeljena med poseben nadzorni organ in Ministrstvo za finance (Symreng, 1998, str. 65). Zaenkrat je še vedno prevladujoč nadzorni pristop, pri katerem so posamezni ločeni nadzorniki odgovorni za izvajanje nadzora na posameznih področjih. Vendar pa narašča število držav, v katerih je nadzor zavarovalnic in bank, bank in trga vrednostnih papirjev ali vseh treh organiziran v okviru ene same institucije. Primeri takšne organiziranosti nadzora v EU so Švedska, Danska, Velika Britanija (Symreng, 1998, str. 65), Avstrija, Belgija, Estonija, Nemčija, Madžarska, Irska, Latvija, Malta, Slovaška, Švedska, v državah podpisnicah Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru pa Islandija in Norveška (CEIOPS Third Plenary Meeting – List o participants, 2004).

Tudi na področju računovodskega in finančnega nadzora direktive določajo nekatera pravila in minimalne zahteve. Vendar pa ti dve področji kot izredno kompleksni področji poslovanja zavarovalnic nista urejeni do te mere, da ne bi državam članicam dopuščali različne obravnave.

Določena skupna pravila na področju računovodstva je predpisala direktiva o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih računovodskih izkazih zavarovalnic (Direktiva 91/674/EEC), v nekaterih delih pa jo spreminja računovodska direktiva iz leta 2003 (Direktiva 2003/51/EC), ki ne prinaša samo sprememb na področju računovodstva v zavarovalnicah, pač pa tudi spremembe direktiv 78/660/EGS in 83/349/EGS, ki urejata letne oziroma konsolidirane računovodske izkaze gospodarskih družb na splošno in spremembe bančne računovodske direktive (86/635/EGS).

Zavarovalniška računovodska direktiva iz leta 1991 je predpisala načrt bilance stanja ter načrt izkaza poslovnega izida in posebej opredelila nekatere njune postavke ter določila tudi obvezna pojasnila k računovodskim izkazom. Postavila je tudi pravila vrednotenja računovodskih postavk in v direktivo 83/349/EEC, ki ureja konsolidacijo gospodarskih družb na splošno, vnesla še dodatne določbe za konsolidacijo računovodskih izkazov zavarovalnic. Poleg tega je navedena direktiva določila, da mora zavarovalnica letne računovodske izkaze objaviti ali pa omogočiti njihovo javno dostopnost na sedežu zavarovalnice. Računovodska direktiva iz leta 2003 je računovodsko zavarovalniško direktivo iz leta 1991 najpomembneje spremenila v delu, ki se nanaša na vrednotenje in sicer je v skladu z mednarodnim razvojem na področju računovodstva (Direktiva 2003/51/EC, uvod, 8. točka) zavarovalnicam prinesla možnost uporabe poštene vrednosti (Direktiva 2003/51/ES, uvod - 13. točka, 4. člen – 5. točka).

V področje finančnega nadzora direktive vključujejo (Symreng, 1998, str. 62):

- pravila glede nalaganja sredstev, ki predstavljajo pokritje zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- pravila glede oblikovanja zavarovalno-tehničnih rezervacij in
- preverjanje kapitalske ustreznosti zavarovalnice.

Pravila na področju sredstev zavarovalnice, ki predstavljajo pokritje zavarovalno- tehničnih rezervacij, se nanašajo na dovoljene vrste sredstev, maksimalno dovoljeno višino posameznih vrst sredstev glede na višino zavarovalno-tehničnih rezervacij in zahtevo po usklajenosti sredstev in zavarovalno-tehničnih rezervacij (Direktiva 92/49/EEC, 17. člen, 23. člen; Direktiva 88/357/EEC, 6. člen, Annex I; Direktiva 2002/83/EC, 26. člen, Annex II).

Zavarovalnica glede na višino zavarovalno-tehničnih rezervacij ne sme naložiti več kot:

- 10 % teh sredstev v eno nepremičnino,
- 10 % teh sredstev v delnice in dolžniške vrednostne papirje, s katerimi se ne trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev,
- 5 % teh sredstev v delnice, dolžniške vrednostne papirje ali posojila istega izdajatelja oziroma posojilojemalca,
- 5 % teh sredstev v nezavarovana posojila skupaj, pri čemer naložba v nobeno nezavarovano posojilo ne sme znašati več kot 1%,
- 3 % teh sredstev v obliki gotovine v blagajni in na vpoglednih računih.

To, da direktive na področju naložb izrecno določajo omejitve le za nekatere vrste sredstev, pa ne pomeni, da so naložbe v ostale vrste sredstev, ki smejo predstavljati kritje zavarovalno – tehničnih rezervacij, lahko neomejene. Direktive namreč določajo, da morajo države članice postaviti omejitve tudi za druge vrste sredstev in pri tem še posebej upoštevati:

- da bodo sredstva, ki predstavljajo kritje zavarovalno-tehničnim rezervacijam, primerno razpršena in da zavarovalnica ne bo prekomerno odvisna od določene vrste sredstev ali trga,
- da bodo naložbe v bolj tvegane vrste sredstev in nelikvidne naložbe omejene na preudarno višino (Direktiva 92/49/EEC, 22. člen; Direktiva 2002/83/EC, 24. člen).

Za zavarovalno-tehnične rezervacije direktive določajo, da mora domača država članica od vsake zavarovalnice zahtevati, da oblikuje rezervacije, ki so zadostne za pokrivanje obveznosti iz njenih zavarovalnih poslov (Direktiva 92/49/EEC, 17. člen; Direktiva 2002/83/ES, 20. člen). Znesek rezervacij mora biti določen v skladu s pravili, določenimi v računovodski direktivi za zavarovalnice (Direktiva 92/49/EEC, 17. člen) in direktivi o življenjskem zavarovanju (Direktiva 2002/83/ES, 20. člen).

Računovodska direktiva določa obvezne vrste zavarovalno-tehničnih rezervacij in osnove za njihovo vrednotenje, direktiva o življenjskem zavarovanju pa še natančneje določa pravila za izračun matematičnih rezervacij. Po njenih določbah se morajo zavarovalno-tehnične rezervacije izračunavati ločeno za vsako pogodbo, obrestna mera mora biti izbrana preudarno v skladu s pravili pristojnega organa v domači državi članici, v primeru pogodb z udeležbo na dobičku lahko metoda izračunavanja zavarovalno-tehničnih rezervacij upošteva prihodnje bonuse vseh vrst, nadomestilo za prihodnje stroške ne sme biti nižje od smotrne ocene ustreznih prihodnjih stroškov, poleg tega pa se metoda izračunavanja zavarovalno-tehničnih rezervacij ne sme prekiniti od enega leta do drugega zaradi samovoljnih sprememb metode ali osnov izračunavanja in mora biti takšna, da upošteva ustrezno porazdelitev dobička v času trajanja vsake police.

Nadalje velja, da je obvezno oblikovati izravnalne rezervacije kot posebno vrsto zavarovalno-tehničnih rezervacij samo v zavarovalni vrsti kreditnih zavarovanj (Direktiva 92/49/EEC, 18. člen).

Za področje preverjanja kapitalne ustreznosti so direktive EU (premoženjska direktiva 73/239/EEC, življenjska direktiva 79/267/EEC) vpeljale tri elemente in sicer:

1. zjamčeni kapital⁵² (angl.: *minimum guarantee fund*),
2. zahtevani minimalni kapital (angl.: *required solvency margin*) in
3. razpoložljivi kapital (angl.: *available solvency margin*).

Pri tem velja omeniti, da so se v letu 2002 tako na področju premoženjskih kot tudi na področju življenjskih zavarovanj kapitalne zahteve bistveno poostrole. Direktive so prinesle višje zneske zjamčenega kapitala in zahtevanega minimalnega kapitala.

Zajamčeni kapital je najnižji znesek kapitala, s katerim mora zavarovalnica razpolagati, da lahko dobi dovoljenje za opravljanje poslov premoženjskega oziroma življenjskega zavarovanja. Predstavlja eno tretjino zahtevanega minimalnega kapitala, vendar ne manj kot 2 milijona EUR za zavarovalnico, ki opravlja premoženjska zavarovanja (Direktiva 2002/13/EC, 17. člen) in najmanj 3 milijone EUR za zavarovalnico, ki

⁵² Navedeni termini »zajamčeni kapital«, »zahtevani minimalni kapital« in »razpoložljivi kapital« niso neposredni prevodi angleških izrazov, temveč uporabljam izraze, kot jih uporablja Zakon o zavarovalništvu.

opravlja življenjska zavarovanja (Direktiva 2002/83/EC, 29. člen). V primeru, ko ima premoženjska zavarovalnica dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov v vseh ali nekaterih naslednjih zavarovanjih – zavarovanju odgovornosti pri uporabi motornih vozil, zrakoplovov, plovil, splošnega zavarovanja odgovornosti, kreditnega zavarovanja in kavcijskega zavarovanja, se ta minimalni prag poviša na 3 milijone EUR (Direktiva 2002/13/EC, 17. člen).

Zahtevani minimalni kapital predstavlja minimalno višino zahtevanih lastnih virov, ki jih mora imeti na razpolago zavarovalnica. Model izračuna zahtevanega minimalnega kapitala za zavarovalnico, ki opravlja premoženjska zavarovanja, temelji na izračunu premijskega⁵³ oziroma škodnega količnika⁵⁴, tistega od obeh, ki je višji.

Na področju življenjskega zavarovanja je izračun kapitalskih zahtev drugačen in temelji na matematičnih rezervacijah, oblikovanih na zadnji dan poslovnega leta in tveganem kapitalu⁵⁵ na zadnji dan poslovnega leta (Direktiva 2002/83/EC, 28. člen).

Direktive poleg tega, da določajo najnižjo zahtevano mejo kapitala zavarovalnice, predpisujejo tudi, katere postavke so sprejemljive kot kapital za izkazovanje kapitalске ustreznosti (Solvency of non – life insurers: Balancing security and profitability expectations, 2000, str. 17).

Za premoženjsko zavarovalnico so postavke kapitala, ki so sprejemljive za izkazovanje kapitalске ustreznosti, naslednje (Direktiva 2002/13/ES, 1. člen):

- vplačani osnovni kapital, rezerve iz dobička in čisti dobiček iz prejšnjih let, ki ga je treba zmanjšati za odkupljene lastne delnice, preneseno čisto izgubo iz prejšnjih let in tekočega leta ter razliko med nediskontiranimi in diskontiranimi škodnimi rezervacijami;
- podrejeni kapital do 50 % zneska, izračunanega iz zgoraj navedenih postavk ali zneska zahtevanega minimalnega kapitala in sicer nižjega izmed obeh, pri čemer podrejeni dolg z določenim rokom zapadlosti in vplačani osnovni kapital z določenim obdobjem trajanja ne sme predstavljati več kot 25 %;
- na osnovi zahteve zavarovalnice, podprte z ustreznimi dokazili in z dovoljenjem nadzornega organa, pa tudi polovica nevplačanega vpoklicanega kapitala, vrnjene premije v primeru vzajemnih zavarovalnic in skrite čiste rezerve, če le-te izhajajo iz vrednotenja sredstev in niso izjemne narave.

Za življenjsko zavarovalnico so postavke, ki lahko predstavljajo kapital za izkazovanje kapitalске ustreznosti, enake kot za premoženjsko zavarovalnico, razen tega da (Direktiva 2002/83/EC, 27. člen):

- med njimi ni razlike med nediskontiranimi in diskontiranimi škodnimi rezervacijami;
- je med njimi – na osnovi zahteve zavarovalnice, podprte z ustreznimi dokazili in z dovoljenjem nadzornega organa – lahko tudi do 50 % ocenjenega bodočega dobička (do 31. decembra 2009) in

⁵³ **Premijski količnik:** $0,18$ oziroma $0,16 \times$ vsota kosmatih zavarovalnih premij, doseženih v zadnjem poslovnem letu x stopnja retencije; z $0,18$ je treba pomnožiti vsoto kosmatih zavarovalnih premij, doseženih v zadnjem poslovnem letu, do skupne višine 50 milijonov EUR (do leta 2002 je ta znesek znašal 10 milijonov EUR), vsoto zavarovalnih premij v višini, ki presega 50 milijonov EUR, pa z $0,16$.

⁵⁴ **Škodni količnik:** $0,26$ oziroma $0,23 \times$ vsota terjatev na izplačilo odškodnin x stopnja retencije; z $0,26$ je treba pomnožiti vsoto terjatev na izplačilo odškodnin, vključno s terjatvami, ki jih krije pozavarovanje, do skupne višine 35 milijonov EUR (do leta 2002 je ta znesek znašal 7 milijonov EUR), vsoto teh terjatev v višini, ki presega navedeni znesek, pa z $0,23$. Stopnja retencije, ki se uporabi za izračun obeh količnikov, se izračuna kot razmerje čistih škod in kosmatih škod, pri čemer se nikoli ne uporabi stopnja retencije, nižja od $0,5$.

⁵⁵ Tvegani kapital za namen izračuna kapitalске ustreznosti zavarovalnice je razlika med zavarovalno vsoto za primer smrti in oblikovano matematično rezervacijo.

razlika med matematično rezervacijo, ki v izračunu ne upošteva stroška pridobivanja zavarovanj in matematično rezervacijo, ki upošteva ta strošek v izračunu.

Tako premoženjska kot življenjska zavarovalnica mora v primeru, da je udeležena v kapitalu drugih zavarovalnic, zavarovalnih holdingov, bank, borzno-posredniških družb, družb za upravljanje in drugih finančnih institucij, ki so zavezanke za izračun kapitalske ustreznosti, od svojega kapitala odšteti vrednost tovrstnih udeležb (Direktiva 2002/87/ES, 23. člen). Tako izračunan kapital je **razpoložljivi kapital zavarovalnice**, ki ga le-ta primerja z zahtevanimi minimalnim kapitalom.

Direktive določajo tudi pristojnost nadzornih organov v primeru, če razpoložljivi kapital pade pod zahtevani minimalni kapital in če zajamčeni kapital pade pod eno tretjino zahtevanega minimalnega kapitala oziroma pod 2 ali 3 milijone EUR. V prvem primeru nadzorna institucija zahteva, da ji zavarovalnica predloži v presojo načrt za vzpostavitev zdravega finančnega položaja, v drugem primeru pa ji mora predložiti shemo kratkoročnega financiranja (Direktiva 2002/83/EC, 37. člen).

Poleg predstavljenih direktiv in iz njih izhajajočih standardov preudarnega poslovanja zavarovalnic ter izvajanja zavarovalnega nadzora je treba omeniti tudi odločbo Evropske komisije s konca leta 2003. Na njeni podlagi je bil namreč kot neodvisna svetovalna skupina Evropske komisije ustanovljen **Odbor evropskih nadzornikov na področju zavarovalništva in poklicnih pokojnin** (Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervision – **CEIOPS**) (Decision 2004/6/EC, 2004). Odločba je opredelila vlogo in sestavo CEIOPS. V skladu s to opredelitvijo so člani CEIOPS najvišji predstavniki nacionalnih nadzornih oblasti s področja zavarovanja, pozavarovanja in poklicnih pokojnin, njegova vloga pa je, da na področju zavarovalništva svetuje Evropski komisiji, prispeva k doslednejšemu izvajanju direktiv in h konvergenci zavarovalnih nadzornih praks v EU ter predstavlja forum za izmenjavo informacij o nadzorovanih osebah.

Sedaj, skoraj na polovici leta 2005, ima CEIOPS za sabo že leto svojega delovanja in vidimo lahko, da v praksi uresničuje poslanstvo, ki mu ga je dodelila odločba EU, poleg tega pa ima ključno vlogo v projektu Solventnost 2 (Annual Report, 2004, str. 32), ki ga bomo spoznali v zadnjem poglavju tega dela.

8.2. NADZOR ZAVAROVALNIC V SLOVENIJI

Slovenija je postala polnopravna članica v EU 1. maja 2004. To je bil tudi datum, do katerega je morala v svojo zakonodajo prenesti minimalne zakonodajne standarde, uveljavljene v državah članicah EU, kar je seveda veljajo tudi za zavarovalno področje.

Slovenija je s približevanjem pravnemu redu EU na zavarovalnem področju začela leta 1994 z uveljavitvijo Zakona o zavarovalnicah kot prvega slovenskega zakona s področja zavarovalništva. Ta zakon je prinesel v slovensko zavarovalništvo moderna načela finančnega poslovanja in obvezno revizijo računovodskih izkazov zavarovalnic, hkrati pa je omogočil tudi nastanek zavarovalnega nadzora, saj je določil, da se oblikuje Urad za zavarovalni nadzor Republike Slovenije kot organ v sestavi Ministrstva za finance. Zakon o zavarovalnicah je na področju zavarovalne zakonodaje v Sloveniji predstavljal velik napredek, z vidika stopnje liberalizacije zavarovalnih storitev v EU pa je vseboval še nekatere omejitve. Tako je na primer določal, da morajo zavarovalnice tisti del v zavarovanje prevzetih nevarnosti, ki po tabelah maksimalnega kritja presegajo lastne deleže v izravnavanju nevarnosti, pozavarovati pri pozavarovalnicah s sedežem v

Republiki Sloveniji, šele presežke, ki jih le-te ne sprejmejo v kritje, pa smejo zavarovalnice pozavarovati v tujini (Zakon o zavarovalnicah, 1994, 5. člen).

S tem, ko je Slovenija leta 1997 ratificirala Evropski sporazum o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi ter njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru EU, na drugi strani in postala pridružena članica EU, se je pokazala tudi potreba po novem zakonu s področja zavarovalništva. Tako je bil leta 2000 sprejet Zakon o zavarovalništvu, ki je bil v veliki meri usklajen z direktivami EU, prinesel pa je tudi preoblikovanje zavarovalnega nadzornega organa kot organa v sestavi Ministrstva za finance v samostojno institucijo – Agencijo za zavarovalni nadzor (v nadaljevanju: Agencija).

Zakon o zavarovalništvu iz leta 2000 je bilo treba za dokončno uskladitev z minimalnimi zahtevanimi zavarovalnimi standardi EU še nekoliko spremeniti in dopolniti, zato je bila spomladi leta 2004 predlagana in sprejeta njegova novela, ki je začela veljati 7. maja 2004.

Zakon o zavarovalništvu torej izpolnjuje minimalne standarde, določene z direktivami EU. Tako določa zavarovalne posle ter obveznost pridobitve dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov in predpisuje elemente zahteve za izdajo dovoljenja in v okviru le-teh tudi poslovni načrt (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 70. člen). Nadalje zahteva pridobitev dovoljenja za združitev in delitev ter prenos zavarovalnih pogodb, poleg tega pa tudi pridobitev dovoljenja za opravljanje funkcije člana uprave zavarovalnice in za pridobitev kvalificiranega deleža v zavarovalnici. Tako kot postavlja pogoje za pridobitev teh dovoljenj, določa tudi razloge, zaradi katerih nadzorni organ navedena dovoljenja lahko odvzame.

Osrednji del zakona je namenjen pravilom na področju kapitala zavarovalnic (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 105. do 112. člen), naložb, ki izvirajo iz zavarovalno-tehničnih rezervacij (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 120. do 133. člen), oblikovanju zavarovalno-tehničnih rezervacij (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 113. do 119. člen), poslovnim knjigam, poslovnim poročilom in reviziji (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 155. do 171. člen), nadzoru nad zavarovalniško skupino (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 143. do 151. člen) ter nadzoru nad zavarovalnicami, v katerega je umeščen tudi način opravljanja nadzora (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 172. do 198. člen). Posebno poglavje je namenjeno Agenciji kot instituciji, ki je zadolžena za izvajanje nadzora nad zavarovalnicami (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 246. do 265. člen), in postopku odločanja Agencije v posamičnih zadevah (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 266. do 331. člen). Ravno tako je posebno poglavje namenjeno tudi stečajju zavarovalnice (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 199. do 214. člen), pri čemer Agencija edina lahko vloži predlog za začetek stečajnega postopka nad zavarovalnico (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 202. člen).

Nadalje Zakon o zavarovalnicah vsebuje tudi poglavje, ki je namenjeno zavarovalnim zastopnikom in zavarovalnim posrednikom (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 215. do 243. člen).

Posebnost slovenske zavarovalne zakonodaje v primerjavi z direktivami EU, ki izvira že iz leta 1994, to je od uveljavitve Zakona o zavarovalnicah, je nadzor nad zavarovalnicami, ki sklepajo in izvršujejo pogodbe o pozavarovanju. Le-te morajo ravno tako kot zavarovalnice, ki sklepajo direktne zavarovalne posle, pridobiti dovoljenje in spoštovati pravila preudarnega poslovanja, ki so določena z zavarovalno zakonodajo.

Tako kot je slovenska zavarovalna zakonodaja nadgradila direktive EU z nekaterimi strožimi standardi nadzora, je le-te približala našemu prostoru na tistih področjih, ki so jih direktive uredile do določene stopnje, v preostalem pa prepustile pravno svobodo posameznim državam članicam. Tipičen primer predstavljajo natančnejše določbe na področju položaja ter pristojnosti nadzornega organa in ukrepov nadzora.

Med ukrepe nadzora zakon o zavarovalništvu uvršča odreditev odprave kršitev, odreditev dodatnih ukrepov, odvzem dovoljenja, izredno upravo, prisilno likvidacijo zavarovalnice in odločanje o razlogih za stečaj zavarovalnice.

Agencija je samostojna pravna oseba, ki je odgovorna Državnemu zboru Republike Slovenije. Organa Agencije sta strokovni svet in direktor. Pristojnost strokovnega sveta je med drugim odločanje o dovoljenjih in soglasjih ter sprejemanje predpisov na podlagi zakona o zavarovalništvu, direktor pa vodi poslovanje Agencije in organizira njeno delo.

Tako v Zakonu o zavarovalništvu kot v Zakonu o bančništvu in Zakonu o trgu vrednostnih papirjev je nadzornim organom dana pravica in dolžnost za medsebojno sodelovanje. Na podlagi navedenih zakonov so bili sprejeti tudi pravilnik in podpisani sporazumi o medsebojnem sodelovanju ter se je v praksi uveljavilo sodelovanje Banke Slovenije (BS), Agencije za zavarovalni nadzor in Agencije za trg vrednostnih papirjev. Ustanovljeno je bilo Koordinacijsko telo, ki ga vodi minister za finance, v njem pa sodelujejo tudi guverner BS in predsednika strokovnih svetov obeh agencij. Za uresničevanje sporazumov, sklenjenih med nadzornimi organi in izvajanje nalog, ki jih sprejema Koordinacijsko telo, skrbi Komisija za medsebojno sodelovanje (v nadaljevanju: Komisija), ki se je od svoje ustanovitve leta 2000 do konca leta 2004 sestala šestnajstkrat⁵⁶ (Skupno poročilo o delu BS, ATVP in AZN, 2004, str. 5). O svojem delu je Komisija že dvakrat poročala tudi Državnemu zboru Republike Slovenije.

Z vključitvijo v EU je Slovenija na splošno in tudi na področju zavarovalništva poleg obveznosti, da spoštuje pravila EU, dobila tudi pravico, da jih soustvarja in da izmenjuje svoje izkušnje in znanje z izkušnjami in znanjem drugih držav članic. Tako je lansko leto Agencija postala tudi članica CEIOPS.

8.3. NADZOR ZAVAROVALNIC V ZDA

Dandanašnji imajo primarno odgovornost za nadzor zavarovalništva v ZDA posamezne države (Skipper, 1993, str. 109), pri čemer pa polemiko sproža vprašanje, ali bi bilo javnemu interesu bolje zadoščeno z nadzorom na zvezni ravni ali z nadzorom na ravni posameznih držav (Skipper, 1993, str. 110).

Že sama po sebi, še bolj pa ob dejstvu, ker ne obstaja nadzor na zvezni ravni, je na področju zavarovalnega nadzora neprecenljiva vloga Zveze zavarovalnih nadzornikov (angl.: *National Association of*

⁵⁶ Med pomembnejšimi zadevami, s katerimi se je ukvarjala Komisija, so bile tudi naslednje:

- obveščanje o izdanih dovoljenjih,
- dogovarjanje za skupne preglede v prostorih nadzorovancev,
- obveščanje o izrečenih ukrepih,
- obveščanje o predlogih sprememb in dopolnitev zakonov in novih predpisih na finančnem področju,
- oblikovanje delovne skupine za identifikacijo finančnih konglomeratov.

Insurance Commissioners – NAIC), ki izvaja številne aktivnosti na tem področju. Oblikovana je bila leta 1871 in deluje kot prostovoljna zveza vodilnih predstavnikov zavarovalnih nadzornikov iz 50 držav.

NAIC sicer nima zakonodajne moči, zato nobena od držav ni dolžna slediti njenim priporočilom, vendar pa je bila v zadnjih letih uspešna v mnogih pogledih in je delovala kot združevalna in usklajevalna sila na področju zavarovalništva. Med njenimi najpomembnejšimi dosežki je na primer shema letnih finančnih poročil, ki so jo sprejele vse države, soglasje vseh držav, da sprejemajo potrdilo o solventnosti, ki ga izda domača država in priprava novega standarda za tablice umrljivosti (Skipper, 1993, str. 105). Nadalje NAIC (*Insurance Solvency Supervision: Compilation of Country Reports*, 2001, str. 198):

- vzdržuje obsežno bazo podatkov zavarovalnic in računalniško mrežo, ki povezuje zavarovalne oddelke posameznih držav ZDA,
- analizira in obvešča nadzornike o finančnem položaju zavarovalnic,
- zagotavlja strokovno pomoč zavarovalnim oddelkom posameznih držav ZDA na aktuarskem, pravnem in ekonomskem področju,
- vrednoti vrednostne papirje kot naložbe zavarovalnic⁵⁷,
- razvija predloge zakonov in usklajuje nadzorno politiko na pomembnejših področjih.

Nadzor zavarovalnega trga v ZDA, ki glede na ustvarjeno premijo z 39,3% predstavlja največji delež svetovnega zavarovalnega trga (*World insurance in 2003: insurance industry on the road to recovery*, 2004, str. 33), se na nekaterih pomembnih področjih razlikuje od zavarovalnega nadzora v EU.

Tako ZDA med svojimi zveznimi državami zaenkrat še niso vzpostavile sistema enotnega dovoljenja, kot ga ima EU (glej poglavje 9.2., str. 58). Posledica tega je, da morajo zavarovalnice, ki želijo opravljati posle v vseh državah ZDA, v vsaki od njih pridobiti dovoljenje (Skipper, 1993, str. 114).

Nadzorniki ZDA poleg tega postavljajo stroge zahteve na področju pozavarovanja. Direktni zavarovatelj lahko zavarovalno-tehnične rezervacije kot postavko v svoji bilanci stanja za pozavarovalni del zniža samo v primeru, če ima pozavarovatelj dovoljenje te države ZDA, izda direktnemu zavarovatelju kreditno pismo ali položi depozit (Skipper, 1993, str. 122).

Nadalje v ZDA obstoji tudi drugačen model kontrole solventnosti oziroma kapitalske ustreznosti zavarovalnic kot v EU. ZDA so na predlog NAIC leta 1993 (za življenjska in zdravstvena zavarovanja) in leta 1994 (za premoženjska zavarovanja) (*Insurance Solvency Supervision: Compilation of Country Reports*, 2001, str. 194) uvedle koncept kapitala, osnovanega na velikosti tveganj – *RBC*. Uvedba navedenega koncepta je zasledovala naslednje cilje (*Solvency of non-life insurers: Balancing security and profitability expectations*, 2000, str. 13):

- tesnejšo povezavo med kapitalskimi zahtevami in tveganji,
- povečanje kapitalskih zahtev kot posledico povečanega števila nesolventnosti,
- standardizacijo kapitalskih zahtev v vseh državah ZDA,

⁵⁷ NAIC ima poseben oddelek za vrednotenje vrednostnih papirjev, katerega naloga je določanje poenotnih računovodskih vrednosti vrednostnih papirjev, ki predstavljajo naložbe zavarovalnic in vključujejo državne, občinske in podjetniške obveznice ter delnice. Omenjeni oddelek je določil vrednosti več kot 120.000 občinskim obveznicam in več kot 52.000 podjetniškim obveznicam in delnicam. Navedene vrednosti se uporabljajo za izračun naložbenega dela zahtevanega minimalnega kapitala in za ugotavljanje splošnega zdravja naložb zavarovalnic (*Insurance Solvency Supervision: Compilation of Country Reports*, 2001, str. 199).

- jasnejša pooblastila za ukrepanje nadzornika.

Uvedba sistema RBC za življenjsko in zdravstveno zavarovanje je potekala hitro, ker ni bilo nasprotovanj na strani zavarovalne industrije glede določitve faktorjev tveganja (Dickinson, 1997, str. 78), ki so naslednji (Insurance Solvency Supervision: Compilation of Country Reports, 2001, str. 194):

- C₀ naložbeno tveganje zaradi povezanih družb,
- C₁ naložbeno tveganje z naslova drugih naložb,
- C₂ tveganje neustreznih premij,
- C₃ tveganje spremembe obrestnih mer in kreditno tveganje (pri zdravstvu),
- C₄ poslovno tveganje.

Celotni kapital se izračuna na podlagi naslednje formule:

$$RBC = C_0 + C_{4a} + \sqrt{(C_{1o} + C_{3a})^2 + C_{1cs}^2 + C_2^2 + C_{3b}^2 + C_{4b}^2}.$$

C₀ je kapitalska zahteva, ki jo RBC postavlja za zavarovalnice, ki imajo v lasti hčerinske družbe oziroma, ki imajo izven bilančne obveznosti. Kapitalske zahteve, ki ustrezajo naložbenemu tveganju C₁, se izračunavajo na način, da se naložbe ponderirajo (tehtajo) s koeficienti, ki se gibljejo v razponu med 0% in 30%. Leta 2001 je bila komponenta C₁ razdeljena v dve, in sicer C_{1cs} za delnice in C_{1o} za druge naložbe in za terjatve do pozavarovateljev. Komponenta C_{3b} izraža kreditno tveganje za zavarovatelje, ki izvajajo tudi zavarovanje izpada dohodkov zaradi nezgode ali bolezni, ki ga zavarovalnica ne more odpovedati (angl.: *permanent health insurance*). C₂ predstavlja tako tveganje neustreznih premij kot tudi nihanj škodnega rezultata. Kapitalske zahteve, izhajajoče iz tega tveganja, se izračunavajo na osnovi premij za zdravstveno zavarovanje (koeficienti – ponderji se gibljejo v razponu od 7% do 35%), in na osnovi tveganega kapitala (angl.: *capital at risk*) za zavarovanja za primer smrti (koeficienti se gibljejo v razponu od 0,5% do 0,15%). Komponenta C_{3a} ali tveganje spremembe obrestnih mer se izračuna z uporabo faktorjev, ki se gibljejo od 0,7% (za matematične rezervacije z naslova kratkoročnih pogodb) do 3% (za matematične rezervacije z naslova pogodb, ki jih je mogoče brez izgube odpovedati). C_{4a} znaša 2% od življenjskih premij, C_{4b} pa predstavlja režijske stroške zdravstvenega zavarovanja (Risk-based capital systems, 2001, str. 7).

V zvezi s premoženjsko-odgovornostnimi zavarovanji, pri katerih se celotni kapital izračuna na podlagi formule (Solvency of non-life insurers: Balancing security and profitability expectations, 2000, str. 13):

$$RBC = R_0 + \sqrt{R_1^2 + R_2^2 + R_3^2 + R_4^2 + R_5^2},$$

in kjer so kot poglavitni faktorji tveganja določeni (Gorišek, 2000, 15):

- R₀ naložbeno tveganje zaradi povezanih družb,
- R₁ naložbeno tveganje za obveznice in kratkoročna vlaganja,
- R₂ naložbeno tveganje za delnice, naložbe v nepremičnine in udeležbe,
- R₃ kreditno tveganje: 50% RBC za pozavarovalni del tveganj in druge terjatve,
- R₄ tveganje iz škodnih rezervacij,
- R₅ tveganje z naslova sklenjenih premij, določeno na podlagi povprečnega škodnega rezultata zavarovalnice in škodnega rezultata panoge,

pa je bilo kot problematično izpostavljeno določanje faktorja tveganja iz škodnih rezervacij in faktorja tveganja z naslova sklenjenih premij (Dickinson, 1997, str. 78).

RBC na področju premoženjskega zavarovanja opredeljuje dve poglavitni vrsti tveganj, in sicer naložbena tveganja (R_1 , R_2 in R_3)⁵⁸ in tveganje, izhajajoče iz sklenjenih pogodb. Naložbena tveganja se nanašajo na izgube, povezane s padcem v vrednosti sredstev (naložb), tveganje, izhajajoče iz sklenjenih pogodb pa je tveganje neustreznih škodnih rezervacij (R_4) in tveganje neustreznih premij (R_5). Komponenta R_0 je opredeljena enako kot C_0 pri življenjskih zavarovanjih. Naložbe se tehtajo s koeficienti, ki so določeni glede na njihovo kvaliteto po klasifikaciji NAIC. Ti koeficienti se gibljejo v razponu med 0 % in 30 %. Koeficient 0 % je na primer pripisan državnim obveznicam ZDA, koeficient za nepremičnine in za terjatve do pozavarovateljev pa znaša 10 %. Koeficienti, določeni za vrednostne papirje prvih desetih izdajateljev⁵⁹, se podvojijo, vendar ne smejo presegati 30 % (Risk-based capital systems, 2001, str. 5). Faktor tveganja neustreznih škodnih rezervacij (R_4) se razlikuje od zavarovalnice do zavarovalnice, kajti izhaja iz kombinacije faktorjev, ki jih določi NAIC za celoten zavarovalni trg in korekcijskih faktorjev, ki odražajo škodno dogajanje v posamični zavarovalnici⁶⁰. Komponenta tveganja neustreznih premij (R_5) odraža tveganje, da zbrane premije v določenem poslovnem letu ne bodo zadostne za pokrivanje zapadlih škod v tem letu. Princip, na katerem sloni izračun, je podoben kot v primeru R_4 . Pri izračunu R_4 in R_5 se upošteva tudi t. i. prekomerna rast, o kateri v skladu z metodologijo RBC govorimo, kadar zavarovalnica dosega stopnje rasti, ki so višje od 10 % (Risk-based capital systems, 2001, str. 6).

Nadzorne oblasti lahko intervenirajo, če niso izpolnjene kritične vrednosti razmerja med razpoložljivim kapitalom in zahtevanim kapitalom (RBC razmerje). Če to razmerje pade pod 200 %, so zahtevane aktivnosti zavarovatelja in možni ukrepi nadzornika, kot so prikazani v nadaljevanju (Solvency of non-life insurers: Balancing security and profitability expectations, 2000, str. 14).

RBC razmerje < 200 % :	zavarovatelj mora oblikovati načrt s predlogi za izboljšanje finančnega položaja (stopnja delovanja zavarovatelja);
RBC razmerje < 150 % :	nadzornik lahko sproži popravljalne ukrepe, za katere meni, da so potrebni (stopnja delovanja nadzornika);
RBC razmerje < 100 % :	nadzornik ima pravne osnove za sanacijo ali likvidacijo zavarovalnice (stopnja možne kontrole);
RBC razmerje < 70 % :	nadzornik mora uvesti prisilno upravo ali likvidirati zavarovalnico (stopnja obvezne kontrole).

Pri opisanih RBC metodah za življenjsko in premoženjsko zavarovanje, je najprej treba povedati, da ni dvoma glede zdrave naravnosti njenega konceptualnega okvira; hkrati pa je primerno omeniti znane opustitve in poenostavitve (Dickinson, 1997, str. 78). Tako na podlagi te metode ni mogoče ustrezno zajeti soodvisnosti med sredstvi in obveznostmi. Nadalje ni ustrezno zajeto kopičenje tveganj (angl.: *aggregation of risks*) in ni merjeno tveganje upravljanja zavarovalnice⁶¹. Jedro problema pa leži v tem, ker izračun kovariance implicitno predpostavlja, da so skupine tveganj med sabo statistično neodvisne. Ta predpostavka predstavlja preveliko poenostavitev, zato bo na tem področju potrebno nadaljnje delo. Po

⁵⁸ Sredstva so razdeljena v tri vrste, in sicer naložbe v vrednostne papirje s stalnim (fiksni) donosom, druge vrste naložb in terjatve (Risk-based capital systems, 2001, str. 4).

⁵⁹ Prvih deset izdajateljev je določenih glede na celoten znesek sredstev, ki jih zavarovatelj naloži pri posameznem od njih (Risk-based capital systems, 2001, str. 5).

⁶⁰ Faktorji, ki jih določi NAIC za celoten zavarovalni trg, so osnovani na podatkih desetih let.

⁶¹ Ob tem je treba priznati, da je tovrstno tveganje težko meriti (Dickinson, 1997, str. 78). Na Japonskem, kjer so model RBC uvedli leta 1997, so elementom tveganja dodali še tveganje za ravnanje uprav zavarovalnic in za naravne katastrofe (Gorišek, 2000, str. 15).

definiciji se namreč tveganj ne sme seštevati v skupno mero brez poznavanja odvisnosti med njimi (Dickinson, 1997, str. 79).

8.4. NADZOR ZAVAROVALNIC V DRŽAVAH ČLANICAH IAIS

Leta 1994 so, kot že predhodno omenjeno, zavarovalni nadzorniki z željo, da bi stopnjevali medsebojno zavedanje o skupnih interesih in prizadevanjih in sposobnost vzdrževati učinkovite, varne in stabilne zavarovalne trge v korist in za zaščito potrošnikov zavarovalnih storitev, oblikovali IAIS (glej poglavje 4.2.2., str. 23). IAIS je postala sestrška organizacija že dobro poznanemu Baselskemu odboru bančnega nadzora (angl.: *Basel Committee on Banking Supervision – Basel Committee*) in mednarodni organizaciji nadzornikov trga vrednostnih papirjev (angl.: *International Organisation of Securities Commissions – IOSCO*).

IAIS se zaveda, da se pravni okviri med državami razlikujejo in zato načela in standardi IAIS ne morejo biti obvezni. Ne glede na to pa predstavljajo cilje, ki se naj bi jim zavarovalni nadzorniki bližali in se lahko izvedejo v obliki, ki je primerna za okoliščine znotraj pravnega reda posamezne države (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, Foreword). Poleg tega zagotavljajo osnovo za vrednotenje zavarovalne zakonodaje ter nadzornih sistemov in postopkov (Manghetti, 2003, str. 3).

8.4.1. Organizacija, način delovanja in nadzorna načela IAIS

IAIS je organizirana kot neprofitna organizacija, njeni člani so zavarovalni nadzorniki s področja več kot 100 držav (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, Foreword), poleg tega pa ima tudi 70 opazovalcev⁶² (Okubo, 2003, str. 3).

Konference IAIS z glavno sejo potekajo letno na različnih kontinentih⁶³. Na sejah člani odločajo o usmeritvah za nadaljnje delo, razpravljajo o glavnih vprašanjih, s katerimi se srečujejo zavarovalni nadzorniki in izbirajo člane izvršnega odbora⁶⁴. Le-ta predstavlja IAIS navzven in sprejema odločitve, potrebne za doseg ciljev IAIS (Hohlfeld, 1998, str. 19). Poleg tega ima IAIS še tri odbore in več delovnih skupin⁶⁵. IAIS pomaga sekretariat pri Banki za mednarodne poravnave (angl.: *Bank for International Settlements*), ki ima sedež v Baslu (Insurance principles, standards and guidance papers, 2000, str. 5).

IAIS je zaupana naloga, da razvija standarde za nadzor zavarovalnic širom po svetu. Poleg tega IAIS izvaja seminarje in izobraževanje o temah, povezanih z zavarovalnim nadzorom. Skladno s poslanstvom IAIS, da razvija nadzorne standarde, je IAIS do leta 2000 razvila 17 načel, oktobra 2003 pa so bila sprejeta nova

⁶² Medtem ko je zaželeno članstvo zavarovalnih nadzornikov in regulatorjev, se lahko zavarovalnice in drugi zavarovalni strokovnjaki pridružijo IAIS kot opazovalci (Insurance principles, standards and guidance papers, 2003, Foreword).

⁶³ IAIS je imela že prvo leto svojega obstoja letno konferenco v Baltimorju, v državi Maryland – ZDA (Hohlfeld, 1998, str. 15), zadnja pa je potekala oktobra 2004 v kraju Amman v Jordaniji.

⁶⁴ Izvršni odbor sestavlja najmanj 9 in največ 15 članov, ki zastopajo različna geografska območja (Hohlfeld, 1998, str. 19).

⁶⁵ Trije odbori IAIS so tehnični odbor, odbor za razvijajoče se trge in odbor za proračun, delovne skupine pa so oblikovane za različna delovna področja, kot so izobraževanje, zakonodaja, investicije, kapitalska ustreznost oziroma solventnost, pozavarovanje, računovodstvo, finančni konglomerati, izmenjava informacij (Insurance principles, standards and guidance papers, 2000, str. 5).

oziroma revidirana načela. Potreba po njihovi prenovi je izhajala iz sprememb v gospodarstvu in na finančnih trgih – procesa globalizacije, razvoja finančnih konglomeratov, spremenjenih interesov potrošnikov finančnih oziroma zavarovalnih storitev in vpliva novih rizikov na finančne izkaze zavarovalnic (Manghetti, 2003, str. 2). Bistvena razlika glede na prejšnja načela je, da so bila dodana številna nova načela, nekatera obstoječa pa razdeljena tako da je njihovo število poraslo s 17 na 28 in se nanašajo tako na nadzor direktnih zavarovateljev kot tudi pozavarovateljev ter so bistveno bolj zahtevna do nadzornika in do zavarovateljev (Manghetti, 2003, str. 3).

Sedanja načela IAIS so razdeljena v **sedem sklopov**.

V **prvi sklop** je uvrščeno načelo kot novost iz leta 2003. Nanaša se na pogoje za učinkovit zavarovalni nadzor, pri čemer se šteje, da pogoji zanj obstojijo, če:

- v državi obstoji zaupanja vreden, uspešen, učinkovit in pravičen pravni ter sodni sistem, katerega odločitve je hkrati tudi mogoče izvajati;
- so računovodski, aktuarski in revizijski standardi razumljivi, jasni in skladni z mednarodnimi standardi;
- so računovodje, aktuarji in revizorji primerni in izkušeni in ustrezajo tehničnim in etičnim standardom;
- so vzpostavljena profesionalna telesa, ki uveljavljajo tehnične in etične standarde;
- so osnovni gospodarski, finančni in socialni statistični podatki dostopni nadzorniku, zavarovalnemu sektorju in javnosti (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 7).

Drugi sklop predstavljajo načela, ki tvorijo nadzorni sistem in se nanašajo na:

1. nadzorne cilje;
2. nadzorno institucijo;
3. nadzorne postopke;
4. sodelovanje in izmenjavo informacij med nadzorniki.

Zavarovalni zakon mora jasno opredeljevati cilje zavarovalnega nadzora ter vključevati jasne določbe glede pristojnosti in odgovornosti nadzorne institucije, le-ta pa mora imeti zagotovljeno pravno zaščito in finančne vire, da lahko uresničuje svojo dejavnost in izvaja svoje pristojnosti. Pri uresničevanju svojih nalog mora biti neodvisna in imeti možnost, da zaposli oziroma vzgoji zadostno število osebja z visokimi profesionalnimi standardi (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 9). Informacije o delu nadzornika in predpisih, na podlagi katerih izvaja nadzor, morajo biti dostopne javnosti (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 12).

Učinkovita in pravočasna izmenjava informacij tako med zavarovalnimi nadzorniki kot tudi med nadzorniki v celotnem finančnem sektorju je potrebna za učinkovit nadzor posebno v primerih mednarodno dejavnih zavarovateljev, zavarovalnih skupin in finančnih konglomeratov; če jih potrebuje za izpolnjevanje svojih nadzornih nalog in ob pogoju varovanja podatkov lahko nadzornik izmenja z drugim nadzornikom tudi podatke, pridobljene od nadzorovane osebe (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 13).

V **tretji sklop nadzornih načel IAIS** sodijo načela v zvezi z nadzorovanimi osebami in se nanašajo na:

1. izdajo dovoljenj;
2. primernost oseb;

3. vladanje v podjetju (zavarovalnici) in
4. interne kontrole.

Zavarovatelj mora pridobiti dovoljenje, preden lahko začne z izvajanjem zavarovalnih poslov, pri čemer mora vlagatelj razpolagati z zadostnim kapitalom, poleg tega pa morajo zakonsko določena merila izpolnjevati tudi člani uprave in ostali vodilni delavci, aktuarji, revizorji in pomembni delničarji. Dovoljenje nadzornika mora biti potrebno tudi za prenos zavarovalnih pogodb in za združitve zavarovalnic. Ocenjevanje primernosti članov uprave in ostalih vodilnih delavcev, aktuarjev, revizorjev in pomembnih delničarjev ni samo sestavni del procesa izdaje dovoljenja, pač pa se preverjanje njihove primernosti in ustreznosti opravlja tudi vzporedno s preverjanjem poslovanja zavarovalnic. V primeru, da navedene osebe ne izpolnjujejo zahtev po primernosti in ustreznosti, mora nadzornik imeti možnost, da proti njim izvaja ukrepe nadzora (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 16).

Upravljanje zavarovalnic mora biti preudarno. Vladanje v zavarovalnici se nanaša na način, s katerim nadzorni svet in vodstvo zavarovalnice vodita in nadzirata poslovanje zavarovalnice. Vključuje podjetniško disciplino, jasnost, neodvisnost, poštenost ter odgovornost do podjetja, poleg navedenega pa tudi delovanje v skladu s pravnimi in nadzornimi zahtevami (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 20).

Zavarovatelji morajo organizirati notranje kontrole, ki so ustrezne za naravo in obseg poslovanja. Oblikovanje sistema notranje kontrole je v pristojnosti nadzornega sveta, ki mora v organizaciji razvijati strogo kulturo notranje kontrole. Nadzorni svet je tudi tisti, ki mora prejemati redna poročila o delovanju notranjih kontrol (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 22).

Četrty sklop predstavljajo **načela sprotnega nadzora**, kamor IAIS uvršča:

1. tržne analize;
2. poročanje nadzorniku;
3. nadzor v prostorih zavarovalnic;
4. preprečevalne in popravljalne ukrepe nadzornika;
5. likvidacijo;
6. nadzor skupin.

Zavarovalni nadzornik mora imeti možnost zahtevati sistematično poročanje zavarovalnic, da na tej osnovi lahko spremlja in analizira dogajanja na zavarovalnem trgu. Primerno je, da nadzornik na ta način pridobljene podatke v agregatni obliki javno objavi (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 23).

Zelo pomembno je redno poročanje nadzorniku, saj na ta način v razdobjih med pregledi v prostorih zavarovalnic lahko odkrije potencialne težave zavarovalnice. Nadzornik mora imeti tudi možnost pregledov v prostorih zavarovalnic, saj so le-ti tesno povezani s spremljanjem, analiziranjem in preverjanjem rednih poročil, ki so jih zavarovalnice dolžne pošiljati nadzorniku in jih dopolnjujejo. Nadalje mora imeti možnost, da v primeru, ko zavarovalnica ne more več poslovati na način, kot to zahteva zakonodaja in zdrava poslovna praksa, izvaja različne ukrepe – od ustnih opozoril do pisnih dokumentov in jih stopnjuje do ustreznih sankcij, kot so na primer omejitve poslovanja, prepoved sklepanja novih poslov, odvzem

dovoljenja zavarovalniku, odstavitev uprave. Nadzornik mora imeti tudi možnost za likvidacijo zavarovalnice, kadar prej navedeni ukrepi ne privedejo do izboljšanja njenega položaja. Nadzor zavarovalnice, ki je del zavarovalniške skupine ali finančnega konglomerata, ne sme biti omejen samo na zavarovalnico kot pravno osebo, pač pa je treba upoštevati tudi posle ostalih zavarovalnic v skupini oziroma družb v konglomeratu (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 31).

Peti sklop predstavljajo načela v okviru tako imenovanih preudarnih zahtev in zajemajo načela v zvezi:

1. z ocenjevanjem tveganj in upravljanjem s tveganji;
2. zavarovalno dejavnostjo;
3. zavarovalno – tehničnimi rezervacijami;
4. naložbami in izvedenimi finančnimi instrumenti;
5. kapitalsko ustreznostjo.

Zavarovatelj mora biti sposoben ugotoviti, razumeti in upravljati pomembna tveganja, s katerimi se sooča. Vloga nadzornika pri tem je, da preverja kontrole, ki jih izvaja zavarovatelj. Poleg tega nadzornik pripravlja predpise in zahteve za obvladovanje teh tveganj. Ne glede na vlogo nadzornika v tem procesu pa končna odgovornost za ustrezno poslovanje zavarovatelja vedno ostaja pri nadzornem svetu.

Glede na dejstvo, da je zavarovanje dejavnost, ki se ukvarja s prevzemanjem nevarnosti, je za zavarovatelje še toliko bolj pomembno, da imajo dobro razvite sisteme upravljanja z nevarnostmi; uporabljajo vrsto tehnik, ki vključujejo združevanje (angl.: *pooling*) in razpršitev (angl.: *diversification*). Med najpomembnejšimi tehnikami prenosa nevarnosti je pozavarovanje. Pozavarovalna strategija je del zavarovateljeve celotne strategije sklepanja zavarovanj. Nadzornik pregleduje pozavarovalne programe, da preverja, ali so ustrezni in ali zavarovatelj lahko pričakuje plačilo terjatev, ki jih ima do pozavarovatelja (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 33). Različna tveganja, ki so povezana s sredstvi zavarovatelja, lahko vplivajo na pokrivanje obveznosti z naslova zavarovalno-tehničnih rezervacij in solventne meje. Zavarovatelji morajo biti sposobni odkrivati, meriti, poročati in kontrolirati glavna tveganja. Nadzornik mora zato zahtevati, da imajo ključne osebe zavarovatelja, ki se ukvarjajo z naložbeno dejavnostjo, ustrezno stopnjo znanj in izkušenj, poleg tega pa tudi, da zavarovatelj razpolaga z načrti, s katerimi zagotavlja ublažitev učinkov, nastalih iz poslabšanih pogojev poslovanja. Izvedeni finančni instrumenti, ki se ustrezno uporabljajo, so lahko uporabno orodje pri zniževanju investicijskega tveganja zavarovatelja. Nadzornik mora zahtevati od zavarovatelja, da uporabo izvedenih finančnih instrumentov uskladi s predpisanimi standardi, ki se nanašajo na omejitve pri njihovi uporabi in razkritja v zvezi z njimi kot tudi na interne kontrole, ki so z njimi povezane.

Zavarovalnica mora oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije v skladu s predpisanimi standardi. Nadzorniku mora biti dana pristojnost in odgovornost ocenjevati ustreznost zavarovalno-tehničnih rezervacij in zahtevati njihovo povišanje, če je to potrebno. Oblikovanje zadostnih zavarovalno-tehničnih rezervacij je osnova zdrave kapitalne ustreznosti in sistema solventnosti (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 34).

Zahteve po kapitalski ustreznosti so del tako imenovanega režima solventnosti. Zavarovatelj mora razpolagati s kapitalom v zadostni višini, da absorbira velike nepričakovane škode v obsegu, v katerem niso krite z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami.

Šesti sklop načel IAIS nosi naslov »**trgi in potrošniki**«, zajema pa načelo o:

1. zavarovalnih zastopnikih in posrednikih;
2. varstvu potrošnikov;
3. razkritjih do trga in
4. v zvezi s prevarami v zavarovalništvu⁶⁶.

Nadzornik mora imeti možnost od zavarovalnih zastopnikov in posrednikov zahtevati, da imajo ustrezno strokovno izobrazbo in dober sloves ter da pridobijo dovoljenje.

Zavarovatelji in zastopniki oziroma posredniki morajo potrošnikom celotno obdobje pred sklenitvijo pogodbe pa do trenutka izpolnitve obveznosti po pogodbi nuditi pravočasne, popolne in primerne informacije.

Zavarovatelji morajo imeti dolžnost, da razkrivajo informacije o svojem finančnem položaju in tveganjih, ki so jim izpostavljeni. Vsaj enkrat letno morajo letne računovodske izkaze, ki so jih pregledali zunanji revizorji, tudi javno objaviti.

V načelu v zvezi s prevarami v zavarovalništvu je izraženo mnenje, da morajo zavarovatelji in zastopniki oziroma posredniki nameniti ustrezne vire in uveljaviti učinkovite postopke in kontrole za preprečevanje, ugotavljanje ter pristojnim oblastem pravočasno poročati o prevarah v zavarovalništvu.

V zadnji, **sedmi sklop**, pa je, tako kot v prvega, uvrščeno samo eno načelo, in sicer **načelo**, ki določa pravila **v zvezi s preprečevanjem pranja denarja**. To načelo zahteva od zavarovateljev, predvsem od tistih, ki prodajajo produkte življenjskega zavarovanja, da izvajajo učinkovite ukrepe za preprečevanje pranja denarja ter ugotavljanje in poročanje morebitnih tovrstnih primerov (Insurance principles, standards and guidance papers, 2004, str. 45).

8.4.2. Izvajanje nadzornih načel IAIS v državah članicah

Ocenjevanje na podlagi načel IAIS iz leta 2000 je opravilo 39 držav iz Evrope, Azije, Afrike, Amerike in Avstralije⁶⁷, med njimi v letu 2001 tudi Slovenija. Poročilo za Slovenijo za to obdobje ugotavlja, da je na področju zavarovalne zakonodaje in nadzora v zadnjem obdobju opazen hiter napredek, glede razvitosti zavarovalništva pa, da je v primerjavi z dobro razvitim premoženjskim zavarovanjem trg življenjskih zavarovanj še slabo razvit⁶⁸(Gorišek, 2002, str. 16).

Slovenija se uvršča tudi med tiste države⁶⁹, pri katerih so strokovnjaki iz Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke že izvedli tudi oceno na podlagi novih IAIS načel. Naša država je tako poleg Kazahstana

⁶⁶ Prevare v zavarovalništvu lahko zakrivi vsaka od strank, ki so udeležene v zavarovanju, to so zavarovatelji, vodstvo in zaposleni zavarovalnice, zastopniki in posredniki, revizorji, ocenjevalci škod in tudi zavarovalci.

⁶⁷ Barbados, Bolgarija, Kazahstan, Kostarika, Hrvaška, Češka, Finska, Gabon, Gruzija, Nemčija, Gana, Madžarska, Islandija, Izrael, Japonska, Koreja, Litva, Latvija, Luksemburg, Makedonija, Malta, Mavricius, Mehika, Maroko, Poljska, Romunija, Ruska federacija, Senegal, Singapur, Slovaška, Švedska, Švica, Tanzanija, Tunizija, Uganda, Ukrajina, Združeni arabski emirati, Velika Britanija.

⁶⁸ Avtorji poročila menijo, da je stanje razvitosti trga življenjskih zavarovanj v Sloveniji odraz zelo radodarnega sistema socialnega zavarovanja, neobdavčenih obresti od bančnih vlog, ter do nedavnega obdavčenih zavarovalnih premij (Gorišek, 2002, str. 16).

⁶⁹ Poleg Slovenije še Alžirija, Avstrija, Čile, Francija, Kazahstan, Kuvajt, Mozambik, Nizozemska, Nova Zelandija, Pakistan, Filipini, Singapur.

do sedaj edina, ki je bila na podlagi IAIS načel ocenjena dvakrat (Financial Sector Assessment Program – FSAP, 2004).

Glede mnogih novih načelih so navedeni strokovnjaki za Slovenijo podali dobre ocene, pri nekaterih področjih pa so podali priporočila za izboljšanje. Tako so na področju načel v okviru izpolnjevanja t.i. preudarnih zahtev predlagali, da se zaradi uvedbe poštene vrednosti na strani vrednotenja naložb z naslova zavarovalno-tehničnih rezervacij uvede tudi bolj previdno vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij, da bi bilo treba kompozitne zavarovalnice vzpodbuditi k ločitvi na premoženjski in življenjski del, in da je treba izboljšati zavarovalno zakonodajo na področju izvedenih finančnih instrumentov, čeprav tovrstni trg še ne obstaja (Gorišek, 2002, str. 17). Nadalje so, poleg v gospodarskih družbah na splošno, predlagali večjo vlogo nadzornih odborov v zavarovalnicah. Na področju izvajanja obveznosti z naslova zavarovalnih polic pa so predlagali uvedbo takšnih postopkov v zavarovalnicah, ki bi pripomogli k čimbolj poštenu obravnavi potrošnikov zavarovalnih storitev (Financial System Stability Assessment Update, 2004, str. 30).

9. GIBANJA IN SPREMEMBE, KI VPLIVAJO NA DOGAJANJE V ZAVAROVALNIŠTVU IN NJEGOVO PRIHODNOST

Zavarovalno dejavnost zaznamujejo tako naravna dogajanja in človekovo ravnanje kot tudi dogajanja v gospodarstvu. Z vidika dogajanj v gospodarstvu je obstoječe obdobje za zavarovalno dejavnost obdobje korenitih sprememb. Glavni dejavniki teh sprememb so deregulacija in liberalizacija, ki sta vzpodbudili tudi povezovanje zavarovalnic z drugimi finančnimi institucijami, ter nove informacijske tehnologije. Spreminjanje vzajemnih zavarovalnic v delniške družbe in razvoj lastnih zavarovalnic sta po eni strani odraz splošnih gospodarskih dogajanj in trendov, po drugi strani pa spreminjanje vzajemnih in nastanek lastnih zavarovalnic vpliva na zavarovalno dejavnost.

Gibanja, ki vplivajo na zavarovalno dejavnost in spremembe v zavarovalni dejavnosti pa poleg tega, da vplivajo na njeno prihodnost, vplivajo tudi na način in področja nadzora.

9.1. UNIČUJOČA SILA NARAVE IN POSLEDICE ČLOVEKOVEGA RAVNANJA

Podatki o številu nesreč in njihovih žrtvah so neusmiljen prikaz moči narave ter človeške neprevidnosti in neodgovornosti.

V letu 2003 je človek povzročil 62,6 % vseh nesreč, ki sodijo med največje na svetu (Natural catastrophes and man-made disasters in 2003, 2004, str. 19). Tudi v enem letu poprej je bil odstotek števila večjih nesreč, ki jih je povzročil človek, skoraj tako visok (62,2 %), pri čemer so te nesreče s 54,9 % terjale tudi življenje največjega števila ljudi, celo več kot naravne katastrofe (45,1%) (Natural catastrophes and man-made disasters in 2002, 2003, str. 15). Zaradi azbesta naj bi v obdobju od 1985 do 2009 umrlo 225.000 ljudi (Pavliha, 2003, str. 67). Obstoji ocena, da imajo zavarovalnice in pozavarovalnice samo zaradi škod, ki izvirajo iz obolenj zaradi azbesta, za približno 33 milijard USD primanjkljaja v zavarovalno-tehničnih rezervacijah (Pavliha, 2003, str. 67).

Druge največje po številu in daleč največje po velikosti so zavarovane škode, ki so jih povzročile naravne nesreče. V letu 2003 so le-te dosegle ogromen znesek 16.170 milijonov USD, kar predstavlja 87,5 % vseh zavarovanih škod. Med naravnimi katastrofami so v letu 2003 največ žrtev zahtevali potresi, v letu 2002 pa

poplave, največji znesek zavarovanih škod pa v obeh letih predstavljajo viharji (Natural catastrophes and man-made disasters in 2003, 2004, str. 19; Natural catastrophes and man-made disasters in 2002, 2003, str. 15).

Tabela 3 - Naravne nesreče na svetu v obdobju od 1950 do 2002

(škode v milijardah USD, po cenah iz leta 2002)

Desetletje	Število nesreč	Ekonomska škoda	Zavarovana škoda
1950 – 1959	20	42,1	-
1960 – 1969	27	75,5	6,1
1970 – 1979	47	138,4	12,9
1980 – 1989	63	213,9	27,0
1990 – 1999	91	659,9	124,0
1992 – 2002	70	550,9	84,5

Vir: Enhancing Transparency and Disclosure in the Reinsurance Sector, 2004, str. 57.

Podatki iz zgornje tabele kažejo na to, da število in silovitost škod z naslova naravnih nesreč narašča. Dogodki, kot je bil orkan Andrew (ZDA, Bahami), z zneskom zavarovanih škod 20.511 milijonov USD ali potres v Northridgeu (ZDA) z zneskom zavarovanih škod 16.989 milijonov USD ali teroristični napad na New York in Washington 11. septembra 2001 zgolj z zneskom materialnih škod v višini 22.803 milijonov USD (Krumberger, 2002, Tabela II) lahko vplivajo tako na solventnost kot tudi likvidnost zavarovateljev (Enhancing Transparency and Disclosure in the Reinsurance Sector, 2004, str. 57).

Zavarovalna industrija se lahko spopade z bremenom izgub z naslova tovrstnih nesreč tudi na ta način, da oblikuje premije, ki so sorazmerne tveganju in tako prispeva k porastu zavedanja ljudi o nevarnosti (Natural catastrophes and man-made disasters in 2002, 2003, str. 13), nadzorniki pa na način, da postavijo višje standarde varnega poslovanja zavarovalnic.

9.2. DERELUGACIJA IN LIBERALIZACIJA

Proces liberalizacije običajno sestoji iz več stopenj, katerih zaporedje je v posameznih državah mnogokrat različno. Prva stopnja vključuje odpravo zavarovalnih in pozavarovalnih monopolov, pri čemer liberalizacija na področju pozavarovalništva še posebej vključuje odpravo obveznih cesij lokalnim pozavarovateljem in dovoljevanje čezmejne pozavarovalne dejavnosti. Naslednji pomemben element je postopna odstranitev omejitev za mednarodni pretok kapitala in priznavanje enakega položaja hčerinskim družbam tujih zavarovateljev kot ga imajo domače. Najvišjo stopnjo liberalizacije predstavlja svoboda do opravljanja storitev, kot je uveljavljena v državah članicah EU (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 10).

Tabela 4: Stopnje liberalizacije

1	2	3	4	5	6	7
Odprava obveznih cesij domačim pozavarovateljem	Svoboda za čezmejno opravljanje pozavarovalnega posla	Možnost pridobitve manjšinskih deležev v obliki skupnih vlaganj	Dovoljena pridobitev večinskih deležev	Dovoljena ustanovitev lokalnih hčerinskih družb	Dovoljena ustanovitev podružnic	Svoboda do prostega čezmejnega opravljanja storitev

Vir: Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 10.

Liberalizacija gibanj kapitala in finančnih storitev sodi med najbolj občutljive sestavine gospodarskih sprememb. Kot kažejo izkušnje številnih držav, ta stopnja liberalizacije sledi prvi, to je odpravi ovir za pretok blaga, s precejšnjim časovnim zamikom (Borak, 1998, str. 70).

V procesu liberalizacije še poseben pomen zavzemajo multilateralna pogajanja kot del Splošnega sporazuma o trgovini s storitvami (angl.: *General Agreement on Trade in Services – GATS*) v okviru Svetovne trgovinske organizacije (angl.: *World Trade Organisation – WTO*). Glavni preskok je bil dosežen konec leta 1997 s sporazumom o liberalizaciji finančnih storitev.

Obdobje prve polovice devetdesetih let je predstavljalo obdobje močnega procesa liberalizacije tako v Evropi kot tudi v Latinski in Srednji Ameriki ter Aziji in Afriki.

Z namenom postati članice Evropske unije je mnogo držav srednje in vzhodne Evrope naredilo velike korake proti liberalizaciji. V prvi polovici devetdesetih let jih je deset⁷⁰ podpisalo sporazum z Evropsko unijo, kar je pomenilo, da bodo morale ob vključitvi v EU sprejeti celotni pravni red EU, t. i. »*acquis communautaire*«. Kar se tiče pogojev, ki urejajo dostop na zavarovalni trg, članstvo v EU pomeni najvišjo stopnjo liberalizacije, in sicer dovoljenje za svobodno opravljanje storitev. Nadalje je v EU v veljavi tudi načelo kontrole domače države (angl.: *principle of home country control*) in sistem enotnega dovoljenja za poslovanje (angl.: *system of a single licence*). To pomeni, da družbe iz EU, ki mednarodno delujejo, lahko opravljajo posle v vseh državah članicah po tem, ko so pridobile dovoljenje za delovanje na domačem trgu in so predmet zavarovalnega nadzora v državi, kjer ima družba sedež.

Razen Rusije v tem poglavju obravnavane države srednje in vzhodne Evrope že v letu 2000 niso več postavljale ovir za udeležbo tujih zavarovalcev v domačih zavarovalnicah ali za ustanavljanje hčerinskih družb. Podružnice je bilo v tem času dovoljeno oblikovati samo na Poljskem, Madžarskem, v Češki Republiki (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 13) in v Sloveniji (Zakon o zavarovalnicah, 2000, 97. člen). V vseh obravnavanih državah lahko tuje družbe v domačih zavarovalnicah pridobijo večinski delež. Tržni delež tujih zavarovalcev z večinsko udeležbo je največji na Madžarskem, kjer znaša več kot 90%. Najmočneje sta na trgih teh držav prisotni nemška zavarovalnica Allianz in italijanski Generali (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 32).

V Latinski in Srednji Ameriki so se v začetku devetdesetih let začele ekonomske reforme. V tem okviru so se za tuje zavarovalce odprli tudi zavarovalni trgi, umaknjena je bila regulacija zavarovalnih proizvodov in premij in uveden nadzor solventnosti. Od držav t. i. rastočih trgov, je v Latinski Ameriki tržni delež zavarovalcev s tujimi lastniki najvišji. V poslih neživljenjskih zavarovanj se ta delež giblje od 30 % v Braziliji do več kot 70% v Čilu, v življenjskih zavarovanjih pa od 30 % v Kolumbiji do več kot 80 % v Argentini. Strateškega pomena je zavarovalniški trg v Braziliji, ker predstavlja največje gospodarstvo, vendar močan položaj domačih zavarovalcev otežuje prodor tujim zavarovalcem (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 31). Največje število tujih zavarovalcev na ozemlju Latinske Amerike je prisotnih v Argentini, na področju Srednje Amerike pa v Mehiki. Mehika je na podlagi sporazuma

⁷⁰ Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Romunija, Slovenija, Slovaška, Češka Republika, Madžarska.

NAFTA⁷¹ odprla zavarovalni trg za družbe iz ZDA in Kanade v obdobju med letom 1994 in 2000. S tem so bile odpravljene omejitve za gospodarske družbe z območja NAFTA. Zavarovatelji z drugih območij so lahko izkoristili prednosti te ureditve na način, da so si zagotovili vstop na mehiški zavarovalni trg preko hčerinskih podjetij v ZDA ali Kanadi (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 13).

Zavarovalni trgi v Aziji so doživeli strmo rast v »zlatem« desettletju pred ekonomsko krizo leta 1997⁷². Medtem, ko je ekonomska kriza, ki je trajala od leta 1997 do leta 1998, občutno oslabila gospodarstvo in prizadela izgube zavarovateljem, pa je hkrati tudi pospešila proces liberalizacije in deregulacije zavarovalne industrije (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 19). Na splošno so južni azijski trgi bolj odprti za tujo udeležbo kot severni⁷³.

Trgi življenjskih in neživljenjskih zavarovanj v Južni Afriki so visoko razviti. Kljub visoki stopnji razvoja, se tuji investitorji niso vključili v trg življenjskih zavarovanj ali pa so se umaknili po krajšem obdobju prisotnosti. To je mogoče razložiti s tržno strukturo, ki jo zaznamuje majhno število velikih lokalnih zavarovateljev. V nasprotju s sektorjem življenjskega zavarovanja je bil sektor neživljenjskih zavarovanj v preteklih letih preoblikovan z veliko udeležbo globalnih zavarovalnih družb. Prisotnost zavarovalnic AIG, Cigna (ZDA), CGU (Avstralija), Allianz (Nemčija), AXA (Francija), Generali (Italija), Winterthur in Zürich (Švica) pomeni, da je večina globalnih zavarovateljev prisotna na trgu. V zadnjih letih so južnoafriški zavarovatelji bolj in bolj pridobivali deleže v zavarovalnicah sosednjih držav ali ustanavljali hčerinske zavarovalnice (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 39).

9.3. POVEZOVANJE

V današnjem času je zelo pomemben dejavnik preoblikovanja dejavnosti finančnih storitev kapitalsko povezovanje več finančnih institucij, tako povezovanje s spojitvami⁷⁴ (angl.: *mergers*), pripojitvami⁷⁵ (angl.: *acquisitions*) (Ruding, 2002, str. 1), vključevanji⁷⁶ in prevzemi⁷⁷ (angl.: *takeover*), kot tudi njihovo vzajemno

⁷¹ NAFTA – North American Free Trade Agreement – je Severnoameriški sporazum o prosti trgovini, ki so ga 1. januarja 1994 podpisale Združene države Amerike, Kanada in Mehika.

⁷² Med letoma 1990 in 1998 je sedem azijskih držav (Kitajska, Indonezija, Mala Azija, Filipini, Južna Koreja, Tajvan, Tajska) v povprečju beležilo realno rast v življenjskem in neživljenjskem zavarovanju, ki je znašala 14,3 % oziroma 15,4 % na leto.

⁷³ Kitajska je na primer šele pred nekaj leti odprla svoj trg tujim zavarovateljem, medtem ko so Filipini že dolga leta dom za glavne tuje zavarovatelje.

⁷⁴ **Spojitev** je ustanovitev nove družbe s prenosom premoženja družb, ki se povezujejo. Združita se družbi, ki sta približno enake velikosti, nastane nova družba, delničarji obeh bivših družb pa dobijo delnice novo nastale družbe v dogovorjenem razmerju. Družbi se običajno združita po enakovrednih pogojih (Adlešič, 2003, str. 69).

⁷⁵ **Pripojitev** je prenos premoženja ene družbe v zameno za delnice druge družbe. Do tega najpogosteje pride s posebnimi dogovori in pogodbami, ki natančno urejajo prenose premoženja ter pravice, izhajajoče iz delnic. Za razliko od spojitve ne nastane nova pojavna oblika, ampak po pripojitvi obstaja samo še pripojitvena družba (pripojena neha obstajati). Večinoma gre za pripojitev manjše družbe k večji, pri čemer večja družba ohrani svoj status, manjša pa pravno formalno preneha obstajati. Te oblike zlasti uporabljajo velike družbe ob širitvi svoje mreže in proizvodov (Adlešič, 2003, str. 68).

⁷⁶ Razlika med **vključitvijo** in pripojitvijo je, da po vključitvi družba ne preneha obstajati (Adlešič, 2003, str. 69).

⁷⁷ **Prevzem** je pridobivanje vrednostnih papirjev enega izdajatelja, ki zagotavlja odločilni delež glasovalnih pravic. Prevzem je lahko prijateljski ali sovražni. O sovražnem prevzemu govorimo, ko prevzemnik brez opozorila upravi ciljne družbe, ki jo običajno tudi zamenja, odkupuje njene delnice. Prijateljski prevzem pa pomeni, da prevzemnik da ponudbo upravi ciljne družbe in ne kupuje ali na kakšen drugačen način kopiči delnic ciljne družbe (Adlešič, 2003, str. 69).

povezovanje⁷⁸ (Adlešič, 2003, str. 69), kar velja tudi za zavarovalno dejavnost, ki doživlja močno obdobje povezovanja tako na domači kot na mednarodni ravni (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, str. 9). Motivov oziroma razlogov za povezovanja je več.

9.3.1. Splošni razlogi

Ekonomije obsega⁷⁹ (angl.: *economies of scale*) predstavljajo motiv, ki ga vodstva podjetij najbolj pogosto navajajo za spojitve in pripojitve. Sloni na predpostavki, da bo širitev poslovne dejavnosti neizogibno znižala stroške na enoto proizvoda ali storitve, kar se v zavarovalništvu kaže pri oblikovanju premij. Znižanje premij zaradi povečanega obsega poslovanja izvira iz zakona velikih števil – večja ko je skupina zavarovalnih pogodb, ki krijejo podobne nevarnosti, bolj točno so lahko te nevarnosti ocenjene in nižja je stopnja odklona. Večjo učinkovitost prinaša tudi spajanje nekaterih poslovnih procesov (informacijska tehnologija, upravljanje s premoženjem, administracija), saj povečan obseg premij vpliva na znižanje fiksnih stroškov na enoto (Europe in focus: Non – life markets undergoing structural change, 2000, str. 28).

Razlog za povezovanje finančnih institucij je tudi **potreba po večjem lastniškem kapitalu**. Velik lastniški kapital služi kot blažilec, ki absorbira izgube in tako zagotavlja institucijam verodostojnost, njihovim kupcem pa vzbuja zaupanje vanje.⁸⁰

Naslednji motiv je **rast kupcev finančnih storitev**, ki prevzemajo vedno večje posle. Če jih želijo finančne institucije servisirati, morajo tudi one sprejemati vedno večje finančne obveznosti, da ostanejo v tekmi za te kupce.

Nekateri kot motiv za povezovanje finančnih institucij navajajo tudi t. i. »**pobeg h kvaliteti**«, še posebej v negotovih časih. Praktične izkušnje kažejo, da veliko ljudi kvaliteto povezuje z velikostjo; mnogo jih meni, da je večja institucija tudi varnejša in kvalitetnejša (Ruding, 2002, str. 3).

9.3.2. Povezovanje med različnimi vrstami institucij

Poleg splošnih razlogov za povezovanje obstajajo tudi utemeljitve v prid povezovanja institucij, ki opravljajo različne vrste dejavnosti.

⁷⁸ **Vzajemno povezane ustanove** niso v razmerju odvisnosti, temveč poslujejo samostojno. Najbolj znan primer takega medsebojnega povezovanja v finančnem sektorju je povezava nemške zavarovalnice Allianz in nemške Dresdner Bank, kjer je imela slednja 10-odstotno udeležbo v zavarovalnici, Allianz pa 25-odstotno udeležbo v Dresdner Bank. Povezave med špansko banko Santander, ki ima 10-odstotno udeležbo v Royal Bank of Scotland, in Royal Bank, ki ima 2,5-odstotno udeležbo v španski banki, pa je primer mednarodne povezave (Adlešič, 2003, str. 69).

⁷⁹ **Ekonomije obsega** lahko nastopijo zaradi različnih razlogov. Prvi razlog je specializacija delovnih procesov. Poleg tega je pri obratih z večjimi proizvodnimi zmogljivostmi delež stalnih stroškov na enoto proizvoda običajno bistveno manjši kot pri obratih z manjšimi zmogljivostmi. Navedenima razlogoma za padanje povprečnih stroškov z večanjem obsega proizvodnje velja dodati še zmanjševanje cene proizvodnih dejavnikov z večanjem obsega proizvodnje. Treba pa se je zavedati, da z večanjem obsega proizvodnje začno ekonomije obsega počasi izginjati. Večje zmogljivosti zahtevajo več oziroma večje produkcijske faktorje, večje podjetje pa kompleksnejšo organizacijsko strukturo upravljanja (Prašnikar, Debeljak, 1998, str. 209).

⁸⁰ Kot praktičen primer koristi velikega lastniškega kapitala iz bližnje »finančne zgodovine« lahko navedemo primer Baringsa (UK). Le-ta ni mogel premostiti izgube v višini 1 milijarde £. Če bi se izguba v enaki višini pripetila največji banki v isti državi, bi se njeno poslovanje normalno odvijalo naprej, saj ta znesek predstavlja relativno nizek odstotek njenega lastniškega kapitala.

Eden od motivov takšnega povezovanja je zmožnost prodajati kombinacijo finančnih proizvodov in storitev na enem mestu⁸¹. Medtem, ko je omenjeni motiv ofenzivne narave, saj izraža željo po širitvi, pa ima drugi motiv, ki je ravno tako pomemben, varovalni namen. Izraža željo po razpršenosti dejavnosti in tveganj, saj finančni produkti vedno temeljijo na tveganju (Ruding, 2002, str. 7).

Pri povezovanju institucij, ki opravljajo različne vrste dejavnosti, pa se je treba zavedati tudi nekaterih slabosti. Če se osredotočimo na povezovanje bank in zavarovalnic, je treba omeniti, da bankam primanjkuje zavarovalniškega znanja, za zavarovalnice pa je nevarnost ta, da banke dajejo prednost določenim zavarovanjem, da bi prenesle del bančnih tveganj na zavarovalnico. Tudi posamezna naložbena načela imajo različno prioriteto pri bankah v primerjavi z zavarovalnicami. Bankam je ena od osnovnih dejavnosti doseganje visokih donosnosti (Adelešič, 2003, str. 5), zavarovalnice pa morajo načelu varnosti dajati prednost pred načelom donosnosti (Boncelj, 1983, str. 279).

9.3.3. Povezovanje preko meja

Povezovanje preko meja je lahko koristno za institucije, ki so za razmere domače države velike in se v domačem okviru več ne morejo širiti bodisi zato, ker jim tega ne dovoljuje zakonodaja, usmerjena proti monopolom, bodisi zato, ker si želijo razpršitve. Naslednji razlog je lahko, da imajo te institucije velike kupce, ki želijo njihove storitve na mednarodni ravni. Včasih pa se želijo širiti preko meja svoje države zaradi dobičkonosnosti.

Globalizacija zavarovalnih trgov je postala mogoča šele z liberalizacijo in deregulacijo do tedaj močno zaščitene zavarovalne industrije (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 10). Tedaj je tudi zavarovalna dejavnost podlegla splošnim trendom v smeri globalizacije trgov in tveganj.

V Evropi so v osemdesetih letih prevladovale pripojitve in spojitve na ravni posamičnih držav, povezovanja preko meja pa so postala bolj pomembna v devetdesetih letih. Medtem, ko je bilo leta 1992 od objavljenih pripojitev in spojitev le 30 % povezav preko meja, je ta odstotek v letu 1999 porasel na več kot 50 % (Europe in focus: Non – life markets undergoing structural change, 2000, str. 27).

V preteklih letih je na razvijajočih se trgih močno poraslo povpraševanje po zavarovanju. Povprečna letna stopnja rasti tako življenjskega kot neživljenjskega zavarovanja je bila dvakrat tolikšna kot v industrializiranih državah. Istočasno domače trge globalnih zavarovalcev zaznamuje zasičenje v poslih neživljenjskega zavarovanja. Močno rastoči trgi Azije, Latinske Amerike ter srednje in vzhodne Evrope torej globalnim zavarovalcem ponujajo možnost osvajanja novih trgov in ustvarjanja bodočih dobičkov.

⁸¹ Če se banka poveže z zavarovalnico z namenom prodaje kombinacije njenih proizvodov, govorimo o bančnem zavarovalništvu (angl.: *bancassurance*). Bančno zavarovalništvo je prodaja bančnih in zavarovalniških produktov oziroma storitev preko skupnih distribucijskih kanalov ali preko iste baze strank (Bešter, Kobal, 1998, str. 94).

Tabela 5: Prikaz največjih globalnih zavarovalcev z velikostjo njihove premije (v letu 1998), aktive (po stanju na dan 31.12.1998) in tržno kapitalizacijo (po stanju na dan 31.3.2000)

v milijonih USD

Zavarovalnica (država, v kateri ima sedež)	Celotne kosmate premije	Sredstva	Tržna kapitalizacija ⁸²
AXA (Francija)	50 842	427 892	50 505
Allianz (Nemčija)	46 113	381 273	99 877
Generali (Italija)	35 101	170 282	34 751
AIG (ZDA)	31 216	194 398	169 532
CGU (Avstralija)	27 797	167 401	18 329
Zurich Financial Services (Švica)	23 850	214 651	41 808
ING (Nizozemska)	22 716	438 726	52 362
Winterthur (Švica)	19 741	84 464	ne kotira
Royal & SunAlliance (UK)	18 321	107 286	8 982
Cigna (ZDA)	16 413	114 612	12 770
Tokio Marine (Japonska)	16 394	46 185	15 940
Aetna (ZDA)	14 906	105 148	7 842
Metropolitan Life (ZDA)	12 763	215 346	ne kotira
New York Life (ZDA)	11 444	90 367	ne kotira
Prudential (ZDA)	9 550	279 422	ne kotira
Chubb (ZDA)	5 842	20 746	11 803
Gerling (Nemčija)	5 120	40 495	ne kotira

Vir: Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 5.

Izrazita prednost globalnih zavarovalcev, ki ponujajo zavarovanje gospodarskim družbam v zavarovalnih vrstah neživljenjskih zavarovanj, pred lokalnimi zavarovalci je, da zaradi velike finančne moči lahko prevzemajo tveganja, ki presegajo finančne zmožnosti domačih zavarovalcev. Globalni zavarovalci poleg tega razpolagajo z boljšim znanjem tako glede zavarovalnih storitev in oblikovanja premij kot glede upravljanja s tveganji (angl.: *risk management*). Ob navedenih prednostih pa se je treba tudi zavedati, da prilagajanje storitev in prodajnih kanalov lokalnim trgom ni poceni. Nadaljnje stroške povzročajo tudi regulatorne in kulturne razlike, ki imajo lahko škodljive učinke na ekonomije obsega (Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation, 2000, str. 9).

9.4. ELEKTRONSKO POSLOVANJE

Podoba zavarovalništva se preoblikuje tudi s hitro širitvijo novih informacijskih tehnologij kot so internet, intranet, ektranet in druge. V primerjavi z industrijskimi sektorji in ostalimi sektorji storitev so do sedaj te tehnologije elektronskega poslovanja imele omejen vpliv na zavarovalno industrijo. Vendar se bo po predvidevanjih obstoječa situacija v kratkoročnem obdobju začela spreminjati (Europe in focus: Non – life markets undergoing structural change, 2000, str. 33).

⁸² Tržna kapitalizacija – je seštevek tržnih kapitalizacij posameznih vrednostnih papirjev. Tržna kapitalizacija posameznega vrednostnega papirja je zmnožek števila kotirajočih vrednostnih papirjev in njihove cene ob koncu obdobja (lahko trgovalnega dneva) (Krumberger, 2002, str. 23; Bilten Banke Slovenije, 2001, str. 94).

Elektronsko poslovanje bo zgoj kot oblika prodajne poti težko nadomestilo tradicionalne oblike. Večji pomen za nadaljnji razvoj na področju zavarovalništva bo imela uporaba elektronskega poslovanja na področju povezovanja prodajnih poti, administracije in upravljanja s škodami. Če bo strategija elektronskega poslovanja dosledno vpeljana, bo lahko občutno vplivala na znižanje stroškov (Europe in focus: Non – life markets undergoing structural change, 2000, str. 37). Največji delež stroškov za zavarovatelja na področju neživiljenjskih zavarovanj običajno predstavljajo izplačila škod, ki zavzemajo približno dve tretjini celotnega premijskega obsega. Ostala tretjina gre za pokrivanje stroškov prodaje, administracije in likvidacije škod.

Strokovnjaki raziskovalnega centra švicarske pozavarovalnice Swiss RE so poskušali priti do odgovora na vprašanje, kakšne so z uporabo elektronskega poslovanja možnosti prihrankov zavarovalne dejavnosti ZDA?

Na to vprašanje so poskušali odgovoriti s pomočjo scenarija, osnovanega na osnovi predpostavke, da vsi zavarovatelji na dolgi rok izkoriščajo vse možnosti, ki jih nudi elektronsko poslovanje. Na področju osebnih zavarovanj pričakujejo prihranke stroškov približno za 10 % pri likvidaciji škod, za 30 % pri administraciji in ravno tako pri prodaji ter za 5 % pri izplačilih škod. Le-ta naj bi bila znižana zaradi izboljšanja kontrole povezanih družb in znižanja zavarovalnih prevar. Celotni možni prihranki naj bi znašali približno 15 milijard ali okrog 12 %. Na področju komercialnih zavarovanj naj bi elektronsko poslovanje prineslo prihranke predvsem pri znižanju stroškov likvidacije škod (15 %) in stroškov administracije (35 %), manj pa na področju prodaje zaradi precejšnjega obsega svetovanja (10 %) in na področju plačil škod zaradi intenzivne izmenjave informacij (2,5 %). Celotni možni prihranki naj bi znašali približno 11 milijard ali okrog 9 % (The impact of e-business on the insurance industry: pressure to adapt – chance to reinvent, 2000, str. 24).

Težko je z gotovostjo napovedati razvoj in uporabo elektronskega poslovanja na področju zavarovalne dejavnosti. Nekaj pa je gotovo. Nove informacijske tehnologije ponujajo možnosti za prihranke na področju stroškov in s tem racionalizacijo. Novi zavarovatelji z novimi poslovnimi modeli bodo prodrli na trg in pričeli prodajati zavarovalne storitve. Manj aktivni zavarovatelji, ki ne bodo izkoristili možnosti korenitega prestrukturiranja preden bo prepozno, se bodo težko upirali bodočim pritiskom na stroške (Europe in focus: Non – life markets undergoing structural change, 2000, str. 39).

V to, da ni vse zlato, kar se sveti, nas prepričuje zavedanje, da elektronsko poslovanje ne vodi samo k racionalizaciji poslovnih procesov, ampak prinaša tudi nova tveganja.

Elektronsko poslovanje vodi k **tehničnim tveganjem**, ker povečuje dovzetnost za tehnične napake. Sistemska zmožnost bo zato postala kritični faktor uspešnosti zavarovateljev, vezanih izključno na elektronsko poslovanje. Če sistem ne deluje, poleg tega, da zaustavi prodajo, lahko povzroči tudi izgubo zaupanja na dolgi rok in uniči sloves zavarovatelja.

Zaščita osebnih podatkov na internetu je bistvena za ustvarjanje zaupanja potrošnikov. Če pride do tega, da te podatke izrabi bodisi zavarovatelj kot pogodbeni stranka ali tretja oseba, lahko to vodi ne samo k izgubi zaupanja, temveč tudi k **terjatvam z naslova odgovornosti**.

Z internetno prodajo bo naraslo tudi **kreditno tveganje**, ker se povečuje anonimnost poslovnih partnerjev. Poleg tega pa se bo v primeru elektronskega poslovanja z uporabo izločenih poslov povečalo tudi

operativno tveganje, ki se bo izražalo v obliki pozne ali nepopolne dostave (The impact of e-business on the insurance industry: pressure to adapt – chance to reinvent, 2000, str. 32).

9.5. RAZVOJ LASTNIH ZAVAROVALNIC

Lastna zavarovalnica (angl.: *captive*) je najstarejša (Krumberger, 2002, str. 27) in kvantitativno najpomembnejša oblika alternativnih prenosov tveganj (Kocič, 2000, str. 5). Zasledimo jih že v prvi polovici 19. stoletja. Leta 1998 je bilo na svetu okrog 4000 lastnih zavarovalnic in pozavarovalnic, ki so zbrale približno 21 milijard USD premije, kar predstavlja približno 6 % celotnega komercialnega zavarovalnega trga (Alternative risk transfer (ART) for corporations: a passing fashion or risk management for thew 21st century?, 1999, str. 16).

Lastna zavarovalnica predstavlja način samozavarovanja v obliki zavarovalnice ali pozavarovalnice, ki jo ustanovi podjetje ali skupina podjetij, katerih osnovna dejavnost ni zavarovanje (Krumberger, 2002, str. 27).

Skoraj polovica vseh lastnih zavarovalnic pripada podjetjem iz ZDA (45 %), s 33 % sledijo evropska podjetja, 11,3 % lastnih zavarovalnic je v lasti japonskih podjetij, lastništvo 10,7 % pa odpade na ostali svet (Alternative risk transfer (ART) for corporations: a passing fashion or risk management for thew 21st century?, 1999, str. 17).

Lastne zavarovalnice se ustanavljajo predvsem kot pozavarovalnice, manj pa kot zavarovalnice. Temu botruje predvsem razlog, da so neposredni zavarovatelji izpostavljeni strožjemu nadzoru kot pozavarovatelji (Alternative risk transfer (ART) for corporations: a passing fashion or risk management for thew 21st century?, 1999, str. 14).

Osnovni razlog za ustanavljanje lastnih zavarovalnic je bilo pomanjkanje (po)zavarovalnih zmogljivosti, ugodna davčna politika še posebej v nekaterih državah pa je vodila v njihovo množično ustanavljanje na teh območjih. Tako jih ima večina sedež na Bermudskih otokih (tretjino vseh), Kajmanskem otočju, na Barbadosu, v Vermontu, Luxemburgu, na otoku Man in na Irskem (Boncelj, 1983, str. 107; Alternative risk transfer (ART) for corporations: a passing fashion or risk management for thew 21st century?, 1999, str. 17; Kocič, 2000, str. 5). Premije, ki so jih podjetja plačevala lastnim zavarovalnicam, so predstavljale davčno olajšavo oziroma so bile obravnavane kot davčno priznani odhodek.

Glede na to, da so davčne oblasti večine držav, kjer je bilo ustanavljanje lastnih zavarovalnic množično, spremenile davčno politiko, se dandanes prednost lastnih zavarovalnic ne kaže več v davčnih razlogih, temveč v splošnih finančnih učinkih. Če podjetje plača zavarovalno premijo lastni zavarovalnici, je njegov prihranek najmanj v višini vračunanega dobička klasične zavarovalnice, lažje pa seveda tudi nadzoruje stroške zavarovalnice (Krumberger, 2002, str. 33).

Težko je napovedovati prihodnost lastnih zavarovalnic. V strokovni literaturi zasledimo tako optimistične kot pesimistične napovedi o njihovi prihodnosti. Na ameriškem trgu je težko pričakovati rast lastnih zavarovalnic, saj je le-ta z njimi zasičen (Krumberger, 2002, str. 34). Po napadu 11. septembra 2001 na Svetovni trgovinski center v New Yorku so se cene pozavarovanja za leto 2002 v povprečju dvignile za 30 odstotkov, pri nekaterih zavarovalnih vrstah, kot na primer pri letalskih odgovornostnih in kasko zavarovanjih, pa celo za 300 do 400 odstotkov (Pavliha, 2003, str. 70). To vsekakor ugodno vpliva na

ustanavljanje lastnih zavarovalnic, katerih osnovno vodilo je danes cena zavarovalne storitve (Pavliha, 2003, str. 74).

9.6. SPREMINJANJE VZAJEMNIH ZAVAROVALNIC V DELNIŠKE DRUŽBE

Za razliko od zavarovalnic, ki so delniške družbe, so vzajemne zavarovalnice v lasti imetnikov zavarovalnih polic (zavarovalcev). Le-ti imajo dvojen odnos do zavarovalnice, kot kupci zavarovalnih storitev in kot lastniki (Saunders, 2000, str. 29). Na desni strani premoženjske bilance vzajemne zavarovalnice sicer ni lastniškega kapitala, vendar obstajajo rezerve, ki opravljajo funkcijo lastniškega kapitala. Nastajajo na podlagi dobička, ki se ne razdeli imetnikom zavarovalnih polic (Ribnikar, 1998, str. 62).

Vzajemne zavarovalnice so v letu 1997 ustvarile preko 40 % celotne obračunane premije na prvih petih zavarovalnih trgih⁸³; še posebej so prevladovali na japonskem trgu življenjskih zavarovanj. Vendar pa v mnogih državah obstoji trend v smeri spreminjanja vzajemnih zavarovalnic s področja življenjskega in zdravstvenega zavarovanja v delniške družbe (angl.: *demutualisation*). Te trende je vzpodbudil konkurenčni pritisk na trgih v povezavi z željo zavarovalnic po povečanju kapitala (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, 10). Glaven način pretvorbe vzajemne zavarovalnice v delniško družbo je njena likvidacija. Večina akumuliranega dobička prejšnje vzajemne družbe in delnic nove delniške družbe se razdeli zavarovalcem bivše vzajemne zavarovalnice. Nova delniška družba nato izda dodatne delnice, da lahko poveča kapital (Saunders, 2000, str. 29).

Trend preoblikovanja vzajemnih zavarovalnic s področja življenjskega zavarovanja v delniške družbe se nadaljuje s pretvorbo štirih največjih kanadskih življenjskih zavarovalnic, predvidena pa so tudi številna preoblikovanja vzajemnih zavarovalnic v delniške družbe na trgih življenjskih zavarovanj na Japonskem in v ZDA (Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments, 2000, 10), med njimi tudi največje življenjske zavarovalnice »Prudential of America« (Saunders, 2000, str. 29).

10. NADZOR NAD ZAVAROVALNICAMI V FINANČNEM KONGLOMERATU

Spremenjene razmere, z deregulacijo na domačih finančnih trgih in internacionalizacijo finančnih trgov, so v obdobju med letom 1980 in 1990 pripeljale do novih oblik in načinov izvajanja poslov v okolju visoko konkurenčnega in povezanega svetovnega gospodarstva. Posledica omenjenih sprememb je bil tudi pojav finančnih skupin, ki zagotavljajo široko paleto finančnih storitev in katerih značilnost so pogosto pomembno velike bilančne vsote ter so poznane pod pojmom finančni konglomerati. Finančni konglomerati postajajo vedno pogostejša realnost ne samo v razvitih finančnih centrih, pač pa tudi v novo porajajočih se trgih.

Pojav finančnih konglomeratov in z njimi težave, ki jih le-ti postavljajo pred nadzornike, je privedlo nadzorne finančne oblasti širom po svetu do tega, da so začele razmišljati in vlagati skupne napore v iskanje poti, kako bi premagale tovrstne težave. V duhu navedenega je bila leta 1993 oblikovana Tristranska skupina nadzornikov (The Supervision of Financial Conglomerates – Executive Summary, 2003, str. 1).

⁸³ Gre za ZDA, Japonsko, Združeno kraljestvo, Nemčijo in Francijo glede na prihodek z naslova premij v letu 1998.

10.1. TRISTRANSKA SKUPINA (TRIPARTITE GROUP)

Tristransko skupino nadzornikov so sestavljali najvišji predstavniki nadzornih institucij s področja zavarovalništva, bančništva in trga vrednostnih papirjev⁸⁴ (The Supervision of Financial Conglomerates – Preface, 2003, str.1). Delovala je na neformalnih osnovah, kar pomeni, da so predstavniki posamičnih nadzornih institucij, ki so jo sestavljali, v njenem okviru lahko izražali le svoja osebna stališča, ne pa stališč nadzornih institucij, iz katerih so prihajali. Ne glede na to pa je vloga te skupine pomembna, saj poročilo o nadzoru finančnih konglomeratov, ki ga je pripravila, predstavlja prvi dokument skupnega dela vseh treh finančnih nadzornikov na mednarodni ravni in osnovo za nadaljnje delo na področju nadzora finančnih konglomeratov (The Supervision of Financial Conglomerates – Introduction, 2003, str. 2).

V poročilu je Tristranska skupina med poglavitne probleme, ki jih finančni konglomerati postavljajo pred nadzornike, uvrstila:

- vprašanje presoje kapitalske ustreznosti,
- sodelovanje med nadzorniki in
- strukturo skupine.

Kapitalska ustreznost – V okviru presoje kapitalske ustreznosti je Tristranska skupina poseben poudarek posvetila tehnikam za ocenjevanje kapitalske ustreznosti finančnega konglomerata in obravnavi velikosti udeležbe nadrejene v podrejeni osebi.

Proučevala je predvsem štiri metode ocenjevanja kapitalske ustreznosti⁸⁵, to je (The Supervision of Financial Conglomerates – Capital Adequacy, 2003, str. 2):

1. metodo, ki temelji na združevanju skupin oziroma konsolidaciji (angl.: *Building Block Prudential Approach*),
2. metodo, ki temelji na seštevanju tveganj (angl.: *Risk-Based Aggregation Method*),
3. metodo, ki temelji na odštevanju tveganj (angl.: *Risk-Based Deduction Method*) in
4. metodo popolnega odštevanja (angl.: *Total Deduction Method*).

V zvezi z velikostjo udeležbe nadrejene v podrejeni osebi je Tristranska skupina oblikovala stališče, da se manjšinski deleži, ki ne pomenijo niti kontrole niti pomembnega vpliva, to je pod 20 % delnic ali glasovalnih pravic, ne upoštevajo pri izračunu kapitalske ustreznosti. Člani skupine so se strinjali tudi v tem, da je treba v primeru, kadar je nadrejena družba lastnica ali ima glasovalne pravice v velikosti nad 50 % in se pojavi izguba v podrejenih družbah, le-to v celoti upoštevati pri izračunu kapitalske ustreznosti finančnega konglomerata (The Supervision of Financial Conglomerates – Executive Summary, 2003, str. 3).

Sodelovanje med nadzorniki – Glede sodelovanja med nadzorniki, odgovornimi za različne subjekte v okviru konglomerata, je bila Tristranska skupina mnenja, da je v primeru obstoja finančnega konglomerata

⁸⁴ To so bili predstavniki finančnih nadzornih institucij iz Belgije, Kanade, Francije, Nemčije, Italije, Japonske, Luksemburga, Nizozemske, Švedske, Švice, Združenega kraljestva in Združenih držav Amerike.

⁸⁵ Metodo popolnega odštevanja je Tristranska skupina sicer označila kot sprejemljivo, ker ima konzervativen in učinkovit pristop k dvojnemu štetju kapitala, vendar je videla njeno šibkost v tem, da ne izraža popolne slike tveganj, ki jih nosi v sebi konglomerat. Metode od zap. št. 1 do 3 so predhodnice metod, ki jih je naprej razvijal Skupni forum in jih predpisuje tudi direktiva o finančnih konglomeratih, zato bodo podrobneje opisane pri predstavitvi dela Skupnega foruma in pri obravnavi direktive.

intenzivno sodelovanje med nadzorniki bistvenega pomena in da bi morali nadzorniki imeti pravico izmenjavanja informacij, ki se tičejo preudarnosti poslovanja. Zato je izrazila splošno podporo ideji za imenovanje vodilnega nadzornika, ki bi bil odgovoren za zbiranje informacij, ki jih kot zahtevane prejema posamezni nadzorniki; končni namen je v tem, da bi nadzorniki ugotovili tveganja skupine kot celote (The Supervision of Financial Conglomerates – Executive Summary, 2003, str. 5).

Struktura skupine – Na področju strukture skupine je bila Tristranska skupina mnenja, da nadzornik potrebuje pooblastila, tako v fazi izdaje dovoljenj, kot v nadaljevanju, da pridobi ustrezne informacije glede upravljaljskih in pravnih struktur in da lahko, če je treba, prepove strukture, ki škodijo izvajanju nadzora. V primeru strukture finančnega konglomerata, ki slabi nadzor, mora imeti nadzorni organ možnost vztrajati, da se le-ta organizira na način, ki omogoča ustrezen nadzor (The Supervision of Financial Conglomerates – Executive Summary, 2003, str. 5).

Poročilo Tristranske skupine je bilo poslano Baselskemu odboru, IAIS in IOSCO, ki so ga pozdravili kot dragoceno analizo perečih vprašanj in morebitnih rešitev na področju nadzora na spremenjenih finančnih trgih⁸⁶.

10.2. SKUPNI FORUM (JOINT FORUM)

V začetku leta 1996 je bil pod okriljem Baselskega odbora, IAIS in IOSCO ustanovljen Skupni forum za finančne konglomerate⁸⁷, da bi nadaljeval delo Tristranske skupine. Le-ta je v zvezi s finančnimi konglomerati pripravil dokumente, ki se nanašajo na (Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 2):

- področje kapitalske ustreznosti,
- vprašanja v zvezi s koncentracijo tveganj v finančnem konglomeratu ter transakcijami in izpostavljenostmi v okviru finančnega konglomerata,
- vprašanje usposobljenosti in primernosti članov uprave ter delničarjev in
- področje izmenjave podatkov med nadzorniki ter vprašanje vodilnega nadzornika oziroma t. i. koordinatorja.

Osnovni cilj, ki si ga je Skupni forum postavil **v dokumentu s področja kapitalske ustreznosti**, je bil preskrbeti nadzornike s področja zavarovalništva, bančništva in trga vrednostnih papirjev z načeli in tehnikami za oceno kapitalske ustreznosti celotne skupine heterogenih družb, ki sestavljajo finančni konglomerat in identificirati situacije, kot je dvojno ali večkratno štetje kapitala, kar ima za posledico izkazovanje kapitala v previsokem znesku (Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 5). Nadzorniki se morajo zavedati, da samo kapital, ki je pridobljen od zunanjih investitorjev, to je oseb, ki niso del konglomerata, le-temu zagotavlja dejanski vir. Zato mora biti iz ocene kapitala konglomerata izločen kapital, s katerim so družbe v isti skupini oziroma konglomeratu medsebojno udeležene ena v drugi (Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 8).

⁸⁶ Julija 1995 je poročilo Tristranske skupine postalo tudi javno dostopno.

⁸⁷ V Skupnem forumu je bilo zastopanih trinajst držav, od tega večina istih kot v Tristranski skupini, z izjemo Luksemburga, in predstavnika dveh novih držav, in sicer Avstralije in Španije. Ravno tako kot Tristranski skupini je tudi Skupnemu forumu predsedoval Tom de Swaan iz nizozemske centralne banke. Komisija Evropske skupnosti je bila udeležena kot opazovalka (Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 1).

Skupni forum je kot tehnike, ki podpirajo zgoraj navedene cilje in z uporabo katerih je mogoče priti do primerljivih ocen kapitalske ustreznosti finančnega konglomerata, predstavil tri metode⁸⁸, ki jih je pred njim proučevala že Tristranska skupina in jih je kasneje, sicer pod drugačnim imenom, vendar z enako vsebino, povzela direktiva o finančnih konglomeratih.

Osnovne značilnosti obravnavanih metod so naslednje:

1. metoda, ki temelji na združevanju skupin oziroma konsolidaciji (angl.: *Building Block Prudential Approach*)
 - **kot osnovo jemlje konsolidirano bilanco stanja finančnega konglomerata⁸⁹**, ki jo sestavi nadrejena družba; za namene izračuna kapitalske ustreznosti jo razdeli v skupine glede na različne nadzorne sisteme posameznih vključenih družb – zavarovalnice, banke, investicijske družbe in nenadzorovane osebe,
 - sledi izračun kapitalskih zahtev za institucijo ali sektor, ki je pod nadzorom posameznega nadzornika⁹⁰,
 - razpoložljiv kapital vsake posamezne družbe se primerja s posamičnimi kapitalskimi zahtevami z namenom ugotovitve presežkov ali primanjkljajev kapitala;
 - kapitalske zahteve vsake nadzorovane osebe in hipotetične kapitalske zahteve vsake nenadzorovane osebe se seštejejo; skupni znesek kapitalskih zahtev se primerja s skupnim zneskom razpoložljivega kapitala skupine, da se ugotovi presežek ali primanjkljaj na ravni celotne skupine (glej prilogo 2, slika 1).
2. metoda, ki temelji na seštevanju tveganj (angl.: *Risk-Based Aggregation Method*)
 - **uporabi ločene (nekonsolidirane) bilance stanja,**
 - sešteje kapitalske zahteve vseh oseb v skupini,
 - sešteje razpoložljivi kapital vseh oseb v skupini,
 - **od razpoložljivega kapitala odšteje udeležbo nadrejene v podrejenih družbah,**
 - od zneska razpoložljivega kapitala skupine odšteje skupni znesek kapitalskih zahtev in ugotovi presežek ali primanjkljaj na ravni celotne skupine (glej prilogo 2, slika 2).
3. metoda ki temelji na odštevanju tveganj (angl.: *Risk-Based Deduction Method*)
 - **uporabi ločene (nekonsolidirane) bilance stanja,**
 - **začne s kapitalom matične družbe in od razpoložljivega kapitala matične družbe odšteje njene naložbe v podrejene družbe,**
 - **tako prilagojenemu kapitalu prišteje oziroma odšteje presežke oziroma primanjkljaje razpoložljivega kapitala vsake podrejene družbe** v velikosti, ki »pripada« velikosti udeležbe nadrejene v podrejenih družbah,
 - od tako prilagojenega kapitala nadrejene družbe odšteje solo kapitalske zahteve nadrejene družbe (glej prilogo 2, slika 3).

Kot lahko vidimo, je osnovna razlika metode, ki temelji na združevanju skupin, od metode seštevanja in metode odštevanja, da je osnovana na konsolidiranih računih, medtem ko ostali dve metodi izhajata iz

⁸⁸ Kot je poudarjeno v dokumentu pa vse te tehnike ne nadomeščajo sektorskih pravil.

⁸⁹ Po definiciji so v takšni bilanci izločeni posli znotraj konglomerata, torej je izločen tudi vložen kapital.

⁹⁰ Te zahteve so lahko drugačne od zahtev na solo ravni zaradi izločitve medsebojnih izpostavljenosti.

računovodskih izkazov posameznih oseb oziroma nekonsolidiranih računovodskih izkazov. Zato je treba pri teh dveh metodah dvojno štetje kapitala izločiti na drug način. Metoda seštevanja to stori tako, da od vsote razpoložljivega kapitala odšteje udeležbo nadrejene v podrejenih družbah. Metoda odštevanja pa od razpoložljivega kapitala matične družbe odšteje njene naložbe v podrejene družbe, tako prilagojenemu kapitalu pa prišteje oziroma odšteje presežke oziroma primanjkljaje razpoložljivega kapitala nad zahtevanim kapitalom vsake podrejene družbe.

V dokumentih o koncentraciji tveganj v finančnem konglomeratu in transakcijah ter izpostavljenostih v okviru finančnega konglomerata je Skupni forum izpostavil dejstvo, da kombinacija različnih poslovnih dejavnosti in transakcije v okviru finančnega konglomerata po eni strani omogočajo sinergije in na ta način vodijo k prihrankom pri stroških in povečanju dobička ter bolj učinkoviti kontroli uporabe kapitala, po drugi strani pa vodijo h koncentraciji tveganj in večji izpostavljenosti in lahko predstavljajo možnost škodljivega vplivanja (Intra-Group Transactions and Exposures Principles, 1999, str. 2). Doseganje ravnotežja med koristmi in tveganji navedenih pojavov je pomemben cilj za konglomerate in nadzornike.

Koncentracija tveganj se nanaša na izpostavljenost, ki lahko pripelje do tako velike izgube, da le-ta lahko ogrozi zdravje finančne institucije ali zmožnost ohranitve njene temeljne dejavnosti.

Koncentracije tveganj lahko zavzamejo več oblik, ki vključujejo izpostavljenosti do posamične soudeležene osebe, skupine soudeleženih oseb ali povezanih oseb, soudeleženih oseb na določenih geografskih območjih, industrijskih sektorjev, določenih proizvodov, ponudnikov storitev, naravnih nesreč ali katastrof. *Tako na primer* naravna nesreča lahko povzroči nastanek izgub v zavarovalniškem delu konglomerata z naslova prekomernega izplačila odškodnin in v bančnem delu konglomerata z naslova nevrčila kreditov, če oba ponujata storitve na prizadetem območju.

Nadzorniki v vseh treh sektorjih so si edini, da je preudarno upravljanje na področju koncentracije tveganj osrednja točka upravljanja s tveganji, zato od finančnih institucij pričakujejo, da razpolagajo z obsežnimi sistemi za merjenje, spremljanje in upravljanje s koncentracijami tveganj. Škodljive učinke z naslova koncentracije tveganj je mogoče ublažiti z dobrim upravljanjem s tveganji in dobrimi internimi kontrolami in dodatno z dovolj visokim kapitalom.

Med najpomembnejšimi tehnikami, ki jih uporabljajo nekateri konglomerati, sta t. i. stres test in analiza več scenarijev. Obe tehniki ocenjujeta vpliv neugodnih dogodkov, kot so velike spremembe tržnih vrednosti, padci v kreditni sposobnosti ali naravne nesreče, na posamične nadzorovane subjekte ali na konglomerat kot celoto (Risk Concentrations Principles, 1999, str. 6).

K zdravemu upravljanju koncentracije tveganj vpliva tudi njihovo javno razkritje, ki povečuje tržno disciplino. Javno razkritje lahko služi dvema namenoma, in sicer (Risk Concentrations Principles, 1999, 10):

- udeležencem na trgu omogoča, da razlikujejo med organizacijami, ki imajo vzpostavljen učinkovit sistem za upravljanje s tveganji in tistimi, ki tega nimajo,
- pomaga nadzornikom pri razkrivanju pomembnih koncentracij.

Transakcije in izpostavljenosti v finančnem konglomeratu imajo lahko obliko neposrednih ali posrednih terjatev med osebami v finančnem konglomeratu⁹¹. Nadzorniku transakcije v skupini povzročajo skrbi, kadar (Intra-Group Transactions and Exposures Principles, 1999, str. 5):

- se odražajo v neprimernem odlivu kapitala ali dohodka iz nadzorovane osebe,
- se odvijajo na osnovi pogojev, ki so neugodni za nadzorovano osebo,
- lahko neugodno vplivajo na solventnost, likvidnost in donosnost posamične osebe v skupini,
- se jih uporablja kot sredstvo nadzorne arbitraže⁹² in se s tem izogiba zahtevam po kapitalu ali drugim nadzornim zahtevam.

Pomembno je, da nadzorniki razumejo celotni profil tveganja na ravni konglomerata, da znajo oceniti, kako le-to vpliva na posamično nadzorovano osebo. Sodelovanje in povezovanje med nadzorniki lahko prispeva k tovrstnemu razumevanju.

Skupni forum je na podlagi svojih spoznanj oblikoval **načela** tudi **na področju koncentracije tveganj** v finančnem konglomeratu **ter transakcij in izpostavljenosti** v okviru finančnega konglomerata. Načela Skupnega foruma na tem področju izhajajo iz njegovega prepričanja, da morajo nadzorniki imeti zadostno moč oziroma pristojnosti, da zaščitijo nadzorovane osebe pred problematičnimi koncentracijami tveganj oziroma, da lahko preprečijo izvajanje škodljivih transakcij na ravni skupine tako:

- da zahtevajo znižanje izpostavljenosti ali povečanje kapitala nadzorovane osebe,
- da lahko preprečijo škodljive transakcije s preventivno regulacijo, kot je na primer določanje meja, ki služijo kot vrednosti, pri katerih je potrebno poročanje.

Dokument o načelih glede usposobljenosti in primernosti članov uprave⁹³ ter primernosti pomembnih delničarjev zasleduje cilj o kontroli delničarjev in članov uprav tudi v primerih (Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 40):

- ko gre za člane uprav pravnih oseb finančnega konglomerata, ki niso nadzorovane osebe, če te osebe izvajajo pomemben ali prevladujoč vpliv na nadzorovane osebe,
- delničarjev, ki uveljavljajo pomemben vpliv v nadzorovanih osebah znotraj konglomerata.

Dokument o izmenjavi podatkov med nadzorniki izraža mnenje, da je med posameznimi nadzorniki potrebna stalna izmenjava podatkov⁹⁴. Sodelovanje nadzornikov zagotavlja primerno vse obsegajočo nadzorno strategijo in lahko pripomore tudi k zniževanju nepotrebnih dvojnih zahtev (Supervision of

⁹¹ Izražajo se kot navzkrižne kapitalske udeležbe, dejavnosti prodaje, kjer ena skupina družb trguje z drugo skupino ali za njen račun, centralno upravljanje kratkoročne likvidnosti v konglomeratu, garancije in posojila zagotovljena drugim ali prejeta od drugih družb v skupini, izpostavljenosti večjim delničarjem (ki vključujejo posojila in izven bilančne izpostavljenosti, kot so garancije), nakupi ali prodaje sredstev od drugih oziroma drugim družbam v skupini, prenos tveganja preko pozavarovanja.

⁹² Učinkovitost nadzora konglomeratov je lahko znižana, če so nadzorni sistemi glede transakcij na ravni skupine različni.

⁹³ »Fit and proper principles«.

⁹⁴ Posebej pomembni podatki za izmenjavo med nadzorniki so podatki o organizacijski strukturi konglomerata, članih uprav, finančnem položaju, strategiji, glavnih značilnostih poslovne politike in osnovnih tveganjih, postopkih in informacijskih sistemih za upravljanje s tveganji in njihovo kontrolo. Koristno je, da se nadzorniki medsebojno informirajo tudi o nadzornih aktivnostih, kot so na primer pregledi poslovanja.

Financial Conglomerates, 1999, str. 57). Poseben poudarek bi moral biti posvečen informacijskim tokovom h glavnemu oziroma vodilnemu nadzorniku⁹⁵.

Poleg stalne izmenjave podatkov in medsebojnih ocen med nadzorniki oseb v finančnem konglomeratu pa je potrebna in pomembna izmenjava podatkov med nadzorniki tudi v različnih razvojnih obdobjih konglomerata, kot so:

- začetek oblikovanja novega konglomerata,
- širjenje konglomerata z novo dejavnostjo ali s pravno osebo na novem ozemlju in
- sprememba strukture konglomerata.

Dokument o vodilnem nadzorniku oziroma koordinatorju – V mnogo primerih bo koordinator tisti nadzornik, ki izvaja nadzor na konsolidirani osnovi ali ki je odgovoren za največji del konglomerata. V zvezi z ugotavljanjem potrebe po imenovanju koordinatorja ter njegove vloge in odgovornosti je Skupni forum oblikoval več načel, in sicer (Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 114):

- dogovori o sodelovanju med nadzorniki morajo zagotavljati, da si le-ti med seboj izmenjujejo določene informacije ne samo v problematičnih, pač pa tudi čisto običajnih situacijah,
- odločitev za imenovanje koordinatorja in identifikacija koordinatorja naj bi bila stvar nadzornikov, vključenih v konglomerat,
- za zagotavljanje koordinatorjevih dejavnosti je koristno, da nadzorniki sklenejo dogovore⁹⁶, s katerimi se dogovorijo za izmenjavo informacij in za druge nadzorne aktivnosti,
- odgovornost posamičnih nadzornikov za izvajanje njihovih nadzornih nalog ne sme biti omejena zaradi imenovanja koordinatorja. To imenovanje ne sme ustvariti vtisa, da so odgovornosti prenesene izključno nanj.

10.3. DIREKTIVA O FINANČNIH KONGLOMERATIH

Ugotovitve, dognanja in načela Tristranske skupine in Skupnega foruma so predstavljala strokovno podlago za oblikovanje Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o dopolnilnem nadzoru kreditnih institucij, zavarovalnic in investicijskih podjetij⁹⁷ v finančnem konglomeratu 2002/87/ES, ki je pričela veljati 11. februarja 2003 (v nadaljevanju: direktiva o finančnih konglomeratih oziroma direktiva 2002/87/ES) in za države članice Evropskih skupnosti predstavlja začetek na poti k urejanju nadzora tistih finančnih skupin, ki opravljajo medsektorske finančne dejavnosti⁹⁸.

⁹⁵ Z glavnim nadzornikom je v tem dokumentu Skupnega foruma mišljen nadzornik nadrejene nadzorovane osebe v konglomeratu.

⁹⁶ Za dogovor oziroma sporazum o sodelovanju nam je dobro poznan tudi angleški izraz »memorandum of understanding«.

⁹⁷ V izogib napačnemu razumevanju je treba pojasniti, da izraz investicijsko podjetje, kot se pojavlja v direktivi, po vsebini ni enak izrazu investicijska družba v slovenskem zakonu o investicijskih skladih in družbah za upravljanje. Iz direktive 93/22/EGS o investicijskih storitvah na področju vrednostnih papirjev izhaja, da je investicijsko podjetje oziroma »investment firm« iz direktiv v naši zakonodaji **borzno posredniška družba**, kot je opredeljena v 73. členu slovenskega zakona o trgu vrednostnih papirjev. **Vsebinsko ustrezen prevod izraza »investment firm« iz evropskih direktiv je torej borzno posredniška družba.** Slovenski prevod direktiv, ki »investment firm« prevaja kot »investicijska družba« je v tem primeru zavajajoč, zato je primerneje uporabljati izraz investicijsko podjetje.

⁹⁸ Države članice naj bi sprejele zakone in druge predpise, potrebne za uskladitev s to direktivo do 11. avgusta leta 2004.

10.3.1. Opredelitev pojma finančni konglomerati

Direktiva o finančnih konglomeratih določa, da finančni konglomerat pomeni skupino, ki izpolnjuje naslednje pogoje (Direktiva 2002/87/ES, 2. člen, 14. točka):

- na vrhu skupine je **nadzorovana oseba** oziroma vsaj ena izmed oseb skupine je nadzorovana oseba;
- v primeru, da je na vrhu skupine nadzorovana oseba, je le-ta:
 - nadrejena oseba določene osebe v finančnem sektorju ali
 - oseba, ki ima delež v drugi osebi na področju finančnega sektorja ali
 - oseba, ki je povezana z osebo na področju finančnega sektorja;
- v primeru, da na vrhu skupine ni nadzorovana oseba, se dejavnosti skupine opravljajo pretežno na področju finančnega sektorja;
- najmanj ena oseba v skupini mora delovati na področju zavarovalniškega sektorja in najmanj ena oseba v skupini mora delovati na področju bančnega sektorja ali sektorja trga vrednostnih papirjev;
- konsolidirana in/ali agregirana dejavnost oseb v skupini v zavarovalniškem sektorju in združena (konsolidirana) in/ali skupna (agregirana) dejavnost oseb v bančnem sektorju in sektorju trga vrednostnih papirjev morata biti pomembni.

Kot vidimo, je med navedenimi tudi pogoj, da mora najmanj ena oseba v skupini delovati na področju zavarovalniškega sektorja in najmanj ena oseba v skupini na področju bančnega sektorja ali sektorja trga vrednostnih papirjev. **Finančnega konglomerata brez osebe iz zavarovalniškega sektorja torej ni.**

Direktiva določa, da **nadzorovana oseba** pomeni kreditno institucijo, zavarovalnico in investicijsko podjetje.

Dejavnosti skupine se glede na določila direktive pretežno opravljajo v finančnem sektorju takrat, kadar seštevek bilančnih vsot nadzorovanih in nenadzorovanih oseb v finančnem sektorju presega 40 % bilančne vsote celotne skupine (Direktiva 2002/87/ES, 3. člen).

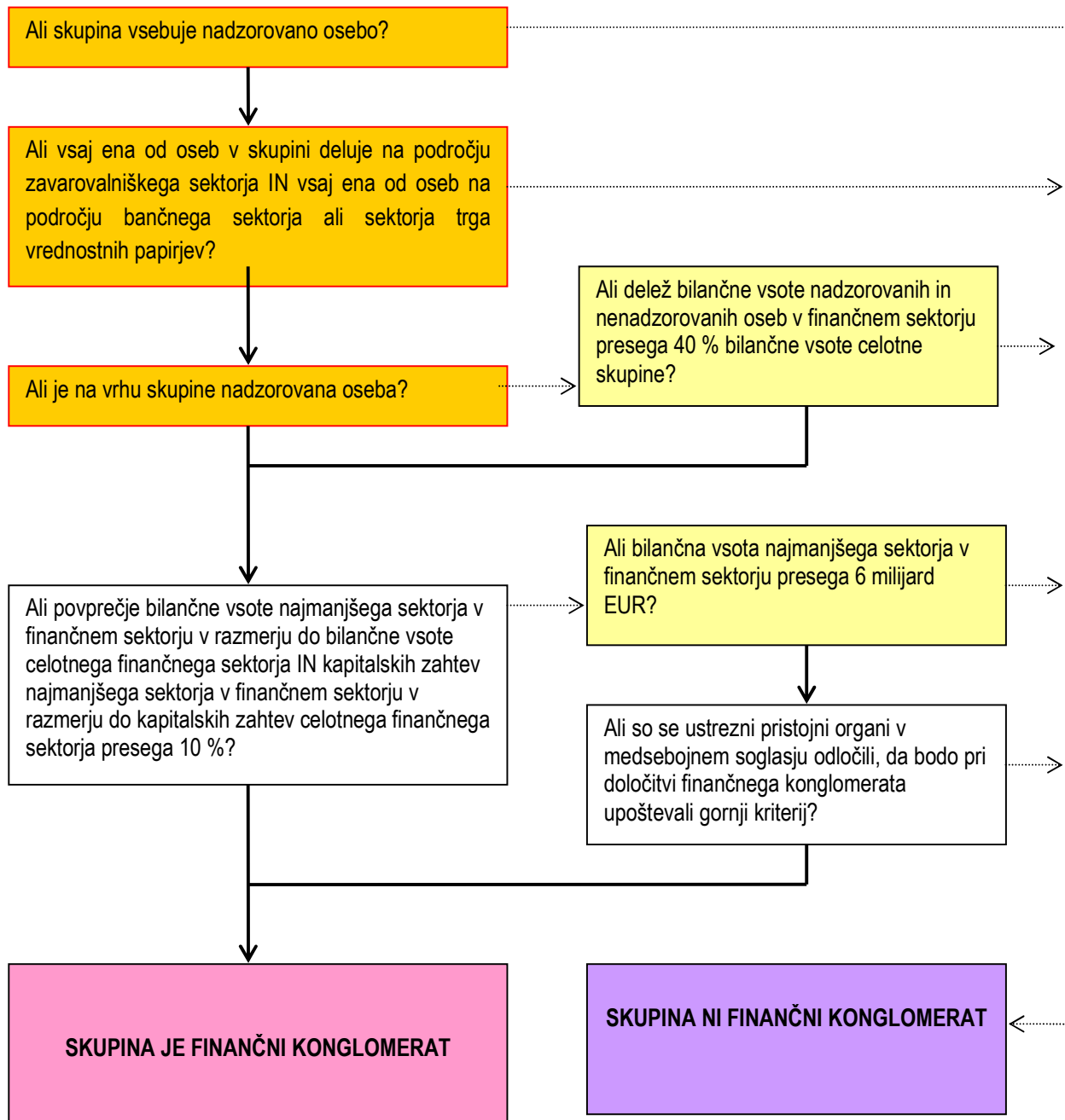
Dejavnost v posameznem sektorju iz finančnega sektorja je pomembna, če povprečni koeficient posameznega sektorja, izračunan iz koeficienta njegove bilančne vsote in koeficienta njegovih kapitalskih zahtev, znaša več kot 10 %⁹⁹. Koeficient bilančne vsote posameznega sektorja iz finančnega sektorja je razmerje med seštevkom bilančnih vsot oseb posameznega sektorja iz finančnega sektorja in bilančno vsoto vseh oseb finančnega sektorja v skupini. Enako je koeficient kapitalskih zahtev posameznega sektorja iz finančnega sektorja razmerje med seštevkom kapitalskih zahtev oseb posameznega sektorja iz finančnega sektorja in kapitalskih zahtev vseh oseb finančnega sektorja v skupini. Medsektorske dejavnosti se prav tako štejejo za pomembne, če bilančna vsota najmanjšega sektorja v skupini¹⁰⁰ presega 6 milijard EUR (Direktiva 2002/87/ES, 3. člen).

Zapleteno opredelitev finančnega konglomerata, kot jo določa direktiva Evropske unije, si lahko približamo s shematskim prikazom postopka ugotavljanja, ali je neka skupina finančni konglomerat.

⁹⁹ Če skupina ne doseže praga 10 %, se pristojni organi lahko v medsebojnem soglasju odločijo, da je ne bodo šteli za finančni konglomerat.

¹⁰⁰ Najmanjši sektor v finančnem konglomeratu je sektor z najmanjšo povprečno vrednostjo zgoraj opredeljenega deleža.

Slika 5: Opredelitev pojma finančni konglomerat

—→ DA
→ NE

Vir: Smith, 2004.

10.3.2. Dopolnilni nadzor

Osrednji del direktive se nanaša na ureditev izvajanja dopolnilnega nadzora. Začne se z opredelitvijo subjektov, ki so predmet dopolnilnega nadzora, nadaljuje z določbami, ki se nanašajo na ugotavljanje finančnega položaja zavarovalnice in konča z določitvijo ukrepov za zagotavljanje dopolnilnega nadzora ter opredelitvijo odnosa do tretjih držav.

Predmet dopolnilnega nadzora je vsaka nadzorovana oseba, ki (Direktiva 2002/87/ES, 5. člen):

- je na vrhu finančnega konglomerata,
- jo obvladuje oziroma ji je nadrejen mešani finančni holding s sedežem v Skupnosti,
- je povezana z osebo iz drugega finančnega sektorja.

V primeru, če je del finančnega konglomerata tudi družba za upravljanje, velja dopolnilni nadzor tudi za njo.

Za **ugotavljanje finančnega položaja konglomerata** in ohranjanje njegove ustreznosti direktiva:

- določa tehnična načela in metode, ki veljajo za izračun dopolnilnih kapitalskih zahtev nadzorovanih oseb v finančnem konglomeratu,
- opredeljuje posle v skupini in koncentracijo tveganj,
- določa vzpostavitev postopkov upravljanja s tveganji in mehanizme notranjih kontrol.

Eno izmed pomembnih tehničnih načel pri izračunu dopolnilnih kapitalskih zahtev nadzorovanih oseb v finančnem konglomeratu je, da je treba, ne glede na uporabljeno metodo, preprečiti večkratno štetje kapitala. Ravno tako je treba ne glede na katerokoli od štirih dovoljenih metod za izračun kapitalске ustreznosti v primeru obstoja primanjkljaja hčerinskega podjetja ali nenadzorovane osebe upoštevati primanjkljaj v njegovi celotni višini¹⁰¹.

Direktiva dovoljuje štiri metode izračuna kapitalске ustreznosti¹⁰² (Direktiva 2002/87/ES, Annex I):

1. metoda konsolidacije,
2. metoda odštevanja in seštevanja,
3. metoda zahtevanega odštevanja,
4. kombinacija predhodno navedenih metod.

Kot pove že ime samo, prva metoda izhaja iz konsolidiranih računov. Dopolnilne zahteve kapitalске ustreznosti se izračunajo tako, da se od lastnih sredstev finančnega konglomerata na podlagi

¹⁰¹ Če se spomnimo na navedbe v prvem delu tega poglavja, ki se nanaša na ugotovitve in priporočila Tristranske skupine, lahko ugotovimo, da je Direktiva sledila mnenju članov Tristranske skupine, ki so si bili edini, da je v primeru lastništva ali glasovalnih pravic nadrejene družbe v velikosti nad 50 % in pojava izgube v podrejenih družbah, le-to potrebno v celoti upoštevati pri izračunu kapitalске ustreznosti finančnega konglomerata.

¹⁰² Metoda, ki jo direktiva o konglomeratih imenuje »metoda konsolidacije« je vsebinsko enaka metodi, ki jo Skupni forum pozna pod imenom »Building Block Prudential Approach« in ki jo v svojem delu prevajam z nazivom »metoda, ki temelji na združevanju skupin«. Druga metoda direktive, to je »metoda odštevanja in seštevanja« v terminologiji Skupnega foruma predstavlja metodo seštevanja, ki temelji na tveganjih ali »Risk-Based Aggregation«, tretja metoda direktive, to je metoda zahtevanega odštevanja pa je vsebinsko enaka metodi Skupnega foruma z imenom »metoda odštevanja, ki temelji na tveganjih oziroma »Risk-Based Deduction«.

konsolidiranih izkazov skupine odšteje vsota zahtevanega minimalnega kapitala vseh delov finančnega sektorja, ki so zastopani v skupini.

Na podlagi metode odštevanja in seštevanja se izračun dopolnilnih zahtev kapitalne ustreznosti nadzorovanih oseb izdela na podlagi računovodskih izkazov vsake osebe v skupini. Navedena metoda narekuje izračun zahtev kapitalne ustreznosti *kot razlika med*:

- vsoto lastnih sredstev vsake nadzorovane in nenadzorovane osebe v finančnem konglomeratu ter
- vsoto zahtevanega minimalnega kapitala za vsako nadzorovano in nenadzorovano osebo finančnega sektorja v finančnem konglomeratu in knjigovodske vrednosti udeležbe v drugih subjektih v skupini.

Tretja metoda, to je metoda zahtevanega odštevanja, ravno tako kot predhodna, zahteva izračun dopolnilnih zahtev kapitalne ustreznosti nadzorovanih oseb na podlagi računovodskih izkazov vsake osebe v skupini.

Bistvena razlika med drugo in tretjo metodo pa obstoji v tem, da se izračun dopolnilnih zahtev kapitalne ustreznosti osredotoča na osebo, ki je nadrejena oseba oziroma je na vrhu finančnega konglomerata. Dopolnilne zahteve kapitalne ustreznosti se namreč izračunajo *kot razlika med*:

- lastnimi sredstvi nadrejene osebe ali osebe na vrhu finančnega konglomerata ter
- vsoto zahtevanega minimalnega kapitala nadrejene osebe ali osebe na vrhu finančnega konglomerata in višje vrednosti od naslednjih dveh – knjigovodske vrednosti deleža te osebe v drugih osebah v skupini oziroma zahtevanega minimalnega kapitala teh oseb.

Posli v skupini so v direktivi opredeljeni kot posli, ki jih nadzorovane osebe v finančnem konglomeratu neposredno ali posredno sklenejo z osebo, ki je sestavni del iste skupine v finančnem konglomeratu ali s fizično ali pravno osebo, ki je v razmerju tesnejše povezanosti¹⁰³ s prej navedeno osebo (Direktiva 2002/87/ES, 8. člen).

Koncentracija tveganj v skladu z direktivo pomeni vse izpostavljenosti oseb znotraj finančnega konglomerata, ki so tako velike, da lahko ogrozijo kapitalno ustreznost nadzorovane osebe znotraj finančnega konglomerata ali njen finančni položaj na splošno (Direktiva 2002/87/ES, 7. člen).

Direktiva nalaga nadzorovanim osebam in mešanim finančnim holdingom, da koordinatorja redno in vsaj enkrat letno obvestijo o kakršnikoli pomembnejši koncentraciji tveganj na ravni finančnega konglomerata in o pomembnih poslih v skupini med nadzorovanimi osebami v finančnem konglomeratu.

Medtem, ko direktiva ne prinaša opredelitve, kaj je pomembnejša koncentracija tveganj pa kot pomemben posel v skupini opredeli tisti posel, katerega vrednost preseže vsaj 5 % skupne vsote zahtevane kapitalne ustreznosti na ravni finančnega konglomerata.

Državam članicam oziroma njihovim pristojnim nadzornim organom direktiva dovoljuje, da določijo kvantitativne meje v zvezi s koncentracijami tveganj in posli v skupini.

¹⁰³ Direktiva termin tesnejše povezanosti opredeli s situacijo, kjer sta dve ali je več fizičnih ali pravnih oseb povezanih preko udeležbe ali kontrole. Udeležba pomeni lastništvo 20 % ali več kapitala ali glasovalnih pravic, kontrola pa odnos med nadrejeno in podrejeno družbo.

V prilogi 2 direktiva prinaša še nekatera dodatna določila v zvezi s koncentracijo tveganj in posli v skupini. Koordinatorja in druge pristojne organe napotuje na to, da pri določanju, katere posle v skupini in koncentracije tveganj bodo dolžne nadrejene nadzorovane osebe v finančnem konglomeratu poročati kot pomembne, upoštevajo specifično strukturo finančnega konglomerata in opredelijo pragove na osnovi kapitalskih zahtev in/ali zavarovalno-tehničnih rezervacij.

Pri pregledu navedenih kategorij mora biti koordinator še posebej pozoren na morebitno tveganje medsebojnih negativnih vplivov v finančnem konglomeratu, tveganje konfliktov interesov in tveganje izogibanja sektorskim pravilom (nadzorna arbitražna)¹⁰⁴.

V zvezi z ohranjanjem ustreznega finančnega položaja direktiva določa, da morajo države članice od nadzorovanih oseb zahtevati, da na ravni finančnega konglomerata vzpostavijo ustrezne postopke upravljanja s tveganji in mehanizme notranjih kontrol, vključujoč ustrezne administrativne in računovodske postopke (Direktiva 2002/87/ES, 9. člen).

Postopki upravljanja s tveganji morajo vključevati:

- učinkovit sistem vodenja in upravljanja,
- učinkovito politiko zagotavljanja kapitalске ustreznosti in
- ustrezne postopke, ki zagotavljajo, da so sistemi za spremljanje tveganj na ravni finančnega konglomerata dobro integrirani v organizacijo nadzorovane osebe.

Mehanizmi notranjih kontrol morajo vključevati:

- primerne mehanizme glede kapitalске ustreznosti, na podlagi katerih nadzorovana oseba lahko odkriva in meri vsa nastala pomembna tveganja in primerno uskladi sredstva iz lastnih virov s tveganji,
- učinkovito poročanje in računovodske postopke za odkrivanje, merjenje, spremljanje ter nadzor poslov znotraj skupine in koncentracije tveganj.

Za **zagotavljanje dopolnilnega nadzora** direktiva določa tudi posebne ukrepe, in sicer:

- imenovanje koordinatorja,
- sodelovanje ter izmenjavo med pristojnimi organi,
- možnost dostopa o nadzorovanih osebah.

Koordinator je odgovoren za usklajevanje in izvajanje dopolnilnega nadzora. V primeru, da je na vrhu finančnega konglomerata nadzorovana oseba, naloge koordinatorja izvaja nadzorni organ, ki je tej osebi izdal dovoljenje. V primeru, ko na vrhu finančnega konglomerata ni nadzorovana oseba, je imenovanje koordinatorja odvisno od različnih okoliščin. V primeru, kjer je nadrejena oseba nadzorovani osebi mešani finančni holding, naloge koordinatorja izvaja na primer pristojni nadzorni organ, ki je izdal dovoljenje tej nadzorovani osebi (Direktiva 2002/87/ES, 10. člen).

¹⁰⁴ Mnogokrat zaradi razlik v zakonodaji in v nadzoru po posameznih sektorjih osebe v skupini določene aktivnosti premeščajo z namenom, da bi se izognile bolj strogim zahtevam nadzornikov posameznega sektorja, kar imenujemo regulatorna arbitražna (Majcen, 2004, str. 19).

Koordinatorju direktiva določa mnogo nalog. Mednje sodi usklajevanje zbiranja in posredovanja bistvenih informacij, nadzor ter ocena finančnega položaja finančnega konglomerata ter načrtovanje in usklajevanje nadzornih dejavnosti v sodelovanju z drugimi nadzornimi organi.

Bistvenega pomena za učinkovito izvajanje dopolnilnega nadzora oseb v finančnem konglomeratu je sodelovanje in izmenjava podatkov med pristojnimi organi (Direktiva 2002/87/ES, 12. člen). Zato morajo nadzorni organi, odgovorni za nadzor oseb v finančnem konglomeratu in koordinator, imenovan za posamezen finančni konglomerat, medsebojno sodelovati in si izmenjevati informacije, ki so bistvenega pomena za izvajanje nadzornih nalog. Takšne informacije so predvsem informacije o zadevah, kot so:

- identifikacija sestave skupine,
- strateška politika finančnega konglomerata,
- finančni položaj finančnega konglomerata,
- večji delničarji ter vodilni uslužbenci finančnega konglomerata,
- organizacija, upravljanje s tveganji ter sistem notranjih kontrol na ravni finančnega konglomerata,
- škodljivo ravnanje nadzorovanih oseb ter drugih oseb v finančnem konglomeratu, ki bi lahko resneje prizadele nadzorovane osebe,
- pomembnejše sankcije ter izredni ukrepi pristojnih nadzornih organov.

Direktiva nadalje določa, da morajo države članice pristojnim nadzornim organom, ki so zadolženi za izvajanje dopolnilnega nadzora, zagotoviti možnost dostopa do katerihkoli informacij o nadzorovanih oseb iz finančnega konglomerata, ki bi bile lahko pomembne za potrebe dopolnilnega nadzora.

Cilj direktive **v zvezi z odnosom do tretjih držav** je najprej ugotoviti, ali so nadzorovane osebe, katerih nadrejena oseba ima sedež izven države članice, predmet nadzora pristojnega nadzornega organa tretje države, ki je enakovreden določbam o dodatnem nadzoru, ki jih prinaša direktiva. Če tovrsten nadzor ni zagotovljen, za izvajanje dodatnega nadzora veljajo pravila, ki jih določa direktiva (Direktiva 2002/87/ES, 18. člen).

10.4. FINANČNI KONGLOMERATI V EVROPSKI UNIJI

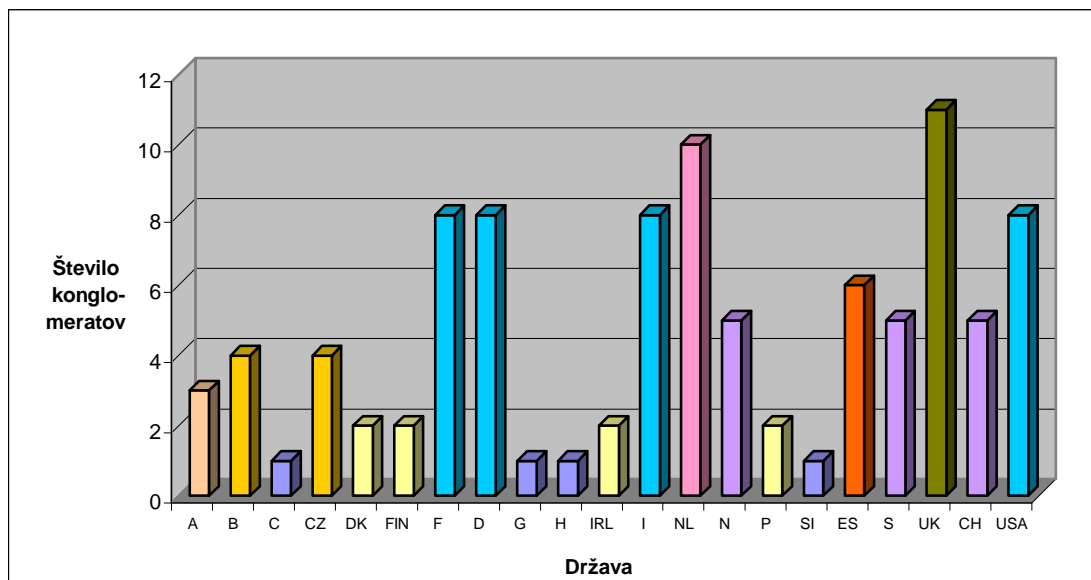
V okviru tega podpoglavja prikazujem pregled števila potencialnih finančnih konglomeratov¹⁰⁵, katerih sestavni del so tudi finančne institucije s sedežem v kateri izmed držav članic EU.

Iz navedenega pregleda lahko razberemo, da je 92 finančnih konglomeratov takšnih, v katerih je na vrhu skupine pravna oseba s sedežem v eni od držav članic EU. Največ jih imata Velika Britanija (11) in Nizozemska (10), za njimi pa so vsaka z osmimi Francija, Nemčija in Italija. Največ držav EU ima bodisi enega (Slovenija, Ciper, Grčija, Madžarska) ali dva (Danska, Finska, Irska, Portugalska) takšna finančna konglomerata, kjer je na vrhu skupine pravna oseba s sedežem na njenem območju.

Hkrati lahko vidimo, da so finančne institucije s sedežem v državah članicah EU prisotne tudi v nekaterih finančnih konglomeratih, kjer je na vrhu pravna oseba izven območja EU. Takšen primer sta Norveška in Švica s petimi tovrstnimi finančnimi konglomerati ter Združene države Amerike, kjer so – po razpoložljivih podatkih – finančne institucije iz EU prisotne v osmih finančnih konglomeratih.

¹⁰⁵ Gre za t. i. potencialne finančne konglomerate, saj bodo le-ti »uradno« ugotovljeni po sprejetju nacionalnih zakonodaj (Majcen, 2004, 23).

Slika 6: Pregled finančnih konglomeratov, v katerih so udeležene finančne institucije s sedežem v državi članici EU (leta 2004)

Legenda: A – Avstrija, B – Belgija, C – Ciper, CZ – Češka, DK – Danska, FIN – Finska, F – Francija, D – Nemčija, G – Grčija, H – Madžarska, IRL – Irska, I – Italija, NL – Nizozemska, N – Norveška, P – Portugalska, SI – Slovenija, ES – Španija, S – Švedska, UK – Velika Britanija, CH – Švica, USA – Združene države Amerike

Vir: Identification of Financial Conglomerates – Draft List¹⁰⁶, 2004.

11. PREDLAGANE IN PREDVIDENE SPREMEMBE V NADZORU ZAVAROVALNIC

V predhodnem poglavju smo lahko videli, kakšne bodo spremembe v nadzoru zavarovalnic, ki so sestavni del finančnih konglomeratov. Poleg sprememb, ki so glede na to, da je direktiva o finančnih konglomeratih sprejeta oziroma da že velja, večinoma znane, pa so na obzoru še korenite spremembe na področju nadzora pozavarovalnic¹⁰⁷ in spremembe na področju kapitalne ustreznosti zavarovalnic.

11.1. NADZOR POZAVAROVALNIC

Nadzor pozavarovalnic po različnih državah je zelo različno urejen. Ponekod je vsestranski z obvezno pridobitvijo dovoljenja, v drugih državah pa obstoji sicer obsežen nadzor, vendar pozavarovalnicam ni treba pridobiti dovoljenja za opravljanje dejavnosti. V nekaterih državah je nadzor nad pozavarovalnicami omejen, obstojijo pa tudi države, ki sploh ne izvajajo nadzora nad pozavarovalnicami. Takšno različnost lahko najdemo tudi med državami članicami EU. Glede na veliko poslovno povezanost zavarovalnic in pozavarovalnic ter glede na dejstvo, da je EU že v osemdesetih letih uveljavila nadzorni sistem na področju direktnega zavarovanja, je pravzaprav presenetljivo, da je pustila nadzor pozavarovalnic popolnoma v domeni posameznih držav članic.

¹⁰⁶ V okviru posebne skupine za tehnično izvedbo direktive (angl.: *Mixed Technical Group* – MTG) in njene podskupine predstavnikov nadzornih organov posameznih držav članic EU, je bila kot prioriteta naloga opravljena identifikacija finančnih konglomeratov (Majcen, 2004, str. 23).

¹⁰⁷ Za specializirano zavarovalnico, ki se ukvarja izključno s sklepanjem in izvrševanjem pozavarovalnih pogodb, se poenostavljeno uporablja tudi izraz pozavarovalnica ali pozavarovatelj (angl.: *reinsurance company, reinsurer*), (Pavliha, 2000, str. 327; Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance with a view to the possible establishment of an EU framework, 2002, str. 107).

11.1.1. Opredelitev pozavarovalnice in pozavarovanja

Zavarovalni posli so sklepanje in izvrševanje pogodb o premoženjskem in življenjskem zavarovanju¹⁰⁸ ali pozavarovanju, razen obveznih socialnih zavarovanj. Pozavarovanje je zavarovanje presežkov iznad stopnje lastnega izravnavanja nevarnosti ene zavarovalnice pri drugi zavarovalnici (Zakon o zavarovalništvu, 2000, 2. člen). Pozavarovanje je torej zavarovanje za zavarovalnice (Pavliha, 2000, str. 322). Iz navedenega je razvidno, da je tudi pozavarovalnica zavarovalnica in da je tudi pozavarovanje zavarovalni posel.

Tako zavarovalne kot pozavarovalne pogodbe dajejo podlago za izplačilo odškodnine v primeru nastanka škodnega dogodka v zameno za plačilo premije pogodbene stranke, ki je za zavarovalnico – neposrednega zavarovatelja zavarovalec kot fizična ali pravna oseba, ki ni zavarovalnica, za zavarovalnico – pozavarovatelja pa druga zavarovalnica. To pa je že tudi prva in poglobljena podobnost med zavarovalnico in pozavarovalnico (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance with a view to the possible establishment of an EU framework, 2002, str. 7).

Glede na to, da sta po pogodbi tako zavarovalnica kot pozavarovalnica v primeru škodnega dogodka zavezani k izplačilu odškodnine, je podoben tudi njun poslovni cikel; le-ta vsebuje sklenitev zavarovalne oziroma pozavarovalne pogodbe ter naložbeno dejavnost, izplačevanje odškodnin, upravljanje in kontroliranje stroškov ter oblikovanje pozavarovalnih (pri zavarovalnicah) ali retrocesijskih (pri pozavarovalnicah) programov (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 7).

Med tveganji, s katerimi se soočajo tako osnovni zavarovatelji kot tudi pozavarovatelji, je verjetnost izpostavljenosti slabim plačnikom. Za zavarovalnice v tem pogledu največjo nevarnost predstavljajo pozavarovalnice, s katerimi imajo sklenjene pozavarovalne programe, za pozavarovalnice pa druge pozavarovalnice ali t. i. retrocesionariji. To je tudi pomemben vidik za nadzornika, ko ocenjuje finančni položaj zavarovalnice ali pozavarovalnice (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 8).

Zelo pomembna lastnost zavarovalnega in pozavarovalnega posla je investiranje sredstev, ki predstavljajo kritje zavarovalnih in pozavarovalnih obveznosti. Z nadzornega vidika je zelo pomembna sposobnost razlikovanja med t. i. tehničnimi rezultati in rezultati z naslova investicijske aktivnosti, kajti v nasprotnem primeru je težko oceniti realna gibanja na področju samega sklepanja zavarovalnega posla in morebitne potrebe po dodatnih virih kapitala, izhajajoče iz investicijskih izgub (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 9).

Pozavarovanje kot oblika zavarovalnega posla pa ima tudi svoje posebnosti. Ključna značilnost pozavarovanja je potreba po razpršitvi tveganj, ki je tako geografska kot po vrstah nevarnosti. Omenjena značilnost pozavarovanja je izredno pomembna tudi z vidika zavarovalnega nadzora. Poznavanje škodnih

¹⁰⁸ Za sklepanje in izvrševanje zavarovalnih pogodb o premoženjskem in življenjskem zavarovanju kot zavarovalni posel, ki ga zavarovalnice izvajajo s fizičnimi in pravnimi osebami, ki niso zavarovalnice, se v strokovni literaturi z zavarovalnega področja mnogokrat pojavi tudi izraz »neposredno zavarovanje«. Zavarovalnice so v takih primerih poimenovane z izrazi »neposredni oziroma direktni zavarovatelj« ali »osnovni« oziroma »prvi« oziroma »primarni zavarovatelj« (angl.: *direct insurer, primary insurer*).

dogodkov na trgih, na katerih je pozavarovatelj udeležen preko pozavarovanja, je lahko namreč zelo pomembno pri ocenjevanju njegovega finančnega položaja (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 10). Razširitev zavarovalnega tveganja s sklepanjem pozavarovalnih pogodb ustvarja močno povezan tržni prostor, v katerem ima lahko velika škoda vpliv na mnogo tržnih udeležencev, pri čemer so v prvi vrsti od pozavarovateljev do določenega obsega odvisni primarni zavarovalniki (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 8).

11.1.2. Nadzor pozavarovalnic – obstoječi sistemi po državah

Med državami članicami EU, so pozavarovalnice predmet vsestranskega nadzora samo na **Danskem, Finskem, Portugalskem in v Veliki Britaniji**¹⁰⁹ (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 42). Pozavarovalnice so regulirane enako kot direktne zavarovalnice. Nadzor v glavnem temelji na pravilih EU direktiv. Navedene države zahtevajo dovoljenje za pozavarovalnice s sedežem na njenem območju, Danska in Velika Britanija pa tudi za podružnice tujih pozavarovalnic (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 43).

V **Franciji**¹¹⁰, **Nemčiji in na Nizozemskem** je v primerjavi z nadzorom zavarovalnic nadzor pozavarovalnic omejen. Te države nadzor pozavarovalnic izvajajo posredno, preko nadzora zavarovalnic. Za to obliko nadzora pozavarovateljev je značilno, da ga nadzornik izvaja z natančnim pregledom poročil in dokumentov direktnih zavarovateljev, predvsem z natančnim pregledom njihovih pozavarovalnih programov (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 42), medtem ko so pozavarovatelji dolžni nadzorniku predložiti zgolj nekatera poročila, kot na primer letne računovodske izkaze, v Nemčiji pa tudi četrletno poročilo o naložbah (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 46). Čisti »pure« pozavarovatelji za svoje poslovanje tudi ne potrebujejo dovoljenja¹¹¹.

Tudi v **Avstriji, Italiji, Španiji in na Švedskem** je v primerjavi z nadzorom zavarovalnic nadzor pozavarovalnic omejen, vendar se izvaja na drugačen način kot v predhodno opisani skupini držav (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 42). V Avstriji, Italiji, Španiji in na Švedskem so pozavarovalnice nadzorovane neposredno, kar pomeni, da mora vsaka domača družba, ki želi izvajati pozavarovanje, za to pridobiti dovoljenje; v Italiji velja enako tudi za podružnico tuje zavarovalnice (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 48). Kar se tiče ostalih nadzornih zahtev, tako z vidika izdaje dovoljenja kot tudi finančnega nadzora, so ožje kot za

¹⁰⁹ Ker je bila študija, ki mi je služila kot vir za primerjavo, narejena v letu 2002, še ne vključuje novega kroga držav, ki so postale članice EU 1. maja 2004. Izhajajoč iz določb Zakona o zavarovalništvu, pa lahko trdimo, da med zgoraj navedene države, v katerih so pozavarovalnice predmet vsestranskega nadzora, sodi tudi Slovenija.

¹¹⁰ V Franciji je bil v času priprave zgoraj omenjene študije sprejet nov zakon, ki predvideva strožja merila za ustanovitev in poslovanje pozavarovalnic. Za ustanovitev bo po novem potrebno dovoljenje ob podobnih pogojih kot za direktne zavarovatelje. V prihodnosti bodo za pozavarovalnice direktno uveljavljene tudi solventnostne zahteve, vključujoč zavarovalno-tehnične rezervacije, naložbe in solventno mejo, ki se bodo razlikovale od zahtev za direktne zavarovatelje (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 57).

¹¹¹ Čisti pozavarovatelji so tisti, ki se ukvarjajo izključno s sklepanjem pozavarovalnih pogodb. Nekatere države pa dovoljujejo, da direktni zavarovatelji sklepajo in izvršujejo tudi pozavarovalne pogodbe. Med njimi je tudi Nizozemska, ki za tovrstne zavarovatelje zahteva, da se podredijo sistemu zavarovalnega nadzora, kot ga pravila EU direktiv predpisujejo za direktno zavarovanje (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 50).

direktne zavarovatelje. Tako na primer Avstrija in Italija nimata zakonsko predpisanih kapitalskih zahtev, Švedska ne zahteva dovoljenja za člane uprav pozavarovalnic v primeru njihove menjave, Španija in Švedska ne izvajata nadzora nad tujimi pozavarovatelji.

Posreden in neposreden nadzor nista alternativni; določena zakonodaja ima lahko hkrati obe obliki nadzora pozavarovanja – neposredno in posredno. To velja na primer za Veliko Britanijo in Dansko.

Na Irskem je pozavarovanje relativno mlado. Irski zavarovalni nadzornik ne izvaja procesa izdaje dovoljenj pozavarovalnicam, vendar lahko kontrolira ustanavljanje novih pozavarovateljev na podlagi dogovora z irskim gospodarskim registrom. Trenutno ni formalnega nadzora nad pozavarovalnimi družbami, predvidoma pa naj bi bil vpeljan v bodočih petih letih. Tako kot na Irskem tudi v **Belgiji in Grčiji** domače pozavarovalnice niso predmet zavarovalnega nadzora.

V Kanadi je mogoče izvajati pozavarovanje z dovoljenjem ali brez, pri čemer je tako za eno kot drugo obliko treba izpolniti določene pogoje. V primeru, ko pozavarovatelj nima dovoljenja, mora direktni zavarovatelj za to, da nadzornik zaupa njegovemu pozavarovalnemu kritju, od pozavarovatelja pridobiti kreditno pismo. V primeru, ko neka družba želi pridobiti in ohraniti dovoljenje, pa mora razpolagati s sredstvi najmanj v višini obveznosti, ki jih pozavaruje. Nadzor kanadskega zavarovalnega nadzornika nad pozavarovatelji je vsebinsko enak in nič manj strog kot nad direktnimi pozavarovatelji. Po tem, ko je pozavarovalnica dobila dovoljenje, je deležna sprotnega nadzora, nadzorniku je dolžna pošiljati revidirane računovodske izkaze in aktuarska poročila. Ravno tako kot direktne zavarovalnice so pozavarovalnice tudi predmet rednih inšpekcijskih pregledov. Vodilni zaposleni pozavarovalnice morajo izpolnjevati merila glede sposobnosti in primernosti (angl.: *fit and proper*). Oblikovanje izravnalnih rezervacij je prepovedano. Kapitalske zahteve so enake kot za direktne zavarovatelje. Naložbe se za namen izračuna kapitalske ustreznosti vrednotijo po tržni vrednosti. Nadzornik tudi do podrobnosti preverja pozavarovalne programe (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 62).

Tudi v **Združenih državah Amerike** nadzor nad pozavarovanjem sledi merilom za direktne zavarovatelje. Podobno kot v Kanadi tudi v ZDA poznajo pozavarovatelje, ki imajo dovoljenje in pozavarovatelje, ki so uradno priznani (pooblaščen) ¹¹² (angl.: accredited reinsurer) (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 65). Osnovni koncept, iz katerega izhaja nadzorni vidik v ZDA je, da mora pozavarovatelj bodisi imeti dovoljenje in biti predmet celotnega spektra pozavarovalnega nadzora ali pa zagotoviti jamstvo za plačilo obveznosti do direktnih zavarovateljev iz ZDA. Tovrstno jamstvo zagotavlja, da so na razpolago sredstva za izpolnitev obveznosti pozavarovatelja, ki ima sedež izven ZDA, ne glede na to, ali je solventen ali ne (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 101). Kapitalske zahteve za pozavarovatelje so enake kot za direktne zavarovatelje. Zanimiva značilnost pristopa ZDA na področju nadzora nad pozavarovanjem so obsežne informacije o pozavarovalnem programu, ki jih mora nadzorniku posredovati direktni zavarovatelj (na primer: o pomembnih pozavarovalnih pogodbah se mora direktni zavarovatelj vnaprej pogovoriti z nadzornikom in od njega dobiti privoljenje, direktni pozavarovatelji – cedenti morajo stalno spremljati kreditno sposobnosti svojih pozavarovateljev) (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 65).

¹¹² Pozavarovatelji morajo za to, da so uradno priznani, nadzorniku pošiljati tudi računovodska in finančna poročila in mu omogočiti inšpekcijske preglede.

Na Bermudih je za izvajanje pozavarovanja potrebno dovoljenje. Posebnost glede na prej opisane nadzorne prakse je, da nadzornik običajno ne izvaja kontrolnih pregledov v zavarovalnicah in pozavarovalnicah, čeprav ima to možnost. Vsi pozavarovalniki morajo nadzorniku na letni ravni predložiti revizorska poročila, izračun kapitalske ustreznosti oziroma solventnosti, analizo premij, ključnih pokazateljev poslovanja in mnenje aktuarja. Glede izpolnjevanja kapitalskih zahtev so zavarovalniki uvrščeni v štiri različne skupine. Kapitalske zahteve se bistveno povečajo za direktne zavarovalnike in pozavarovalnike, ki sklepajo škodnopresežkovna pozavarovanja (angl.: *excess of loss reinsurance – XL*); ti so uvrščeni v četrto skupino (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 68).

Švicarski pozavarovalni trg je poseben. Švica je dom nekaterih pozavarovalnic, ki sodijo med največje v svetovnem merilu. Zanimivo za njen nadzor je, da se večina nadzornih meril, ki se uporabljajo za direktne zavarovalnike, za pozavarovalnike ne uporablja. V nadzornem pristopu je očiten koncept tržne samoregulacije¹¹³. Dovoljenje je potrebno za pozavarovalnike s sedežem v Švici; tuji pozavarovalniki ne potrebujejo dovoljenja in tudi niso predmet švicarskega nadzora. Zakonsko predpisanih kapitalskih zahtev za pozavarovalnike ni; nadzornik kot primerno višino minimalnega kapitala uporablja 20 % od čiste premije. Za vodilne zaposlene ni zahtev po usposobljenosti in primernosti. Nadzornik na letni ravni ne zahteva informacij glede pozavarovalnega programa, pač pa je le-ta običajno na štiri leta med drugim tema neposrednih razgovorov med nadzornikom in upravo zavarovalnice (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 69).

Tabela 6: Oblike nadzora v državah, članicah EU in v nekaterih drugih državah

Nadzor	Država
Vsestranski (obsežen) nadzor	Danska, Finska, Portugalska, Velika Britanija, Slovenija
Omejen – posredni nadzor	Francija, Nemčija, Nizozemska
Omejen – neposredni nadzor	Avstrija, Italija, Španija, Švedska, Bermudi, Švica
Ni nadzora	Belgija, Irska, Grčija
Vsestranski (obsežen) nadzor z možnostjo opravljanja pozavarovalne dejavnosti brez dovoljenja	Kanada, ZDA

Vir: Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance with a view to the possible establishment of an EU framework, 2002.

Na podlagi prikaza poglobljene značilnosti nadzora pozavarovalnic po posameznih državah – tako državah članicah EU kot tudi drugih državah – lahko ugotovimo, da je obstoječi nadzor pozavarovalnic po državah zelo različen.

Različnost nadzornih meril lahko vodi k mnogokratni kontroli v državah članicah in na mednarodni ravni, kar povzroča dodatne administrativne ovire za zavarovalno dejavnost ter tveganja nadzorne arbitraže na

¹¹³ Samoregulacijo kot obliko pozavarovalnega nadzora izvajajo ocenjevalne agencije, uveljavlja pa se tudi z ocenjevanjem, ki ga vršijo direktne zavarovalnice s tem, ko pri odločanju o sklenitvi pozavarovalne pogodbe presojujejo finančni položaj pozavarovalnika (Study into the methodologies for prudential supervision of reinsurance..., 2002, str. 40).

področju zavarovalnega nadzora in lahko vodi k neučinkovitosti poslovanja zavarovalnic (Approaches to Reinsurance Supervision, 2000, str. 2).

11.1.3. Predviden sistem nadzora pozavarovalnic

V preteklih letih je bila na mednarodni ravni pomembna pozornost posvečena vprašanju pozavarovalnega nadzora. G7¹¹⁴ in Mednarodni denarni sklad sta izrazila skrb, da bi pomanjkanje pozavarovalnega nadzora lahko oviralo mednarodno finančno stabilnost. Forum za finančno stabilnost (angl.: *Financial Stability Forum*) je ponavljajoče izražal zaskrbljenost zaradi prenizke stopnje preglednosti pozavarovalnega trga. Tudi OECD nepretrgoma deluje na področju pozavarovalništva, predvsem kar zadeva izmenjavo informacij o pozavarovalnih družbah med nadzorniki.

Leta 2000 je z intenzivnim delom v smislu usklajenih minimalnih zahtev za izvajanje pozavarovanja začela Evropska komisija, vzporedno z njenim delom pa je teklo delo Mednarodne zveze zavarovalnih nadzornikov (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, str. 4).

Na sestanku januarja 2000 so se Evropska komisija in države članice strinjale, da začnejo s projektom pozavarovalnega nadzora, da bi raziskale, če je mogoče v okviru EU uvesti usklajen sistem na tem področju. Z namenom, da bi vzpodbudila razmišljanja o tem vprašanju ter pridobila čim več predlogov in pripomb že v začetni fazi projekta, je Evropska komisija septembra istega leta organizirala srečanje, ki se ga je udeležilo približno 100 predstavnikov. Med njimi je bilo največje število iz pozavarovalne industrije, države članice so bile zastopane z delegacijami iz ministrstev in nadzornih organov. Poleg tega so se srečanja udeležili tudi predstavniki Evropskega zavarovalnega združenja in zavarovalnih združenj nekaterih držav članic ter predstavniki nekaterih revizorskih družb in ocenjevalnih agencij. Večina udeležencev je delila mnenje, da bo usklajen nadzor vodil k enakim pogojem poslovanja (angl.: *level-playing field*) za delovanje pozavarovateljev v Evropi kot tudi po svetu (Approaches to Reinsurance Supervision, 2000, str. 7).

Evropska komisija je menila, da je popolna raziskava vseh vidikov, vključenih v omenjeni projekt, zelo zapletena in obsežna naloga, zato se je v soglasju z državami članicami odločila za pripravo študije, ki jo je zaupala revizijski družbi KPMG (Approaches to Reinsurance Supervision, 2000, str. 8).

Z omenjeno študijo in preko dokumentov za razpravo z državami članicami ter evropskimi organizacijami, kot sta Evropsko zavarovalno združenje (Fr.: *Comité European des Assurances* – CEA) in Združenje aktuarjev (Fr.: *Groupe Consultatif des Actuaries*), je Evropska komisija poskušala najti odgovor na vprašanje, kakšno pot izbrati za izboljšanje sedanje situacije na področju nadzora pozavarovalnic.

V razpravi je bilo več pristopov in sicer nadzor kot (Approaches to Reinsurance Supervision, 2000, str. 8):

1. razkritje informacij, povezanih s pozavarovanjem in posredna pozavarovalna praksa;

¹¹⁴ G7 predstavlja forum industrializiranih držav, ki je bil oblikovan leta 1975 kot G6 (ZDA, Zahodna Nemčija, Francija, Združeno Kraljestvo, Japonska, Italija) z namenom usklajevanja makroekonomskih politik svojih članic. Leta 1976 se je omenjeni skupini držav na vztrajanje ZDA pridružila še Kanada, osnovnemu cilju usklajevanja makroekonomskih politik pa se je po napadu SZ na Afganistan leta 1979 pridružila tudi razprava o vprašanih politične varnosti. Leta 1998 je navkljub svoji šibki ekonomiji polnopravna članica navedenega foruma postala tudi Rusija. Navedeni forum ima velik vpliv tudi na politiko, programe in odločitve Varnostnega sveta Združenih narodov, WTO, IMF, Svetovne banke in OECD (Barry, 2000, str. 2).

2. hitra rešitev oblikovanja sistema pozavarovalnega nadzora (z odločitvijo med dovoljenjem ali potnim listom);
3. dolgoročen obsežen projekt oblikovanja sistema pozavarovalnega nadzora.

Po obsežnih posvetovanjih se je Evropska komisija odločila predstaviti predlog direktive z naslednjimi značilnostmi (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, str. 4):

- nadzorni pristop temelji na usklajenosti in medsebojnem priznanju,
- gre za »hitro rešitev« oblikovanja sistema pozavarovalnega nadzora, ki temelji na sedanjih pravilih nadzora nad direktnim zavarovanjem,
- dovoljenje za opravljanje pozavarovanja je obvezno,
- zahteve glede kapitalske ustreznosti so usklajene z zahtevami za direktne zavarovatelje z možnostjo povečanja meje za 50 % za premoženjsko zavarovanje.

Komisija se je odločila za nadzorni pristop, ki temelji na usklajenih, zakonsko predpisanih minimalnih zahtevah, ki zagotavljajo medsebojno priznavanje med državami članicami in ne zgolj za sistem posrednega nadzora pozavarovanja, ker verjame, da sta tako direktno zavarovanje kot pozavarovanje javna skrb in zato zahtevata javni nadzor. Nadalje Komisija meni, da je na področju pozavarovalništva treba doseči očitne rezultate v srednjeročnem razdobju, zato se je odločila za »hitro rešitev« (angl.: »fast-track« solution).

Za sistem dovoljenja se je – raje kot samo za potni list – odločila iz razloga, ker:

- se je učinkovitost sistema izdaje dovoljenj že dokazala z njegovo široko uporabo v finančnem sektorju,
- daje jasna pooblastila nadzorniku, ki vključujejo tudi možnost odvzema dovoljenja,
- zagotavlja dosledno obravnavo vseh pozavarovateljev (ta v primeru »potnega lista«¹¹⁵ ne bi bila zagotovljena, saj bi se družba sama odločala, ali bi zaprosila za potni list ali ne),
- bo takšen sistem povečal odgovornost nadzornih oblasti domače države, saj bo vsaka nadzorna oblast postala edina pristojna za nadzor pozavarovatelja s sedežem na območju njegove države,
- bo sistem zahteval povečano sodelovanje med pristojnimi institucijami držav članic (Proposal for a directive on Reinsurance, 2004, str. 5).

Predlog direktive predvideva, da bo direktiva veljala samo za tiste pozavarovalne družbe, ki sklepajo zgolj pozavarovalne pogodbe oziroma za t. i. profesionalne pozavarovatelje (angl.: *professional reinsurers*) (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, 1. člen). Predlog direktive nadalje predvideva, da bo le-ta veljala tudi za lastne zavarovalnice (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, 2. člen).

Tako kot neposredni zavarovatelji morajo tudi pozavarovatelji zneske zavarovalno-tehničnih rezervacij oblikovati v skladu z direktivo 91/674/EEC, ki ureja računovodstvo zavarovalnic, za življenjsko pozavarovanje pa morajo še dodatno upoštevati življenjsko direktivo 2002/83/EC. Nadalje države članice ne smejo ohraniti ali vpeljati sistema, s katerim bi od zavarovateljev zahtevale t. i. kosmato rezerviranje tudi v

¹¹⁵ »Potni list« je zagovarjalo Evropsko zavarovalno združenje. Pomeni uradno priznanje v obliki potnega lista za EU, ki bi ga pozavarovatelj dobil, če bi izpolnjeval določene pogoje. Če bi bil potni list pozavarovatelju odvzet, bi le-ta še vedno lahko opravljal posle pozavarovanja, vendar ne bi več koristil ugodnosti, izhajajoče iz sistema potnega lista (Approaches to Reinsurance Supervision, 2000, str. 20).

primeru, ko bi le-te sklenile pozavarovanje pri pozavarovalnicah, ki bodo razpolagale z dovoljenjem po tej direktivi (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, 32. člen).

Namesto do sedaj uveljavljenih kvantitativnih pravil na področju direktnega zavarovanja, predlog direktive uvaja t. i. kvalitativni pristop do naložbenih pravil, ki je potreben zaradi posebnosti pozavarovanja, predvsem dejstva, da so naložbe pozavarovateljev v večji meri naložene v mednarodnem prostoru z namenom ujemanja z obveznostmi, daljši pa je tudi časovni zamik med prijavo škod in plačilom (Approaches to Reinsurance Supervision, 2000, str. 26). V predlogu direktiv torej ne srečamo določb o tem, katere vrste naložb so dovoljene za pokrivanje zavarovalno-tehničnih rezervacij in do kakšne višine v primerjavi z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami jih je dovoljeno uporabiti. Določeno je, da mora pozavarovalnica pri izbiri sredstev, ki krijejo zavarovalno-tehnične rezervacije, upoštevati naravo, znesek in trajanje predvidenih izplačil odškodnin, tako da je zagotovljena zadostnost, likvidnost, varnost, donosnost, raznovrstnost in razpršitev sredstev in njihovo ujemanje z obveznostmi in da ima možnost ustrezno reagirati na spremenjene ekonomske okoliščine, še posebej dogodke na finančnih trgih in trgih nepremičnin ali učinke katastrofalnih nesreč (Commission proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, 34. člen).

Kar se tiče minimalnih kapitalskih zahtev, je Evropska komisija izhajala iz tega, da sta direktno zavarovanje in pozavarovanje povezani dejavnosti, zaradi česar naj bi bile tudi kapitalske zahteve za obe dejavnosti podobne. Predlagana direktiva zato vsebuje kapitalske zahteve, ki so identične kapitalskim zahtevam za zavarovanje. To velja tako za področje življenjskega kot tudi za področje premoženjskega zavarovanja. Pri tem pa predlog direktive vsebuje tudi možnost povečanja kapitalskih zahtev na področju premoženjskih zavarovanj v skladu s posebnim postopkom, t. i. komitologijo¹¹⁶ (angl.: *comitology*), in sicer v višini 50 % za zavarovalne vrste, ki ne sodijo med odgovornostna zavarovanja¹¹⁷ (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, str. 5). Zajamčeni kapital kot tretjina minimalnih kapitalskih zahtev ne sme biti nižji od 3 milijone EUR (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, 40. člen).

Pozavarovalnice, ki so lahko sklepale pozavarovalne pogodbe po določbah zakonodaje, kakršna je veljala v domači državi članici pred uveljavitvijo te direktive, lahko s svojim poslovanjem nadaljujejo, ne da bi zaprosile za dovoljenje. V ostalem pa bodo te pozavarovalnice ravno tako predmet določb te direktive; v izogib temu, da bi zaradi tega zapadle v finančne težave, jim bo direktiva dala dvoletno prehodno obdobje za uskladitev (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, str. 16).

Predlog direktive je sedaj predmet razprave odborov Evropskega parlamenta. Odbor Evropskega parlamenta za gospodarske in socialne zadeve je k predlogu podal mnenje, iz katerega izhaja, da se z večino določb direktive strinja oziroma jih podpira, poleg tega pa izraža tudi dvom o primernosti in potrebnosti predlaganih kapitalskih zahtev za življenjsko **pozavarovanje**, ki naj bi bile enake kot za življenjsko zavarovanje. Meni, da takšne zahteve ne odražajo strukture tveganj pozavarovateljev, ki s svojimi pogodbami na področju življenjskega pozavarovanja krijejo predvsem tveganje, izhajajoče iz stopnje

¹¹⁶ Nekatere direktive Komisiji podelijo tudi regulatorno vlogo, kar pomeni, da lahko spremeni določene določbe direktive. Predpisan postopek, v skladu s katerim lahko Evropska komisija to stori po predhodnem posvetovanju s pristojnim odborom, v katerem so zastopane države članice, se imenuje **komitologija**. V skladu z navedenim predlog direktive o pozavarovanju Komisiji daje pravico, da lahko poviša kapitalske zahteve, pri čemer pa se mora predhodno posvetovati z Zavarovalnim Odborom (Commission Proposal for a directive on reinsurance, 37. člen, 55. člen; Council decision 1999/468/EC).

¹¹⁷ Obveznost povišanja kapitalskih zahtev za 50 % za zavarovalne vrste iz odgovornostnih zavarovanj je določila že zadnja direktiva za premoženjska zavarovanja.

umrljivosti, ne pa naložbenih tveganj, ki ostajajo pri direktnem zavarovatelju. Zato se mu zdijo predlagane kapitalske zahteve za pozavarovatelje pretirane. Poleg tega navaja, da bi takšne zahteve za evropske zavarovalnice pomenile neenake pogoje poslovanja v primerjavi z ameriškimi. Zato predlaga, da naj bi se kapitalske zahteve za življenjsko pozavarovanje zgledovale po kapitalskih zahtevah za premoženjsko zavarovanje (Opinion of the European Economic and Social Committee on the »Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on reinsurance and amending Council Directives 73/239/EEC, 92/49/EEC and Directives 98/78/EC and 2002/83/EC«, ..., str. 3).

Predlog direktive je nastajal vzporedno z mednarodnim delom na področju pozavarovalnih pravil, še posebej z delom Mednarodne zveze zavarovalnih nadzornikov (Proposal for a Directive on Reinsurance, 2004, str. 19). Mednarodna zveza zavarovalnih nadzornikov je oktobra leta 2002 potrdila načela o minimalnih zahtevah za nadzor pozavarovateljev (Principles on Minimum Requirements for Supervision of Reinsurers, 2002, str. 3), ki se, tako kot predlog direktive, nanašajo na nadzor čistih, profesionalnih pozavarovateljev in tudi na lastne zavarovalnice, hkrati pa izražajo enake oziroma podobne poglede kot predlog direktive.

Dokument IAIS prinaša dve načeli za minimalne zahteve nadzora pozavarovateljev:

Načelo 1 določa, da naj bi urejanje in nadzor na področju (Principles on Minimum Requirements for Supervision of Reinsurers, 2002, str. 5):

- zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- naložb in likvidnosti,
- kapitalskih zahtev in
- postopkov, ki zagotavljajo učinkovito podjetniško upravljanje odražalo značilnosti pozavarovalnega posla.

V zvezi z zavarovalno-tehničnimi rezervacijami mora nadzornik upoštevati, da so pozavarovatelji v veliki meri odvisni od direktnih zavarovateljev. Zato je mogoče pričakovati precejšnje zamude pri prejemanju informacij o škodah. Na področju naložbenih strategij pozavarovateljev je treba upoštevati pogoste situacije, ko je treba usklajevati sredstva in obveznosti v različnih valutah in na različnih trgih. Pri postavljanju kapitalskih zahtev je treba upoštevati vrste nevarnosti ter obseg posla in stopnjo različnosti. Pri upravljanju poslovnih procesov se pozavarovatelji večinoma soočajo s podobnimi problemi kot direktni zavarovatelji, pri čemer pa so le-ti pri pozavarovateljih lahko bolj siloviti (ostri) in se kažejo v večjem obsegu. Zato morajo, upoštevajoč ta vidik, pozavarovatelji imeti oblikovano razumno politiko vodenja in postopkov na področju sklepanja, rezerviranja, ugotavljanja in obravnavanja kopičenja škod zaradi viharjev, potresov, poplav in toče, retrocesije, investiranja in likvidnosti (Principles on Minimum Requirements for Supervision of Reinsurers, 2002, str. 6).

Načelo 2 pa določa, da so postopki urejanja in nadzora na področju izdaje in odvzema dovoljenj, testiranja usposobljenosti in primernosti vodilnih zaposlenih, povezav v skupini, nadzor poslovanja kot celote, internih kontrol in revidiranja, računovodskih pravil, inšpekcijskih pregledov in izrekanja kazni za pozavarovatelje lahko enaki kot za direktne zavarovatelje.

11.2. SOLVENTNOST 2

V začetku leta 2000 je Evropska komisija na področju zavarovalništva skupaj z državami članicami začela projekt, imenovan solventnost 2 (Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking from the perspective of prudential supervision, 2002, Foreword). Namen navedenega projekta je prenoviti obstoječa merila sistema preudarnega nadzora na področju zavarovalništva in oblikovati celovit sistem preudarnega nadzora (angl.: *overall system of prudential supervision*), ne pa zgolj izboljšati merila v zvezi s kapitalskimi zahtevami in režimom solventnosti.

Kapitalske zahteve in režim solventnosti sta pomembno, ne pa tudi zadostno orodje nadzornika za izvajanje preudarnega nadzora. Poleg zagotavljanja, da so zavarovalniki sposobni finančno obvladovati učinke tveganj, ki so jim izpostavljeni, preudarni sistem nadzora (Prudential Supervision of Insurance Undertakings¹¹⁸, 2002, str. 70):

- potrebuje tudi vrsto t.i. zgodnje – opozorilnih kazalcev (angl.: *early – warning indicators*) in drugih diagnostičnih in preprečevalnih sredstev, ki so v pomoč pri odkrivanju in odpravljanju morebitnih nevarnosti za solventnost zavarovalnikov, preden se njihovi učinki v celoti odrazijo,
- mora posvečati več pozornosti notranjim faktorjem zavarovalnikov, kot so na primer kvaliteta in primernost vodstva zavarovalnic ter primerno vodenje in sistemi upravljanja s tveganji.

Ena od pglavitnih slabih strani obstoječega sistema solventnosti je pomanjkanje občutljivosti na nekatere vrste tveganj. Cilj bodočih kapitalskih zahtev je vključevanje kolikor mogoče velikega števila tveganj z namenom predstavitve čimbolj točne slike prevzetih poslov (Nielsen, 2005, str. 10).

Glede na opredeljen širok namen projekta solventnost 2 se je Evropska komisija odločila, da bo za njegovo izvedbo uporabila pristop, ki ga je predlagala revizijska družba KPMG v svoji študiji maja 2002 in ga je Baselski odbor že predhodno predlagal za področje bančništva (Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking..., 2002, str. 16), to je t. i. pristop, ki je osnovan na treh stebrih (angl.: *three – pillar approach*) (Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 28), pri čemer je vsak od njih temelj za različno vsebino, ki se morajo za doseg uspešnega nadzora povezovati v homogeno celoto.

Z vidika časovne komponente je Evropska komisija projekt solventnost 2 razdelila v dve fazi. V prvi fazi, ki je bila zaključena leta 2003, so bile postavljene smernice novega evropskega nadzornega sistema. V drugi fazi, ki naj bi trajala do leta 2006, pa bo CEIOPS svetoval Evropski komisiji pri pisanju okvirne direktive, ki naj bi jo Evropska komisija leta 2006 predstavila Svetu EU in Evropskemu parlamentu. V tej drugi fazi naj bi CEIOPS Komisiji svetoval oziroma podal odgovore o vprašanih, ki so glede na predviden čas obravnave razdeljena v tri sklope oziroma t. i. tri valove (angl.: *three waves*). Predlagane rešitve naj bi CEIOPS po predhodno opravljeni javni razpravi poslal Komisiji; s področja vprašanj, ki so umeščena v prvi sklop do junija letos, s področja vprašanj iz drugega sklopa do oktobra letos, s področja tretjega sklopa pa v letu 2006, pred predstavitvijo direktive Svetu EU in Evropskemu parlamentu (Nielsen, 2005, str. 3).

¹¹⁸ Navedeno poročilo je pripravila skupina nadzornikov iz držav članic EU pod vodstvom Paula Sharpe, ki je vodja oddelka za obvladovanje tveganj v Finančni nadzorni instituciji Velike Britanije (Prudential Supervision of Insurance Undertakings, 2002, str. 3)

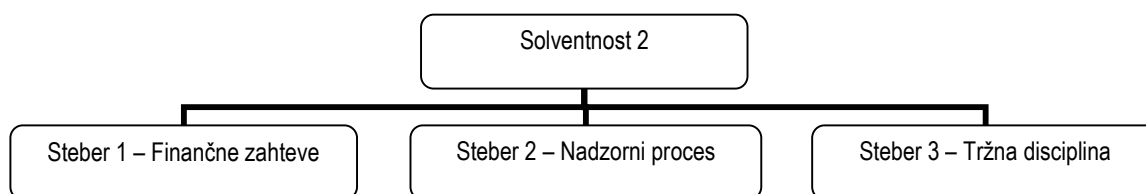
Prvi sklop odgovorov oziroma zahtevanih nasvetov vključuje notranje kontrole in upravljanje s tveganji, pravila v zvezi z upravljanjem naložb, upravljanje ujemanja sredstev in obveznosti, postopke nadzora na splošno in kvantitativne ukrepe nadzornih organov ter preglednost nadzornih aktivnosti (Nielsen, 2005, str. 5). Drugi sklop zahtev za nasvete, ki jih želi EU Komisija pridobiti od CEIOPS, se nanaša na mnogo najbolj zapletenih delovnih področij projekta solventnost 2 in sicer na zavarovalno-tehnične rezervacije, merila varnosti, kapitalske zahteve ter v zvezi z njimi standardne formule in notranje modele za življenjska in premoženjska zavarovanja, pozavarovanje, študije kvantitativnih vplivov posledic projekta solventnost 2, pristojnosti nadzornih institucij, nivoje kontrole solventnosti, merila ustreznosti in primernosti, kontrolne preglede v državah članicah (angl.: *peer review*), vprašanja na področju nadzora skupin in medsektorska vprašanja (Nielsen, 2005, str. 9). Tretji sklop zadeva spekter različnih področij, med njimi, katere postavke so primerne kot elementi kapitala za ugotavljanje kapitalske ustreznosti, neodvisnost in odgovornost nadzornih aktivnosti, sodelovanje med nadzornimi institucijami, poročanje nadzornikom in javna razkritja, vprašanje procikličnosti, ki je v tesni povezavi s solventnimi kapitalskimi zahtevami in nivoji kontrole solventnosti ter solventnost 2 malih in srednje velikih družb. V njihovem primeru je še posebej pomembno najti pravo ravnotežje med čim boljšim ovrednotenjem tveganj ter upravljanjem z njimi za zaščito zavarovalcev in med stroški.

Ravnokar predstavljenega proučevanja posameznih vprašanj v okviru treh sklopov oziroma treh valov ne smemo enačiti s predhodno omenjenim konceptom treh stebrov. Prva delitev namreč izraža in določa organizacijo dela glede na časovno zaporedje proučevanja, druga delitev, torej koncept treh stebrov, pa organizacijo dela glede na vsebinska področja, s katerimi se ukvarjajo različne delovne skupine CEIOPS¹¹⁹ in hkrati tudi strukturo novega sistema solventnosti v EU.

11.2.1. Trije stebri projekta Solventnost 2

Prvi steber projekta solventnost 2 vsebuje sistem kvantitativnih finančnih zahtev, drugi steber predstavlja kvalitativne zahteve in sicer upravljanje s tveganji in nadzorni proces, tretji steber pa se nanaša na tržno disciplino.

Slika 7: Trije stebri projekta solventnost 2

Vir: Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 28

¹¹⁹ CEIOPS je za poglavitna področja svojega proučevanja organiziral več delovnih skupin, med njimi tudi pet delovnih skupin za projekt »Solventnost 2«. Te delovne skupine so: dve delovni skupini v okviru prvega stebra in sicer za preudarna pravila na področju življenjskih zavarovanj in na področju premoženjskih zavarovanj, delovna skupina za revizijo nadzornega procesa v okviru drugega stebra ter za računovodstvo in razkritja v okviru tretjega stebra. Poleg njih je bila v okviru obravnavanega projekta oblikovana tudi delovna skupina za vprašanja, ki izvirajo iz medsektorskih povezav ali povezav v zavarovalniški skupini.

11.2.1.1. Finančne zahteve

Finančne zahteve na področju zavarovalništva morajo vsebovati pravila na področju:

- zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- naložb, ki predstavljajo kritje tem rezervacijam in
- kapitala.

Za **zavarovalno-tehnične rezervacije** načelo IAIS določa, da morajo biti ustrezne, zanesljive, nepristranske in morajo omogočiti primerjavo med zavarovatelji. V luči teh meril je verjetno glavna šibkost obstoječega evropskega sistema, da ne omogoča zadostne primerjave med zavarovatelji, pri čemer se situacija razlikuje na področju različnih vrst rezervacij.

Na področju škodnih rezervacij v Evropi je načelo preudarnosti preveč različno obravnavano, kar vodi k različnim stopnjam preudarnosti po posameznih državah.

Za izboljšanje obstoječe situacije, to je dosego cilja krepitve načela preudarnosti v direktivah in pospeševanje konvergenčnosti različnih praks, je delovna skupina, oblikovana za področje premoženjskih zavarovanj predlagala, da bi bilo potrebno (Report of the working group on non – life technical provisions, 2002, str. 19):

- na ravni Evrope oblikovati načela in izdati navodila o dobri praksi oblikovanja škodnih rezervacij,
- postaviti skupne EU standarde glede zbiranja podatkov in oblikovanja statistik na področju škodnih rezervacij.

Oblikovanje izravnalnih rezervacij je področje, na katerem je v EU dosežena izredno nizka stopnja skladnosti. Izravnalne rezervacije so verjetno tudi računovodska postavka, ki najbolj onemogoča primerjavo solventnosti v EU. Za rešitev tega problema Komisija vidi tri možnosti (Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 31).

- ukiniti izravnalne rezervacije oziroma jih uvrstiti med kapital,
- ohraniti različna lokalna pravila, vendar nevtralizirati učinke, ki jih imajo le-ti na stopnje solventnosti na način, da bi se tako kapital kot izravnalne rezervacije vključevale v razpoložljivi kapital,
- uskladiti sistem oblikovanja izravnalnih rezervacij na način, da se le-te oblikujejo v vseh zavarovalnih vrstah z nestanovitnim značajem (na primer: velika tveganja, naravna tveganja, obstoj katastrofalnih tveganj).

Med navedenimi možnimi rešitvami bi bila prva rešitev v skladu s projekti Mednarodnega odbora za računovodske standarde (angl.: *International Accounting Standard Board – IASB*).

Načela, ki jih obstoječe direktive postavljajo za oblikovanje matematičnih rezervacij, niso dovolj natančna, da bi zagotavljala učinkovito usklajevanje matematičnih rezervacij v Evropi.

Največ razmišljanj je usmerjenih v usklajevanje tehnične obrestne mere kot najpomembnejšega parametra, ki določa stopnjo preudarnosti matematičnih rezervacij (Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 32). Delovna skupina, oblikovana leta 2001 za področje življenjskih zavarovanj v okviru projekta solventnost 2 meni, da bo zaradi nepopolne uskladitve na tem področju, težko

oblikovati podrobne in usklajene kapitalske zahteve, ki bi temeljile na tveganjih (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 19).

Kot velja za druge kategorije, je potrebno tudi na spremembe na področju tehnične obrestne mere gledati z vidika računovodskih standardov, kar pa ne pomeni, da v prehodnem obdobju, dokler ni sprejeta tudi druga faza mednarodnega računovodskega standarda za zavarovalne pogodbe, ni mogoča ali zaželena uskladitev na tem področju (Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 33).

Komisija je sledila poročilu delovne skupine s področja življenjskih zavarovanj in opredelila več pristopov, ki lahko pomenijo izboljšanje obstoječe situacije.

V skladu s prvim pristopom naj bi se za vse zavarovalne police uporabljala tehnična obrestna mera, ki bi znašala 60 % veljavne tržne obrestne mere na državne obveznice. Prednost takšne metode je, da je enostavna in da vzdržuje stalno razliko tehnične obrestne mere glede na obrestno mero, izhajajočo in naložb z nizkim tveganjem, kar vodi tudi k večji preudarnosti rezervacij. Nekateri pa takšni obrestni meri očitajo preveliko stopnjo preudarnosti oziroma previdnosti (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 21).

Metoda, ki jo delovna skupina predstavlja kot alternativo prvemu pristopu, bi temeljila na dveh referencah. Ob podpisu pogodbe bi veljala tehnična obrestna mera, ki bi bila enaka 60% veljavne tržne obrestne mere na državne obveznice (bila bi torej enaka kot tehnična obrestna mera pri prvem pristopu). V obdobju trajanja pogodbe bi bila tehnična obrestna mera vezana na višji odstotek veljavne tržne obrestne mere (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 21).

Tretja rešitev bi obdržala tehnično obrestno mero, določeno na njeni začetni stopnji, ki bi predstavljala 60 % obrestne mere državnih obveznic, hkrati pa bi vpeljala obliko »testa prožnosti« (angl.: *resilience test*), ki bi zahteval dodatno rezervacijo, če bi bila ta potrebna. Na ta način bi bila sedanja zahteva direktive, ki določa, da je potrebno oblikovati rezervacijo, če sedanji ali predvideni donos na sredstva zavarovalnice ni dovolj visok, spremenjena v zahtevo, ki bi določala, da je potrebno oblikovati rezervacijo, če donos na sredstva, ki bi bil predviden glede na določen neugoden scenarij, ne bi zadoščal za pokritje obveznosti. Takšen pristop bi bil tudi odgovor na kritike, da sedaj obstoječ mehanizem prepozno privede k oblikovanju dodatnih rezervacij (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 22).

Dodatno tveganje k tveganju izbire primerne tehnične obrestne mere je za zavarovatelja, ki prodaja rentna zavarovanja, tudi t. i. tveganje dolgoživosti (angl.: *longevity risk*). (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 12). Pri tovrstnih zavarovanjih izbira tablic smrtnosti pomembno vpliva na preudarnost rezervacij (Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 34). Zavarovatelj mora zagotoviti, da tablice smrtnosti, ki jih uporablja pri oblikovanju cen, vključujejo pričakovanja razvoja dolgoživosti (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 12).

V obstoječih direktivah ni določbe, ki bi se nanašala na uporabo tablic smrtnosti (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 23). Delovna skupina je poudarila potrebo po tem, da bi zavarovalnice uporabljale predpostavke smrtnosti glede na svoj portfelj zavarovancev.

Načela, kakršna v Evropi zaenkrat veljajo na **področju naložb**, so podprta s številnimi kvantitativnimi pravili. Obstoječi sistem razpršitve naložb deluje kot zaščita ali t.i. varnostna mreža (angl.: *safety net*) in sam po sebi ni zadosten, da bi zagotavljal preudarno upravljanje s sredstvi. Delovna telesa Komisije menijo, da je poleg te zaščitne mreže potrebno zavzeti skupen pristop k interpretaciji načela t.i. preudarnega moža (angl.: *prudent man*) in predlagajo nekatere možnosti za preoblikovanje obstoječih meril. Kot eno možnost vidijo ukinitve obstoječih kvantitativnih pravil ali bolje, njihovo vključitev v izračun zahtev za minimalni kapital. Poleg tega je mogoče obdržati v veljavi sedaj obstoječa pravila glede sredstev, ki predstavljajo kritje zavarovalno-tehničnim rezervacijam in možnost držav članic, da sprejmejo dodatna kvantitativna merila, spremembe pa osredotočiti na vpeljavo novih pragov, določenih predvsem za preprečitev:

- prekomerne izpostavljenosti do posameznega pozavarovatelja,
- prekomernih naložb znotraj skupine
- akumulacije nelikvidnih naložb na področju zavarovanja z naložbenim tveganjem.

Kot tretjo možnost vidijo standardizacijo tako kvantitativnih meja kot pravil vrednotenja in prepovedi, da bi posamezne države članice lahko uvajale strožje kvantitativne meje. Takšna rešitev bi pomenila ustvarjanje poti za večjo skladnost in temu posledično za bolj poštene konkurenčne pogoje v EU. Sprejetje takega pristopa bi pomenilo tudi potrditev, da imajo kvalitativna pravila na področju naložb zgolj vlogo zaščite in da so za nadzor investicijske politike potrebna tudi kvalitativna merila, kot na primer tehnike in modeli za ujemanje sredstev in obveznosti (angl.: *asset-liability matching – ALM*), (Report of the working group on the life insurance, 2002, str. 37).

Kritika pravil EU, ki veljajo na področju naložb zavarovalnic, je včasih naperjena tudi k temu, ker pravila veljajo samo za naložbe, ki predstavljajo kritje zavarovalno-tehničnih rezervacij, medtem ko ni pravil, kako morajo oziroma smejo biti naložena sredstva, ki predstavljajo kritje za zahtevano stopnjo minimalnega kapitala¹²⁰. V okviru projekta solventnost 2 je zopet oživila ideja, da bi bilo potrebno pravila na področju naložb zavarovalnice, ki predstavljajo kritje zavarovalno-tehničnih rezervacij, razširiti tudi na področje sredstev, ki služijo kot kritje minimalne kapitalne zahteve.

Na **kapitalske zahteve** je mogoče gledati kot na (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 38*):

- ciljno raven kapitala (angl.: *target level of capital*);
- prag, ki predstavlja zgodnje opozorilo (angl.: *early – warning threshold*);
- brezpogojno minimalno mejo (angl.: *absolute minimum margin*), pod katero je poslovanje zavarovalnice označeno kot preveč tvegano.

Navedeni različni koncepti sprožajo tudi različne oblike poseganja nadzornih institucij.

Koncept brezpogojne minimalne meje je povezan z avtomatično intervencijo nadzornih oblasti in obveznostjo zavarovalnice, da hitro popravi svojo finančno situacijo. Konceptu brezpogojne minimalne meje ustrežata sedaj veljavna koncepta garancijskega sklada in minimalne meje. Delovna telesa Komisije ne

¹²⁰ Obstoječe direktive celo prepovedujejo reguliranje teh sredstev, s čimer se razlikujejo od načel IAIS s področja naložb, ki se nanašajo na celotna sredstva zavarovalnice.

vidijo potrebe po izboljšanju garancijskega sklada¹²¹, glede minimalne meje pa dajejo v razmislek in presojo naslednje alternative (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 41*):

- projekt solventnost 2 naj ne spreminja pravil za izračun minimalne meje, ki jih je nedavno preoblikoval proces solventnost 1, pač pa se osredotoči na ostale elemente preudarnega sistema,
- sedanja minimalna meja naj se spremeni v smeri lažjega izračuna,
- formula naj se spremeni tako, da bo zadovoljivo odražala profil tveganj zavarovalnice.

Padec kapitala pod ciljno raven kapitala je mogoče povezovati z obveznostjo nadzornika, da opravi bolj natančno oceno položaja zavarovalnice in z njenim vodstvom opravi razgovore o načrtovanih ukrepih in časovnem razporedu za ponovno doseglo ciljne ravni kapitala. Uvedba ciljne ravni kapitala kot novega praga na področju kapitalne ustreznosti zavarovalnice ima dva cilja (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 40*):

1. zagotoviti zavarovalnicam vzpodbudo, da bodo merile svoja resnična tveganja,
2. z oblikovanjem realnega kriterija za ocenjevanje kapitalne moči zavarovalnice prispevati h konvergenci preudarnih nadzornih praks.

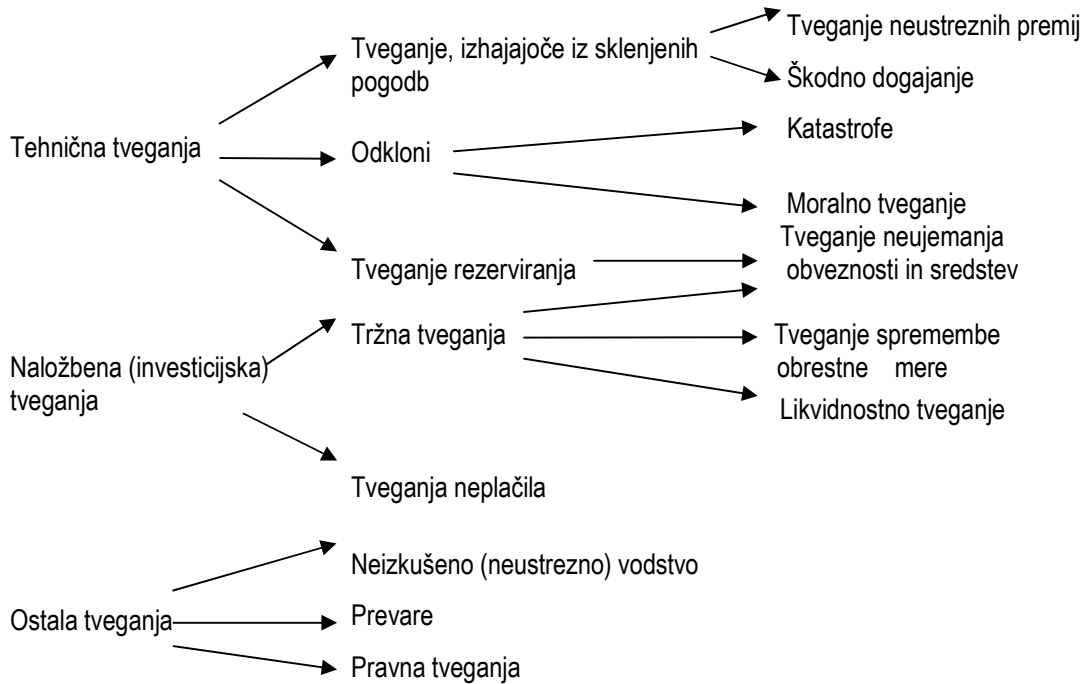
Ciljno raven kapitala kot mero v okviru kapitalnih zahtev je mogoče opredeliti na več načinov in sicer (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 41*):

1. opredeliti ciljno raven kapitala kot mnogokratnik brezpogojne minimalne meje;
2. razviti »standardni« model tveganj, ki bi ga lahko uporabile vse zavarovalnice v EU – vendar je to v praksi težko izvedljiva naloga;
3. zahtevati od zavarovalnic, da izračunajo ciljno raven kapitala brez predpisanega modela. Na ta način bodo zavarovalnice sicer prisiljene analizirati tveganja, ki so jim izpostavljena, vendar pa takšna rešitev ne vodi k oblikovanju praga kapitalne ustreznosti, ki bi predstavljal usklajeno mero za intervencijo.

Ključna tveganja, s katerimi se soočajo zavarovalnice, so v primeru premoženjskih zavarovalnic tveganje, izhajajoče iz sklenjenih pogodb (angl.: *underwriting risk*), tveganje rezerviranja (angl.: *provisioning risk*), tveganje neplačila (tudi pozavarovalno tveganje) in pravna tveganja, v primeru življenjskih zavarovalnic pa tveganja, izhajajoča iz sklenjenih pogodb in slabo upravljanje s temi tveganji (angl.: *poor underwriting management*), tveganje rezerviranja, tveganje neujemanja sredstev in obveznosti, tveganje neplačila in druga naložbena tveganja (*Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking...*, 2002, str. 18).

¹²¹ Le-ta je bil spremenjen v okviru solventnosti 1. O spremembah v okviru solventnosti 1 sem že pisala v poglavju o nadzoru zavarovalnic v državah članicah EU in sicer je šlo za dvig zneskov garancijskega kapitala.

Slika 8 – Klasifikacija tveganj

Vir: Prudential Supervision of Insurance Undertakings, 2002, str. 81.

Analiza relativnega pomena posamičnih faktorjev tveganja, osnovana na poročilu ocenjevalne agencije A. M. Best iz leta 1999, ki je zajelo 683 primerov **nesolventnosti v ZDA med leti 1969 in 1998**, razvrščenih glede na tehnična tveganja, naložbena tveganja in ostala tveganja, je pokazala (Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking..., 2002, str. 32), da je od analiziranih primerov:

- največjemu številu nesolventnosti botrovalo tehnično tveganje (42 %), od tega
 - 22 % nezadostne zavarovalno-tehnične rezervacije,
 - 14 % hitra rast, in
 - 6 % katastrofalne škode, medtem, ko je bilo
- naložbeno tveganje bilo vzrok 9 % nesolventnosti, od tega
 - 6 % previsoko ovrednotena sredstva, in
 - 3 % zlom pozavarovalnic
- ostala tveganja, ki so prispevala k nesolventnostim zavarovalnic pa so bile odvisne družbe, izrazita sprememba osnovnega poslovanja in prevare.

V državah članicah EU so kot najpogostejši vzroki za nesolventnosti zavarovalnic navedeni naslednji:

- operativna tveganja, povezana predvsem z neizkušenim ali nesposobnim vodstvom, prevarami in škodljivimi transakcijami z družbami v skupini,
- tehnična tveganja, izhajajoča iz neustreznih pozavarovalnih programov, višjih škod kot posledice hitre rasti, neuskajane rasti in prekomernih operativnih stroškov ter slabega procesa prevzemanja tveganj (npr. oblikovanje prenizkih premij),
- tveganja rezerviranja, povezana z dolgoročno naravo izplačevanja odškodnin nekaterih premoženjskih zavarovalnih vrst ter nezadostnimi rezervacijami.

V Avstraliji so med razlogi, ki jih navajajo za zlom premoženjskih zavarovalnic:

- oblikovanje prenizkih rezervacij posebej v zavarovalnih vrstah z dolgim razvojem škod, to so predvsem zavarovanja odgovornosti,
- neizkušeno vodstvo in
- prekomerna širitev.

Vzroki zlomov življenjskih zavarovalnic niso tako kompleksni in so običajno povezani z neustrezno oceno občutljivosti matematičnih rezervacij na spremembe obrestne mere in neuskklajenostjo obveznosti in sredstev (Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking..., 2002, str. 33).

11.2.1.2. Nadzorni proces

Že v okviru prve faze projekta solventnost 2 se je pokazalo, da bo tudi na področju zavarovalništva, tako kot v okviru projekta Basel 2 na področju bančništva, revizija nadzornega procesa ena od glavnih poti izboljšanja sistema preudarnosti (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 43*). Obstoječe direktive EU na področju zavarovalništva sicer vsebujejo oris nadzornega procesa, vendar so obstoječe določbe preveč splošne, saj zahtevajo zgolj, da morajo zavarovalnice imeti primerne administrativne in računovodske postopke in ustrezne mehanizme interne kontrole (Direktiva 92/49/EC¹²², 1992).

Naloga drugega stebra v okviru projekta solventnost 2 je, da te načelne, splošne opredelitve razvije naprej tako v direktivah kot v obliki bolj podrobnih razlagalnih smernic (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 44*).

V skladu z navedenim **nadzorni proces kot drugi steber vsebuje prvenstveno načela, ki jih morajo spoštovati in v praksi izvajati zavarovalnice in se nanašajo na interne kontrole in upravljanje s tveganji v zavarovalnicah** (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 46*).

Načela upravljanja s tveganji v zavarovalni dejavnosti je vsekakor potrebno oblikovati na področju:

- sklepanja zavarovalnih poslov,
- upravljanja z zavarovalnimi policami, škodami in rezervacijami,
- sredstev in
- pozavarovanja.

Načela v zvezi z internimi kontrolami in upravljanjem s tveganji v zavarovalnicah pa niso zadostna, da bi sama tvorila drugi steber preudarnega nadzora. **Njihovo uporabo morajo preverjati nadzorniki.** Pri tem bi morali biti nekateri vidiki nadzornega procesa vsaj delno formalizirani na evropski ravni. Med temi vidiki so (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 52*).

- skupen okvir za ocenjevanje vladanja v zavarovalnicah,
- oblikovanje skupnih standardov poročanja, ki bodo omogočali tudi izmenjavo informacij med nadzorniki,
- uskladitev glavnih zgodnje – opozorilnih indikatorjev, ki jih nadzorniki navadno uporabljajo za odkrivanje družb, katerih tveganja so postala previsoka ali preveč nenavadna; prednost takšne uskladitve bi bila

¹²² Navedeno določajo 9. člen, 11. člen, 13. člen in 14. člen.

tudi možnost poenotenja vrste ukrepov, ki bi jih lahko izvajal nadzornik, kar bi privedlo tudi do uskladitve pogojev za delovanje zavarovalnic v Evropi;

- nadzori v prostorih nadzovanja,
- oblikovanje skupnega okvira za vse nadzorne organe za potrjevanje internih modelov zavarovalnic za obvladovanje tveganj.

Glede na to, da je cilj revizije nadzornega sistema napraviti nadzorni sistem bolj občutljiv za vrste in sestavo tveganj posameznih zavarovalnic, **bo** za ta namen **potrebno nadzornikom podeliti tudi pristojnost, da bodo presegli standardne zahteve** oziroma postavili višje zahteve od minimalnih pravil (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 53*).

11.2.1.3. Tržna disciplina

Glavni dejavniki, ki prispevajo k tržni disciplini v zavarovalnem sektorju so:

- finančni trgi in ocenjevalne agencije za zavarovalnice, ki kotirajo na borzi,
- splošni trendi v smeri večje preglednosti in uskladitve računovodskih pravil.

V zavarovalnem sektorju lahko opredelimo **dva različna vidika tržne discipline**. Prvi se nanaša na objavljene finančne informacije in je namenjen investitorjem in analitikom. V tem primeru ni gotovo, da bo preudarni sistem nadzora lahko kaj doprinesel k naporom, ki jih v to področje vlaga Upravni odbor za mednarodne računovodske standarde (IASB), pomembno pa je vprašanje oziroma odgovor na vprašanje, ali bo mogoče finančne izkaze na podlagi novih računovodskih rešitev, ki so jih prinesli mednarodni računovodski standardi¹²³, uporabiti tudi za nadzorne namene. Na tem področju je vsekakor potreben dialog med nadzorniki in IASB. Drugi vidik zadeva informacije, dane zavarovalcem. Glede na to, da je dolžnost zavarovalnih nadzornikov zaščita potrošnikov zavarovalnih storitev, se le - ti zavzemajo za načela in pravila, ki bi urejala oskrbo zavarovancev z informacijami (*Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 56*).

V razpravah glede tretjega stebra se postavlja tudi vprašanje, **kateri deli poročil, ki jih dobiva nadzornik, naj bi bili razkriti**. IASB na primer razmišlja, da bi v letna poročila vključil prikaz solventne meje v skladu z nadzornimi zahtevami.

11.2.2. Povezava projekta Solventnost 2 z razvojem računovodstva v Evropski uniji in na mednarodni ravni

Računovodske informacije so velikega pomena za zavarovalne nadzornike. Uporabljajo jih za analize zavarovalnic (*Considerations on the links between financial statements and supervisory returns of insurance undertakings, 2002, str. 1*) in so osnova vsakega sistema solventnosti (*Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking ..., 2002, str. 202*).

Glede na to dejstvo je v okviru projekta Solventnost 2 potrebno spremembe, ki se sedaj odvijajo na področju računovodstva v okviru EU in na mednarodni ravni, analizirati tudi z vidika solventnosti in proučiti,

¹²³ Uredba Evropskega parlamenta in Evropskega sveta namreč določa obvezno uporabo mednarodnih računovodskih standardov v zavarovalnicah, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi in ki sestavljajo konsolidirane računovodske izkaze (Uredba št. 1606/2002, 2002).

ali bo mogoče finančne izkaze na podlagi novih računovodskih rešitev uporabiti tudi za nadzorne namene.

V uvodnem dokumentu Evropske komisije iz sklopa njenih dokumentov, ki se nanašajo na projekt solventnost 2, v katerem je Komisija opredelila cilje prenove sistema solventnosti v okviru Evropske unije, je kot enega od njih navedla tudi, naj bi novi sistem solventnosti, kjer je to le mogoče, zaradi prihrankov pri izdatkih in v izogib podvajanju sistemov finančnega poročanja, temeljil na splošni računovodski praksi (The review of the overall financial position of an insurance undertaking, 1999, str. 2).

V Evropski uniji so pravila finančnega poročanja za gospodarske družbe na splošno določena v četrti in sedmi direktivi¹²⁴, za zavarovalnice¹²⁵ ter banke in druge finančne institucije pa obstajata še posebni računovodski direktivi. Zavarovalniška računovodska direktiva, ki je bila sprejeta leta 1991, v nekaterih primerih državam članicam daje možnost izbire različnih računovodskih pristopov, kar je vodilo do tega, da računovodska praksa v EU ni enotna. Ena od pomembnih opcij se nanaša na možnost, da država članica dovoli ali zahteva vrednotenje naložb bodisi po izvorni (angl.: *historical cost*) ali po pošteni vrednosti (angl.: *fair value*). Naslednja pomembna možnost izbire omogoča državam članicam, da pod določenimi pogoji zahtevajo ali dovolijo diskontiranje rezervacij za premoženjska zavarovanja (Considerations on the links between financial statements and supervisory returns of insurance undertakings, 2002, str. 3).

Računovodski izkazi, oblikovani na podlagi zavarovalniške računovodske direktive, so prvenstveno namenjeni posojilodajalcem, upnikom, zavarovalcem in splošni javnosti (Direktiva 91/674/EGS, 1991, Uvod), mnogo držav pa uporablja pravila te direktive tudi za računovodske izkaze, ki jih zavarovalnice pripravljajo za namen nadzora (Considerations on the links between financial statements and supervisory returns of insurance undertakings, 2002, str. 4), čeprav direktive EU, ki urejajo preudarno poslovanje zavarovalnic in njihov nadzor¹²⁶ in obvezujejo države članice, da morajo zavarovalnicam naložiti pripravo letnega poročila, ki bo izkazovalo njihovo poslovanje, finančni položaj in solventnost (Direktiva 73/239/EEC, 19. člen; Direktiva 2002/83/EC, 13. člen) nikjer eksplicitno ne določajo, da morajo biti računovodski izkazi sestavljeni v skladu z zavarovalniško računovodsko direktivo (Considerations on the links between financial statements and supervisory returns of insurance undertakings, 2002, str. 3).

Leta 2002 sta Evropski parlament in Svet EU z uredbo določila, da morajo vse gospodarske družbe, katerih vrednostni papirji kotirajo na borzi, svoje konsolidirane računovodske izkaze od 1.1.2005 dalje pripravljati na podlagi mednarodnih računovodskih standardov (Uredba št. 1606/2002, 2002, 4. člen). Če želijo, lahko države članice uporabo mednarodnih računovodskih standardov (MRSP) dovolijo ali zahtevajo tudi drugim gospodarskim družbam¹²⁷ (Uredba št. 1606/2002, 2002, 5. člen).

¹²⁴ Fourth Council Directive on the annual accounts of certain types of companies (78/660/EEC), Seventh Council Directive on consolidated accounts (83/349/EEC).

¹²⁵ Council Directive on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings (91/674/EEC). Navedena direktiva velja tudi za pozavarovalnice (direktiva 91/674/EEC, 1991, 2. člen).

¹²⁶ Direktive EU, ki urejajo preudarni nadzor, sem že navedla v okviru poglavja 8, kjer sem obravnavala tudi nadzor zavarovalnic v državah članicah EU.

¹²⁷ Slovenija je z novelo Zakona o gospodarskih družbah, ZGD – H predpisala, da poleg družb, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na katerega od organiziranih trgov v državah članicah EU in so zavezane h konsolidaciji, sestavljajo računovodska poročila v skladu z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja tudi banke in zavarovalnice. Zavarovalnice prvič sestavijo računovodska poročila v skladu z MSRP za poslovno leto, ki ga določi Agencija za zavarovalni nadzor, vendar najkasneje za poslovno leto, ki se začne 1. januarja 2007.

Uvedba MRSP bo pomembno spremenila finančne izkaze evropskih gospodarskih družb, pri čemer bosta na računovodstvo zavarovalnic vplivala predvsem dva MRSP, to je MSRP 39 Finančni instrumenti – Pripoznavanje in merjenje¹²⁸ in MRSP 4 Zavarovalne pogodbe.

Mednarodni računovodski standard za zavarovalne pogodbe, ki je bil sprejet 31. marca 2004, je prvi MRSP, ki se nanaša na posebnosti računovodenja v zavarovalnicah. Predstavlja prehodno stopnjo do zaključne faze, za katero je pričakovati, da bo trajala nekaj let. Ne glede na to, da MRSP v obliki, kakršen je bil sprejet marca 2004, predstavlja šele prvi kamen na poti do končne rešitve, pa predvsem skupaj z MRSP 39 prinaša nekatere zahteve, ki bi lahko vplivale tudi na spremembe sredstev zavarovalnic, namenjenih pokrivanju obveznosti iz zavarovalnih pogodb ter na razpoložljivo in zahtevano mejo solventnosti (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 2).

V nobenem primeru spremembe v načinu finančnega poročanja ne bi smele vplivati na znižanje zahtev glede preudarnosti. Zato je Upravni odbor CEIOPS zaprosil Delovno skupino za področje računovodstva, ki deluje v okviru tretjega stebra projekta Solventnost 2, da razvije predlog morebitne uvedbe t. i. filtrov preudarnosti (*angl.: prudential filters*) za preoblikovanje računovodskih podatkov na podlagi MRSP, preden bi bili le-ti uporabljeni za nadzorne namene (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 3).

Pri obravnavi MSRP 4 in MSRP 39 z vidika zavarovalnega nadzora velja posebej omeniti:

- opredelitev zavarovalne pogodbe,
- vrednotenje finančnih sredstev,
- vrednotenje zavarovalnih in finančnih obveznosti,

¹²⁸ V skladu z zahtevami MRS 39 morajo biti vsa finančna sredstva in obveznosti na začetku pripoznana po nabavni vrednosti in jih je potrebno razporediti v eno od petih skupin, ki določajo računovodsko obračunavanje in merjenje teh sredstev in obveznosti. Kasnejša merjenja so po metodi poštene vrednosti ali metodi odplačne vrednosti z uporabo metode veljavne obrestne mere (Uranič, 2004, str. 3).

1. Kategorija »Finančne naložbe in obveznosti po pošteni vrednosti« zajema tako finančna sredstva in obveznosti, namenjene trgovanju, kot tudi ostala finančna sredstva, ki jih družba opredeli, da bodo merjena po pošteni vrednosti, razen sredstev, ki jih ni moč zanesljivo izmeriti. Vsi kasnejši prevrednotovalni učinki finančnih sredstev in obveznosti so vključeni v izkaz poslovnega izida tekočega leta. (MRS 39 loči merjenje in določanje poštene vrednosti finančnih instrumentov, ki kotirajo na delujočem trgu in tistih, za katere ni delujočega trga. Za druge določimo pošteno vrednost z uporabo metod vrednotenja kot so: zadnji posli, tekoča/dnevna vrednost podobnega finančnega instrumenta, analiza diskontiranega denarnega toka.)

2. »Finančne naložbe v posesti do zapadlosti« so finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili in določeno zapadlostjo v plačilo, ki jih podjetje nedvoumno namerava in zmore posedovati do zapadlosti. Merijo se po metodi odplačne vrednosti z uporabo metode veljavne obrestne mere. Popravki vrednosti se oblikujejo le v primeru nezmožnosti dolžnika, da v celoti odplača obveznost, vezano na ta finančni instrument in ne le zaradi spremembe poštene vrednosti finančnega instrumenta. (Pri prenovljenem MRS 39 je treba oslabitev pripoznati samo kadar obstajajo stvarni dokazi, da je prišlo do oslabitve - to so finančne težave ali neplačila s strani dožnika, reprogram posojil pod ugodnejšimi pogoji zaradi nezmožnosti servisiranja dolga, velika verjetnost stečaja ali finančnega prestrukturiranja dolžnika.)

3. »Posojila in terjatve« so finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili, s katerimi se načeloma ne trguje na organiziranem trgu. Pravila glede merjenja in oblikovanja popravkov vrednosti so enaka kot pri finančnih naložbah v posesti do zapadlosti.

4. »Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva« so tista sredstva, ki niso razvrščena v katero od gornjih skupin. Merijo se po pošteni vrednosti, razen, če se le-ta ne more zanesljivo izmeriti. V primeru vrednotenja po pošteni vrednosti se prevrednotovalne razlike vezane na glavnico, ki izhajajo iz spremembe poštene vrednosti, pripoznajo neposredno v kapitalu.

5. »Finančne obveznosti merjene po odplačni vrednosti« se po začetnem pripoznavanju meri po odplačni vrednosti z uporabo metode veljavne obrestne mere.

- izravnalne rezervacije.

Opredelitev zavarovalne pogodbe - V obstoječih direktivah EU ni definicije zavarovalne pogodbe, ker direktive temeljijo na pristopu obravnave pravnih oseb in ne pogodbenih razmerij (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 7), medtem ko je MRSP 4 dal poseben poudarek opredelitvi zavarovalne pogodbe, saj iz tega izhaja, ali se določena pogodba računovodsko obravnava v skladu s standardom MSRP 4 ali kakšnim drugim. Po MSRP 4 je zavarovalna pogodba tista pogodba, po kateri ena pogodbeni stranka (zavarovatelj) prevzame pomembno zavarovalno tveganje od druge pogodbene stranke (zavarovalca) tako, da se zaveže v primeru uresničitve vnaprej opredeljenega negotovega prihodnjega dogodka, ki povzroči zavarovancu škodo, le-to povrniti ¹²⁹ (Mörec, 2004, str. 54).

Dejstvo, da glede na opredelitev zavarovalne pogodbe v MRSP 4, nekatere pogodbe ne bodo več obravnavane kot zavarovalne, saj ne bodo vsebovale »pomembnega« zavarovalnega tveganja, ima lahko učinke na zavarovalno – tehnične rezervacije in na zahtevano mejo solventnosti, posebej v sektorju življenjskih zavarovalnic. Nadalje lahko pomanjkanje smernic v zvezi z opredelitvijo zavarovalnega tveganja in njegove pomembnosti, onemogoči primerljivost finančnih izkazov.

Glede na zgoraj navedeno delovna skupina za področje računovodstva predlaga, da se za nadzorne namene ne uporablja opredelitev zavarovalne pogodbe, kot jo je prinesel MSRP 4, pač pa se ohranja obstoječ sistem iz direktiv, temelječ na pristopu obravnave zavarovalnic kot pravnih oseb (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 7).

Vrednotenje finančnih sredstev - Kot že omenjeno, računovodske direktive nudijo državam članicam EU možnost izbire med vrednotenjem po nabavni vrednosti (angl.: *purchase cost*) in pošteni vrednosti. Zato so sistemi vrednotenja oziroma merjenja vrednosti v EU različni, vendar pa morajo biti finančni instrumenti iste vrste vrednoteni na enak način.

Po MSRP 39 je način vrednotenja odvisen od uvrstitve finančnih sredstev v pet različnih kategorij. Sistem vrednotenja v MSRP 39 je večinoma osnovan na načelih poštene vrednosti, vključuje pa tudi metodo odplačne vrednosti za večino finančnih obveznosti in nekatera finančna sredstva. Finančna sredstva iste vrste so lahko vrednotena na različnih osnovah, odvisno od njihove uvrstitve v posamezno skupino (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 8).

Vrednotenje zavarovalnih obveznosti - MSRP 4 dopušča zavarovalnicam, da obdržijo načela vrednotenja zavarovalnih obveznosti, kakršna izhajajo iz direktiv. Direktive določajo, da morajo biti zavarovalno-tehnične rezervacije izračunane preudarno, zato da so ustrezne oziroma zadostne za izpolnjevanje obveznosti

¹²⁹ MSRP navaja tudi, kaj med zavarovalne pogodbe ne sodi in posebej poudarja naslednje:

- pogodbe, ki imajo pravno obliko zavarovalne pogodbe, vendar z njihovo sklenitvijo zavarovatelj ne prevzame pomembnega zavarovalnega tveganja,
- pogodbe, ki sicer v primeru nastopa določenega negotovega dogodka zahtevajo, da izdajatelj takšne pogodbe plača vnaprej dogovorjeni znesek, vendar pa nastop tega dogodka nasprotni pogodbeni stranki ni prizadejal škode in,
- izpeljane instrumente, z oblikovanjem katerih pride do prenosa finančnega in ne zavarovalnega tveganja.

zavarovancem (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 10).

Uporaba MSRP 4 lahko privede do problema usklajenosti sredstev in obveznosti ter vprašanj v zvezi s preudarnostjo.

Problem neusklajenosti sredstev in obveznosti, ki smo ga predhodno že spoznali, v tem primeru izhaja iz asimetričnosti v vrednotenju sredstev in obveznosti. Kot ravnokar rečeno, se zavarovalne obveznosti v skladu z MSRP 4 lahko vrednotijo v skladu z direktivami, medtem ko se za finančne instrumente, ki predstavljajo kritje zavarovalno-tehničnim rezervacijam, uporablja MSRP 39.

Vprašanje preudarnosti pa izhaja iz dejstva, da standardi dajejo možnost izbire načinov vrednotenja zavarovalnicam, kar lahko vodi k finančnim izkazom, ki bodo manj primerni in zanesljivi kot so bili prej. Ta problem je mogoče odpraviti tako, da se za namen preudarnosti zavarovalnicam omeji možnost uporabe izbire.

Vrednotenje finančnih obveznosti – Obveznosti iz naslova pogodb, ki ne bodo več obravnavane kot zavarovalne, ne bodo zavarovalne obveznosti, obravnavane po direktivah, pač pa finančne obveznosti, obravnavane po MSRP 39. Merjenje finančnih obveznosti po pošteni vrednosti se lahko pokaže kot manj preudarno od sedanjega režima EU v direktivah s področja preudarnosti ¹³⁰.

Izravnalne rezervacije – Direktive zahtevajo od držav članic oblikovanje izravnalnih rezervacij za kreditna zavarovanja in izkazovanje le-teh kot obveznost v bilanci stanja. MSRP 4 pa prepoveduje zavarovalnicam priznavanje rezervacij za katastrofalne škode in izravnalnih rezervacij kot obveznost iz naslova bodočih zavarovalnih pogodb.

11.2.3. Dosežena stopnja razvoja projekta Solventnost 2

Po krogu razprav in posvetovanj, v katerem so bile postavljene smernice novega evropskega nadzornega sistema, je projekt solventnost 2 v letu 2003 prešel v svojo drugo fazo (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive and mandates for future technical work, 2003, str. 6).

Septembra 2003 so delovna telesa Komisije predstavila pregled glavnih sprememb, ki jih lahko prinese projekt Solventnost 2 v obstoječe zavarovalne direktive in opisala tehnična vprašanja za nadaljnjo analizo v CEIOPS. Od takrat naprej poteka delo na področju oblikovanja predloga okvirne direktive, pri čemer z delovnimi telesi Komisije kot posvetovalna telesa sodelujejo delovne skupine CEIOPS. (Solvency II – Organisation of work, discussion on pillar I work areas and suggestions of further work on pillar II for CEIOPS, 2003, str. 4).

¹³⁰ Direktiva 2002/83/ES v 20. členu določa, da v primeru, ko pogodbe vsebujejo zajamčeno obrestno mero, pristojni organ v državi članici določi eno samo najvišjo obrestno mero, ki se lahko razlikuje glede na valuto, v kateri je izražena pogodba, pod pogojem, da ne dosega več kakor 60% mere na izdaje obveznic države, v katere valuti je pogodba izražena. Nadalje 20. člen imenovane direktive določa, da v primeru, ko se naložbe zavarovalnice ne vrednotijo po nakupni ceni, lahko država članica navede, da se lahko ena najvišja mera ali več izračuna ob upoštevanju donosa ustreznih naložb, ki jih trenutno ima, z odbitkom smotrne razlike, ter, zlasti za pogodbe s premijami, ki se plačujejo v obrokih, tudi ob upoštevanju pričakovanega donosa prihodnjih naložb.

Predvideno je, da bi se koncepti, ki sem jih opisala v podpoglavju 11.2.2. »Trije stebri projekta solventnost 2« prenesli v obstoječe direktive na način, da se bodo spremenili obstoječi členi oziroma dodali novi členi direktiv s področja premoženjskega zavarovanja (73/239/EEC, 88/357/EEC, 92/49/EEC, 2002/13/EC) in direktive iz leta 2002, ki se nanaša na življenjsko zavarovanje (2002/83/EC).

V okviru zahtev na finančnem področju, ki ga ureja steber 1, bodo predvidoma spremenjeni oziroma dodani členi, ki se nanašajo na :

- oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij,
- zahteve glede usklajenega upravljanja s sredstvi in obveznostmi,
- pravila, ki se nanašajo na ciljni kapital oziroma solventne kapitalske zahteve (angl.: *solvency capital requirements* – SCR¹³¹).

V življenjski direktivi 2002/83/EC bo potrebno spremeniti 20. člen, ki se nanaša na oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij za življenjsko zavarovanje (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 10).

Predlogi za spremembe navedenega člena direktive, kakršni obstojijo v tej fazi projekta, predvidevajo dopolnitve določb, ki se nanašajo na preudarno vrednotenje zavarovalno-tehničnih rezervacij, izbiro obrestne mere ter rezervacije za garancije in bonuse.

Po teh predlogih:

- zadovoljivo preudarno vrednotenje ni zgolj vrednotenje po načelu »najboljše ocene«, to je pričakovane sedanje vrednosti, ampak mora vključevati tudi ustrezen, jasno izražen dodatek za tveganja, ki je namenjen za neugoden odmik faktorjev (zavarovalna tveganja, odpovedi, stroški), upoštevanih pri izračunu zavarovalno-tehničnih rezervacij;
- naj bi bila obrestna mera izbrana glede na naravo zavarovalnih pogodb in metodo vrednotenja, uporabljeno za obveznosti in sredstva;
- naj bi v primeru pogodb z udeležbo na dobičku, metoda za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij, eksplicitno upoštevala garancije in prihodnje bonuse vseh vrst, pri čemer naj bi bila metoda razdelitve bonusov tudi objavljena.

Nadalje predlogi za spremembo predvidevajo dopolnitve določb na način, da bi direktiva v primerih, ko bi bile za njeno izvedbo potrebne še natančnejše določbe, napotovala na merila za tehnično izvedbo, kar pomeni prenos na t. i. drugo raven¹³² (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 9).

¹³¹ V kasnejših dokumentih je izraz »ciljni kapital« (angl.: *target capital*) nadomestil izraz »solventna kapitalska zahteva« (angl.: *solvency capital requirement* – SCR).

¹³² Novembra 2003 je Komisija odobrila paket ukrepov za razširitev nove organizacijske strukture dela Evropske komisije, ki je do tedaj veljala samo na področju trga vrednostnih papirjev, tudi na ostale dele finančnega sektorja. V okviru te nove strukture dela obstojijo štiri ravni in sicer prvo predstavljajo zakonodajni predpisi, kot so direktive in uredbe, drugo merila za tehnično izvedbo direktiv, tretjo usmeritve, ki jih izdajajo nadzorniki s področja EU in četrto delo Komisije z državami članicami, Evropskim parlamentom in finančnim sektorjem z namenom krepitev zakonodaje EU (Lamfalussy pristop) (Considerations on the design of a future prudential supervisory system, 2002, str. 5).

V premoženjski direktivi bo potrebno dati člen glede škodnih rezervacij (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 14). V tem primeru Komisija želi nasvet CEIOPS glede vrednotenja teh rezervacij. Postavlja naslednja vprašanja (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 16).

- ali naj se izmed splošno sprejetih metod določi obveznost uporabe več aktuarskih metod in ali je primerno oblikovati merila za odločitev o končnem znesku rezervacij, kadar metode privedejo do različnih rezultatov,
- ali je potrebno vpeljati natančno letno poročilo o vrednotenju rezervacij s pojasnilom glede aktuarskih in ekonomskih predpostavk,
- ali je ustrezno vpeljati smernice glede rezerviranja,
- ali naj se vpelje usklajevanje na področju podatkov, ki jih zbirajo posamezne države,
- ali naj se vpelje obveznost periodične prilagoditve ocen rezervacij in mehanizmi za zagotavljanje, da se rezervacije odzivajo na pomembne zunanje dogodke, kot na primer strmo inflacijo ali katastrofalne dogodke.

V zavarovalniški računovodski direktivi bo zaradi uvedbe Mednarodnih standardov računovodskega poročanja v računovodstva zavarovalnic držav članic EU potrebno nadomestiti izravnalne rezervacije z izravnalnimi rezervami (Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings, 2004, str. 17).

Na področju upravljanja z naložbami in usklajenostjo sredstev in obveznosti je v življenjski direktivi predviden nov člen, ki naj bi določal, da morajo življenjske zavarovalnice¹³³ oblikovati sistem upravljanja za usklajenost sredstev in obveznosti kot del svojega procesa upravljanja s tveganji.

Nadalje je predvidena sprememba obstoječega 22. člena na način, da:

- bi bila dodana tudi zahteva glede kvalitete sredstev, ki bi predstavljala kritje za ciljni kapital,
- bi določbe navedenega člena dobile večjo moč tudi z vidika investiranja in upravljanja s tveganji (temu bi lahko služila zahteva za naložbeni načrt).

V zvezi s pravili, ki se nanašajo na ciljni kapital oziroma solventne kapitalske zahteve delovna telesa Komisije predlagajo tudi uvedbo nove stopnje na področju kapitala (ciljni kapital oziroma zahteva za solventnostni kapital); le-ta naj bi odražal ekonomski kapital, ki bi ga zavarovalnica potrebovala, da bi v določenem časovnem obdobju poslovala z nizko verjetnostjo propada (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 34) oziroma, da bi nudila visoko stopnjo varnosti zavarovancev na območju EU. Za doseg tega bo potrebno razviti matematični model pomembnejših tveganj, ki jim je izpostavljena zavarovalnica in ga preveriti. Glavna parametra preverjanja sta merilo tveganj, ki meri verjetnost propada, in časovno obdobje. Ti dve merili morata biti usklajeni na EU ravni (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 21).

¹³³ Čeprav so metode za doseganje usklajenosti sredstev in obveznosti uporabna orodja tudi v premoženjskem zavarovanju, je njihova vloga pri ocenjevanju solventnosti manjša in jo lahko nadomestijo interni modeli za izračun ciljnega kapitala in drugi nadzorni ukrepi.

V zvezi s ciljnim kapitalom bodo potrebni novi členi, od katerih bo eden moral vsebovati definicijo ciljnega kapitala (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 22). Definicija ciljnega kapitala bo morala biti blizu gornje opredelitve. Ciljni kapital bi moral biti sposoben prevzeti (vsrkati) velike nepredvidene škode in nuditi razumno jamstvo zavarovancem. Zavarovalnica bi morala v vsakem trenutku razpolagati s kapitalom, ki ustreza njenemu celotnemu profilu tveganj. Kapitalska zahteva mora kriti tveganja, ki jim je izpostavljena zavarovalnica in bi bila primerna, kadar bi bila verjetnost propada zavarovalnice v roku enega leta dovolj nizka (na primer 1/200).

Drugi člen bo določal vsebino internega modela tveganj za izračun ciljnega kapitala (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 11) za primere, ko standardni model ne bo ustrezno zajel posebnega profila tveganj določene zavarovalnice (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 36), pri čemer bo moral biti člen glede internega modela dopolnjen z merili druge ravni (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 39).

Verjetno bo spremenjen niz pravil potreben tudi glede modelov za skupine in konglomerate (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 40).

Zaenkrat projekt Solventnost 2 še ni v takšni fazi, da bi prišlo do ločevanja med modelom tveganj za izračun solventnih zahtev na področju življenjskega zavarovanja in na področju premoženjskega zavarovanja, vendar pa ni verjetno, da bi bili standardni formuli za navedeni zavarovalni skupini enaki, saj gre za razlike v profilu tveganj, ki izhajajo iz lastnosti produktov, časovnih obdobj, porazdelitve škod, aktuarskih metod (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 24).

Postopki internih kontrol in upravljanja tveganj kot **način izvajanja nadzornega procesa** morajo ustrezati organizacijski strukturi zavarovalnice in njenemu profilu tveganj (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 19).

Tako v premoženjski kot v življenjski direktivi bosta dodana dva nova člena , eden bo predstavljal minimalne zahteve na področju notranjih kontrol , drugi pa na področju upravljanja s tveganji .

Člen o notranjih kontrolah bo zajemal naslednja načela:

- strateški cilji družbe morajo biti jasno poznani njenim zaposlenim,
- hierarhične stopnje in odgovornosti kot tudi poročevalske stopnje morajo biti jasno definirane,
- vodstvo je odgovorno za sprejem učinkovitih notranjih kontrol.

Člen v zvezi z obvladovanjem tveganj mora natančno določiti zahteve glede obvladovanja tveganj (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 19).

Že predhodno omenjeno poročilo delovne skupine, ki jo je vodil Paul Sharma, je nakazalo, da bi bilo v direktive koristno vključiti dodatne določbe glede pristojnosti nadzornika . Predhodne razprave so pokazale, da takšno rešitev podpirajo tudi države članice (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 35).

Navedena dopolnitev tudi logično izhaja iz dejstva, da bo novi sistem solventnosti, ki bo naložil večjo odgovornost na zavarovalnice, da bodo poznale in upravljale s tveganji, ki so jim izpostavljene, povečal tudi zapletenost nadzora. Nove določbe direktive bi morale jasno opredeliti naslednje pristojnosti (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 37):

- splošno pristojnost pridobitve vseh potrebnih informacij od zavarovalnic, še posebej tiste, ki se bodo nanašale na upravljanje s tveganji in interne modele,
- splošno pristojnost preiskovanja, ki bo vključevala tudi tretje osebe, katerim bo zavarovalnica izločila svoje ključne aktivnosti,
- pristojnost, da v določenih okoliščinah poviša kapitalske zahteve.

Učinkovito delovanje nadzornika se lahko poveča z oblikovanjem kontrolnih stopenj solventnosti, pri čemer so le-te opredeljene kot stopnje, pri katerih nadzornik lahko ali mora ukrepati. Dokument IAIS izpostavlja, da mora biti kontrolna stopnja postavljena dovolj visoko, da zagotavlja intervencijo dovolj zgodaj, da obstaja realna možnost za izboljšanje situacije (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 39).

Prebitje najvišje kontrolne stopnje kapitala lahko sproži dejanja, ki naj bi bila prepuščena presoji nadzornika, medtem, ko naj bi prebitje minimalne zahtevane stopnje (angl: *minimal capital requirements* – MCR) vodilo k takojšnjim in strogim sankcijam (The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II, 2004, str. 40).

Razkritja v okviru tretjega stebra bodo pomemben del bodoče zavarovalne nadzorne »zgradbe« v EU. Preglednost in razkritja lahko okrepijo tržne mehanizme in na tveganjih osnovan nadzor.

Direktiva naj bi vključevala nekatere določbe v zvezi s tržno disciplino, prav tako pa tudi splošna načela glede razkritij, pri čemer bo potreben tehten razmislek, katere nadzorne informacije naj bi bile dostopne javnosti in katere ne. Še posebej problematično je razkritje v primeru zavarovalnic, ki se soočajo s problemom neustreznosti zakonskim zahtevam, saj bi popolno razkritje informacij v tovrstnem položaju lahko resno otežilo njihovo situacijo (Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive, 2003, str. 43).

Tabela 7: Predviden nadaljnji časovni okvir izvajanja projekta Solventnost 2

Leto	2005	2006	2007	2008-09	2010
Proces do uveljavitve direktive	Posvetovanje CEIOPS svetuje Komisiji glede okvirne direktive	Predlog Komisije	Razprava v Svetu ministrov CEIOPS svetuje Komisiji glede tehnične izvedbe direktive	Sprejem CEIOPS svetuje Komisiji glede tehnične okvirne direktive	Uveljavitev projekta Solventnost 2

Vir: Nielsen, 2005, str. 2.

Leto 2005 bo, kot je razvidno iz tabele, tako za Evropsko komisijo kot tudi za CEIOPS, predstavljalo intenzivno obdobje priprave direktive za njeno sklepno fazo. Ko bo besedilo direktive dogovorjeno na politični ravni, t.i. prvi ravni, pa bo Komisija verjetno zaprosila CEIOPS, da ji svetuje pri pisanju izvedbenih meril oziroma meril za tehnično izvedbo direktiv, kar predstavlja drugo raven.

12. SKLEP

Pomen zavarovalništva kot gospodarske dejavnosti je določen z njegovimi funkcijami. Med njimi je v ospredju ustvarjanje gospodarske varnosti in iz tega izhajajoče varnosti za posameznike in gospodarske subjekte. Poleg tega pa zavarovalništvo vzpodbuja tudi varčevanje in tako preko investicij, ki jih omogoča, vpliva na gospodarsko rast, s produkti življenjskega, nezgodnega in zdravstvenega zavarovanja pa pomaga zadovoljevati potrebe ljudi po socialni varnosti.

Zaradi svojega pomena so zavarovalnice kot gospodarske celice, ki izvajajo zavarovanje, enako kot drugi finančni posredniki, predmet posebnega nadzora, to je nadzora na državni ravni.

Zavarovalnice morajo, še preden dejansko začnejo s sklepanjem zavarovalnih pogodb, formalno dokazati, da bodo sposobne izpolnjevati obveznosti, ki so jih sprejele. Zapositi morajo za dovoljenje za opravljanje zavarovalnih poslov in predložiti zahtevano dokumentacijo. Ta obsega poslovni načrt z vsemi predpisanimi elementi, statut in podatke o delničarjih, bodoči člani uprav pa morajo dokazati, da so primerni in usposobljeni voditi zavarovalnico.

Zavarovalnice pa niso predmet nadzora samo v trenutku, ko vstopajo v panogo, pač pa svoje celotno življenjsko obdobje.

Zavarovalnice morajo sistematično, vsaj enkrat letno, običajno pa vsako trimesečje, nadzornika obveščati o zavarovalno-tehničnih rezervacijah, naložbah, kapitalskih zahtevah in njihovem izpolnjevanju, ter ga seznaniti z revidiranimi bilančnimi postavkami in poslovnimi izidi. Poleg tega morajo zavarovalnice nadzorniku omogočiti tudi preglede poslovanja v svojih prostorih in mu v ta namen posredovati vse informacije in izročiti vso dokumentacijo, ki jo pooblaščen osebe nadzornika zahtevajo in je potrebna za izvajanje nadzora.

Poleg tega, da nadzornik sproti prejema poročila in informacije od zavarovalnic in na podlagi teh izvaja sprotni nadzor ter izvaja preglede poslovanja v prostorih zavarovalnic, mora v primeru, če ugotovi kršitve, imeti zakonsko in tudi dejansko možnost izrekanja ukrepov nadzora. V spektru možnih ukrepov so najbolj blagi pozivi. Njihovo stopnjevanje pomenijo odredbe o odpravi kršitev, ki jim lahko sledi celo odvzem dovoljenja. Eden od najhujših posegov v avtonomijo lastnikov zavarovalnic je imenovanje izredne uprave, skrajni ukrep nadzora pa je odločanje o razlogih za stečaj zavarovalnice.

Zavarovalnice pa niso samo predmet državnega nadzora, pač pa so dolžne zagotoviti tudi zunanjo revizijo ter organizirati notranji nadzor za tekoče preverjanje zakonitosti, pravilnosti in smotrnosti svojega delovanja. Notranji nadzor v zavarovalnicah tako kot v drugih finančnih institucijah izvaja notranja revizija, poleg tega pa je za zavarovalnice obvezen in poseben tudi notranji nadzor, ki ga izvajajo aktuarji.

Pravne ureditve na področju zavarovalništva posameznih držav so se po eni strani napajale iz zavarovalnega pravnega reda EU, po drugi strani pa predstavljale vzvod za spremembe v tem, zaenkrat najširšem sistemu zavezujočih norm na področju zavarovalništva. S tem imam v mislih dejstvo, da so se evropske države, ki so stopale na pot pridruženega članstva v EU, na tej poti tudi učile zavarovalnih poslovnih in nadzornih načel držav, že obstoječih članic EU, hkrati pa so prakse nekaterih držav izven EU sprožile razmišljanja o potrebnih spremembah direktiv EU.

Tako je Slovenija na temeljih prve generacije direktiv EU v letu 1993 osnovala svoj prvi slovenski zavarovalni zakon, v zakonu iz leta 2000 pa uveljavila tudi drugo in tretjo generacijo direktiv. Spremembe iz leta 2004 so predstavljale vzporednico spremembam direktiv iz leta 2002.

ZDA so v nekaterih pogledih na področju pravne ureditve zavarovalništva in zavarovalnega nadzora bolj okorele od Evrope, v drugih pa zahtevnejše oziroma naprednejše. Kot prvi primer je mogoče navesti dejstvo, da ZDA zaenkrat še niso vzpostavile sistema enotnega dovoljenja, ki je že drugo desetletje v veljavi v EU. Posledica tega je, da morajo zavarovalnice, ki želijo opravljati posle v vseh državah ZDA, v vsaki od njih pridobiti dovoljenje. Po drugi strani pa nadzori v ZDA, v nasprotju z zavarovalno ureditvijo na ravni EU, postavljajo zelo stroge zahteve na področju pozavarovanja, leta 1994 pa so uvedle tudi koncept kapitala, osnovanega na velikosti tveganj. Le-ta ni popoln, strokovnjaki so mu že pripisali določene pomanjkljivosti, ki jih bo potrebno odpraviti, vendar pa je, glede na spremenjene razmere, v katerih se je znašlo zavarovalništvo, videti ustrežnejši od sedaj obstoječega modela v EU.

Tako za EU kot za ZDA pa predstavljajo izziv načela IAIS kot najširše zveze zavarovalnih nadzornikov na svetu. Res je, da načela in standardi IAIS niso pravno zavezujoči, lahko pa predstavljajo cilje, ki se naj bi jim bližali zavarovalni nadzorniki.

Zavarovalna dejavnost je močno vpeta v naravna dogajanja. Naraščajoče število in silovitost škod iz naravnih nesreč ter industrijskih škod vodijo predvsem k višjim cenam pozavarovanja in k novim zahtevam glede kapitalske ustreznosti.

Nadalje so spremembe v zavarovalništvu močno vplivala politična in gospodarska dogajanja v zadnjih dveh desetletjih. V omenjenem obdobju se je sprožil proces liberalizacije in deregulacije do tedaj močno zaščitene zavarovalne industrije. S tema dvema procesoma je postala mogoča tudi globalizacija zavarovalnih trgov. Zavarovalnice so se začele povezovati ne samo z drugimi zavarovalnicami, pač pa tudi z drugimi subjekti finančnega sektorja tako na domači kot na mednarodni ravni. Poleg tega, da navedeno povezovanje prinaša sinergije, ki vodijo k prihrankom pri stroških in povečanju dobička, pa vodijo tudi h koncentraciji tveganj in pojavu novih tveganj. Nova tveganja pa se na obzorju zavarovalništva pojavljajo tudi zaradi pojava novih informacijskih tehnologij. Tudi zavarovalništvo se sooča z vedno hujšimi konkurenčnimi pritiski, tako v svoji dejavnosti kot v finančnem sektorju. Konkurenčni pritiski so lahko tudi odgovor za nastajanje lastnih zavarovalnic, katerih osnovno vodilo danes je cena zavarovalne storitve, in pretvorbo vzajemnih institucij v delniške družbe. Težnja po čimvečjem dobičku lako celo ogrozi zmožnost zavarovalnic, da bi zagotavljale varnost.

Nadzorniki so se tako vzporedno z opisanimi pojavi znašli pred nalogo, da začnejo oblikovati in postavljati višje standarde varnega poslovanja zavarovalnic in da okrepijo sodelovanje na domači in mednarodni ravni.

Kot posledica tega je na področju zavarovalništva v prostoru Evropske unije leta 1998 zagledala luč sveta direktiva o dopolnilnem nadzoru nad zavarovalnicami v zavarovalniški skupini, na podlagi katere so nadzorni organi držav članic v Helsinkih čez dve leti podpisali protokol o sodelovanju, na širšem finančnem področju pa je direktivi o zavarovalniški skupini leta 2002 sledila še direktiva o dopolnilnem nadzoru kreditni institucij, zavarovalnic in investicijskih družb v finančnem konglomeratu.

Leta 1994 zavarovalni nadzorniki z željo, da bi stopnjevali sposobnost vzdrževati učinkovite, varne in stabilne zavarovalne trge v korist in za zaščito potrošnikov zavarovalnih storitev, oblikovali Mednarodno zvezo zavarovalnih nadzornikov, ki je do leta 2000 razvila 17 zavarovalnih načel, oktobra 2003 pa sprejela nova oziroma revidirana načela.

Na pragu tretjega tisočletja je z intenzivnim delom v smislu usklajenih minimalnih zahtev za izvajanje pozavarovanja začela Evropska komisija ob upoštevanju dognanj Mednarodne zveze zavarovalnih nadzornikov; danes je evropska direktiva tik pred sprejetjem v Evropskem parlamentu. Ravno tako leta 2000 je Evropska komisija na področju zavarovalništva, skupaj z državami članicami začela projekt Solventnost 2. Ta projekt še vedno poteka in predstavlja sintezo znanja in izkušenj strokovnjakov s področja zavarovalne dejavnosti in zavarovalnega nadzora iz različnih držav, hkrati pa tke niti medosebnih odnosov, ki presegajo samo golo profesionalno nujnost.

In ko preko sklepnega razmišljanja prepletem niti svoje naloge, lahko rečem, da je zavarovalništvo pomembna dejavnost, močno vpeta tako v vsakodnevno življenje posameznikov, pravnih subjektov in države, kot tudi v njihovo prihodnost. Je dejavnost, ki po svojem bistvu presega okvire neke ozke skupnosti, saj je toliko bolj uspešna, kolikor večjo nevarnostno skupino združuje. Zavarovalništvo je hkrati tudi dejavnost, ki je močno podvržena naravnim in splošnim gospodarskim gibanjem. To jo sili in usmerja k nenehnemu razvoju. S svojim razvojem sproža tudi razvoj zavarovalnih nadzorov in njihova iskanja najboljših možnih poti za doseg cilja zaščite potrošnikov zavarovalnih storitev.

Ob tem se spomnim misli Nejca Zaplotnika, ki je v svoji knjigi Pot zapisal: »Kdor išče cilj, bo ostal prazen, ko ga bo dosegel, kdor pa najde pot, bo cilj vedno nosil v sebi.«

In kot je videti, so nadzorniki, preko sodelovanja na različnih ravneh, resnično našli pot nenehnega izboljševanja in uresničevanja zavarovalnih nadzornih načel, s čimer bodo edino lahko neprenehoma izpolnjevali cilj zagotavljanja zaščite potrošnikov zavarovalnih storitev.

13. LITERATURA

1. Adlešič Igor: Položaj zavarovalnic pri povezovanju z drugimi finančnimi ustanovami. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003.104 str.
2. Alternative risk transfer (ART) for corporations: a passing fashion or risk management for the 21st century? Sigma. Zurich : Swiss Reinsurance Company, 1999. 42 str.
3. Angerer August: Insurance Supervision in OECD Member Countries. Paris : OECD, 1993. str. 13 – 72.
4. Barry Tom: G8/G7 and Global Governance. Foreign Policy in Focus, 23 (2000), 5. [URL: <http://www.fpif.org/pdf/vol5/23ifg8-g7.pdf>], julij, 2000.
5. Bellando Jean – Luis: On site Inspections of insurance companies in France. International Seminar of Insurance Supervisory Authorities, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 2000, str. 62 – 92.
6. Bellando Jean – Luis: Insurance and reinsurance supervision. The Conference of Insurance Supervisory Authorities from Central and Eastern European Countries, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1998, str. 160 – 164.
7. Besley Scott, Brigham Eugene F.: Principles of finance (Second Edition). Thomson Learning, Inc., 2003. 705 str.
8. Bešter Helena, Kobal Ivan: Bancassurance – izziv prihajajočega stoletja. Dnevi slovenskega zavarovalništva 1998. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 1998, str. 93 - 107.
9. Bijelić Mile: Zavarovanje in pozavarovanje. Ljubljana : Slovenica, zavarovalniška hiša d.d., 1998. 343 str.
10. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor : Založba Obzorja, 1983. 351 str.
11. Borak Neven: Liberalizacija gibanj kapitala in finančnih storitev. Dnevi slovenskega zavarovalništva 1998. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 1998, str. 62 - 71.
12. Braumüller Peter: Effective Insurance Regulation and Effective Supervisory Practice – A Challenge not only for Central and Eastern European Countries. International Seminar of Insurance Supervisory Authorities, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 2000, str. 25 – 36.
13. Brigham Eugene F., Houston Joel F: Fundamentals of Financial Management (Ninth Edition). Orlando, Florida : Harcourt College Publishers, Inc., 2001. 959 str.
14. Dickinson Gerard Michael: The Regulation of the Investment Policies of Insurance Companies within the OECD. Paris: OECD, 1993. str. 205 – 252.
15. Dickinson Gerard Michael: Some issues in Risk-Based Capital. The Geneva Papers on Risk and Insurance, Geneva: The International Association for the Study of Insurance Economics, 22 (1997) 82, str. 76 – 85.
16. Dickinson Gerard Michael, Dinenis E.: Investment Regulations of Insurance Companies across the OECD. Paris : OECD, 1996. str. 137 – 169.
17. Emerging markets: the insurance industry in the face of globalisation. Zurich: Swiss Reinsurance Company, Economic Research & Consulting, Sigma, 2000. 54 str.
18. Europe in focus: Non – life markets undergoing structural change. Sigma. Zurich : Swiss Reinsurance Company, 2000. 41 str.
19. Fabozzi Frank J., Modigliani Franco: Capital Markets: Institutions and Instruments. New Jersey : Prentice – Hall, Inc., 1992. 726 str.

20. Flis Slavko: Zavarovalni nadzor. Dnevi slovenskega zavarovalništva 1994. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 1994, str. 52-65.
21. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju – I. knjiga. Ljubljana : Pozavarovalnica Sava, Zavarovalnica Triglav, 1995. 311 str.
22. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju – II. knjiga. Ljubljana : Pozavarovalnica Sava, Zavarovalnica Triglav, 1995a. 357 str.
23. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju – III. knjiga. Ljubljana : Pozavarovalnica Sava, Zavarovalnica Triglav, 1995b. 416 str.
24. Flis Slavko: Zbrani spisi o zavarovanju – IV. knjiga. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, GIZ, 1999. 606 str.
25. Forshaw Edward: Investment. The Conference of Insurance Supervisory Authorities from Central and Eastern European Countries, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1998, str. 102 – 113.
26. Gibbons Robert J., Steel Sally: Financial Sector Reform and Supervision. International Seminar of Insurance Supervisory Authorities, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 2000, str. 19 – 21.
27. Gorišek Jurij: Današnji trendi vzrokov in posledic nesolventnosti zavarovalnic ter način njihovega obvladovanja v zakonodaji EU (z vidika slovenskega približevanja EU). Dnevi slovenskega zavarovalništva 2000. Zbornik. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 2000, str. 5-23.
28. Gorišek Jurij: Ugotovitve ocenjevalcev IMF in skupine nadzornikov Komisije EU o usklajenosti slovenskega zavarovalnega trga in zakonodaje z baselskimi zavarovalnimi načeli IAIS ter direktivami EU. Dnevi slovenskega zavarovalništva 2002. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 2002, str. 5-21.
29. Hohlfeld Knut: International Association of Insurance Supervisors – Its Mission, Structure and objectives. The Conference of Insurance Supervisory Authorities from Central and Eastern European Countries, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1998, str. 15 – 21.
30. Hull C. John: Options, Futures, and Derivatives (Fifth Edition). New Jersey : Prentice Hall, 2003. 744 str.
31. Hush Rainer: Internal Control System and the Role of the Internal Auditor. International Seminar of Insurance Supervisory Authorities, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 2000, str. 93 – 95.
32. Insurance Guidelines for Economies in Transition. Paris : OECD, Centre for Co-operation with the Economies in Transition, 1997. 30 str.
33. Ivanjko Šime et al.: ABC zavarovalništva s praktičnimi primeri. Maribor : Založba Kapital, 1999. 102 str.
34. Jadek Komar Dagmar: Vloga in pomen službe notranjega revidiranja. Pravna praksa, Ljubljana, 18.1.2001, 1, str. 4 – 6.
35. Kocič Andrej: Captive-zavarovalnice. Obzornik Zavarovalnice Triglav, Ljubljana, XXIII (2000a), 10, str. 2-3.
36. Kocič Andrej, Nowak Paul: Alternativni prenos tveganj v zavarovanju in pozavarovanju. Dnevi slovenskega zavarovalništva 2000. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 2000, str. 157-174.

37. Korošec Bojana: Pomen in razvitost notranjega revidiranja v sodobnih zavarovalnicah. Dnevi slovenskega zavarovalništva 1995. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 1995, str. 129-143.
38. Krumberger Maja: Problemi in prihodnost alternativnih prenosov rizikov. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 108 str.
39. Llewellyn David T: The Economic Rationale for Financial Regulation. London : The Financial Services Authority, 1999, 57 str.
40. Llewellyn David T: Some Lessons for Regulation from Recent Bank Crises. [URL:<http://www.associazioneguidocarli.org/pdfs/e1llewellyn.html>], 28.8.2003.
41. Lotrič Franc: Nadzor v zavarovalnicah. Dnevi slovenskega zavarovalništva 1996. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 1996, str. 85-95.
42. Majcen Vida: Direktiva o finančnih konglomeratih. Bančni vestnik, Ljubljana, 53 (2004), 4, str. 19 – 25.
43. Mishkin S. Frederic: The Economics of Money, Banking, and Financial Markets (Second Edition). Mishkin Economics, 1989. 683 str.
44. Mörec Barbara: Predstavitev MSRP 4 – Zavarovalne pogodbe. Revizor 11, Ljubljana, 2004, letnik XV, str. 50 – 64.
45. Müller Helmut: Principles for the Organization of the Supervisory Authority. The Conference of Insurance Supervisory Authorities from Central and Eastern European Countries, Proceedings. Warsaw: The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1998, str. 59 – 61.
46. Müller Helmut: Supervisory Licensing Principles. The Conference of Insurance Supervisory Authorities from Central and Eastern European Countries, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1998a, str. 83 – 85.
47. Müller Helmut: Current development of the solvency of insurance undertakings, insurance groups and financial conglomerates from the perspective of insurance supervision. XV Conference of European Insurance Supervisory Services, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1999, str. 102 – 110.
48. Müller Helmut: Reinsurance and the role of insurance supervision in Germany. International Seminar of Insurance Supervisory Authorities, Proceedings. Warsaw : The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 2000, str. 173 – 177.
49. Natural catastrophes and man-made disasters in 2002: high flood loss burden. Zurich : Swiss Reinsurance Company, Economic Research & Consulting, Sigma, 2003. 37 str.
50. Natural catastrophes and man-made disasters in 2003: many fatalities, comparatively moderate insured losses. Zurich : Swiss Reinsurance Company, 2004. 42 str.
51. Nielsen Henrik Bjerre: Solvency II. [URL: [http://www.ceiops.org/cgi-bin/ceiops.pl?sprache=1&cm=nm&verz=05a_\\$P\\$ublications*06a_Sp\\$e\\$ches_and_Articles*01a_\\$\\$p eeches&what=1&who=/texte/speech_050225.pdf](http://www.ceiops.org/cgi-bin/ceiops.pl?sprache=1&cm=nm&verz=05a_Publications*06a_Speches_and_Articles*01a_$$p eeches&what=1&who=/texte/speech_050225.pdf)], 14.4.2005.
52. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000. 371 str.
53. Pavliha Marko: Vpliv svetovnih dogajanj na pozavarovalništvo. Dnevi slovenskega zavarovalništva, zbornik 2003. Zbornik. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, g.i.z., 2003, str. 65-79.
54. Policy Issues in Insurance. Paris : OECD, 1993. 301 str.
55. Prašnikar Janez, Debeljak Žiga: Ekonomski modeli za poslovno odločanje. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1998, 435 str.
56. Ribnikar Ivan: Finančne institucije. Bančni vestnik, Ljubljana, 46 (1996), 12, str. 43 - 45.

57. Ribnikar Ivan: Odprava družbene lastnine podjetij, privatizacija.... Bančni vestnik, Ljubljana, 48 (1998), 1-2, str. 60-62.
58. Ribnikar Ivan: Finančna struktura. Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2000), 7-8, str. 70-73.
59. Ruding H Onno: The transformation of the financial services industry, Occasional paper No. 2. Basel : Financial Stability Institute - Bank for International Settlements, 2000. 24 str.
60. Saunders Antony: Financial Institutions Management, A Modern Perspective (Third Edition). International Edition. The McGraw-Hill Companies, Inc., 2000. 742 str.
61. Skipper Harold D.: Insurer Solvency Regulation in the United States. Paris : OECD, 1993. str. 73 – 146.
62. Solvency of non – life insurers: Balancing security and profitability expectations. Zurich : Swiss Reinsurance Company, Economic Research & Consulting, Sigma, 2000. 38 str.
63. Swisłowski Andrzej: On-site Inspections of Insurance Firms, Polish Experiences. International Seminar of Insurance Supervisory Authorities, Proceedings. Warsaw: The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 2000, str. 46 – 61.
64. Symreng Jarl: Organization of the Insurance Supervision; a descriptive approach in an international context. The Conference of Insurance Supervisory Authorities from Central and Eastern European Countries, Proceedings. Warsaw: The State Office for Insurance Supervision Republic of Poland and the IAIS, 1998, str. 62 – 74.
65. Turk Ivan et al.: Notranje revidiranje poslovanja. Ljubljana: slovenski inštitut za revizijo in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije, 1995, 282 str.
66. Weston Fred J., Besley Scott, Brigham Eugene EF.: Essentials of Managerial Finance. Orlando (in Florida): The Dryden Press, 1996, 788 str.

14. VIRI

1. Adlešič Gregor et al.: Veliki slovar tujk. Ljubljana : Cankarjeva založba, 2002, 1303 str.
2. Annual Report of Insurance Supervision Authority. Helsinki : Insurance Supervision Authority, 2005, 41 str.
3. Approaches to reinsurance supervision. European Commission. [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2132/markt-2132-00-rev1_en.pdf], 14.2.2000.
4. Asset Management. Centre for European Policy Studies. [URL: <http://ceps01.link.be/wp.php?article-id=243>], 25.4.2005.
5. CEIOPS Third Plenary Meeting – List of participants. Agencija za zavarovalni nadzor, 20.10.2004.
6. Considerations on the design of a future prudential supervisory system. European Commission. [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2535/markt-2535-02_en.pdf], 28.11.2002.
7. Considerations on the links between financial statements and supervisory returns of insurance undertakings. European Commission. [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2514/markt-2514-02_en.pdf], 17.5.2002.
8. Corporate Governance and the Use of the Audit and Actuarial Functions for Supervisory Purposes. Basel: The Joint Forum: 2002, 54 str.
9. Enhancing Transparency and Disclosure in the Reinsurance Sector. IAIS. [URL: <http://www.iaisweb.org/143taskforcerereport5april2004.pdf>], marec, 2004.
10. European Legislation – 06.20.20.10 – Insurance, [URL: <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/en/repert/0620.htm#06202010>], 13.4.2005.
11. Fast Track Reinsurance Supervision project. European Commission. [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/], 15.7.2003.
12. Financial System Stability Assessment Reports. International Monetary Fund. [URL: <http://www.imf.org/external/np/fsap/fsap.asp>], 9.11.2004.
13. Identification of Financial Conglomerates – Draft List. MTG. 2004.
14. Implications of IAS/IFRS introduction for the prudential supervision of Insurance Undertakings [URL: [http://www.ceiops.org/cgi-bin/ceiops.pl?sprache=1&cm=nm&verz=04a_C\\$oS\\$sultations*03a_Co\\$n\\$sultation_Papers*97a_Consultation_Paper_NoX2e_\\$3\\$_x2d_IAS_x2f_IFRS_Implications_on_Prudential_Supervision&what=1&who=/texte/cp_0403.pdf](http://www.ceiops.org/cgi-bin/ceiops.pl?sprache=1&cm=nm&verz=04a_CoSsultations*03a_Consultation_Papers*97a_Consultation_Paper_NoX2e_3_x2d_IAS_x2f_IFRS_Implications_on_Prudential_Supervision&what=1&who=/texte/cp_0403.pdf)], 5.11.2004.
15. Insurance Principles, Standards and Guidance Papers. IAIS. 2000.
16. Insurance Principles, Standards and Guidance Papers, IAIS. [URL: http://www.iaisweb.org/Compilation_041130_1.pdf], december, 2004.
17. Insurance Solvency Supervision : Compilation of country reports. OECD, 2001. [URL: <http://www.oecd.org/daf/insurance-pensions>], 2001.
18. Interni podatki Agencije za zavarovalni nadzor.
19. Intra-Group Transactions and Exposures Principles. The Joint Forum. [URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs62.pdf>], december, 1999.
20. Manghetti Giovanni: Draft Paper on Revision Core Principles (IAIS), Wroclaw, 26.6.2003.

21. Matrix of European Insurance Groups, CEIOPS, 2004.
22. Obligacijski zakonik (Uradni list RS, št. 83/01, 32/04).
23. Okubo Makoto: IAIS activities and recent developments, Wroclaw, 29.6.2003.
24. Opinion of the European Economic and Social Committee on the »Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on reinsurance and amending Council Directives 73/239/EEC, 92/49/EEC and Directives 98/78/EC and 2002/83/EC«. Official Journal of the EU. [URL: http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/oj/2005/c_120/c_12020050520en00010005.pdf], 20.5.2005.
25. Protocol relating to the collaboration of the supervisory authorities of the Member States of the European Union with regard to the application of Directive 98/78/EC on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group (Helsinki Protocol) [URL: [http://www.ceiops.org/cgi-bin/ceiops.pl?sprache=1&verz=05a_\\$P\\$ublications*02a_\\$P\\$rotocols&cm=nm](http://www.ceiops.org/cgi-bin/ceiops.pl?sprache=1&verz=05a_Publications*02a_Protocols&cm=nm)], 11.5.2000.
26. Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on reinsurance and amending Council Directives 73/239/, 92/49/EEC and Directives 98/78/EC and 2002/83/EC. [URL: http://europa.eu.int/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=en&DosId=190516], 21.4.2004.
27. Prudential Supervision of Insurance Undertakings, December 2002. [URL: http://www.fsa.gov.uk/pubs/occpapers/london_working_group_report.pdf#search='prudential%20supervision%20of%20insurance%20undertakings'], december, 2002.
28. Principles on minimum requirements for supervision of reinsurance. IAIS. [URL: http://www.iaisweb.org/P6_principles_on_Minimum_Requirements_for_Supervision_of_Reinsurers_-_approved_111002.pdf], oktober, 2002.
29. Report by the Study Group on Insurance Issues and Developments. Financial Stability Forum. [URL: <http://www.iaisweb.org/framesets/observers.html>], 10.3.2004.
30. Report of the working group on life assurance to the IC Solvency Subcommittee, September 2002 [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2528/markt-2528-life-report_en.pdf], september, 2002.
31. Report of the working group on non-life technical provisions to the IC Solvency Subcommittee, September 2002 [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2529/markt-2529-non-life-report_en.pdf], september, 2002.
32. Report on possible amendments to the Insurance Groups Directive. [URL: <http://www.gcactuaries.org/solvency.html>], februar, 2005.
33. Regulation (EC) No 1606/2002 of the European Parliament and of the council of 19 July 2002 on the application of international accounting standards [URL: http://europa.eu.int/servlet/portail/RenderServlet?search=DocNumber&lg=en&nb_docs=25&domain=Legislation&coll=&in_force=NO&an_doc=2002&nu_doc=1606&type_doc=Regulation], 21.4.2004.
34. Risk-based capital. European Commission. [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2085/markt-2085-01_en.pdf], 11.10.2001.
35. Risk Concentrations Principles. The Joint Forum. [URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs63.pdf>], december, 1999.
36. Smith Peter: Regulatory Framework for Financial Conglomerates in the European Union. Basel, 24.3.2004.

37. Solvency II – Reflections on the general outline of a framework directive and mandates for further technical work. European Commission. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2539-03/markt-2539-03_en.pdf], 19.9.2003.
38. Solvency II – Organisation of work, discussion on pillar I work areas and suggestions of further work on pillar II for CEIOPS. European Commission. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2543-03/markt-2543-03_en.pdf], 11.3.2004.
39. Study into the methodologies to assess the overall financial position of an insurance undertaking from the perspective of prudential supervision. Brussels, 2002. [URL: http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/finances/insur/index.htm], maj, 2002.
40. Study into methodologies for prudential supervision of reinsurance with a view to the possible establishment of an EU framework. European Commission. [URL: http://www.kpmg.de/pdf/Reinsurance_Study_as_published_by_commission.pdf], 2002.
41. Supervision of Financial Conglomerates. The Joint Forum. [URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs47.pdf>], februar, 1999.
42. The draft second wave calls for advice from CEIOPS and stakeholder consultation on Solvency II: European Commission. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/insurance/docs/markt-2515-04/markt-2515-04_en.pdf], 11.10.2004.
43. The future of insurance and reinsurance regulation and supervision in the EU. Brussels: Centre for European Policy Studies. [URL:www.ceps.be], maj, 2003.
44. The review of the overall financial position of an insurance undertaking. European Commission. [URL:http://europa.eu.int/comm/internal_market/], 1.10.2004.
45. The Supervision of Financial Conglomerates. Committees at the Bank for International Settlement. [URL:<http://riskinstitute.ch/136330.htm>], 12.9.2003.
46. Uranič Janez: Kratka predstavitev mednarodnih računovodskih standardov. Slovenski inštitut za revizijo, 18.6.2004. 14 str.
47. Zakon o revidiranju (Uradni list, RS, št. 11/01).
48. Zakon o zavarovalnicah (Uradni list RS, št. 64/94 in 35/95).
49. Zakon o zavarovalništvu (uradno prečiščeno besedilo) (Uradni list RS, št. 102/04).

PRILOGA 1 – TABELARNA PRILOGA

Tabela 1: Obračunana kosmata zavarovalna premija zavarovalnic v Sloveniji v letu 2003 in letu 2004, po zavarovalnih vrstah

Zneski v mio SIT

Zap. št.	Zavarovalna vrsta oz. zavarovanja	2003		2004		Indeks
		Obračunane kosmate zavarovalne premije 2003	%	Obračunane kosmate zavarovalne premije 2004	%	Indeks 2004/2003
1	SKUPAJ PREMOŽENJSKA IN ŽIVLJENJSKA ZAVAROVANJA (2 + 21)	285.393	100,0	318.296	100,0	112
2	SKUPAJ PREMOŽENJSKA ZAVAROVANJA (3 + 4 + 5 + ... + 20)	225.522	79,0	244.066	76,7	108
3	Nezgodno zavarovanje	20.916	7,3	22.931	7,2	110
4	Zdravstveno zavarovanje	69.404	24,3	69.032	21,7	99
5	Zavarovanje kopenskih motornih vozil	27.282	9,6	30.842	9,7	113
6	Zavarovanje tirnih vozil	999	0,4	449	0,1	45
7	Letalsko zavarovanje	396	0,1	723	0,2	183
8	Zavarovanje plovil	227	0,1	268	0,1	118
9	Zavarovanje prevoza blaga	1.479	0,5	1.521	0,5	103
10	Zavarovanje požara in elementarnih nesreč	14.855	5,2	16.212	5,1	109
11	Drugo škodno zavarovanje	16.320	5,7	17.565	5,5	108
12	Zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil	60.092	21,1	68.276	21,5	114
13	Zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov	505	0,2	381	0,1	75
14	Zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil	193	0,1	160	0,1	83
15	Splošno zavarovanje odgovornosti	6.526	2,3	7.583	2,4	116
16	Kreditno zavarovanje	4.765	1,7	6.282	2,0	132
17	Kavcijsko zavarovanje	139	0,0	185	0,1	133
18	Zavarovanje različnih finančnih izgub	995	0,3	1.075	0,3	108
19	Zavarovanje stroškov postopka	93	0,0	123	0,0	132
20	Zavarovanje pomoči	336	0,1	458	0,1	136
21	SKUPAJ ŽIVLJENJSKA ZAVAROVANJA (22+23+24+25+26+27)	59.871	21,0	74.230	23,3	124
22	Življenjsko zavarovanje (točka 19 ¹³⁴)	51.384	18,0	56.946	17,9	111
23	Zavarovanje za primer poroke oz. rojstva (točka 20)	161	0,1	175	0,1	109
24	Življenjsko zavarovanje vezano na enote investicijskih skladov (točka 21)	4.782	1,7	13.576	4,3	284
25	Tontine (točka 22)	0	0,0	0	0,0	0
26	Zavarovanje s kapitalizacijo izplačil (točka 23)	3.544	1,2	3.533	1,1	100
27	Zavarovanje izpada dohodkov zaradi nezgode ali bolezni (točka 24)	0	0,0	0	0,0	0

Vir: Interni podatki Agencije za zavarovalni nadzor, 2005.

¹³⁴ Po Zakonu o zavarovalništvu.

PRILOGA 2 – SLIKOVNA PRILOGA

Slika 1: Metoda, ki temelji na združevanju skupin oziroma konsolidaciji

Konsolidirana bilanca, razdeljena na

Bančništvo (matična družba)	Zavaro- valništvo	Vrednostni papirji (v 60% lasti)	Nenadzo- rovane družbe
-----------------------------------	----------------------	--	------------------------------

Popolna konsolidacija

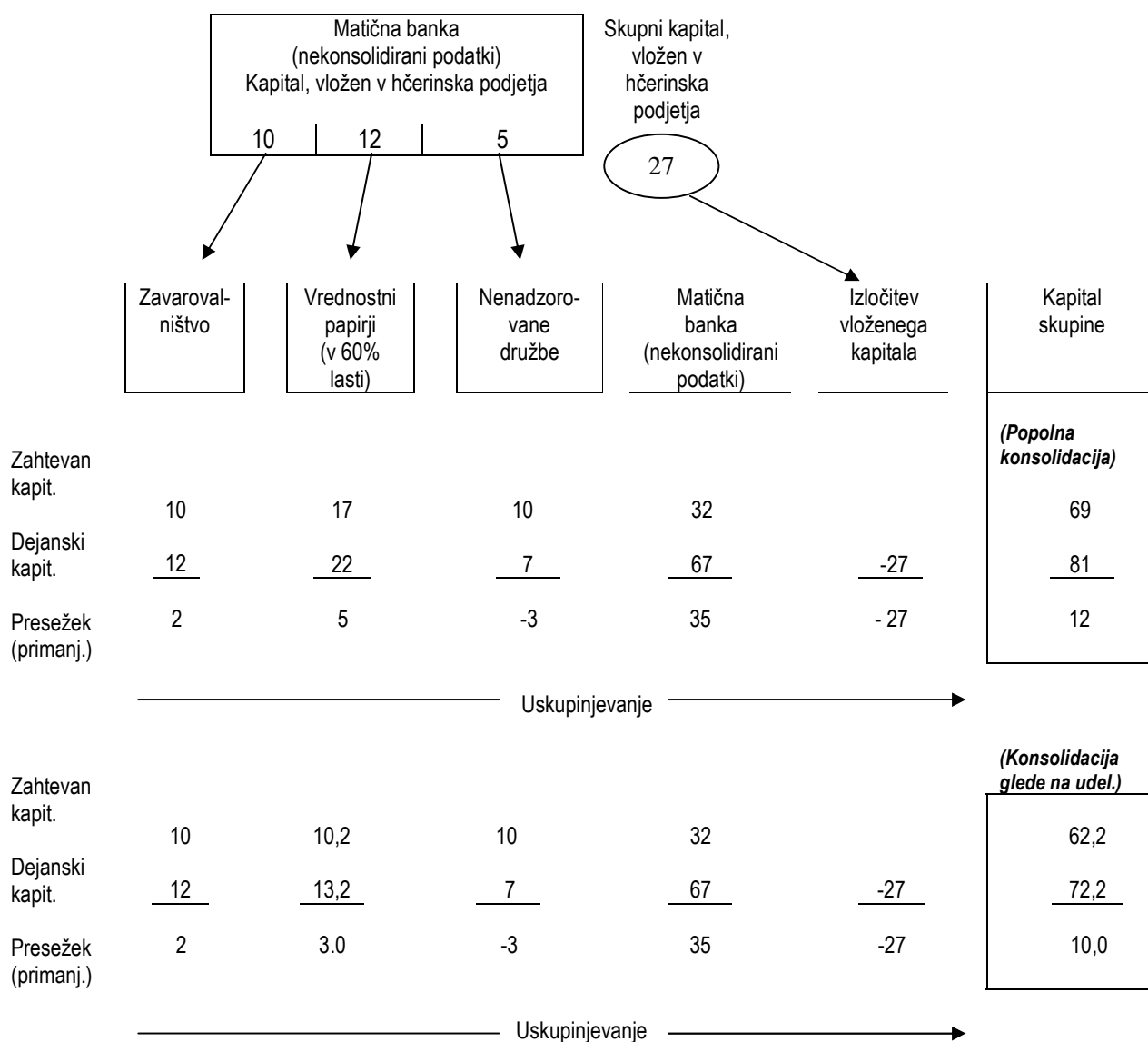
				Kapital na ravni skupine	
Zahtevan kapital	32	10	17	10	69
Dejanski kapital	40	12	22	7	81
Presežek (primanjkljaj)	8	2	5	-3	12
	Uskupinjevanje →				

Konsolidacija glede na udeležbo

				Kapital na ravni skupine	
Zahtevan kapital	32	10	10.2	10	62,2
Dejanski kapital	40	12	13.2	7	72,2
Presežek (primanjkljaj)	8	2	3.0	-3	10.0
	Uskupinjevanje →				

Vir: Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 20.

Slika 2: Metoda, ki temelji na seštevanju tveganj

Vir: Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 21.

Slika 3 - Metoda, ki temelji na odštevanju tveganj

Matična banka (nekonsolidirani podatki) Kapital, vložen v hčerinska podjetja			
	10	12	5
	Zavarovalništvo	Vrednostni papirji (v 60% lasti)	Nenadzorovane družbe
Zahtevan kapit.	10	17	10
Dejanski kapit.	12	22	7
Presežek (primanj.)	2	5	-3
Kapital matične banke			67
<u>Kapitalske naložbe v odvisne družbe</u>			
Zavarovalnica			- 10
Družba s področja vrednostnih papirjev			- 12
Nenadzorovana družba			- 5
<u>Kapitalski presežek ali primanjkljaj v odvisne družbe</u>			
Zavarovalnica			2
Družba s področja vrednostnih papirjev (60%)			3
Nenadzorovana družba			<u>- 3</u>
Prilagojen kapital matične banke			42
Solo kapitalske zahteve matične banke			32
Presežek skupine			10
<u>Uskladitev z metodo, ki temelji na združevanju skupin in z metodo seštevanja, ki temelji na tveganjih:</u>			
Dodamo 40% presežka družbe s področja vrednostnih papirjev			2
Presežek na podlagi popolne konsolidacije			12

Vir: Supervision of Financial Conglomerates, 1999, str. 22.

PRILOGA 3 – KRATEK POJMOVNIK ZAVAROVALNIŠKIH IZRAZOV

D

Druge zavarovalno-tehnične rezervacije se oblikujejo glede na prihodnje obveznosti in tveganja velikih (katastrofalnih) škod. Med njih sodijo predvsem zavarovanja odgovornosti za jedrsko škodo in proizvajalčeve odgovornosti za farmacevtske izdelke, za zavarovanje potresa, poplave in podobno (Pavliha, 2000, str. 116).

I

Izravnalne rezervacije so rezervacije za negotove bodoče obveznosti za odškodnine, ki so posledica naključnih nihanj v letnem škodnem procesu posameznih vrst zavarovanj (SRS, 2002, str. 262). Zakonodajne rešitve glede oblikovanja izravnalnih rezervacij po državah so zelo različne. Mnogo držav je takšnih, ki predpisujejo oblikovanje izravnalnih rezervacij samo v zavarovalni vrsti kreditnih zavarovanj, kar je enako, kot velja v zavarovalnem pravnem redu Evropske unije.

K

Kritno premoženje je premoženje zavarovalnice, nemenjeno kritju bodočih obveznosti iz zavarovanj, ki jih sklepa zavarovalnica in morebitnih izgub zaradi tveganj, ki izhajajo iz zavarovalnih poslov, ki jih opravlja zavarovalnica, ter v zvezi s katerimi je zavarovalnica dolžna oblikovati zavarovalno-tehnične rezervacije (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 120. člen).

M

Matematične rezervacije so matematično-statistično ocenjene sedanje vrednosti bodočih obveznosti na podlagi sklenjenih zavarovanj, zmanjšane za sedanje vrednosti ocenjenih bodočih vplačil tehničnih premij, ki bodo vplačane na podlagi teh zavarovanj (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 117. člen; SRS, 2002, str. 261).

N

Neproporcionalna pozavarovanja predstavljajo način pozavarovalnega kritja, za katerega je značilno, da je obseg pozavarovalne obveznosti odvisen izključno od višine škode. Tako bo pozavarovalnica plačala svoj delež škode le v primeru, ko bo ta večja od določenega mejnega zneska – prioritete, ki je lahko opredeljen nominalno (pri X/L) ali odstotkovno kot letni škodni rezultat (pri pozavarovanju letnega presežka škod »stop loss reinsurance« kot drugi vrsti neproporcionalnih zavarovanj) (Pavliha, 2000, str. 324).

Nevarnostni objekt je vsak objekt, ki je v gospodarski nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 38).

Nevarnostna premija daje sredstva predvsem za tekoče nadomeščanje škod, nastalih v letu, za katero so plačana (Boncelj, 1983, str. 19).

Nevarnostna skupina je množica nevarnostnih objektov, ki so povezani na podlagi skupnosti škode in istovrstnosti nevarnosti. (Boncelj, 1983, str. 93)

P

Prevenција je delovanje, s katerim poskušamo gospodarsko nevarnost odpraviti in tako onemogočiti njeno uresničevanje ter s tem motnje v gospodarskem funkcioniranju (Boncelj, 1983, str. 188).

Proporcionalna pozavarovanja predstavljajo način pozavarovalnega kritja, za katerega je značilno, da so obveznosti cedenta in pozavarovalatelja razdeljene v enakem razmerju kot premija. V okviru proporcionalnih pozavarovanj poznamo kvotna pozavarovanja, vsotnopresežkovna oziroma vsotnoekscedentna pozavarovanja in kombinacije obeh načinov (Pavliha, 2000, str. 322).

R

Represija je delovanje, s katerim skušamo že delujoče nevarnostne dogodke kar najhitreje in najučinkoviteje zatreti in tako gospodarsko škodo kar najbolj omejiti (Boncelj, 1983, str. 188).

Retrocesija je »pozavarovanje pozavarovanja« ali »zavarovanje pozavarovalnice«. Pozavarovalnica namreč lahko presežke iznad svojih zmogljivosti kot retrocedent ponovno pozavaruje pri drugi pozavarovalnici oziroma jih retrocedira retrocesionarju. (Pavliha, 2000, str. 322).

Rezervacije za bonuse in popuste so rezervacije za vnaprej vračunane stroške bonusov in popustov, ocenjene na podlagi nadpovprečno ugodnih škodnih procesov pri posamičnih zavarovanjih, vrstah zavarovanj ali skupinah zavarovanj (SRS, 2002, str. 262)

Rezervacije za prenosne premije se oblikujejo v višini tistega dela obračunane premije, ki se nanaša na zavarovalno kritje za zavarovalno obdobje po zaključku obračunskega obdobja, za katerega se izračunava rezervacija (Zakon o zavarovalništvu, 2004, 114. člen) oziroma so razmejeni prihodki od zavarovalnih premij za tista zavarovalna kritja, ki segajo v čas po preteku obračunskega obdobja (Slovenski računovodski standardi - SRS, 2002, str. 262).

Zavarovalnica, ki sklepa zavarovanja, pri katerih zavarovanec prevzema naložbeno tveganje, mora v zvezi s temi zavarovanji oblikovati **rezervacije za naložbeno tveganje** (Zakon o zavarovalnicah, 2004, 113. člen).

Rezervacije za neiztekle nevarnosti iz naslova zavarovalnih poslov se nanašajo na premalo obračunane premije za tiste škodne primere, ki bodo nastali po obstoječih zavarovalnih pogodbah po dnevu bilanciranja ter jih ni mogoče na dan bilanciranja predvideti z dovolj veliko verjetnostjo in so posledica neugodnih sprememb v škodnem procesu določene enote zavarovanj, ki pri oblikovanju premij za to enoto zavarovanj še niso mogle biti upoštevane, ker niso bile znane ali jih ni bilo mogoče predvideti (SRS, 2002, str. 262).

S

Stopnja lastnega izravnavanja nevarnosti oziroma zmogljivost izravnavanja nevarnosti posamezne zavarovalnice je določena s tabelami maksimalnega kritja in je odvisna predvsem od velikosti in homogenosti portfelja zavarovalnice, prostorske razpršenosti zavarovanih objektov ter zbranih zavarovalno-tehničnih rezervacij. Delež nevarnosti, ki ga zavarovalnica sama izravna, se pri proporcionalnih pozavarovanjih imenuje **lastni delež (self retention)**, pri neproporcionalnih pa **prioriteta (priority)**. Lastni delež je običajno določen po objektu, včasih pa tudi po dogodku. Ko zavarovalnica izčrpa notranjo izravnavo, lahko v primeru nevarnosti (rizikov), ki presegajo njene zmogljivosti, presežke cedira ter tako poseže po zunanji izravnavi v obliki pozavarovanja. Tedaj postane zavarovatelj pozavarovanec oziroma cedent, ki je zavarovan pri pozavarovatelju oziroma pozavarovalnici (Pavliha, 2000, str. 322).

Š

Škodne rezervacije so ocenjene pričakovane obveznosti iz uresničenih nevarnostnih dogodkov, ki so do dneva bilanciranja prijavljeni, a še ne rešeni, in tudi tistih, za katere je zelo verjetno, da so uresničeni, čeprav še niso prijavljeni (SRS, 2002, str. 261).

Škodnopresežkovna pozavarovanja so ena od vrst neproporcionalnih pozavarovanj (Pavliha, 2000, str. 324).

PRILOGA 4 – SLOVARČEK SLOVENSkih PREVEDOV TUJIH IZRAZOV

A

absolute minimum margin – brezpogojna minimalna meja
accredited reinsurer – uradno priznan (pooblaščen) pozavarovatelj
acquisition – pripojitev
adverse selection – napačna izbira
agent – zastopnik
aggregation of risks – kopičenje tveganj
amortised cost method – metoda odplačne vrednosti
asset-liability matching – ujemanje sredstev in obveznosti
asymmetric information – asimetrične informacije
available solvency margin – razpoložljiv kapital

B

bancassurance – bančno zavarovalništvo
Bank for International Settlements – Banka za mednarodne poravnave
Basel Committee on Banking Supervision – Baselski odbor o bančnem nadzoru
broker – posrednik
Building Block Prudential Approach – metoda, ki temelji na združevanju skupin (konsolidaciji)

C

capital at risk – tvegani kapital
captive – lastna zavarovalnica
comitology – komitologija
Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervision – CEIOPS – Odbor evropskih nadzornikov na področju zavarovalništva in poklicnih pokojnin
Comite European des Assurances – Evropsko zavarovalno združenje
corporate governance – vladanje v podjetju

D

demutualisation – spreminjanje vzajemnih institucij v delniške družbe
direct (primary) insurer – neposredni (prvi) zavarovatelj
diversification – razpršitev

E

early-warning indicators – zgodnje opozorilni kazalci
early-warning threshold – prag, ki predstavlja zgodnje opozorilo
economies of scale – ekonomije obsega

excess of loss reinsurance – škodnopresežkovno pozavarovanje

F

»fast-track« **solution** – hitra rešitev

fair value principle – načelo poštene vrednosti

Financial Stability Forum – Forum za finančno stabilnost

fit and proper – sposoben in primeren

futures, forwards – terminske pogodbe

G

General Agreement on Trade in Services – Splošni sporazum o trgovini s storitvami

H

historical cost value – izvirna vrednost

home country control – kontrola domače države

I

Insurance Group Supervision Committee – Odbor za nadzor nad zavarovalnimi skupinami

Institute of Internal Auditors – Inštitut notranjih revizorjev

International Accounting Standard Board – Mednarodni odbor za računovodske standarde

International Association of Insurance Supervisors – Mednarodna zveza zavarovalnih nadzornikov

International Organization of Securities Commissions – Mednarodna organizacija komisij vrednostnih papirjev

J

Joint Forum – Skupni forum

L

lender of last resort – končni posojilodajalec

level playing field – enaki pogoji poslovanja

longevity risk – tveganje dolgoživosti

long-tail liability (loss) – obveznost (škoda) z dolgim repom

M

management auditing – revidiranje vodenja

merger – spojitev

minimum capital requirement – minimalna kapitalska zahteva

minimum guarantee fund – zjamčeni kapital

Mixed Technical Group – Mešana skupina za tehnično izvedbo

moral hazard – moralno tveganje

N

National Association of Insurance Commissioners – Zveza zavarovalnih nadzornikov

minimum capital requirement – minimalna kapitalska zahteva

North American Free Trade Agreement – Severnoameriški sporazum o prosti trgovini

O

on-going supervision – sprotni nadzor

on-site supervision – inšpekcijski nadzor

overall system of prudential supervision – celovit sistem preudarnega nadzora

P

Peer review – kontrolni pregledi v državah članicah

permanent health insurance – zavarovanje izpada dohodkov zaradi nezgode ali bolezni, ki ga zavarovalnica ne more odpovedati

primary insurer – osnovni zavarovatelj

pure (professional) reinsurer – pozavarovatelj, ki sklepa izključno pozavarovalne pogodbe

pooling – združevanje

poor underwriting management – slabo upravljanje s tehničnimi tveganji

provisions – rezervacije

provisioning risk – tveganje rezerviranja

principle of home control – načelo domače države

prudent man principle – načelo preudarnega moža

prudential filters – filtri preudarnosti

purchase cost – nabavna vrednost

R

reinsurer, reinsurance company – pozavarovatelj, pozavarovalna družba

reserves – rezerve

resilience test – test prožnosti

required solvency margin – zahtevani minimalni kapital

Risk-Based Aggregation Method – metoda, ki temelji na seštevanju tveganj

Risk-Based Capital – kapital, ki temelji na tveganjih

Risk-Based Deduction Method – metoda, ki temelji na odštevanju tveganj

risk management – upravljanje s tveganji

S

safety net – varnostna mreža

single licence – enotno dovoljenje za poslovanje

solvency capital requirement – solventna kapitalska zahteva

system of a single licence – sistem enotnega dovoljenja

swaps – zamenjave

T

target level of capital – ciljna raven kapitala

takeover – prevzem

three-pillar approach – pristop, ki temelji na treh stebrih

U

underwriting risk – tveganje, ki izhaja iz sklenjenih pogodb

V

volatility - spremenljivost

W

warrants – jamstva, poročstva

World Trade Organisation – Svetovna trgovinska organizacija

Z

Groupe Consultatif des Actuaries - Združenje aktuarjev

PRILOGA 5 - SEZNAM DIREKTIV EVROPSKE UNIJE, KI SE NANAŠAJO NA ZAVAROVALNIŠTVO

ZAVAROVALNIŠKE DIREKTIVE

1. PREMOŽENJSKO ZAVAROVANJE (NON-LIFE INSURANCE)

- 1.1. (73/239/EEC) First Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- 1.2. (73/240/EEC) Council Directive abolishing restrictions on freedom of establishment in the business of direct insurance other than life assurance
- 1.3. (76/580/EEC) Council Directive amending Directive 73/239/EEC on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- 1.4. (84/641/EEC) Council Directive amending, particularly as regards tourist assistance, the First Directive 73/239/EEC on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- 1.5. (87/343/EEC) Council Directive amending, as regards credit insurance and suretyship insurance, First Directive 73/239/EEC on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- 1.6. (87/344/EEC) Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to legal expenses insurance
- 1.7. (88/357/EEC) Second Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the direct insurance other than life assurance and laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 73/239/EEC
- 1.8. (91/371/EEC) Council Directive on the implementation of the Agreement between European Economic Community and the Swiss Confederation concerning direct insurance other than life assurance
- 1.9. (92/49/EEC) Third Council Directive on coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC

- 1.10. (2002/13/EC) Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 73/239/EEC as regards the solvency margin requirements for non-life insurance undertakings

Obvezna zavarovanja v prometu (motor insurance)

- 1.11. (72/166/EEC) First motor Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles, and to the enforcement of the obligation to insure against such liability
- 1.12. (84/5/EEC) Second motor Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles
- 1.13. (90/618/EEC) Council Directive amending, particularly as regards motor vehicle liability insurance, Directive 73/239/EEC and Directive 88/357/EEC with concern the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance
- 1.14. (90/232/EEC) Third motor Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance civil liability in respect of use of motor vehicles
- 1.15. (2000/26/EC) Fourth motor Directive of the European Parliament and of the Council on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles and amending Council directives 73/239/EEC and 88/357/EEC

2. ŽIVLJENSKO ZAVAROVANJE (LIFE INSURANCE)

(2002/83/EC) Directive of the European Parliament and of the Council concerning life assurance

3. POZAVAROVANJE (REINSURANCE)

(64/225/EEC) Council Directive on the abolition of restrictions on freedom of establishment and freedom to provide services in respect of reinsurance and retrocession

4. SOZAVAROVANJE (CO-INSURANCE)

(78/473/EEC) Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to Community co-insurance

5. RAČUNOVODSTVO (ACCOUNTING)

- 5.1. (91/674/EEC) Council Directive on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings
- 5.2. (2003/51/EC) Directive of the European Parliament and of the Council amending Directives 78/660/EEC, 83/349/EEC, 86/635/EEC and 91/674/EEC on the annual and consolidated accounts of certain types of companies, banks and other financial institutions and insurance undertakings

6. REORGANIZACIJA IN PRENEHANJE ZAVAROVALNIC (REORGANISATION AND WINDING-UP OF INSURANCE UNDERTAKINGS)

- 6.1. (2001/17/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on the reorganisation and winding-up of insurance undertakings

7. ZAVAROVALNA SKUPINA (INSURANCE GROUP)

- 7.1. (98/78/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group

8. FINANČNI KONGLOMERATI (FINANCIAL CONGLOMERATES)

- 8.1. (2002/87/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on the supplementary supervision of credit institutions, insurance undertakings and investment firms in a financial conglomerate and amending Council Directives 73/239/EEC, 79/267/EEC, 92/49/EEC, 92/96/EEC, 93/6/EEC and 93/22/EEC, and Directives 98/78/EC and 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council

9. ZAVAROVALNI POSREDNIKI IN ZASTOPNIKI (INSURANCE INTERMEDIARIES)

- 9.1. (77/92/EEC) Council Directive on measures to facilitate the effective exercise of freedom of establishment and freedom to provide services in respect of the activities of insurance agents and brokers (ex ISIC Group 630) and, in particular, transitional measures in respect of those activities
- 9.2. (2002/92/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on insurance mediation

10. ZAVAROVALNI ODBOR (INSURANCE COMMITTEE)

- 10.1. (91/675/EEC) Council Directive setting up an insurance committee

DRUGE DIREKTIVE, KI SE NANAŠAJO TUDI NA ZAVAROVALNIŠTVO

Področje računovodstva

- (78/660/EEC) Fourth Council Directive based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies
- (83/349/EEC) Seventh Council Directive based on the Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts

Področje nadzora nad institucijami za poklicno pokojninsko zavarovanje

- (2003/41/EC) Directive of the European Parliament and of the Council of 3 June 2003 on the activities and supervision of institutions for occupational retirement provision

Področje sodelovanja (izmenjave informacij) med različnimi nadzornimi organi in s tretjimi državami

- (95/26/EC) European Parliament and Council Directive amending Directives 77/780/EEC and 89/646/EEC in the field of credit institutions, Directives 73/239/EEC and 92/49/EEC in the field of non-life insurance, Directives 79/267/EEC and 92/96/EEC in the field of life assurance, Directive 93/22/EEC in the field of investment firms and Directive 85/611/EEC in the field of undertakings for collective investment in transferable securities (Ucits), with a view to reinforcing prudential supervision
- (2000/64/EC) Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directives 85/611/EEC, 92/49/EEC, 92/96/EEC and 93/22/EEC as regards exchange of information with third countries

Elektronsko poslovanje

- (2000/31/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ('Directive on electronic commerce')